

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
2021-2025

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	4
Δήλωση Αποστολής.....	7
Στρατηγικοί Πυλώνες δράσης.....	9
Αρχές.....	10
Χρηματοδοτικά προγράμματα.....	11
Έννοιες και Ορισμοί.....	11
Πυλώνας 1: Διασφάλιση της παροχής ολοκληρωμένης προστασίας και προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών.....	14
Σκοπός 1: Διασφάλιση κατάλληλων και φιλικών προς το παιδί συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους που βρίσκονται στην Ελλάδα.....	23
Στόχος 1: Βελτιστοποίηση των συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για ασυνόδευτους ανηλίκους κατά την παραμονή τους σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και σε Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές	24
Στόχος 2: Θέσπιση Μηχανισμού Επείγουσας Ανταπόκρισης για Ασυνόδευτους Ανήλικους σε Επισφαλείς Συνθήκες Διαβίωσης	30
Στόχος 3: Ενίσχυση της δυναμικότητας του συστήματος στέγασης της χώρας	37
Στόχος 4: Παρακολούθηση της λειτουργίας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών κάθε δομής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων.....	42
Σκοπός 2: Διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων	47
Στόχος 1: Διασφάλιση της παροχής φιλικών προς τα παιδιά πληροφοριών και της συμμετοχής των ασυνόδευτων ανηλίκων	47
Στόχος 2: Εξασφάλιση εκπροσώπησης και επιτροπείας για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο	50
Στόχος 3: Ολοκληρωμένη ανταπόκριση στις ανάγκες φροντίδας της σωματικής και ψυχικής υγείας των ασυνόδευτων ανηλίκων	54
Στόχος 4: Προσαρμογή της εκπαίδευσης στις ανάγκες και τις ικανότητες των ασυνόδευτων ανηλίκων	57
Στόχος 5: Προώθηση προσέγγισης που βασίζεται στα δικαιώματα των παιδιών	60
Πυλώνας 2: Αναζήτηση και υλοποίηση βιώσιμων λύσεων για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο	65
Σκοπός 1: Προώθηση της διακρατικής συνεργασίας για τη διευκόλυνση της διαδικασίας αναζήτησης της οικογένειας, της οικογενειακής επανένωσης, της μετεγκατάστασης και της συνέχειας της φροντίδας.....	68

Στόχος 1: Υποστήριξη στη διαδικασία αναζήτησης μελών οικογένειας ανηλίκων και στην οικογενειακή επανένωση	69
Στόχος 2: Προώθηση της δημιουργίας ενός μηχανισμού μετεγκατάστασης ΑΑ από την Ελλάδα σε άλλα κράτη μέλη ή χώρες-εταίρους	71
Σκοπός 2: Εξασφάλιση νομικού καθεστώτος και κοινωνικής ένταξης για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους των οποίων η διαμονή στην Ελλάδα είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους.....	74
Στόχος 1: Εξασφάλιση αποτελεσματικής πρόσβασης σε διαδικασίες καθορισμού νομικού καθεστώτος	74
Στόχος 2: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής ανηλίκων στην κοινότητα.....	78
Στόχος 3: Ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με ζητήματα που σχετίζονται με τους πρόσφυγες, τη μετανάστευση, την κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική συνοχή.....	83
Στόχος 4: Παροχή βοήθειας σε ανηλίκους κατά τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή τους.....	85
Σκοπός 3: Διασφάλιση ότι οι νεαροί ενήλικες που επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής τους ή σε τρίτη χώρα απολαμβάνουν ασφάλεια, κατάλληλο βιοτικό επίπεδο και πρόσβαση σε δικαιώματα.....	89
Στόχος: Προετοιμασία νεαρών ενηλίκων για την επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής ή την τρίτη χώρα και την υποστήριξη της επανένταξής τους.....	89
Πυλώνας 3: Πρόληψη και αποτελεσματική προστασία από κάθε μορφή βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης	93
Σκοπός 1: Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου πρόληψης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των ανηλίκων	96
Στόχος 1: Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ανηλίκων για θέματα βίας και εκμετάλλευσης, ώστε να αναγνωρίζουν τους κινδύνους και να αναζητούν βοήθεια	96
Στόχος 2: Καθορισμός προτύπων για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων.....	98
Στόχος 3: Προώθηση εκστρατειών ενημέρωσης για θέματα προστασίας των ανηλίκων και για τους κινδύνους στους οποίους συχνά εκτίθενται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι	102
Σκοπός 2: Ενίσχυση των μηχανισμών παραπομπής για ανηλίκους θύματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης	105
Στόχος 1: Εξασφάλιση αποτελεσματικής αντιμετώπισης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης ασυνόδευτων ανηλίκων	105
Στόχος 2: Ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης ανηλίκων	107
Στόχος 3: Βελτιστοποίηση διαδικασιών και ανταπόκρισης σε περιστατικά εξαφάνισης παιδιών.....	108

Πυλώνας 4: Εκσυγχρονισμός του συστήματος συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και τις δομές φιλοξενίας.....	111
Σκοπός 1: Ενίσχυση του μηχανισμού συλλογής δεδομένων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους	112
Στόχος: Δημιουργία ενός μητρώου για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων	113
Σκοπός 2: Χαρτογράφηση όλων των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων με βάση τη συνολική τους δυναμικότητα και των χαρακτηριστικών τους	115
Στόχος: Αναδιαμόρφωση του συστήματος συλλογής δεδομένων για τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων	115

Πρόλογος

Η Εθνική Στρατηγική για την Προστασία των Ασυνόδευτων Ανηλίκων έχει αποτελέσει και θα συνεχίσει να αποτελεί για τα επόμενα χρόνια ένα κείμενο ορόσημο για τον σχεδιασμό των δράσεων της πολιτείας και της κοινωνίας των πολιτών, προκειμένου να διασφαλίσουμε όλοι μαζί από κοινού ένα ισχυρό πλαίσιο προστασίας για τα ασυνόδευτα παιδιά.

Η Εθνική Στρατηγική συνιστά μια συνεκτική αποτύπωση των ενεργειών που πρέπει να λάβουμε έχοντας στο επίκεντρο το ασυνόδευτο παιδί, και αναγνωρίζοντας την σπουδαιότητα του ρόλου των επαγγελματιών που το πλαισιώνουν, της κοινωνίας που το υποδέχεται και φυσικά της πολιτείας, ως άρρηκτα συνδεδεμένα μέρη ενός ολοκληρωμένου συστήματος παιδικής προστασίας. Ορμώνοντες πλέον από ένα σημείο όπου τα παιδιά βρίσκονται σε δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας και έχουν τις βασικές ανάγκες τους καλυμμένες, μπορούμε να σχεδιάσουμε την ενίσχυση και αναμόρφωση του συστήματος φιλοξενίας, τις βέλτιστες λύσεις για την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

Τα βήματα μας είναι σαφή: Εδραιώνουμε διαδικασίες φιλικές προς το παιδί και κατάλληλες για την αναγνώριση των αναγκών τους, ενώ παράλληλα μεριμνούμε για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων των παιδιών στην στέγαση, την σωματική και ψυχική υγεία, την εκπαίδευση, στη συμμετοχή, την εκπροσώπηση και στο να λαμβάνεται το βέλτιστο συμφέρον τους πρωτίστως υπόψη. Δίνουμε έμφαση στην προστασία των παιδιών από κάθε μορφή βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης, προωθώντας την ένταξή τους, ενισχύοντας την ανθεκτικότητά τους και διασφαλίζοντας ότι οι επαγγελματίες που περιβάλλουν τα παιδιά έχουν τα απαραίτητα προσόντα, εφόδια και τις γνώσεις. Βελτιστοποιούμε τη συλλογή δεδομένων για να είμαστε σε θέση να χαράξουμε πολιτικές και να ενισχύσουμε υπηρεσίες βασιζόμενοι σε στοιχεία.

Για την εκπλήρωση των σκοπών και στόχων και την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στην Εθνική Στρατηγική απαιτείται αναμφίβολα η δέσμευση και η αποφασιστικότητα όλων μας. Πιστεύω βαθύτατα ότι με κάθε συντονισμένη πράξη μας, κερδίζουμε έδαφος στη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των παιδιών και της συνολικής ευημερίας τους.

Θα ήθελα να εκφράσω την βαθιά εκτίμησή μου προς το Έργο της προκατόχου μου, κας Ειρήνης Αγαπηδάκη που δημιούργησε νέες συνθήκες και νέα δεδομένα στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων. Θα συνεχίσω επάξια και με όλες μου τις δυνάμεις αυτό το απαιτητικό και κρίσιμο έργο, προσβλέποντας στη θεμελίωση στην ελληνική κοινωνία της παιδικής προστασίας με γνώμονα, πάντα, το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών και δη των ασυνόδευτων.

Ηρακλής Μοσκώφ

Ειδικός Γραμματέας

Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων

Αθήνα, Ιανουάριος 2022

Τον Φεβρουάριο του 2020 συστάθηκε με πρωτοβουλία του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, προκειμένου να αποτελέσει την αρμόδια αρχή για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων στη χώρα μας. Τα δύο πρώτα χρόνια λειτουργίας της, καταφέραμε σημαντικές βελτιώσεις στον τομέα αυτό. Μεταξύ άλλων, θέσαμε τέλος στην «προστατευτική φύλαξη», προστατεύσαμε αποτελεσματικά τα ασυνόδευτα που διαβιούσαν σε επισφαλείς συνθήκες, αυξήσαμε τις θέσεις μακροχρόνιας φιλοξενίας, υλοποιήσαμε πρόγραμμα μετεγκατάστασης, τερματίσαμε τις προσωρινές δομές φιλοξενίας, αναπτύξαμε τον Εθνικό Μηχανισμό για ασυνόδευτους ανηλίκους που διαβιούν σε επισφαλείς συνθήκες και υλοποιήσαμε το πρόγραμμα Μεντόρων. Παράλληλα, αναπτύσσαμε όλο αυτό το διάστημα την Εθνική Στρατηγική για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων. Το κείμενο αυτό περιλαμβάνει ένα πλέγμα βασικών πυλώνων, στόχων και δράσεων με διασφαλισμένη χρηματοδότηση, η οποία παρέχεται στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027, από διαφορετικές χρηματοδοτικές πηγές.

Η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για την ανάπτυξη της εθνικής στρατηγικής, περιλαμβάνει τις επιστημονικά τεκμηριωμένες πρακτικές (evidence-based practice) που εφαρμόζονται διεθνώς και έχει φανεί ότι έχουν αυξημένη αποτελεσματικότητα, τις στρατηγικές προτεραιότητες που έχουν τεθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, τους στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη που έχουν τεθεί από τα Ηνωμένα Έθνη και φυσικά, τα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων. Για την υλοποίηση της απαιτούνται ετήσια σχέδια δράσης, τα οποία θα ενσωματώνουν τα συστατικά στοιχεία της εθνικής στρατηγικής ανά πυλώνα, τους δείκτες υλοποίησης και παρακολούθησης, αλλά και τους δείκτες αντικτύπου και αποτελεσματικότητας, ώστε να προκύπτει στο τέλος κάθε έτους, το αντίστοιχο ποσοστό υλοποίησης και τα αποτελέσματα του, ανά σκοπό, στόχο και πεδίο δράσης. Έτσι, η χώρα μας είναι σε θέση να εμφανίζει αυξημένη λογοδοσία τόσο στο εσωτερικό όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η επιστημονικά τεκμηριωμένη προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής, βρίσκεται στον πυρήνα δράσης της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και όπως είναι φυσικό, υιοθετήθηκε και για την ανάπτυξη της εθνικής στρατηγικής. Ωστόσο, δεν πρόκειται για μια «απόλυτα» τεχνοκρατική βάση, απογυμνωμένη από το πολιτικό της πλαίσιο, τουναντίον, πρόκειται για ένα βαθιά πολιτικό κείμενο, το οποίο φιλοδοξούμε να αποτελέσει πεδίο ταύτισης ανάμεσα σε ανθρώπους που μπορεί να βρίσκονται σε διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, έχουν όμως κοινές αξίες. Αυτό άλλωστε είναι κάτι που βιώσαμε όλοι όσοι συνεργαστήκαμε αυτά τα δυο χρόνια στην Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, πως οι άνθρωποι που παλεύουν για το κοινό καλό και ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, συγκροτούν μια κρίσιμη μάζα που μπορεί να επιφέρει την αλλαγή, βελτιώνοντας τη ζωή πολλών ασυνόδευτων ανηλίκων.

Αν υπάρχει λοιπόν μια παρακαταθήκη είναι ακριβώς αυτή: η υποχώρηση των παραδοσιακών πολιτικών ταυτοτήτων που περιορίζουν τους ανθρώπους στα δεξιά ή τα αριστερά και η ανάπτυξη μιας συλλογικής ταυτότητας που έχει στον πυρήνα της, τις δημοκρατικές αξίες και αρχές, τα συστατικά στοιχεία της Δημοκρατίας. Όλα όσα δηλαδή μας κάνουν πολίτες του 21ου αιώνα, οι οποίοι δεν αναζητούν πια την αριστερή ή δεξιά ερμηνεία στο γιατί δε μπορεί να λυθεί ένα πρόβλημα, αλλά κάνουν πράξη, τη λύση. Θεωρώ τον εαυτό μου εξαιρετικά τυχερό που μου δόθηκε στη ζωή η ευκαιρία να ζήσω αυτήν την

εμπειρία, να είμαι μέλος αυτής της ομάδας. Για πολλά χρόνια, άκουγα όλους τους λόγους που δε μπορεί να συμβεί κάτι τέτοιο, αλλά πάντα πίστευα ότι είναι δύσκολο, αλλά γίνεται.

Καταλήγοντας, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην Αγγέλικα Γυφτοπούλου για την πολύμηνη, κοπιαστική δουλειά προκειμένου να λάβει το κείμενο αυτό σάρκα και οστά, όπως οφείλω και βαθύτατες ευχαριστίες στην Αναστασία Λεβαντή και τη Μανουέλα Βλαχάκη-Cereda, για την πολύτιμη συμβολή τους στο έργο της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων. Εύχομαι λοιπόν ολόψυχα, να αποτελέσει αυτό το κείμενο την αφορμή για την ανάπτυξη ευρύτερων κοινωνικών συμμαχιών στον τομέα της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, δίνοντας ένα διαφορετικό πολιτικό παράδειγμα, ώστε σε λίγα χρόνια από σήμερα, όλα όσα καταφέραμε στην Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και όσα αναπτύξαμε στην εθνική στρατηγική, να μοιάζουν παρωχημένα.

Ειρήνη Αγαπηδάκη

Αθήνα, Δεκέμβριος 2021.

Δήλωση Αποστολής

Η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων συστάθηκε τον Φεβρουάριο του 2020 με το π.δ. 18/2020 (Α' 34). Λειτουργεί σύμφωνα με τα άρθρα 35 και 42 του ν. 4622/2019 (Α' 133) περί επιτελικού κράτους και εποπτεύεται από την Υφυπουργό Μετανάστευσης και Ασύλου, αρμόδια για ζητήματα κοινωνικής ένταξης και προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων. Αποστολή της Ειδικής Γραμματείας είναι η ανάπτυξη, η εφαρμογή και η εποπτεία της Εθνικής Στρατηγικής για την Προστασία των Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Ελλάδα, σύμφωνα και με την παρ. 1 του άρθρου 39 του π.δ. 106/2020 «Οργανισμός του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» (Α' 255), αλλά πολύ πιο συγκεκριμένα με το άρθρο 66 του ν. 4939/2022 (Α' 111) όπως αυτό ισχύει. Είναι η αρμόδια εθνική αρχή για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων και ως εκ τούτου σχεδιάζει και εφαρμόζει πολιτικές και δράσεις για τη διασφάλιση της προστασίας και της ευημερίας των υπηκόων τρίτων χωρών και των ανιθαγενών, οι οποίοι είναι ανήλικοι ασυνόδευτοι ή χωρισμένοι από την οικογένειά τους στην ελληνική επικράτεια. Συνάμα, η Ειδική Γραμματεία συντονίζει και εποπτεύει κάθε δράση που αφορά ασυνόδευτους ανηλίκους σε συνεργασία με άλλες αρχές, υπηρεσίες ή οργανισμούς, κατά λόγο αρμοδιότητάς τους. Οι αρμοδιότητές της καθορίζονται στα άρθρα 39 έως 43 του π.δ. 106/2020 (Α' 255) και στο άρθρο 2 του π.δ. 70/2021 και συνοπτικά αποτυπώνονται στο άρθρο 65 του ν.4939/2022, όπως ισχύει, και αφορούν στη διαχείριση αιτημάτων στέγασης και μετεγκατάστασης, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των δομών φιλοξενίας και των εποπτευόμενων διαμερισμάτων για ασυνόδευτους ανηλίκους, την προώθηση της κοινωνικής ένταξής τους, την επιτροπεία και την εν γένει θεσμική προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Έχοντας ως αφετηρία το Σχέδιο Δράσης για τους ασυνόδευτους ανηλίκους (2010-2014)¹ όπως αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την προστασία των παιδιών στη μετανάστευση², την Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού³ καθώς και το τρέχον πλαίσιο προστασίας για τους ασυνόδευτους ανηλίκους στην Ελλάδα, η παρούσα Εθνική Στρατηγική στοχεύει στη βελτίωση της κατάστασης του συνόλου των ασυνόδευτων ανηλίκων που βρίσκονται στην Ελλάδα, παρέχοντας συγκεκριμένες λύσεις για τις ανάγκες τους, προστατεύοντας πλήρως τα δικαιώματά τους και διασφαλίζοντας το βέλτιστο συμφέρον τους. Η Εθνική Στρατηγική αποτελεί ένα συντονισμένο σχέδιο της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων για τη δημιουργία ενός

¹ COM(2010) 213 final.

² COM(2017) 211 final.

³ COM(2021) 142 final.

ολοκληρωμένου πλαισίου φροντίδας και προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα.

Η Εθνική Στρατηγική υιοθετεί μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων, προάγοντας τον κοινωνικό και παιδοκεντρικό χαρακτήρα της πολιτείας για τους ανηλίκους που στερούνται γονικής μέριμνας, και επιδιώκει να ενισχύσει την ανταπόκριση και αποτελεσματικότητα του συστήματος προστασίας των παιδιών. Η υλοποίησή της πραγματοποιείται μέσα από το έργο και την υποστήριξη όλων των εμπλεκόμενων φορέων, όπως είναι οι αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών, οι διεθνείς οργανισμοί και τα θεσμικά όργανα και οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ειδική Γραμματεία παρακολουθεί στενά την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής και την επικαιροποιεί σε τακτά χρονικά διαστήματα. Παράλληλα, οι δράσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα αποτελούν και μέρος των Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού, την Ευρωπαϊκή Εγγύηση για το Παιδί, την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική κακοποίηση και άλλα.

Στρατηγικοί Πυλώνες δράσης

Για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στη χώρα μας, με σεβασμό των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντός τους, έχουν προκριθεί τέσσερις στρατηγικοί πυλώνες δράσης.

Συγκεκριμένα, η Εθνική Στρατηγική για την προστασία των Ασυνόδευτων Ανηλίκων περιλαμβάνει τους ακόλουθους πυλώνες:

1. Διασφάλιση της παροχής ολοκληρωμένης προστασίας και προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών.
2. Αναζήτηση και υλοποίηση βιώσιμων λύσεων για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο
3. Πρόληψη και αποτελεσματική προστασία από κάθε μορφή βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης
4. Εκσυγχρονισμός του συστήματος συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και τις δομές φιλοξενίας.

Δομή της Στρατηγικής: Κάθε στρατηγικός πυλώνας δράσης αποτελείται από συγκεκριμένους σκοπούς και κάθε σκοπός επιτυγχάνεται με την εκπλήρωση συγκεκριμένων, εφικτών, σχετικών και χρονικά καθορισμένων στόχων. Για την επίτευξη κάθε στόχου έχουν σχεδιαστεί συγκεκριμένες δράσεις, οι οποίες θα αποτελούν την κατευθυντήρια γραμμή για τα έργα, δραστηριότητες, ενέργειες και προγράμματα όλων των εμπλεκόμενων φορέων και αρχών, και αποσκοπούν στην προστασία και τη φροντίδα ασυνόδευτων ανηλίκων και την προώθηση των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντός τους. Κάθε στόχος αντιστοιχίζεται με συγκεκριμένους δείκτες υλοποίησης, καθώς και συνδέεται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών.

Εφαρμογή και επικαιροποίηση:

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 66 του ν. 4939/2022 όπως ισχύει, η Εθνική Στρατηγική αναθεωρείται κάθε πέντε (5) έτη. Αναμφίβολα όμως στο διάστημα αυτό, η Εθνική Στρατηγική επικαιροποιείται με στόχους που εκπληρώθηκαν και δράσεις που υλοποιήθηκαν, είτε εντός του κειμένου των δράσεων ή στόχων είτε στο τέλος κάθε ενότητας εντός πλαισίου κειμένου.

Για την υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής, η Ειδική Γραμματεία:

- α) συνεργάζεται με κάθε συναρμόδια αρχή και υπηρεσία, ευρωπαϊκούς οργανισμούς και ευρωπαϊκές υπηρεσίες, διεθνείς οργανισμούς, και φορείς της κοινωνίας των πολιτών,
- β) εκπονεί ετήσιο σχέδιο δράσης, το οποίο ενσωματώνει τα συστατικά στοιχεία της εθνικής στρατηγικής ανά πυλώνα, τους δείκτες υλοποίησης και παρακολούθησης, καθώς και τους δείκτες αντικτύπου και αποτελεσματικότητας, ώστε να προκύπτει στο τέλος κάθε έτους, το αντίστοιχο ποσοστό υλοποίησης και τα αποτελέσματά του, ανά σκοπό, στόχο και πεδίο δράσης. Συγκεκριμένα, οι δράσεις και τα σχετικά έργα εντάσσονται στο ετήσιο σχέδιο δράσης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

Αρχές

Η Εθνική Στρατηγική για την Προστασία των Ασυνόδευτων Ανηλίκων διέπεται από τις αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως κυρώθηκε με τον ν. 2101/1992 (Α' 192), του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών και ευρωπαϊκών νομικών εργαλείων και του Συντάγματος. Βασίζεται στον σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειας των ανηλίκων, οι οποίοι, εν τοις πράγμασι, έχουν αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες στην προσπάθειά τους να φτάσουν σε ευρωπαϊκό έδαφος, μόνοι χωρίς τους βασικούς φροντιστές τους, και να αναζητήσουν καταφύγιο και μέλλον.

Όλες οι δράσεις, τα έργα και τα καθήκοντα των εμπλεκόμενων αρχών και φορέων που δεσμεύονται να προωθήσουν και να εφαρμόσουν την Εθνική Στρατηγική για την Προστασία Ασυνόδευτων Ανηλίκων διέπονται από βασικές αρχές. Ειδικότερα, οι βασικές αρχές συνιστούν ταυτόχρονα την κατευθυντήρια γραμμή, τον διαδικαστικό κανόνα και το ερμηνευτικό εργαλείο για κάθε στόχο, δράση και έργο των τεσσάρων στρατηγικών πυλώνων. Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική, όλες οι εμπλεκόμενες αρχές και οι φορείς δεσμεύονται να ευθυγραμμίσουν τις ακολουθούμενες πρακτικές με τις προβλεπόμενες πολιτικές και να διασφαλίσουν ότι αυτές είναι συμβατές με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα Προαιρετικά Πρωτόκολλα της και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αξίζει να επισημανθεί ότι με την παρούσα οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αναγνωρίζονται ως φορείς δικαιωμάτων, ενώ τα ενδιαφερόμενα μέρη υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων των ανηλίκων.

Ειδικότερα, η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, βάσει της οποίας παρέχονται προστασία και εγγυήσεις σε όλους τους ανηλικούς ανεξαρτήτως εθνικότητας, εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας, φύλου, ικανότητας, κοινωνικού, νομικού ή άλλου καθεστώτος, η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος, κατά την οποία πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα κάθε αρχής και φορέα για όλες τις ενέργειες και αποφάσεις που επηρεάζουν τους ανηλικούς, το δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την υγιή σωματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και το δικαίωμα να εκφράζουν οι ανήλικοι τη γνώμη τους για θέματα που τους αφορούν και αυτή να λαμβάνεται δεόντως υπόψη ανάλογα με την ηλικία, την ωριμότητα και τις διαρκώς εξελισσόμενες ικανότητές τους, απαρτίζουν ένα σύνολο προτύπων που πρέπει να πληρούνται σε κάθε ενέργεια και απόφαση που επηρεάζει τις ζωές των ανηλίκων. Επιπλέον, το δικαίωμα στην οικογενειακή ενότητα πρέπει να γίνεται σεβαστό σε όλα τα στάδια, ενόσω το κράτος ενεργεί *in loco parentis* σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανηλικούς που στερούνται γονικής μέριμνας.

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής, όλες οι δράσεις στοχεύουν να διασφαλίσουν πρώτα και κύρια ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αντιμετωπίζονται ως ανήλικοι, ότι όλοι οι ανήλικοι είναι «ορατοί» (καταγραφή ενώπιον των αρμόδιων αρχών, έγγραφα ταυτοποίησης, εντός του συστήματος παιδικής προστασίας) και ότι κανένα παιδί δεν θα μείνει «πίσω»⁴ (ίση πρόσβαση στα δικαιώματα, μέτρα θετικής δράσης για τη διευκόλυνση της κοινωνικής

⁴ Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού (2017). Διατίθενται στον σύνδεσμο: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eu_guidelines_rights_of_child_0.pdf
https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_rights_of_child_0.pdf

ένταξης). Στο ίδιο πνεύμα, κάθε δράση και μέτρο που λαμβάνονται αποσκοπούν στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, στη συνολική ευημερία τους, στη διασφάλιση των δικαιωμάτων και του συμφέροντός τους. Υπό αυτό το πρίσμα και σε αυτό το πνεύμα, αναγνωρίζεται ως βασική αρχή ότι κανένας ανήλικος δεν μπορεί να κρατηθεί διοικητικά, εκτός εάν αυτό προβλέπεται από τον νόμο, για το ελάχιστο χρονικό διάστημα, με σεβασμό στην ανηλικότητα, στην αρχή της αναλογικότητας, τα δικαιώματα του παιδιού και το βέλτιστο συμφέρον του και τηρώντας όλες τις θεσμικές εγγυήσεις.

Οι βασικές αρχές υλοποίησης, οι οποίες θα πρέπει να τηρούνται από κάθε μέρος που ενεργεί βάσει της Εθνικής Στρατηγικής, είναι ο αποτελεσματικός συντονισμός και η διαχείριση δράσεων και έργων για την εξυπηρέτηση και επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου, η βιωσιμότητα των δράσεων, η συνέχεια της φροντίδας και της προστασίας των παιδιών, η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης⁵ και βασισμένης στα δικαιώματα προσέγγισης στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων⁶ και η διαφάνεια και λογοδοσία σε κάθε στάδιο, επίπεδο και ενέργεια.

Χρηματοδοτικά προγράμματα

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, οι δράσεις και τα έργα δύναται να χρηματοδοτούνται από το Εθνικό Πρόγραμμα Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME), από την οικονομική ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX), το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας (ISF), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ESF+), το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δωρεές από κυβερνήσεις ξένων κρατών, ημεδαπά ή αλλοδαπά νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, διεθνείς οργανισμούς, ιδιωτικές δωρεές και εθνικούς πόρους.

Έννοιες και Ορισμοί

Για τους σκοπούς της Εθνικής Στρατηγικής για την Προστασία των Ασυνόδευτων Ανηλίκων, **ορισμένοι όροι ερμηνεύονται ως εξής:**

Ανήλικος είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής κάτω των δεκαοκτώ (18) ετών (άρθρο 2 περ. δ' της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013, L 180/96).

Πολίτης τρίτης χώρας είναι το φυσικό πρόσωπο που δεν είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), όπως ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 20 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των κρατών μελών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.) και της Ελβετίας.

⁵ Όπ. π.

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). 10 Αρχές για ολοκληρωμένα συστήματα προστασίας των παιδιών, 9^ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Διατίθενται στον σύνδεσμο: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/10_principles_for_integrated_child_protection_systems_en.pdf

Ανιθαγενής είναι το φυσικό πρόσωπο που σύμφωνα με τους εθνικούς νόμους δεν απολαύει της ιδιότητας του πολίτη σε καμία χώρα, καθώς δεν υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ του προσώπου και ενός κράτους.

Ασυνόδευτος ανήλικος είναι το άτομο ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, το οποίο φθάνει στην ελληνική επικράτεια χωρίς να συνοδεύεται από τον ενήλικο που είναι υπεύθυνος γι' αυτόν σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία ή πρακτική, και για όσο χρόνο η φροντίδα του δεν έχει ουσιαστικά ανατεθεί σε τέτοιο πρόσωπο. Στην ανωτέρω έννοια περιλαμβάνεται και ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην ελληνική επικράτεια (περ. ιγ' άρθρο 1 του ν. 4939/2022, Α' 111).

«**Χωρισμένος από την οικογένεια του ανήλικος**» ή «**χωρισμένος ανήλικος**» είναι το πρόσωπο κάτω των 18 ετών που στερείται γονικής μέριμνας, αλλά συνοδεύεται από ενήλικο συγγενή που στην πράξη τον φροντίζει (άρθρο 1 περ. ιδ του ν. 4939/2022, Α' 111). Στις περισσότερες περιπτώσεις στη συνέχεια του εγγράφου, ο όρος «ασυνόδευτος» χρησιμοποιείται για να περιλαμβάνει τόσο ασυνόδευτους ανηλίκους όσο και ανηλίκους που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους. Όποτε απαιτείται διαφοροποίηση, χρησιμοποιείται ο όρος «χωρισμένος».

Ο όρος «**διεθνής προστασία**» περιλαμβάνει τόσο το καθεστώς του πρόσφυγα όσο και το καθεστώς επικουρικής προστασίας με βάση τη Σύμβαση της Γενεύης σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και το πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, όπως κυρώθηκαν με το ν.δ. 3989/1959 (Α' 201) και τον α.ν. 389/1968 (Α' 125) αντιστοίχως, καθώς και την Οδηγία 2011/95/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας, όπως ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4636/2019. Ο όρος «άσυλο» χρησιμοποιείται ως αντίστοιχος της διεθνούς προστασίας.

Ανθρωπιστική προστασία είναι το καθεστώς υπό άδεια διαμονής που χορηγείται για ανθρωπιστικούς λόγους σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19Α του ν. 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης» (Α' 80), όπως ισχύει.

Καθεστώς υπό ανοχή παραμονής σημαίνει το δικαίωμα παραμονής που αποδεικνύεται με ένα ειδικό έγγραφο ταυτοποίησης το οποίο θα μπορεί να χορηγείται σε ασυνόδευτους ανηλίκους που δεν δικαιούνται νομικό καθεστώς σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά η επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής τους δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους έως ότου ενηλικιωθούν.

Υποδοχή είναι ολόκληρος ο μηχανισμός που κινητοποιείται για να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων, από τη στιγμή που εισέρχονται στην Ελλάδα και μέχρι να φύγουν από τη χώρα ή να ενηλικιωθούν.

Η **κοινωνική ένταξη** είναι η διαδικασία κατά την οποία οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που διαμένουν στην Ελλάδα γίνονται μέρος της κοινότητας υποδοχής τους δημιουργώντας εντός της κοινότητας τις συνθήκες εκείνες που προάγουν την αρμονική συνύπαρξη και την κοινωνική συνοχή.

Οι δομές επείγουσας φιλοξενίας είναι ξενώνες ή άλλοι (κατάλληλοι) χώροι ομαδικής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων στην ηπειρωτική Ελλάδα που χρησιμεύουν ως χώροι άμεσης στέγασης για ασυνόδευτους ανηλίκους που βρέθηκαν άστεγοι ή σε επισφαλείς

συνθήκες διαβίωσης, μόλις καταχωριστούν από την Αστυνομία ή την Υπηρεσία Ασύλου. Στις ανωτέρω δομές θα παρέχεται ολοκληρωμένη προστασία (στέγαση, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, εκπροσώπηση) και θα τεθεί σε εφαρμογή ένα πλαίσιο αξιολόγησης των αναγκών, των δυνατοτήτων, των επιθυμιών και του βέλτιστου συμφέροντος τους, για τον στρατηγικό σχεδιασμό των επόμενων βημάτων τους και συνεπώς τη διευκόλυνση της κοινωνικής ένταξης και γενικότερα της πορείας των ανηλίκων.

Δομή (μακροχρόνιας) φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων είναι κάθε χώρος που χρησιμοποιείται για την ομαδική φιλοξενία ασυνόδευτων ανηλίκων, είναι κατάλληλα διαμορφωμένος, και λειτουργεί υπό τη διαχείριση δημόσιων ή ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών φορέων ή διεθνών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των εποπτευόμενων διαμερισμάτων. Δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας είναι τα κέντρα φιλοξενίας και τα εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης.

Κέντρο φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων είναι η δομή που χρησιμοποιείται για την ομαδική φιλοξενία ασυνόδευτων ανηλίκων και λειτουργεί σε δημόσια ή ιδιωτικά κτίρια κατάλληλα διαμορφωμένα, υπό τη διαχείριση δημόσιων ή ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών φορέων ή διεθνών οργανισμών.

Επίτροπος με βάση τον ν. 4939/2022, όπως διαμορφώθηκε και τροποποιήθηκε από το ν.4960/2022, είναι το νομικό πρόσωπο που ορίζεται από τον Εισαγγελέα και αναδέχεται την επιτροπεία ασυνόδευτου ανηλίκου, με σκοπό τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος και την προάσπιση των δικαιωμάτων, των εννόμων συμφερόντων και της συνολικής ευημερίας του ανηλίκου⁷.

Εντεταλμένος επιτροπείας είναι το φυσικό πρόσωπο που υποδεικνύεται από τον επίτροπο για την άσκηση, στο όνομα και για λογαριασμό του, των επιτροπικών καθηκόντων⁸. Συνήθως ο όρος επίτροπος, για τους σκοπούς της παρούσας, χρησιμοποιείται για να δηλώσει τον εντεταλμένο επιτροπεία, ήτοι τον επαγγελματία, το φυσικό δηλαδή πρόσωπο (κοινωνικών, νομικών, ανθρωπιστικών, πολιτικών επιστημών) που ασκεί τις πράξεις επιτροπείας.

Ως **εκπρόσωπος** ορίζεται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει οριστεί από το δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 1592 του Αστικού Κώδικα ή το νομικό πρόσωπο (φορέας παροχής υπηρεσιών επιτροπείας) που έχει οριστεί, από τον κατά τόπον αρμόδιο Εισαγγελέα Ανηλίκων, ή ελλείψει αυτού, Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ως επίτροπος για την προάσπιση των συμφερόντων του ανηλίκου⁹. Όταν ένα νομικό πρόσωπο διορίζεται ως εκπρόσωπος, ένα εξουσιοδοτημένο πρόσωπο είναι υπεύθυνο για την εκτέλεση των καθηκόντων εκπροσώπησης ενός ασυνόδευτου ανηλίκου.

⁷ Ν. 4939/2022, ά 1 περ. μστ)

⁸ Ν. 4939/2022, ά 1 περ. μθ) (προστέθηκαν με το άρθρο 3 του ν. 4960/2022 (Α 145).

⁹ Ν. 4939/2022, ά 1 περ. ιε), όπως ισχύει μετά από τροποποίηση με το άρθρο 3 του ν. 4960/2022 (ΦΕΚ Α 145/22.07.2022) και με το άρθρο 66 του ν. 5043/2023.

Πυλώνας 1: Διασφάλιση της παροχής ολοκληρωμένης προστασίας και προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών

Πρωταρχικό μέλημα της πολιτείας είναι κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια και ταυτοποιείται από τις αρχές ως ασυνόδευτος ανήλικος, να απολαύει επαρκούς προστασίας και μεταχείρισης κατάλληλης για την ηλικία, τις ανάγκες και το βέλτιστο συμφέρον του. Οι βασικές ανάγκες των ανηλίκων, όπως η διαμονή, η ασφάλεια, η ένδυση, η διατροφή και η υγιεινή, θα καλύπτονται και πλέον αυτού τα δικαιώματά τους θα προστατεύονται και θα προάγονται. Θα εφαρμοστεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας για ασυνόδευτους ανηλίκους, το οποίο θα προσαρμόζεται περαιτέρω στις ατομικές ανάγκες και ικανότητες κάθε ανηλίκου, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον τους. Η φιλοξενία, η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και η επιτροπεία των ασυνόδευτων ανηλίκων ενισχύονται και προάγονται με την υιοθέτηση μιας προσέγγισης βασισμένης στα δικαιώματα του παιδιού και συγκεκριμένα, με την σταδιακή απομάκρυνση από ένα μοντέλο παρέμβασης στην έκτακτη ανάγκη, και την ταυτόχρονη υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στα ζητήματα προστασίας των παιδιών και της πρόσβασής στα δικαιώματά τους.

Υφιστάμενη κατάσταση

Πρώτη υποδοχή

Οι ανήλικοι που εισέρχονται στην Ελλάδα χωρίς τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας για τη μετανάστευση, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνονται μέτρα προστασίας προκειμένου να διασφαλιστούν για αυτούς οι καλύτερες δυνατές συνθήκες υποδοχής και φροντίδας. Σύμφωνα με τον ν. 4939/2022, που ρυθμίζει από τον Ιούνιο του 2022 τις συνθήκες υποδοχής, τις διαδικασίες ασύλου και τα κριτήρια για τη χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας, οι ανήλικοι αποτελούν μια ευάλωτη ομάδα, είτε ασυνόδευτοι είτε όχι¹⁰. Η σωματική, συναισθηματική, γνωστική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών είναι πρωταρχικής σημασίας και το βέλτιστο συμφέρον τους αποτελεί προτεραιότητα για όλες τις αρμόδιες αρχές. Η διαδικασία εκτίμησης ευαλωτότητας και επικινδυνότητας μπορεί να αποκαλύψει εάν ένα παιδί είναι ιδιαίτερα ευάλωτο και σε αυτό το στάδιο οι απόψεις του λαμβάνονται πάντα υπόψη. Οι ανήλικοι μόλις ταυτοποιηθούν από τις αρχές ως τέτοιοι απολαμβάνουν ειδικών συνθηκών υποδοχής¹¹. Επιπλέον, μόλις ένα άτομο αναγνωριστεί ως ασυνόδευτος ή χωρισμένος ανήλικος, οι αρχές ειδοποιούν αμέσως την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (ΕΓΠΑΑ) ως την αρχή που είναι αρμόδια για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, μεταξύ άλλων και για τη διασφάλιση της εκπροσώπησης του ανηλίκου καθώς και την καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδια Εισαγγελία. Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται για τον εντοπισμό των μελών της οικογένειας του ανηλίκου, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλειά του/της¹², ωστόσο ο ανωτέρω εντοπισμός δεν γίνεται με συστηματοποιημένο τρόπο και ο χρόνος έναρξης της διαδικασίας συχνά ποικίλλει.

¹⁰ Ν. 4939/2022 ά. 1 περ. λγ), όπως τροποποιήθηκε με το ά. 3 του Ν. 4960/2022, ά. 62 παρ.3, ά. 63, και 64, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το ά. 4 του Ν. 4960/2022.

¹¹ Ν. 4939/2022, ά. 62 παρ. 3.

¹² Ν. 4939/2022, ά. 65 παρ. 1 περ. α, όπως τροποποιήθηκε και διαμορφώθηκε με το άρθρο 5 του Ν.4960/2022.

Επιτροπεία και εκπροσώπηση ανηλίκων

Η επιτροπεία των ανηλίκων που στερούνται γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από τα άρθρα 1589 έως 1654 του Αστικού Κώδικα. Προβλέπεται ότι, σε περίπτωση που κανένας γονιός δεν μπορεί να ασκήσει τα γονικά του καθήκοντα, επειδή είτε αμφότεροι οι γονείς είναι άγνωστοι στις δημόσιες αρχές, είτε απουσιάζουν ή έχουν αποβιώσει, είτε έχουν στερηθεί τα γονικά τους δικαιώματα με δικαστική απόφαση ή είναι ανίκανοι να ασκήσουν τα γονικά τους καθήκοντα, οι αρμόδιες αρχές ή συγγενείς του ανηλίκου ενημερώνουν αμέσως το δικαστήριο ή το δικαστήριο ενεργεί αυτεπάγγελα και διορίζεται επίτροπος του ανηλίκου με δικαστική απόφαση¹³. Ένα πρόσωπο ορίζεται ως επίτροπος κατόπιν εκτεταμένης κοινωνικής αξιολόγησης των ικανοτήτων και των προθέσεων του/της, η οποία διενεργείται από κρατικούς κοινωνικούς λειτουργούς. Σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα, η επιτροπεία περιλαμβάνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που θα είχε ένας γονέας¹⁴, δηλαδή τη φροντίδα του ανηλίκου, την ανταπόκριση στις ανάγκες του/της, όπως η εκπαίδευση, η στέγαση, η υγιής ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και η υγεία¹⁵, η διαχείριση της περιουσίας του/της και η νομική εκπροσώπησή του/της¹⁶. Εξαιρεση αποτελεί ο διορισμός περισσότερων επιτρόπων για την εκπλήρωση διαφορετικών καθηκόντων ο καθένας¹⁷. Επίτροπος που ορίζεται με δικαστική απόφαση είναι καταρχήν το φυσικό πρόσωπο που είναι πλήρως υπεύθυνο για την ανατροφή και τη φροντίδα ενός ανηλίκου, είναι σε θέση να το συντηρήσει οικονομικά και φιλοξενεί τον ανήλικο κάτω από τη στέγη του. Ωστόσο, ελλείψει κατάλληλου φυσικού προσώπου η επιτροπεία μπορεί να ανατίθεται σε κατάλληλο ίδρυμα ή σωματείο ή σε αρμόδια κοινωνική υπηρεσία¹⁸. Σε κάθε περίπτωση, οι ενέργειες του επιτρόπου εποπτεύονται από ένα εποπτικό συμβούλιο. Αξίζει να σημειωθεί ότι, κατά το άρθρο 4 του Αστικού Κώδικα, οι αλλοδαποί πολίτες (πρόσωπα που δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια) έχουν τα ίδια αστικά δικαιώματα με τους ημεδαπούς (Έλληνες πολίτες). Επιπλέον, τα ελληνικά δικαστήρια είναι αρμόδια για τον διορισμό επιτρόπου αλλοδαπού ανηλίκου, εάν ο τόπος συνήθους διαμονής του/της είναι η Ελλάδα¹⁹. Ωστόσο, εάν ο ανήλικος παραμένει απλώς αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, μπορεί να εκδοθεί μόνο απόφαση ασφαλιστικών μέτρων²⁰. Σε περίπτωση που ο επίτροπος δεν έχει ακόμη διοριστεί ή ο διορισμένος επίτροπος δεν μπορεί προσωρινά να ασκήσει τα καθήκοντά του/της ή ο επίτροπος παραιτηθεί από τον διορισμό του/της, τότε ο προϊστάμενος της κοινωνικής υπηρεσίας των δικαστηρίων λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του ανηλίκου²¹. Τέτοια κοινωνική υπηρεσία δεν έχει ιδρυθεί μέχρι σήμερα. Εν τω μεταξύ, εάν επείγει η νομική εκπροσώπηση του ανηλίκου σε ένδικη υπόθεση ή ακροαματική διαδικασία, το δικαστήριο εκδίδει προσωρινή διαταγή για τον διορισμό προσωρινού επιτρόπου²². Κατ' αναλογία με την προαναφερθείσα ρήτρα, ο αρμόδιος Εισαγγελέας βάσει νόμου λειτουργεί ως προσωρινός επίτροπος κάθε ανηλίκου πολίτη τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ανηλίκου που εντοπίζεται στην Ελλάδα ασυνόδευτος.

¹³ ά. 1589

¹⁴ ά. 1603

¹⁵ Βλέπε επίσης: ά. 1518, Αστικός Κώδικας

¹⁶ ά. 1603 ΑΚ

¹⁷ ά. 1604 ΑΚ

¹⁸ ά. 1600 ΑΚ

¹⁹ ΑΚ, ά. 24, παρ. 2.

²⁰ ά. 24, ΑΚ

²¹ ά. 1601 ΑΚ

²² ά. 1601 ΑΚ

Η προβλεπόμενη από τον Αστικό Κώδικα διαδικασία διορισμού επιτρόπου σπανίως εφαρμόζεται στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων. Η αναγκαιότητα διορισμού εκπροσώπου το συντομότερο δυνατό κατά την άφιξη ενός ασυνόδευτου ανηλίκου στην ελληνική επικράτεια και μάλιστα με ταχεία αλλά και ασφαλή διαδικασία, οι (εν)αλλαγές στις τοποθετήσεις ανηλίκων (συννοριακά σημεία διέλευσης και ηπειρωτική χώρα), και τα προσόντα και δεξιότητες που πρέπει να έχει ένα άτομο που ασκεί πράξεις επιτροπείας για έναν ασυνόδευτο ανήλικο, καθιστούν απαραίτητη την εφαρμογή μιας διαφοροποιημένης διαδικασίας, η οποία θα είναι νομικά καθορισμένη και θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων στοιχείων και την συμμετοχή εκπαιδευμένων και καταρτισμένων επαγγελματιών. Ειδικά για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά που είναι πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς, ο Εισαγγελέας, ήδη από το 2007 μέχρι σήμερα, είναι περαιτέρω επιφορτισμένος από τον νόμο να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για τον διορισμό οριστικού επιτρόπου για ασυνόδευτους ανηλίκους²³ και, ως εκ τούτου, μπορεί να διορίσει φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο για την άσκηση ενεργειών επιτροπείας για κάθε ανήλικο, είτε ως προσωρινή ή μεταβατική ρύθμιση είτε ως οριστική λύση²⁴. Ειδικά στο πλαίσιο των Οδηγιών της ΕΕ για τις προϋποθέσεις χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας, τις συνθήκες Υποδοχής και τις διαδικασίες ασύλου²⁵ προβλέπεται ρητά ότι ο επίτροπος/εκπρόσωπος ενός ασυνόδευτου ανηλίκου οφείλει να εκπροσωπεί τον ανήλικο σε όλες τις απαραίτητες διαδικασίες και να διασφαλίζει ότι το βέλτιστο συμφέρον του/της και η συνολική ευημερία του/της προστατεύονται. Για τους χωρισμένους ανηλίκους²⁶, οι οποίοι στερούνται γονικής μέριμνας αλλά συνοδεύονται από ενήλικες συγγενείς που τους φροντίζουν, ο Εισαγγελέας μπορεί να αναθέσει την καθημερινή φροντίδα του ανηλίκου στον συγγενή²⁷.

Τέλος, με τον ν. 4554/2018 (Α' 130) προβλέφθηκε ο ρόλος του επαγγελματία επιτρόπου για ασυνόδευτους ανηλίκους και θεσπίστηκε η επαγγελματική επιτροπεία αλλοδαπών ή ανιθαγενών ανηλίκων που στερούνται γονικής φροντίδας. Στον ως άνω νόμο προβλεπόταν η σύσταση σώματος επαγγελματιών επιτρόπων, οι οποίοι θα συνιστούσαν προσωπικό του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), θα διορίζονταν από τον Εισαγγελέα και θα λειτουργούσαν στο πλαίσιο της κατά τόπο αρμοδιότητάς τους. Επιπλέον, συστάθηκαν μητρώα για επαγγελματίες επιτρόπους και για ασυνόδευτα παιδιά προκειμένου να γίνουν συντονισμένες και κατάλληλες επιλογές επαγγελματιών για κάθε ανήλικο. Το ΕΚΚΑ θα υλοποιούσε την επιτροπεία και θα συντόνιζε τους επιτρόπους, ένα εποπτικό συμβούλιο θα συνέβαλε στη λήψη κρίσιμων αποφάσεων, ενώ το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων θα επόπτευε την εφαρμογή του θεσμού. Μέχρι και το 2022 ο νόμος παρέμεινε ανεφάρμοστος και μόνο μεταβατικά προγράμματα εκπροσώπησης είχαν εφαρμοστεί με την ανάθεση της υλοποίησης της εκπροσώπησης παιδιών σε ΜΚΟ. Τα ανωτέρω δεν αποτελούσαν μόνιμη ή ενιαία λύση για την ανταπόκριση στο δικαίωμα εκπροσώπησης του παιδιού. Με το π.δ. 70/2021 (Α' 161) τον Σεπτέμβριο του 2021 μεταφέρθηκε η αρμοδιότητα της επιτροπείας συνολικά στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. Τότε η Ειδική Γραμματεία ξεκίνησε συντονισμένες ενέργειες για την διερεύνηση ενός ευέλικτου και αποτελεσματικού εθνικού συστήματος επιτροπείας. Ενδελεχής έρευνα διεξήχθη στα συστήματα επιτροπείας άλλων κρατών μελών της ΕΕ, καθώς και στην πρότερη εμπειρία που είχε συσσωρευθεί στη χώρα μας με τα χρόνια δραστηριοποίησης διεθνών οργανισμών

²³ ά. 32 & 60 ν. 4636/2019.

²⁴ ά. 19 π.δ. 220/2007 (καταργήθηκε), ά. 60 παρ. 4 ν. 4636/2019 (καταργήθηκε), ά. 65 και ά. 66 Α και επόμενα ν. 4939/2022, όπως ισχύει.

²⁵ Βλ. ενδεικτικά ν. 4636/2019, ά. 75.

²⁶ Ν. 4636/2019, ά. 41, στοιχείο (θ)

²⁷ Ν. 4636/2019, ά. 60, παρ. 2 (καταργήθηκε), παρ. 2 ά. 64 ν. 4939/2022, όπως ισχύει.

και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Στόχος είναι η δημιουργία ενός ενιαίου, οργανωμένου και αποτελεσματικού Εθνικού Συστήματος Επιτροπείας, όπου το κράτος κατευθύνει και εποπτεύει, ενώ συνεργάζεται με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται ήδη στον τομέα της παιδικής προστασίας για την υλοποίηση του θεσμού.

Τον Ιούλιο του 2022 ψηφίστηκε και δημοσιεύτηκε ο ν. 4960/2022 με τίτλο «Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας και Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» (Α' 145). Στο ρυθμιστικό πλαίσιο του συγκεκριμένου νόμου υπάγονται: 1) η επιτροπεία των ασυνόδευτων ανηλίκων, 2) το πλαίσιο φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, 3) το Εθνικό Μητρώο προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων, 4) ο Εθνικός Μηχανισμός επείγουσας ανταπόκρισης για παιδιά σε επισφαλείς συνθήκες και 5) οι συνοδείες ασυνόδευτων ανηλίκων σε μετακινήσεις τους εντός της Χώρας.

Υπό επιτροπεία τίθενται τόσο οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που είναι αιτούντες διεθνούς προστασίας, αλλά και οι ανήλικοι που ακόμη δεν έχουν καταθέσει αίτημα ή το αίτημα των οποίων έχει απορριφθεί ή βρίσκονται στη διαδικασία χορήγησης άλλου νομικού καθεστώτος. Επίσης, για το Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, στον ορισμό του ασυνόδευτου ανηλίκου εμπίπτει και ο ανήλικος που φτάνει μόνος του στη Χώρα χωρίς να συνοδεύεται από τους γονείς ή τους ασκούντες νομίμως την επιμέλειά του, ο ανήλικος που εγκαταλείπεται στην πορεία της διαμονής του στη Χώρα, ο (χωρισμένος) ανήλικος που συνοδεύεται από συγγενείς που δεν ασκούν νομίμως την επιμέλειά του, αλλά έχουν αναλάβει ατύπως τη φροντίδα του, όπως και ο ανήλικος που ενώ βρίσκεται στη Χώρα με τους γονείς του, για λόγους νομικούς ή πραγματικούς, αυτοί δεν μπορούν να ασκήσουν τη γονική μέριμνα (άρθρο 66 Α του ν. 4939/2022 όπως προστέθηκε).

Οι λειτουργίες της επιτροπείας είναι τρεις (άρθρα 66 Γ – 66 ΣΤ του ν. 4939/2022, όπως προστέθηκαν με τα άρθρα 9-12 του ν. 4960/2022):

- **Εκπροσώπηση σε ζητήματα προσωπικής κατάστασης** (λόγω περιορισμένης δικαιοπρακτικής ικανότητας ο επίτροπος εκπροσωπεί τον ανήλικο σε κάθε διοικητική ή δικαστική διαδικασία)
- **Επιμέλεια** (ο επίτροπος θα μεριμνά για ζητήματα στέγασης, ιατρικής φροντίδας, εκπαίδευσης, καθημερινής φροντίδας χωρίς να παρέχει ο ίδιος υπηρεσίες αλλά μεριμνώντας ότι αυτές παρέχονται και ότι διασφαλίζεται η συνολική ευημερία του ανηλίκου)
- **Συνδρομή σε περιουσιακά ζητήματα** (ο επίτροπος θα συνδράμει τον ανήλικο σε ζητήματα πρόσβασης σε επιδόματα, πρόσβαση στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με την εργατική νομοθεσία και άλλες πράξεις περιουσιακής φύσεως)

Αρμόδια Αρχή για τον σχεδιασμό προγραμμάτων επιτροπείας, την παρακολούθηση της εφαρμογής και την αξιολόγηση του θεσμού της επιτροπείας, όπως και για την έκδοση συναφών κατευθυντήριων γραμμών και οδηγιών είναι η Μονάδα Θεσμικής Προστασίας της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (άρθρο 66 Ζ ν. 4939/2022, όπως προστέθηκε με το άρθρο 13 ν. 4960/2022).

Όργανα επιτροπείας είναι τα εξής (άρθρα 66 Ζ, 66 Η, 66 ΙΔ και 66 ΙΘ ν. 4939/2022,

όπως προστέθηκαν με τα άρθρα 13, 14, 20 και 25 ν. 4960/2022 αντίστοιχα):

- Εισαγγελέας (ορίζει τον Επίτροπο)
- Επίτροπος (νομικό πρόσωπο του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα ή διεθνής οργανισμός, όπως εκπροσωπείται νόμιμα)
- Εντεταλμένος επιτροπείας (φυσικό πρόσωπο με σχέση εργασίας με τον Επίτροπο και εκτελεί στο όνομα και για λογαριασμό του τα επιτροπικά καθήκοντα)
- Συμβούλιο Επιτροπείας (επιλύει διαφωνίες, εξετάζει αναφορές και παράπονα, δίνει άδεια για να εργαστεί ανήλικος, αποτελείται από τον Ειδικό Γραμματέα και τους Προϊστάμενους των τεσσάρων Μονάδων της Ειδικής Γραμματείας:
 - α. Εποπτείας και Αξιολόγησης Κέντρων Φιλοξενίας,
 - β. Διαχείρισης Αιτημάτων Στέγασης και Μετεγκαταστάσεων,
 - γ. Ένταξης και Υποστήριξης Ασυνόδευτων Ανηλίκων,
 - δ. Θεσμικής Προστασίας.)

Φιλοξενία

Ήδη σε αρχικό στάδιο λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την τοποθέτηση ασυνόδευτων ανηλίκων σε κατάλληλη δομή ή σε άλλο κατάλληλο χώρο φιλοξενίας (κέντρα φιλοξενίας, εποπτευόμενο διαμέρισμα ημιαυτόνομης διαβίωσης, δομές επείγουσας φιλοξενίας). Κρατικές αρχές ή Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ενημερώνουν την Μονάδα Διαχείρισης Αιτημάτων Στέγασης και Μετεγκαταστάσεων της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου σχετικά με τον εντοπισμό ενός ασυνόδευτου ανηλίκου, προκειμένου να καταχωρισθεί στο Μητρώο Ασυνόδευτων Ανηλίκων και να υποβληθεί για τον ανήλικο αίτημα φιλοξενίας. Το αίτημα στέγασης συνοδεύεται από ένα σύντομο κοινωνικό ιστορικό και κάποιους δείκτες ευαλωτότητας προκειμένου να γίνουν οι κατάλληλες ενέργειες για την περίπτωση κάθε ανηλίκου. Μερικές φορές οι πληροφορίες είναι πολύ περιορισμένες. Ταυτόχρονα, οι φορείς που λειτουργούν δομές φιλοξενίας (ξενώνες ή διαμερίσματα), δεν έχουν κληθεί μέχρι σήμερα να παρέχουν λεπτομερή δεδομένα σχετικά με το επίπεδο και την έκταση των υπηρεσιών που παρέχουν ή την εγγύτητα των κέντρων αυτών σε δημόσιες δομές υγείας ή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Ελλείπει τέτοιων καίριων πληροφοριών, οι τοποθετήσεις των ανηλίκων είναι πιθανό να μην γίνονται στρατηγικά. Στην πραγματικότητα, μέχρι πρόσφατα υπήρχε μια ανεπίσημη διαδικασία για παραπομπές, η οποία δεν εγγυόταν την ομοιογένεια, τη συμμόρφωση με ορισμένα πρότυπα ή τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων για τη φιλοξενία και τη φροντίδα κάθε ανηλίκου. Οι αλλαγές στο πλαίσιο και τον τόπο διαμονής πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο, συνεκτιμώντας τις ανάγκες των ανηλίκων²⁸, ωστόσο συχνά λόγω πολλών παραγόντων, όπως η έλλειψη προγραμματισμού και βιωσιμότητας των πηγών/προγραμμάτων χρηματοδότησης, η απουσία από τις δομές φιλοξενίας ενός ολοκληρωμένου σχεδίου κοινωνικής ένταξης των παιδιών και η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού στις τοποθετήσεις βάσει των αναγκών και των ικανοτήτων των ανηλίκων, οι ανήλικοι ενδέχεται να αναγκαστούν να αλλάξουν κατάλυμα αρκετές φορές. Οι επαγγελματίες που ασχολούνται με τις υποθέσεις ανηλίκων πρέπει να έχουν και να λαμβάνουν συνεχώς κατάλληλη κατάρτιση, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς

²⁸ ν. 4939/2022 άρθρο 65 παρ. 1 περ. ε), όπως τροποποιήθηκε και διαμορφώθηκε με το άρθρο 5 του Ν.4960/2022.

στις ανάγκες των ανηλίκων²⁹. Πρέπει επίσης να δεσμεύονται νομικά από έναν κώδικα δεοντολογίας³⁰. Ωστόσο, δεν έχει αναπτυχθεί ένας Κώδικας Δεοντολογίας που να καταλαμβάνει τους επαγγελματίες ή άλλο προσωπικό ή εθελοντές που εργάζονται με ασυνόδευτους ανηλίκους.

Όσον αφορά στις δομές φιλοξενίας (φροντίδας), για σχεδόν μια δεκαετία εκκρεμούσε η έκδοση υπουργικών αποφάσεων που να καθορίζουν το πλαίσιο προδιαγραφών ποιότητας. Από το έτος 2014 είχαν γίνει πολλές προσπάθειες για τον καθορισμό προτύπων λειτουργίας για όλες τις μονάδες προστασίας των παιδιών, αλλά καμία δεν είχε ευδοκιμήσει οριστικά μέχρι την έκδοση της κοινής υπουργικής απόφασης υπ' αριθμ. 40494/2022 (Β' 2302) που αφορά την ίδρυση και λειτουργία Μονάδων Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και όχι τα δημόσια ιδρύματα. Όσον αφορά στους ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων, μέχρι τον Μάρτιο του 2023 μόνο εάν μια υπηρεσία ή ΜΚΟ πρόκειται να χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης είχε υποχρέωση συμμόρφωσης με συγκεκριμένα πρότυπα κτηριακής υποδομής και κανόνες στελέχωσης³¹. Ωστόσο, αναμένεται εντός του Απριλίου 2023 η έκδοση κοινής υπουργικής απόφασης για τα κέντρα φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, τα οποία μπορούν να λειτουργούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, δήμοι, νομικά ιδιωτικού δικαίου ή διεθνείς οργανισμοί εφόσον πληρούν τις προδιαγραφές του άρθρου 66ΚΗ του ν. 4939/2022. Από το έτος 2018 οι ΜΚΟ συνεργάζονται με τις κρατικές αρχές για την παροχή υποστηριζόμενης αυτόνομης διαβίωσης σε παιδιά ηλικίας άνω των δεκαέξι ετών και στα τέλη του 2019 καθιερώθηκαν πρότυπα με την υπό στοιχεία Δ11/οικ.60207/2717/2019 απόφαση (Β' 4924) της Υφυπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ενώ τον Μάρτιο του 2023 εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 138529/2023 (Β' 1615) απόφαση της Υφυπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου με ισχύ από 1.1.2024. Από το 2018³² όλες οι ΜΚΟ που εδρεύουν ή δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα στον τομέα της μετανάστευσης, της διεθνούς προστασίας και της κοινωνικής ένταξης, πρέπει να εγγράφονται στο Μητρώο Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου³³.

Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

Όλοι οι ανήλικοι έχουν πρόσβαση στο εθνικό σύστημα υγείας. Σύμφωνα με το άρθρο 33 του ν. 4368/2016 (Α' 21), οι ευάλωτες ομάδες χωρίς ασφάλιση υγείας έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και σε νοσηλεία. Η υγειονομική περίθαλψη παρέχεται μέσω δημόσιων νοσοκομείων ή κέντρων υγείας ή των εποπτευόμενων και επιχορηγούμενων από το Υπουργείο Υγείας νοσηλευτικών ιδρυμάτων ή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ), μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, δημοτικών ιατρείων και μέσω ιδρυμάτων αποκατάστασης και κοινωνικής φροντίδας που εποπτεύονται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Το προσωπικό αποτελείται από διαπιστευμένους εκπαιδευμένους επαγγελματίες υγείας. Η φαρμακευτική περίθαλψη παρέχεται από ιδιωτικά φαρμακεία συμβεβλημένα με τον Εθνικό Οργανισμό Παροχής

²⁹ ν. 4939/2022, άρθρο 65 παρ. 3, όπως τροποποιήθηκε και διαμορφώθηκε με το άρθρο 5 του Ν.4960/2022.

³⁰ ν. 4939/2022, άρθρο 65 παρ. 3, όπως τροποποιήθηκε και διαμορφώθηκε με το άρθρο 5 του Ν.4960/2022.

³¹ Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης - Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και Ταμείου Εσωτερικής Ασφάλειας και άλλων πόρων, Οδηγός εφαρμογής & λειτουργίας δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, Νοέμβριος 2017.

³² υπ' αρ. Οικ. 7586/2018 Απόφαση του Υπουργού Μεταναστευτικής Πολιτικής (Β' 4794/26.10.2018).

³³ άρθρο 78 ν. 4939/2022 και Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. οικ. 10616/2020 (Β' 3820/9-9-2020).

Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ). Τα φάρμακα υψηλού κόστους μπορούν να διανεμηθούν από τα φαρμακεία των Νοσοκομείων, του ΕΟΠΥΥ και τα ιδιωτικά φαρμακεία. Ανήλικοι με τίτλο διαμονής (προσωρινό ή μόνιμο) έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας είτε με τον Αριθμό Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (παιδιά με καθεστώς διεθνούς προστασίας), είτε με τον Προσωρινό Αριθμό Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α., για ανήλικους αιτούντες άσυλο)³⁴. Ανήλικοι χωρίς καθεστώς έχουν πρόσβαση στο ΕΣΥ για περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, σε κοινωνικά ιατρεία και ειδικώς σε εμβολιασμό και διαγνωστικούς ελέγχους κατά του κορωνοϊού COVID -19, αποκτώντας Προσωρινό Αριθμό Κοινωνικής Ασφάλισης (Π.Α.Μ.Κ.Α.)³⁵. Οι ανήλικοι των οποίων το αίτημα διεθνούς προστασίας έχει απορριφθεί τελεσίδικα διατηρούν από το 2021 τον ΠΑΑΥΠΑ που είχαν ως αιτούντες άσυλο και συνεχίζουν να έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση στο εθνικό σύστημα υγείας μέχρι την ενηλικίωσή τους³⁶.

Εκπαίδευση

Ανήλικοι πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς έχουν πρόσβαση στη δημόσια εκπαίδευση³⁷. Το αργότερο τρεις μήνες μετά την ταυτοποίησή τους θα πρέπει να έχουν εγγραφεί σε δημόσιο σχολείο³⁸. Εάν υπάρχουν λόγοι για τους οποίους ο ανήλικος δεν μπορεί να παρακολουθήσει το σχολείο, θα πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα³⁹. Οι ανήλικοι αιτούντες διεθνή προστασία μπορούν να εγγράφονται στο σχολείο και με ελλιπή δικαιολογητικά, σε όλες τις τάξεις του Νηπιαγωγείου, Δημοτικού, Γυμνασίου και αποκλειστικά στην Α' τάξη Λυκείου, οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους⁴⁰. Το έτος 2016 θεσπίστηκαν ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα των παιδιών σε μία εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς και η οποία προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αρμονική συνύπαρξη όλων των πολιτισμικών ομάδων⁴¹. Σε αυτό το πλαίσιο συστάθηκαν το έτος 2016 οι Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) και λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων των Περιφερειακών Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στα όρια των οποίων λειτουργούν κέντρα προσωρινής υποδοχής ή προσωρινής φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, κατόπιν σχετικής εισήγησης των περιφερειακών διευθυντών της Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ μπορούν να ιδρύονται και εντός των ανοιχτών δομών φιλοξενίας ως παραρτήματα δημόσιων νηπιαγωγείων, δημοτικών, γυμνασίων και λυκείων⁴². Ακόμη, στις δομές προσωρινής υποδοχής ή προσωρινής φιλοξενίας εντός ή πλησίον των οποίων λειτουργεί μία ΔΥΕΠ, ορίζονται Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων, οι οποίοι είναι εκπαιδευτικοί αποσπασμένοι από άλλες σχολικές μονάδες ή υπηρεσίες και συντονίζουν τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που υλοποιούνται

³⁴ άρθρο 30 και άρθρο 59, ν. 4939/2022 και Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμ. Οικ. 605869/2022 (Β' 5392/19-10-2022)

³⁵ άρθρο 97, ν. 4796/2021 (Α' 63).

³⁶ παρ. 2 του άρθρου 59, ν. 4939/2022

³⁷ ν. 4939/2022, άρθρο 55, παρ. 1, ν. 4251/2014, ά. 21 παρ. 7 και 8. Για τα παιδιά των προσφύγων, η πρόσβαση στην εκπαίδευση προβλέπεται στο άρθρο 27 του ν. 4939/2022. Για την πρόσβαση και την υποχρέωση των ανηλίκων στην εκπαίδευση ισχύουν οι ίδιοι όροι με τους ημεδαπούς (βλ. ν. 1566/1985 όπως ισχύει). Ωστόσο, διευκολύνεται η πρόσβασή τους προκειμένου να εγγράφονται και με ελλιπή δικαιολογητικά (βλ. ενδεικτικά υπουργική απόφαση υπό στοιχεία 2099/ΓΔ4/2020 (Β' 208) για τις εγγραφές ανηλίκων αιτούντων διεθνή προστασία σε σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης).

³⁸ ν. 4939/2022, άρθρο 55 παρ. 2

³⁹ Ό.π., παρ. 4.

⁴⁰ Υπουργική απόφαση με αριθμ. 2099/ΓΔ4.2020 (Β' 208)

⁴¹ ά. 38 ν. 4415/2016 (Α' 159), ά. 74 ν. 4547/2018, κυα με αριθμ. 139654 /ΓΔ4/2017 (Β' 2985).

⁴² Ό. π.

εντός της δομής, μεριμνούν για τα εκπαιδευτικά ζητήματα των ανηλίκων που διαμένουν στη δομή και λειτουργούν ως διαμεσολαβητές, εξοικειώνοντας τους ανηλίκους με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και φέρνοντας κοντά το σχολείο με την κοινωνία. Παράλληλα με τη λειτουργία των ΔΥΕΠ υφίσταται και η πρωινή εκπαίδευση των παιδιών σε σχολεία με τάξεις υποδοχής⁴³, ανάλογα με τον αριθμό εγγεγραμμένων μαθητών. Οι ΔΥΕΠ που λειτουργούν σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, λειτουργούν εντός των σχολικών αυτών μονάδων από τις 14.00 έως τις 18.00, ενώ οι ΔΥΕΠ, που λειτουργούν ως Παραρτήματα Δημοτικών και Γυμνασίων (για την εκπαίδευση παιδιών από 6-15 ετών), λειτουργούν κατά τις πρωινές ώρες από 8.30 έως 12.30⁴⁴. Το πρόγραμμα αυτό πρόκειται κυρίως για ένταξη των παιδιών στο ημερήσιο πρόγραμμα με τη λειτουργία τάξεων υποδοχής κατά τη διάρκεια των οποίων υλοποιείται εντατική εκμάθηση ελληνικών με σκοπό την καλύτερη και ταχύτερη υπαγωγή των παιδιών στα πρωινά προγράμματα, ανάλογα και με την εκπαιδευτική βαθμίδα. Οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που λειτουργούν τάξεις υποδοχής ορίζονται ως Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ)⁴⁵.

Κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο της μετανάστευσης

Όσον αφορά στην κράτηση ανηλίκων πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, ισχύουν κυρίως τα άρθρα 50, 51 και ιδιαίτερα το άρθρο 52 παρ. 2 του ν. 4939/2022 σύμφωνα με τα οποία η κράτηση ανηλίκων κατά κύριο λόγο αποφεύγεται. Μόνο σε ειδικές περιπτώσεις κρατούνται ανήλικοι, ειδικά έως ότου ολοκληρωθούν οι διαδικασίες ταυτοποίησης και εξασφαλιστεί η τοποθέτησή τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας, για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις είκοσι πέντε (25) ημέρες. Οι αρχές διασφαλίζουν επίσης ότι οι ανήλικοι κρατούνται χωριστά από τους ενηλίκους, εκτός από την περίπτωση όπου πρόκειται για οικογένεια⁴⁶. Κατά τη διάρκεια της κράτησής τους επιτρέπεται να έχουν επισκέψεις από μέλη της οικογένειάς τους ή νομικούς συμβούλους και άλλους συνηγόρους εφόσον τα εν λόγω πρόσωπα δεν εμποδίζουν την ομαλή διοικητική διαχείριση και δεν διαταράσσουν τη δημόσια ασφάλεια και τάξη⁴⁷. Ταυτόχρονα, οι ανήλικοι μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες και εκπαιδευτικά προγράμματα. Αυτός ο τύπος κράτησης δύναται να λαμβάνει χώρα στις συννοριακές περιοχές όπου βρίσκονται κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης (ΚΥΤ) ή Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές (ΚΕΔ). Στην πράξη, οι ανήλικοι έχουν ελευθερία κινήσεων εντός των ΚΥΤ και των ΚΕΔ και υπό την επίβλεψη εξουσιοδοτημένων ενηλίκων εκτός αυτών. Εντούτοις, δεν τους επιτρέπεται να εγκαταλείψουν την περιοχή χωρίς προηγούμενη εισαγγελική άδεια και συνοδεία επαγγελματιών ή της αστυνομίας. Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός αφίξεων έχει οδηγήσει κατά καιρούς στο παρελθόν σε έλλειψη χώρου και δυσμενείς συνθήκες. Ωστόσο, από το έτος 2020, η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων μαζί με τις αρμόδιες αρχές (ΥΠΥΤ, Γενική Γραμματεία Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο) εφαρμόζουν συντονισμένο πλάνο για την ελαχιστοποίηση της διάρκειας της παραμονής των ανηλίκων στα ΚΥΤ και τις ΚΕΔ και την ανάπτυξη ενός προτυποποιημένου μηχανισμού για την παραπομπή, μεταφορά και την ασφαλή τοποθέτηση ανηλίκων σε δομές φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα.

⁴³ ν. 3879/2010 (Α' 163).

⁴⁴ Κοινή Υπουργική απόφαση με αριθμ. 139654 /ΓΔ4/2017 (Β' 2985)

⁴⁵ Υπουργική απόφαση με αριθμ. 169735/ΓΔ4/2017 (Β' 3727)

⁴⁶ ν. 4939/2022, άρθρο 52 παρ. 2 & 3

⁴⁷ ν. 4939/2022, άρθρα 51 και 52

Διοικητική κράτηση μπορεί να λάβει χώρα με τον εντοπισμό και τη σύλληψη από την αστυνομία ενός προσώπου χωρίς έγγραφα ταυτοποίησης σε ισχύ είτε ως παρανόμως εισερχόμενος στη Χώρα είτε ως παρανόμως διαμένων⁴⁸, ιδίως έως ότου εξακριβωθεί η ταυτότητά του. Με αυτόν τον τρόπο, οι ανήλικοι μπορούν να συλληφθούν αρχικά για σκοπούς ταυτοποίησης, αλλά από την ταυτοποίησή τους και έπειτα ενημερώνεται η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων ανηλίκων και η Εισαγγελία προκειμένου να μεταφερθούν σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας. Μέχρι και τον Νοέμβριο 2020, ήταν πιθανό να παρέμεναν οι ανήλικοι στο αστυνομικό τμήμα για λόγους προστατευτικής φύλαξης μέχρι να βρεθεί ένα ασφαλές μέρος για τη διαμονή τους.

Προστατευτική φύλαξη

Η Αστυνομία, κατά τον εντοπισμό και την ταυτοποίηση ενός ασυνόδευτου ανηλίκου, πρέπει να διασφαλίσει ότι αυτός ή αυτή διαμένει σε ή θα μεταφερθεί σε ασφαλές μέρος/δομή φιλοξενίας. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2020, εάν δεν υπήρχε τέτοιο μέρος, η Αστυνομία ήταν υποχρεωμένη να κρατήσει τον ανήλικο στους χώρους της μέχρι να γίνουν οι απαραίτητες διευθετήσεις για τη φροντίδα του και να βρεθεί κατάλληλο μέρος φιλοξενίας. Όπως ανήλικοι που είχαν προηγουμένως διαφύγει εκουσίως ή ακουσίως και κατάφεραν να εντοπιστούν από τις αρχές, ετίθεντο προσωρινά σε προστατευτική φύλαξη λόγω της ευάλωτης θέσης τους και μέχρι την παράδοσή τους σε οικείο πρόσωπο, βάσει του άρθρου 118 του π.δ. 141/1991 [«Αρμοδιότητες Οργάνων και Υπηρεσιακές Ενέργειες του Προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Θέματα Οργάνωσης Υπηρεσιών» (Α' 58)], έτσι ετίθεντο και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι χωρίς ασφαλή ή γνωστή διαμονή⁴⁹. Όταν ένας ασυνόδευτος ανήλικος δεν είχε επίσημα καταγεγραμμένη διεύθυνση διαμονής στην Ελλάδα κυρίως διότι στερούταν εγγράφων ταυτοποίησης, ειδοποιούνταν ο Εισαγγελέας (Ανηλίκων ή Πρωτοδικών) που εξέδιδε διάταξη για προσωρινή τοποθέτηση ανηλίκου σε χώρο έκτακτης φιλοξενίας και το ΕΚΚΑ⁵⁰ για να βρεθεί κατάλληλη δομή. Ασυνόδευτοι ανήλικοι ηλικίας κάτω των δεκαπέντε (15) ετών μεταφέρονταν σε νοσοκομεία Παιδών, ενώ ανήλικοι άνω των δεκαπέντε (15) ετών τοποθετούνταν προσωρινά σε αστυνομικά τμήματα ή Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟΚΕΚΑ). Η διάρκεια της παραμονής τους εξαρτιόταν από τη διαθεσιμότητα των θέσεων σε μια δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων και την ευαλωτότητα κάθε παιδιού⁵¹.

Ήταν ευρέως αποδεκτό από όλες τις εμπλεκόμενες κρατικές αρχές ότι τέτοιες συνθήκες υπονόμευαν την ευημερία των ανηλίκων, παρότι επρόκειτο για ένα μέτρο έσχατης ανάγκης για την προστασία των ανηλίκων που ζούσαν σε επισφαλείς συνθήκες. Είναι ενδιαφέρον ότι στο παρελθόν η προστατευτική φύλαξη αποτελούσε μια θετική εξέλιξη, καθώς οι ανήλικοι δεν κρατούνταν πλέον ως παράτυπα διαμένοντες αλλοδαποί αλλά ως ανήλικοι που χρήζουν προστασίας. Η Ελλάδα έχει καταδικαστεί ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) κρίνοντας ότι οι συνθήκες διαβίωσης/φύλαξης

⁴⁸ ν. 3907/2011 (Α' 7) και ν. 3386/2005 (Α' 212).

⁴⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 118 στοιχείο (α) του π.δ. 141/1991 (Α' 58), μόλις εντοπιστούν ανήλικοι που αναφέρθηκαν ως αγνοούμενοι, θα πρέπει να τεθούν υπό προστατευτική φύλαξη μέχρι να βρεθεί ένα ασφαλές μέρος για αυτούς.

⁵⁰ Το ΕΚΚΑ ήταν αρμόδιο για την στέγαση των ασυνόδευτων ανηλίκων μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2020. Θεσμικά η αρμοδιότητα της στέγασης μεταφέρθηκε στην Ειδική Γραμματεία τον Μάρτιο του 2020 με τον νόμο 4686/2021 αλλά επιχειρησιακά αυτό κατέστη εφικτό τον Οκτώβριο του 2020.

⁵¹ Προκειμένου ένας ανήλικος να τοποθετηθεί σε ξενώνα φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, πρέπει προηγουμένως να γίνουν ιατρικές εξετάσεις τις οποίες συνήθως αναλαμβάνει η αστυνομία (κράτηση ραντεβού και μεταφορά ανηλίκου στο νοσοκομείο). Οι εξετάσεις τελικά καθυστερούν λόγω του αυξημένου φόρτου εργασίας της αστυνομίας και των νοσοκομείων. Επιπλέον, το καθήκον αυτό υπερβαίνει τον ρόλο της αστυνομίας.

ισοδυναμούν με συνθήκες κράτησης και πολλές φορές με απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και ότι πρόκειται για παράνομη ή νόμω αβάσιμη κράτηση⁵², καθώς το μέτρο της προστατευτικής φύλαξης περιλαμβάνει τη στέρηση της ελευθερίας του προσώπου χωρίς χρονικό πλαίσιο ή τη δυνατότητα αμφισβήτησης του μέτρου. Ήταν κρίσιμο, η Πολιτεία να βρει μια βιώσιμη εναλλακτική λύση. Για τον σκοπό αυτό, το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και ιδίως η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων μαζί με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη προώθησαν τη νομοθετική κατάργηση της αναλογικής εφαρμογής του μέτρου της προστατευτικής φύλαξης στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων. Σύμφωνα με το άρθρο 43 του ν. 4760/2020 (Α' 247), το μέτρο δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε ασυνόδευτους ανηλίκους που στερούνται ασφαλούς ή γνωστής διαμονής. Αντ' αυτού, ο Εισαγγελέας και η Ειδική Γραμματεία ενημερώνονται αμέσως, ώστε να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για τη μεταφορά και την τοποθέτηση του ανηλίκου σε δομή επείγουσας φιλοξενίας ή σε άλλη κατάλληλη δομή για ανηλίκους. Περαιτέρω, η Ειδική Γραμματεία με την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχεδίασαν το 2020 έναν εναλλακτικό μηχανισμό εντοπισμού ανηλίκων σε επισφαλείς συνθήκες και τον έθεσαν σε εφαρμογή, αρχικά πιλοτικά, τον Απρίλιο του 2021.

Σκοποί

- 1) Διασφάλιση κατάλληλων και φιλικών προς το παιδί συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους που βρίσκονται στην Ελλάδα
- 2) Διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των ανηλίκων

Σκοπός 1: Διασφάλιση κατάλληλων και φιλικών προς το παιδί συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους που βρίσκονται στην Ελλάδα

Τα πρόσωπα που ταυτοποιούνται ως ασυνόδευτοι ανήλικοι ήδη από την πρώτη στιγμή και για όσο διάστημα βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια θα αντιμετωπίζονται με σεβασμό στα δικαιώματά τους, λαμβάνοντας πρωτίστως υπόψη το συμφέρον τους σε όλες τις αποφάσεις και ενέργειες που τους αφορούν ή τους επηρεάζουν και διασφαλίζοντας τη γενική ευημερία τους.

⁵² Όσον αφορά την προστατευτική φύλαξη, το ΕΔΔΑ έχει εκδώσει τα τελευταία χρόνια αποφάσεις, όπως π.χ. Η.Α. κατά Ελλάδας και Sh.D. κατά Ελλάδας, στις οποίες έκρινε ότι η κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστών σε κρατητήρια από τις αστυνομικές αρχές παραβιάζει το άρθρο 3 και το άρθρο 5 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου(ΕΣΔΑ).

Στόχος 1: Βελτιστοποίηση των συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για ασυνόδευτους ανηλίκους κατά την παραμονή τους σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και σε Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές

Σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν. 4939/2022, οι διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης (πρώτη υποδοχή) χωρίζονται σε πέντε στάδια: (α) «ενημέρωσης», (β) «υπαγωγής», (γ) «καταγραφής και ιατρικού ελέγχου», (δ) «παραπομπής σε διαδικασία υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας» και (ε) «περαιτέρω παραπομπής και μετακίνησης». Για όσο διάστημα πραγματοποιούνται αυτές οι διαδικασίες, ένας υπήκοος τρίτης χώρας ή άπατρις είναι υποχρεωμένος να παραμείνει στα ΚΥΤ ή τις ΚΕΔ μέχρι να ληφθεί απόφαση για την υπόθεσή του.

Κατά τη διάρκεια του δεύτερου και τρίτου σταδίου τα άτομα προσδιορίζονται ως ανήλικα και ασυνόδευτα, αξιολογείται και αντιμετωπίζεται τυχόν πρόσθετη ευαλωτότητα και λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών υποδοχής και την κάλυψη των ψυχοκοινωνικών αναγκών των ανηλίκων. Επιπλέον, ειδοποιείται η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και λαμβάνονται μέτρα για τον διορισμό επιτρόπου ή αντιπροσώπου.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 3: ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 1.1: Καθορισμός σαφών διαδικασιών σχετικά με τον προσδιορισμό και την καταγραφή ενός ατόμου ως ασυνόδευτου ή χωρισμένου ανήλικου

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών θεωρείται ανήλικο. Ωστόσο, όσον αφορά πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που εισέρχονται στα ελληνικά σύνορα, είναι δύσκολο να διαπιστώσουμε με βεβαιότητα την ηλικία τους, δεδομένου ότι σε πολλές τρίτες χώρες τα παιδιά συχνά δεν δηλώνονται σε ληξιαρχείο κατά τη γέννησή τους και έτσι δεν διαθέτουν κάποιο έγγραφο ταυτοποίησης ή μπορεί να εγγραφούν πολλά χρόνια αργότερα, με συχνό αποτέλεσμα την ανακριβή εγγραφή. Κάποια άτομα, παρόλα αυτά, διαθέτουν έγγραφα ταυτοποίησης. Ωστόσο, ενδέχεται μερικές φορές να μην είναι γνήσια. Επιπλέον, η εμπειρία στο πεδίο έχει δείξει ότι κάποια άτομα ισχυρίζονται ότι έχουν διαφορετική ηλικία από την πραγματική τους για διάφορους λόγους, με αποτέλεσμα φαινομενικά ανήλικοι να δηλώνουν ενήλικοι και φαινομενικά ενήλικοι να δηλώνουν ανήλικοι. Επίσης, μερικές φορές τα άτομα προέρχονται από χώρες όπου έχουν διαφορετικό ημερολόγιο, γεγονός που δημιουργεί σύγχυση στις ελληνικές αρχές, οι οποίες ενδέχεται να μην είναι εξοικειωμένες με αυτές τις διαφορές. Ωστόσο, είναι ζωτικής σημασίας να διασφαλιστεί ότι όλα τα πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών ταυτοποιούνται ως τέτοια, ώστε να λαμβάνουν την κατάλληλη φροντίδα και προστασία, π.χ. διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου που συνάδουν με το καθεστώς τους ως παιδιά και ειδικές συνθήκες υποδοχής, τις οποίες δικαιούνται από τον νόμο. Για τον λόγο

αυτό, η σωστή ταυτοποίηση ενός ατόμου ως ανηλίκου ή ως ενηλίκου είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της προστασίας των ανηλίκων και των δικαιωμάτων τους⁵³.

1.1.1. Εφαρμογή διαδικασίας για τον προσδιορισμό ενός ατόμου ως ανήλικου

Κατά την άφιξη καταγράφεται η ηλικία ενός ατόμου, βάσει των ισχυρισμών του, οι οποίοι ενδέχεται να τεκμηριώνονται από προσωπικά έγγραφα ταυτοποίησης, όπως διαβατήρια ή ταυτότητα που εκδίδονται από επίσημες αρχές στη χώρα καταγωγής. Οι ελληνικές αρχές είναι ιδιαίτερα προσεκτικές όσον αφορά στα έγγραφα που παρουσιάζονται ως εκδοθέντα από αρχή τρίτης χώρας, δεδομένου ότι ενδέχεται να υπάρχουν περιπτώσεις πλαστών εγγράφων ή να πρόκειται για προϊόντα παράνομης δραστηριότητας (απάτης ή διαφθοράς). Σε περιπτώσεις, όπου εγείρεται αμφιβολία, είναι απαραίτητη η εκτίμηση της ηλικίας για να καταλήξουμε στο αν ένα άτομο είναι ενήλικος ή ανήλικος, και είναι εξίσου σημαντικό να διασφαλιστεί ότι οι ανήλικοι λαμβάνουν υπηρεσίες κατάλληλες για την ηλικία τους. Από αυτή την άποψη, ο προσδιορισμός της χρονολογικής ηλικίας είναι επίσης κρίσιμος, σε περιπτώσεις όπου υπάρχει αβεβαιότητα ή αμφιβολία για την ακριβή ηλικία ενός ανηλίκου, π.χ. ένας ανήλικος ισχυρίζεται ότι είναι 17 ετών, πολύ μεγαλύτερος από ό,τι φαίνεται στην πραγματικότητα, για διάφορους λόγους που όλοι αποτελούν απειλή για την ασφάλεια και την ευημερία του.

Είναι ιδιαίτερος αναγκαίος να προσδιοριστεί η ηλικία κατά τη διάρκεια των διαδικασιών πρώτης υποδοχής ώστε να διασφαλιστεί ότι όλα τα ανήλικα άτομα λαμβάνουν την κατάλληλη φροντίδα ήδη σε πρώιμο στάδιο και για να αποτραπεί η τοποθέτηση ενηλίκων μεταξύ ανηλίκων. Ο προσδιορισμός της ηλικίας πραγματοποιείται από το Κλιμάκιο Ιατρικού Ελέγχου και Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή της Δομής Προσωρινής Υποδοχής ή Προσωρινής Φιλοξενίας για πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, ή από τις Κινητές Μονάδες Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ή από την πλησιέστερη τοπικά αρμόδια δομή υγείας του Εθνικού Συστήματος Υγείας, ή σε περίπτωση αδυναμίας των παραπάνω, από ιδιώτη ειδικευμένο ιατρό, όπως παιδίατρο ή παθολόγο και ιδιώτη εκπαιδευμένο ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό, υπό την προϋπόθεση ότι η διαδικασία περιλαμβάνεται σε σχετικό χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα. Η παραπομπή γίνεται με το κριτήριο της ευκολότερης, ακριβέστερης και ταχύτερης διαδικασίας εκτίμησης της ηλικίας.

Όπως προβλέπεται στην υπ' αρ. 9889/2020 κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Μετανάστευσης και Ασύλου (Β' 3390) για τη διαπίστωση ανηλικότητας, ακολουθείται μια διαδικασία τριών σταδίων, εκτός εάν συναχθεί ασφαλές συμπέρασμα κατά το πρώτο ή το δεύτερο στάδιο, που περιλαμβάνει:

- α) Αξιολόγηση της φυσικής ανάπτυξης μακροσκοπικών χαρακτηριστικών, μετά από κλινική εξέταση και λήψη ιατρικού ιστορικού με βάση τιμές αναφοράς ή σωματομετρικά δεδομένα.
- β) Ψυχοκοινωνική αξιολόγηση από ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος εξετάζει τη γνωστική, συμπεριφορική και ψυχολογική ανάπτυξη του ατόμου και συντάσσει έκθεση, συμπεριλαμβανομένης τουλάχιστον μιας ημιδομημένης συνέντευξης, κατά την οποία διερευνάται το προσωπικό ιστορικό του ατόμου,

⁵³ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) (2018). Ο πρακτικός οδηγός της EASO για την εκτίμηση της ηλικίας: Δεύτερη έκδοση. Πρακτικός οδηγός της EASO, σ. 17. Διατίθεται στον σύνδεσμο: <https://easo.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assessment-v3-2018.pdf>.

λαμβάνοντας υπόψη όλα τα απαραίτητα στοιχεία που σχετίζονται με την ψυχολογική ανάπτυξη του ατόμου.

γ) Ιατρική εξέταση που πραγματοποιείται είτε με ακτινογραφία του αριστερού καρπού και χεριού για τον προσδιορισμό της ηλικίας των οστών, είτε με οδοντιατρική εξέταση, είτε με οδοντιατρική ακτινογραφία, ή, τέλος, με οποιοδήποτε άλλο κατάλληλο μέσο, το οποίο με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική μπορεί να δώσει έγκυρο συμπέρασμα.

Η εξάντληση καθενός από τα παραπάνω στάδια είναι υποχρεωτική πριν από την εφαρμογή του επόμενου, αιτιολογείται επαρκώς και κοινοποιείται στον φορέα παραπομπής για περαιτέρω ενέργειες παραπομπής σε περιπτώσεις δικαιολογημένης αδυναμίας εκτίμησης της ηλικίας. Οι παραπάνω ιατρικές εξετάσεις θα πρέπει να γίνονται με σεβασμό στην αξιοπρέπεια του ατόμου και με τη συγκατάθεση του εξεταζόμενου, από κατάλληλο ιατρικό προσωπικό με ειδικές γνώσεις και εμπειρία και με την τήρηση αντίστοιχου ιατρικού πρωτοκόλλου ενώ θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τυχόν διαφορές λόγω πολιτισμικών και φυλετικών παραγόντων, καθώς και οι συνθήκες διαβίωσης που μπορεί να επηρεάσουν την ανάπτυξη του ατόμου. Οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετέχουν στο δεύτερο στάδιο πρέπει επίσης να είναι καταρτισμένοι και εκπαιδευμένοι. Το πρόσωπο που αμφιβάλλει για την ηλικία ενός ατόμου, δεν πρέπει να είναι το ίδιο που θα διενεργήσει οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας.

Ο προσδιορισμός της ηλικίας πρέπει να εφαρμόζεται κάθε φορά που εγείρεται αμφιβολία και πρέπει να διενεργείται μέσω μιας διαδικασίας με τις απαραίτητες εγγυήσεις και αποτελεσματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και ιδίως το δικαίωμα των παιδιών στην ασφάλεια και στην προστασία. Μετά από μια αρχική εκτίμηση της ηλικίας ενός ατόμου σχετικά με το αν είναι ανήλικος ή ενήλικος, είναι πιθανό να απαιτείται περαιτέρω εκτίμηση της ηλικίας ή του ηλικιακού εύρους ενός ανήλικου, σε περίπτωση που δεν υπάρχουν στοιχεία που να το υποδεικνύουν και να πρέπει να ξεκινήσει μια διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας. Ο προσδιορισμός της ηλικίας είναι ένα καθοριστικό εργαλείο για να διασφαλιστεί ότι όλα τα ανήλικα λαμβάνουν φροντίδα κατάλληλη για την ηλικία και το φύλο τους και ότι οι συνθήκες υποδοχής ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες.

Ακολουθούνται τα εξής βήματα για την εφαρμογή μιας βασισμένης στα δικαιώματα των ανηλικών διαδικασίας προσδιορισμού ηλικίας:

- Καθιέρωση ομοιόμορφης πρακτικής και αποτύπωση συγκεκριμένων «οδών» παραπομπής (υπηρεσίες και επαγγελματίες) για κάθε περιοχή, ανάλογα με το πλαίσιο φιλοξενίας του ατόμου του οποίου η ηλικία αμφισβητείται και την περιοχή που βρίσκεται.
- Σε επίπεδο έκδοσης οδηγιών: έκδοση συμπληρωματικών κατευθυντήριων γραμμών για τις περιπτώσεις προσκόμισης «επίσημων» εγγράφων που αμφισβητούνται από τις αρχές.
- Παροχή καθοδήγησης σε φορείς που κινούν ή εφαρμόζουν τη διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας σχετικά με τον χρόνο και τον τρόπο που πρέπει να ξεκινήσει μια τέτοια διαδικασία (εμπλεκόμενοι φορείς: ΕΓΠΑΑ, Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΥΠΥΤ), Γενική Γραμματεία Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο (ΓΓΥΑΑ), Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (ΕΥΑΑ, πρώην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο - EASO).

- Προώθηση της συγκρότησης άτυπων ομάδων εργασίας για την παρακολούθηση της εφαρμογής της κυα για μια ενιαία και αποτελεσματική διαδικασία που βασίζεται στα δικαιώματα των ανηλίκων (εμπλεκόμενοι θεσμικοί φορείς: ΕΓΠΑΑ, ΚΥΤ, ΓΓΥΑΑ, ΕΥΑΑ).
- Προώθηση της κατάρτισης επαγγελματιών στο πεδίο για τη διεξαγωγή σχετικών συνεντεύξεων ή εξετάσεων (εμπλεκόμενοι φορείς: ΕΓΠΑΑ, ΥΠΥΤ, ΓΓΥΑΑ, ΕΥΑΑ, Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης).

Οδηγίες έχουν αποσταλεί στις εισαγγελικές αρχές, στις αστυνομικές υπηρεσίες και σε φορείς της κοινωνίας της κοινωνίας των πολιτών (Απρίλιο και Αύγουστο 2021).

Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης έχει ορίσει πρόσωπο αναφοράς για τα ζητήματα διαπίστωσης ανηλικότητας.

1.1.2. Ανάπτυξη και καθιέρωση μιας πρότυπης διαδικασίας για την αναγνώριση ότι ένας ανήλικος είναι ασυνόδευτος ή χωρισμένος

Καθιερώνεται μια ενιαία διαδικασία σχετικά με τα βήματα που ακολουθούνται μόλις ένα άτομο αναγνωριστεί ως ανήλικος/η και ερευνάται η οικογενειακή του κατάσταση στην Ελλάδα, προκειμένου να εξακριβωθεί εάν ο/η ανήλικος/η είναι ασυνόδευτος/η ή χωρισμένος/η ή όχι και ποια μέτρα για τη φροντίδα του/της πρέπει να αποφασιστούν από κοινού με τον ίδιο/α. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου ένας ανήλικος συνοδεύεται από ενήλικο που δεν μπορεί να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που να επιβεβαιώνουν τη σχέση του/της με τον ανήλικο, υπάρχει υποψία ότι ο ανήλικος είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων ή αναγκαστικού γάμου, ο ενήλικος δεν φαίνεται ικανός να ανταποκριθεί στις ανάγκες του ανηλίκου ή έχει διατυπωθεί η υποψία σχετικά με ενδεχομένως καταχρηστική συμπεριφορά προς τον ανήλικο ή ο ενήλικος συγγενής έχει αποβιώσει ενώ βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια.

Μια τέτοια διαδικασία περιλαμβάνει, τουλάχιστον, συνεντεύξεις με τον ανήλικο και ξεχωριστά με τον ενήλικο για τη διερεύνηση της σχέσης τους, τις απόψεις του ανηλίκου και την ικανότητα και την επιθυμία του ενήλικου να αναλάβει τη φροντίδα του ανηλίκου, αιτήματα για προσκόμιση επίσημων εγγράφων ή άλλων αποδεικτικών στοιχείων, παρατήρηση, διορισμό εκπροσώπου, επικοινωνία με άλλα μέλη της οικογένειας, αξιολόγηση βέλτιστου συμφέροντος και έκθεση που υποβάλλεται στον αρμόδιο Εισαγγελέα. Όλα τα ανωτέρω θα συμβάλλουν στη λήψη μιας ενημερωμένης απόφασης για τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν για την εκπροσώπηση και την καθημερινή φροντίδα του ανηλίκου.

Δράση 1.2: Αναγνώριση ειδικών αναγκών προστασίας ήδη σε αρχικό στάδιο κατά την άφιξη ανηλίκων στην ελληνική επικράτεια

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του ανηλίκου στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή στις Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές, πρέπει να πραγματοποιείται ανίχνευση της ευαλωτότητας για τον εντοπισμό παραγόντων επικινδυνότητας που μπορεί να υφίστανται στο παρόν ή που μπορεί να έχουν επηρεάσει τη ζωή ενός ανηλίκου από το παρελθόν, ώστε με αυτόν

τον τρόπο να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα και να γίνουν οι κατάλληλες παραπομπές για τη φροντίδα κάθε παιδιού. Η ανίχνευση της ευαλωτότητας και του κινδύνου θα πρέπει να επαναλαμβάνεται κατά διαστήματα κατά τη διάρκεια της παραμονής του ανηλίκου στα ΚΥΤ ή ΚΕΔ, καθώς και αργότερα. Η εν λόγω εκτίμηση θα πρέπει να καθιερωθεί στο πλαίσιο της υποδοχής ασυνόδευτων ανηλίκων και να πραγματοποιείται πάντα από εκπαιδευμένους επαγγελματίες του ΚΥΤ, της ΚΕΔ ή του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας ή φορέα προστασίας παιδιών, ανάλογα με την στελέχωση σε κάθε ΚΥΤ.

Στον νόμο 4939/2022, και συγκεκριμένα στο άρθρο 1 περ. λγ)⁵⁴ ορίζονται ποια πρόσωπα θεωρούνται ευάλωτα. Ειδικότερα, ως ευάλωτα πρόσωπα νοούνται ιδίως οι ανήλικοι ασυνόδευτοι ή μη, άμεσοι συγγενείς θυμάτων σε ναυάγια (γονείς, αδέρφια τέκνα και σύζυγοι), τα άτομα με αναπηρία, οι ηλικιωμένοι, οι εγκυμονούσες, οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα παιδιά, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, τα άτομα με σοβαρές ασθένειες, τα άτομα με νοητική και ψυχική αναπηρία και τα άτομα που έχουν υποστεί βασανιστήρια, βιασμό ή άλλες σοβαρές μορφές ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας, όπως τα θύματα ακρωτηριασμού γεννητικών οργάνων. Καθίσταται επομένως σαφές ότι η συνδρομή στο πρόσωπο ενός ανηλίκου περισσότερων δεικτών ευαλωτότητας συνεπάγεται και ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες φροντίδας. Στην πράξη, υπάρχουν κάποιοι δείκτες επικινδυνότητας που υποδηλώνουν ή και συνεπάγονται ευαλωτότητα λόγω των ευρέως αναγνωρισμένων επιπτώσεων που έχουν, όπως στις περιπτώσεις ανήλικων εγκύων ή μητέρων, έμφυλης βίας ή σεξουαλικής βίας, ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης, εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, ζητημάτων σωματικής και ψυχικής υγείας, αυτοκτονικού ιδεασμού, αναπηρίας, εθισμού σε ουσίες, αστεγίας, βασανιστηρίων και σωματικού ή ψυχικού τραύματος.

Για τον σκοπό αυτό, (άτυπη) ομάδα εργασίας, με μέλη, μεταξύ άλλων, από την ΕΓΠΑΑ και την ΓΓΥΑΑ, παρακολουθεί την εφαρμογή εργαλείων ανίχνευσης ευαλωτότητας με στόχο την εναρμονισμένη και ενιαία πρακτική από όλους τους φορείς και επαγγελματίες της πρώτης γραμμής και σε όλα τα στάδια της παραμονής των ανηλίκων στη χώρα.

Το εργαλείο εκτίμησης ειδικών αναγκών και ευαλωτότητας που είχε αναπτύξει ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο - EUAA (πρώην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για το Άσυλο – EASO), τίτλος “Special Needs and Vulnerability Assessment Tool” αξιοποιείται για την βελτιστοποίηση του πλαισίου εκτίμησης των αναγκών και των ικανοτήτων των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Δράση 1.3: Βελτιστοποίηση της ποιότητας της φροντίδας και του βιοτικού επιπέδου των ασυνόδευτων ανηλίκων που διαμένουν στις ασφαλείς περιοχές εντός των ΚΥΤ και ΚΕΔ

Μόλις ένα πρόσωπο ταυτοποιηθεί ως ασυνόδευτος ή χωρισμένος ανήλικος, μεταφέρεται σε καθορισμένη περιοχή εντός του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή της Κλειστής Ελεγχόμενης Δομής. Η περιοχή αυτή θα πρέπει να διακρίνεται από την περιοχή που στεγάζονται οι ενήλικοι και να πληροί πρότυπα ποιότητας όσον αφορά στην ασφάλεια και τη φροντίδα που παρέχεται στα παιδιά. Θα καθιερωθούν πρότυπα λειτουργίας και

⁵⁴ Αντίστοιχος ορισμός προβλεπόταν στην παρ. 1 του άρθρου 58 του ν. 4636/2019.

ποιότητας σε σχέση τόσο με τη διαθεσιμότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών όσο και με την πρόσβαση των παιδιών σε αυτές (προσβασιμότητα). Είναι σημαντικό ότι όλες οι αρμόδιες αρχές συνεχίζουν να επιδιώκουν τον περιορισμό της παραμονής των ανηλίκων στα ΚΥΤ και τις ΚΕΔ στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για την ολοκλήρωση της ταυτοποίησης, του ιατρικού και ψυχοκοινωνικού ελέγχου και της αρχικής καταγραφής, δίνοντας προτεραιότητα στις περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων.

Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι αρμόδια για τη διαχείριση των εγκαταστάσεων πρώτης υποδοχής. Ωστόσο, η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων από κοινού με τη Γενική Γραμματεία Υποδοχής Αιτούντων Ασύλου, η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, καθώς και άλλοι συναρμόδιοι φορείς, καθορίζουν τα πρότυπα της φροντίδας που παρέχεται στους ασυνόδευτους ανηλίκους που διαμένουν στις ασφαλείς περιοχές στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή στις Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές. Σκοπός είναι να σχεδιαστεί ένα ολοκληρωμένο μοντέλο φροντίδας, το οποίο προάγει και διασφαλίζει την ευημερία και την αξιοπρέπεια των παιδιών, καθώς και τα δικαιώματά τους. Τα ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι:

- όσον αφορά την τοποθεσία, τις υποδομές και τις υλικές συνθήκες υποδοχής:
 - η ασφάλεια (προστατευόμενη περιοχή παιχνιδιού ή κοινόχρηστοι χώροι, επαρκής φωτισμός στους εξωτερικούς χώρους, διασφάλιση ειδικών μέτρων για ανηλίκους με αυξημένες ανάγκες ασφάλειας λόγω ηλικίας, φύλου, ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού, προβλημάτων σωματικής και ψυχικής υγείας ή επειδή ανήλικοι ενδέχεται να είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, σεξουαλικής ή έμφυλης βίας, βασανιστηρίων ή άλλων μορφών ψυχολογικής και σωματικής βίας, τα κορίτσια να διαχωρίζονται από τα αγόρια εκτός αν είναι αδέρφια, σχέδιο εκκένωσης, οι έξοδοι και διάδρομοι εκκένωσης να είναι απαλλαγμένοι από εμπόδια, διαθεσιμότητα πυροσβεστήρων),
 - η υγιεινή (αποτελεσματική πρόσβαση σε καθαρό νερό, χωριστές τουαλέτες για κορίτσια και αγόρια που μπορούν να κλειδώνουν, ντους με ζεστό νερό, καθαριότητα χώρων, καθαρά σεντόνια και ρούχα, διαθεσιμότητα σαπουνιού, σερβιτών υγιεινής για κορίτσια) και
 - η συντήρηση (θέρμανση, κλιματισμός και εξαερισμός, για ανηλίκους με μειωμένη κινητικότητα να υπάρχει δυνατότητα προσαρμογών ή προσθηκών για τη βελτίωση της πρόσβασής τους σε όλες τις υπηρεσίες και τις υποδομές),
- όσον αφορά τη λειτουργία ασφαλών περιοχών:
 - η ανάπτυξη και θέσπιση εσωτερικού κανονισμού για τη λειτουργία της ασφαλούς περιοχής (πρότυπα που πρέπει να τηρούνται, κανόνες που πρέπει να ακολουθούν όλοι οι φορείς που διαχειρίζονται την ασφαλή περιοχή και κανόνες για τους ανηλίκους),
 - η διασφάλιση ότι ο φορέας που διαχειρίζεται την ασφαλή περιοχή σε συνεργασία με την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης και την Ειδική Γραμματεία Προστασίας των Ασυνόδευτων Ανηλίκων αναπτύσσει ένα σχέδιο λειτουργίας περιλαμβάνοντας τον κατάλληλο αριθμό προσωπικού, την ειδικότητα, την επαγγελματική εμπειρία, τη διαδικασία ελέγχου και εποπτείας, τον ρόλο των μελών του προσωπικού και τη διαθεσιμότητά τους κατά τη διάρκεια της ημέρας, π.χ. 24/7 σε οκτάωρες βάρδιες ή όπως άλλως συμφωνηθεί,
 - διαθεσιμότητα 24/7 για κλήσεις έκτακτης ανάγκης και αναφορά εγκλημάτων,
- όσον αφορά τις παρεχόμενες υπηρεσίες:

- ο η υγειονομική περίθαλψη (διασφάλιση της πρόσβασης στο Κλιμάκιο Ιατρικού Ελέγχου και Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης εντός των ΚΥΤ και ΚΕΔ και στο πλησιέστερο δημόσιο νοσοκομείο σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης ή ανάγκης για εξειδικευμένη ιατρική θεραπεία),
- ο η εκπαίδευση (διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της πρόσβασης σε εκπαιδευτικά προγράμματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες των ανηλίκων τα οποία έχουν σχεδιαστεί ή εγκριθεί από το κράτος),
- ο οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες ή αθλήματα (διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της πρόσβασης σε δραστηριότητες αναψυχής προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ανηλίκων και των αθλημάτων που είναι ασφαλή για αυτούς),
- ο οι υπηρεσίες επικοινωνίας (διασφάλιση της παροχής δωρεάν τηλεφωνικών κλήσεων, εκτός εάν δεν είναι προς το συμφέρον των ανηλίκων, εφόσον στην περίπτωση αυτή θα μπορούσαν να εποπτεύονται οι τηλεφωνικές κλήσεις και (ρυθμιζόμενη) πρόσβαση στο διαδίκτυο),
- ο η ψυχοκοινωνική υποστήριξη (διασφάλιση ότι πραγματοποιείται αξιολόγηση κινδύνου και ευαλωτότητας και ότι ανήλικοι με αυξημένες ανάγκες φροντίδας εντοπίζονται έγκαιρα και παραπέμπονται σε εξειδικευμένες υπηρεσίες, εφόσον κρίνεται απαραίτητο),
- ο οι υπηρεσίες εκπροσώπησης, νομικής συνδρομής και διερμηνείας (διασφάλιση του διορισμού εκπροσώπου ή επιτρόπου και απρόσκοπτη πρόσβασή του/της σε αρχεία του ανηλίκου και πρόσβαση του ίδιου του ανηλίκου, διασφάλιση της πρόσβασης σε δικηγόρο, διασφάλιση διαθεσιμότητας διερμηνέων ή εξειδικευμένων πολιτισμικών διαμεσολαβητών),
- ο τρόφιμα, ρούχα και άλλα είδη εκτός τροφίμων.

Στόχος 2: Θέσπιση Μηχανισμού Επείγουσας Ανταπόκρισης για Ασυνόδευτους Ανήλικους σε Επισφαλείς Συνθήκες Διαβίωσης

Έχει παρατηρηθεί ότι ασυνόδευτοι ανήλικοι για άλλοτε μικρό ή μεγάλο σημαντικό χρονικό διάστημα (σε κάθε περίπτωση σημαντικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη την ευαλωτότητά τους λόγω της ηλικίας, της κοινωνικής και οικογενειακής τους κατάστασης), μπορεί να βρίσκονται εκτός πλαισίου παιδικής προστασίας. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, επειδή δεν είχαν ταυτοποιηθεί από τις ελληνικές αρχές καθόλου ή ειδικά ως ασυνόδευτοι ανήλικοι, αποφεύγοντας οποιαδήποτε επαφή με αυτές σύμφωνα με τις οδηγίες διακινητών ή άλλων, ή επειδή είχαν διαφύγει από τη δομή φιλοξενίας τους. Επιπλέον, οι ανήλικοι που πρωτίτερα συνοδεύονταν από μέλη της οικογένειάς τους ενδέχεται να μείνουν ασυνόδευτοι, όταν τα μέλη της οικογένειάς τους εγκαταλείψουν απροσδόκητα τη χώρα, αποβιώσουν ή δεν είναι σε θέση να ενεργήσουν προς το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών τους. Για τις περιπτώσεις αυτές, στις οποίες οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν άμεση ανάγκη προστασίας και στέγασης, θεωρήθηκε απαραίτητο να θεσπιστεί μηχανισμός επείγουσας ανταπόκρισης, ο οποίος θα περιλάμβανε μηχανισμό εντοπισμού και παραπομπής, δομές επείγουσας φιλοξενίας και ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διαχείρισης των υποθέσεων των παιδιών.

Μέχρι τις αρχές Δεκεμβρίου 2020, το μέτρο της προστατευτικής φύλαξης εφαρμόστηκε για ασυνόδευτους ανήλικους που βρίσκονταν σε επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης ή ήταν μη

εγγεγραμμένοι και εκτός του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας. Τα από 30.9.2020 επίσημα στατιστικά στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) έδειχναν ότι τη δεδομένη χρονική στιγμή διακόσιοι είκοσι έξι (226) ασυνόδευτοι ανήλικοι βρίσκονταν υπό προστατευτική φύλαξη⁵⁵. Τον Νοέμβριο του 2020, η Ειδική Γραμματεία συντόνισε τις μαζικές μεταφορές ανηλίκων που βρίσκονταν σε αστυνομικά τμήματα και την τοποθέτησή τους σε ξενοδοχεία ή άλλες δομές προσωρινής φιλοξενίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η προστατευτική φύλαξη αποτελεί ένα προσωρινό και εξαιρετικό μέτρο προστασίας που εφαρμόζεται σε περιπτώσεις ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο να βλάψουν τον εαυτό τους ή τους άλλους μέχρι να ανευρεθεί μόνιμη λύση, από τον Δεκέμβριο 2020 το εν λόγω μέτρο δεν μπορεί να εφαρμοστεί για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που δεν έχουν γνωστή διαμονή ή ζουν σε επισφαλείς συνθήκες, καθώς η Πολιτεία δεσμεύτηκε ότι για την φροντίδα των ανηλίκων θα υπάρχουν πάντα κατάλληλες μορφές στέγασης. Με το άρθρο 43 του ν. 4760/2020 (Α' 247), το ανωτέρω μέτρο για τις συγκεκριμένες περιπτώσεις παιδιών καταργήθηκε και αντ' αυτού, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 43 του ν. 4760/2020, την περ. βστ) του άρθρου 65 του ν. 4939/2022 και το άρθρο 66 ΛΓ του ίδιου νόμου, κάθε αρμόδια αρχή υποχρεούται να παραπέμπει τους ασυνόδευτους ανηλίκους στην Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, η οποία ενεργεί ως Εθνικός Μηχανισμός Επείγουσας Ανταπόκρισης (Ε.Μ.Ε.Α.) αφού ενημερωθεί ο αρμόδιος Εισαγγελέας,. Ένας τέτοιος εθνικός μηχανισμός λειτούργησε αρχικά πιλοτικά από τον Απρίλιο του 2021 στην Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων με την υποστήριξη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και σε συνεργασία με ελληνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, τις εισαγγελικές και τις αστυνομικές αρχές και την Υπηρεσία Ασύλου. Οι αστυνομικές αρχές συμβάλλουν με την καταγραφή των ασυνόδευτων ανηλίκων στις απαραίτητες εθνικές και ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων για πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς ("χαρτογράφηση κυκλοφορίας αλλοδαπών").

Ήταν σημαντικό ο Ε.Μ.Ε.Α. να θεσμοθετηθεί προκειμένου να εδραιωθεί ο ίδιος ο Μηχανισμός και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα αυτού και η συνέχιση της αρμοδιότητας. Παράλληλα, πολύ σημαντική είναι η λειτουργία ανά πάσα στιγμή δομών επείγουσας φιλοξενίας, ώστε ένας ανήλικος σε ανάγκη να μπορεί με τις προβλεπόμενες διαδικασίες να μεταφερθεί άμεσα στις δομές αυτές. Σε αυτές τις περιπτώσεις, για λόγους γρήγορης ανταπόκρισης δεν πρέπει να προαπαιτούνται εκτενείς ιατρικές εξετάσεις πριν τοποθετηθούν οι ανήλικοι σε αυτές. Περίπου διακόσιες (200) θέσεις, ιδίως στην περιοχή της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας θα πρέπει να προορίζονται πάντα για την εξυπηρέτηση του σκοπού της επείγουσας φιλοξενίας.

Πλέον με τον ν. 4960/2022 θεσμοθετήθηκε ο ΕΜΕΑ προβλέποντας τις αρμοδιότητες και τους κανόνες για τον τρόπο λειτουργίας τους. Η ΕΓΠΑΑ έχει αναπτύξει πρότυπες διαδικασίες για τον εντοπισμό ασυνόδευτων ανηλίκων που ζουν σε επισφαλείς συνθήκες και την παραπομπή τους σε δομές επείγουσας φιλοξενίας. Ωστόσο, με υπουργικές αποφάσεις πρόκειται να εξειδικευτούν η λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής και των δομών επείγουσας φιλοξενίας. Με δωρεές των κυβερνήσεων της Δανίας και της Ελβετίας προς το ελληνικό κράτος λειτουργούν από τον Δεκέμβριο του 2021 σταδιακά 240 θέσεις επείγουσας φιλοξενίας, υπό τη διαχείριση του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης.

⁵⁵ <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/81541>.

Ο σκοπός του μηχανισμού επείγουσας ανταπόκρισης είναι διττός: (1) ο εντοπισμός και η ταυτοποίηση όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων πολιτών τρίτων χωρών και ανιθαγενών, έτσι ώστε κάθε παιδί να είναι ορατό στην Πολιτεία και εντός του συστήματος προστασίας, και (2) η άμεση παροχή φροντίδας μέσω μίας ολοκληρωμένης ανταπόκρισης που βασίζεται στα δικαιώματα του παιδιού, έτσι ώστε κάθε παιδί να υποστηρίζεται και να πλαισιώνεται, συμπεριλαμβανομένων όσων βρίσκονται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Για τον σκοπό αυτό, παρέχονται στους ασυνόδευτους ανηλίκους συνθήκες διαβίωσης κατάλληλες για την ηλικία τους και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, παρέχεται πληροφόρηση ως προς τις διαθέσιμες νομικές επιλογές και τις έννοιες της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας στην Ελλάδα, αξιολογούνται οι ανάγκες, οι ικανότητες, οι δεξιότητες και το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών με ολιστικό τρόπο και τέλος, χαράσσεται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο εξατομικευμένο για κάθε ανήλικο. Το τελευταίο συμβάλλει στον στρατηγικό σχεδιασμό και την αποτελεσματική διαχείριση της υπόθεσης κάθε ανηλίκου, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης τοποθέτησής του σε δομή φιλοξενίας.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 3: ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Δράση 2.1.1: Δημιουργία μηχανισμού εντοπισμού και παραπομπής

Για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, οι οποίοι είναι άστεγοι ή ζουν σε επισφαλείς συνθήκες ή/και δεν έχουν καταγραφεί/ δεν έχουν ταυτοποιηθεί, δημιουργείται μηχανισμός εντοπισμού και παραπομπής. Οι ανήλικοι αυτοί εντοπίζονται συχνότερα από οργανώσεις που δρουν στο πεδίο και παρέχουν υπηρεσίες στην κοινότητα μέσω κινητών μονάδων ή κέντρων ημέρας, ή από την αστυνομία κατά τη διάρκεια ελέγχου ή είναι πιθανό να προσεγγίσουν οι ίδιοι οι ανήλικοι μια κρατική υπηρεσία.

Ο μηχανισμός εντοπισμού και παραπομπής θα συντονίζεται από την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και θα περιλαμβάνει:

- Συντονισμό των ενεργειών παρέμβασης και εντοπισμού. Οι ΜΚΟ που εργάζονται στο πεδίο και διαχειρίζονται κέντρα ημέρας ή έχουν ομάδες παιδικής προστασίας στο δρόμο θα συμμετέχουν στον εντοπισμό και την παραπομπή ανηλίκων που χρειάζονται στέγαση και προστασία.
- Ανάπτυξη πρότυπων διαδικασιών λειτουργίας για την παραπομπή ασυνόδευτων ανηλίκων. Τα μέτρα που λαμβάνονται κατά τον εντοπισμό ενός ανηλίκου πρέπει να αποτυπώνονται ρητά και με σαφήνεια σε ένα πρωτόκολλο, στο οποίο θα περιγράφονται όλα τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν.
- Τηλεφωνική γραμμή 24 ώρες την ημέρα, 7 ημέρες την εβδομάδα, με έδρα στην ΕΓΠΑΑ, για την παραλαβή και επεξεργασία αιτημάτων για επείγουσα φιλοξενία και παροχή καθοδήγησης σε επαγγελματίες ή άλλους πολίτες σχετικά με το τι πρέπει να κάνουν όταν εντοπίζεται ασυνόδευτος ανήλικος χωρίς ασφαλή ή γνωστή διαμονή. Η τηλεφωνική γραμμή μπορεί επίσης να χρησιμοποιείται από τους ίδιους

τους ασυνόδευτους ανηλίκους, καθώς η επικοινωνία θα υποστηρίζεται με διερμηνεία.

- Παροχή υπηρεσιών εκπροσώπησης και συνοδείας. Μόλις εντοπιστεί ένας ανήλικος, θα ενημερώνεται ο Εισαγγελέας προκειμένου να οριστεί εκπρόσωπος και θα συνοδεύεται αρχικά σε αστυνομικό τμήμα προκειμένου να καταχωρισθεί στην εθνική βάση δεδομένων για πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς. Κατά την καταχώριση από την αστυνομία, θα είναι παρών ένας εκπρόσωπος του ανηλίκου ο οποίος θα ορίζεται τουλάχιστον για την εν λόγω διαδικασία.
- Υπηρεσίες διερμηνείας που υποστηρίζουν την ανοικτή τηλεφωνική γραμμή 24 ώρες την ημέρα, 7 ημέρες την εβδομάδα, καθώς και τη διαδικασία ταυτοποίησης από την αστυνομία.
- Εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων φορέων και παροχή σαφούς καθοδήγησης. Οι αστυνομικές αρχές και οι φορείς που εργάζονται στο πεδίο θα εκπαιδεύονται περιοδικά πάνω στις πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας του μηχανισμού, τη διαδικασία ταυτοποίησης και κάθε άλλο ζήτημα που θα προκύπτει από την πράξη, όπως είναι η διαχείριση της περίπτωσης ενός προσώπου που δεν έχει καταγραφεί από τις κρατικές αρχές και δηλώνει ανήλικος, αλλά φαίνεται κατά πολύ μεγαλύτερος.

Ο Εθνικός Μηχανισμός Επείγουσας Ανταπόκρισης εφαρμόστηκε πιλοτικά εντός του έτους 2021 με την υποστήριξη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στο πλαίσιο αυτό, λειτούργησε 24/7 τηλεφωνική γραμμή η οποία στελεχώθηκε με εξειδικευμένους στην παιδική προστασία επαγγελματίες. Στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη λειτούργησαν κέντρα ημέρας και ενημέρωσης, καθώς και κινητές μονάδες εργασίας/προστασίας στο δρόμο (Αθήνα: Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Θεσσαλονίκη: Άρσις). Η τηλεφωνική γραμμή υποστηρίχθηκε με την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας από την ΑΜΚΕ ΜΕΤΑδραση. Με τη λειτουργία των δομών επείγουσας Φιλοξενίας από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης περί το τέλος του 2021 ο Εθνικός Μηχανισμός βρισκόταν σε πλήρη ανάπτυξη. Ο ΕΜΕΑ θεσμοθετήθηκε τον Ιούλιο του 2022 με τον ν. 4960/2022 (άρθρο 39 ν. 4960/2022 με το οποίο προστίθεται άρθρο 66ΛΓ στον ν. 4939/2022 με τίτλο «Εθνικός Μηχανισμός Επείγουσας Ανταπόκρισης»). Σημειωτέα η συμβολή της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία έχει χαρακτηρίσει συγκεκριμένα Αστυνομικά Τμήματα ως αναφοράς για την καταγραφή των ασυνόδευτων ανηλίκων με εκπαιδευμένο προσωπικό και άμεση καταχώριση στοιχείων στο Eurodac. Από τα τέλη Δεκεμβρίου 2022 ο Εθνικός Μηχανισμός υποστηρίζεται χρηματοδοτικά από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ).

Δράση 2.1.2: Δημιουργία δομών επείγουσας φιλοξενίας

Στις Περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας θα υφίστανται δομές επείγουσας φιλοξενίας για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που έχουν άμεση ανάγκη στέγασης. Η διαμονή των ανηλίκων θα είναι προσωρινή και θα διαρκεί μέχρι και τρεις (3) εβδομάδες. Κατ' εξαίρεση, η διάρκεια της φιλοξενίας μπορεί να παρατείνεται,

λαμβανομένων υπόψη των αναγκών κάθε ανηλίκου, χωρίς να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες. Η δυναμικότητα κάθε δομής επείγουσας φιλοξενίας δεν θα πρέπει να ξεπερνά τις σαράντα (40) θέσεις. Ωστόσο, προσπάθεια θα καταβάλλεται ώστε οι δομές να είναι κυρίως ξενώνες δυναμικότητας περίπου τριάντα (30) θέσεων ο καθένας.

Μέχρι το τέλος του έτους 2022, στόχος ήταν να δημιουργηθούν τέσσερις (4) τέτοιες δομές στην Αττική, τη Θεσσαλονίκη και σε άλλες περιοχές στη Βόρεια Ελλάδα: δύο (2) στην Αττική, μία (1) στη Θεσσαλονίκη και μία (1) σε άλλη περιοχή της Βόρειας Ελλάδας. Μετά την πιλοτική λειτουργία τους για ένα έτος και λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των αφίξεων, το ηλικιακό φάσμα των νεοεισερχόμενων και τις πιθανές προβλέψεις ως προς τον αριθμό των αφίξεων, ο αριθμός των δομών επείγουσας φιλοξενίας ενδέχεται να πρέπει να αυξηθεί συνολικά σε πέντε (5). Με το πέρας της πιλοτικής περιόδου διαφάνηκε η αναγκαιότητα οι δομές αυτές να βρίσκονται εντός των αστικών κέντρων και συγκεντρώθηκαν στις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας και της Αττικής.

Προς τον σκοπό αυτό, τα ακόλουθα βήματα λαμβάνουν χώρα:

- Συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές, δήμους και Περιφέρειες για τον καθορισμό κατάλληλων περιοχών για τη φιλοξενία ανηλίκων,
- Χαρτογράφηση των διαθέσιμων δημόσιων κτιρίων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη φιλοξενία ανηλίκων. Η τοποθεσία και οι υποδομές θα πρέπει να θεωρούνται κατάλληλες και να εξυπηρετούν τις ανάγκες των ανηλίκων για ασφάλεια, προστασία και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και υποδομές,
- Διερεύνηση για την πιθανότητα ανακαίνισης των επιλεγμένων κτιρίων,
- Αναζήτηση πόρων και εξασφάλιση χρηματοδότησης για τη σταθερή λειτουργία των δομών ανεξαρτήτως του αριθμού φιλοξενούμενων,
- Συνεργασία με οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια για τη διαχείριση της λειτουργίας των δομών και την πρόσληψη του απαραίτητου ειδικευμένου προσωπικού.
- Διασφάλιση σταθερής χρηματοδότησης προκειμένου οι δομές να δύνανται να λειτουργούν βάσει δυναμικότητας και όχι πληρότητας.

Παράλληλα, θα προσδιοριστεί και αποτυπωθεί ρητά η διαδικασία για την τοποθέτηση των ανηλίκων στις δομές επείγουσας φιλοξενίας. Επιπλέον, θα συνταχθεί και θα τηρείται εσωτερικός κανονισμός που θα καθορίζει, μεταξύ άλλων, τους ρόλους και τις αρμοδιότητες του προσωπικού, τη διαδικασία που ακολουθείται για την καθημερινή φροντίδα των ανηλίκων, τη διαδικασία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος, των αναγκών και των δεξιοτήτων των ανηλίκων, τη σύνδεση και την παραπομπή των ανηλίκων σε άλλες υπηρεσίες και αρχές εφόσον απαιτείται, και τα μέτρα που λαμβάνονται σε περιπτώσεις κρίσης, πυρκαγιάς, σεισμού, μεταδοτικών ασθενειών, παιδικής κακοποίησης ή εγκληματικής δραστηριότητας. Οι δομές επείγουσας φιλοξενίας πρέπει να πληρούν τα ίδια πρότυπα ποιότητας και προστασίας των παιδιών, όπως όλες οι δομές που φιλοξενούν ασυνόδευτους ανηλίκους.

Από τον Μάρτιο 2023 λειτουργούν πανελλαδικά πέντε (5) Δομές Επείγουσας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Αττική και Κεντρική Μακεδονία, συνολικής δυναμικότητας 240 θέσεων, υπό την ευθύνη λειτουργίας του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ). Σημειώνεται ότι στόχος ήταν η δημιουργία 200 συνολικά θέσεων, αλλά τον Δεκέμβριο του 2022 οι θέσεις αυξήθηκαν από 200 σε 240, λόγω της σταθερά αυξητικής

ανάγκης στέγασης ασυνόδευτων ανηλίκων που εντοπίζονταν εκτός πλαισίου προστασίας. Στις ανωτέρω δομές παρέχονται εξειδικευμένες υπηρεσίες, όπως ψυχοκοινωνική και νομική υποστήριξη, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη, ενώ κατά την διαμονή των ανηλίκων σε αυτές, προσπάθεια γίνεται να ολοκληρώνεται και η καταγραφή του αιτήματός τους για διεθνή προστασία στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου. Κατά τη διαμονή των ανηλίκων στις εν λόγω δομές, εκτιμώνται οι ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε ανηλίκου, διενεργούνται οι απαιτούμενες ιατρικές εξετάσεις και ολοκληρώνεται η διαδικασία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντός του, με σκοπό την ανεύρεση κατάλληλου πλαισίου μακροχρόνιας φιλοξενίας. Η εμπειρία κατέδειξε ότι σχετικά με την Βόρεια Ελλάδα, ήταν πιο εξυπηρετικό οι δομές επείγουσας φιλοξενίας να βρίσκονται στην Κεντρική Μακεδονία και όσο πιο κοντά στο κέντρο της Θεσσαλονίκης προκειμένου να διενεργούνται με μεγαλύτερη ευκολία οι απαραίτητες ενέργειες, όπως καταγραφή, ιατρικές εξετάσεις κ.ά.. Οι δομές λειτουργούν από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης με χρηματοδότηση του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και της Κυβέρνησης της Ελβετίας, ενώ μέχρι τον Φεβρουάριο 2023 λειτουργούσαν με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου μέσω δωρεάς της Κυβέρνησης της Δανίας.

Δράση 2.1.3: Διαχείριση υποθέσεων: Σχεδιασμός ενός ολοκληρωμένου πλαισίου αξιολόγησης και υποστήριξης για όλους τους σημαντικούς τομείς της ζωής των παιδιών

Κατά τη διάρκεια της παραμονής των ανηλίκων στις δομές επείγουσας φιλοξενίας ακολουθείται συγκεκριμένο πρωτόκολλο διαχείρισης των υποθέσεων των ανηλίκων. Δεδομένου ότι στην πράξη αυτές οι δομές για την πλειοψηφία των ανηλίκων που φιλοξενούνται εξυπηρετούν το σκοπό της πρώτης υποδοχής και, σε κάθε περίπτωση, λειτουργούν ως μεταβατικές δομές για την κοινωνική ένταξη των ανηλίκων, αναπτύσσεται ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο αξιολόγησης για την κατάρτιση ενός ενημερωμένου εξατομικευμένου σχεδίου φροντίδας που θα περιλαμβάνει όλες τις σημαντικές πτυχές της ζωής ενός ανηλίκου.

Τα στοιχεία που διερευνώνται και αξιολογούνται είναι τα εξής:

- Ευαλωτότητα,
- Σωματική υγεία (πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη: έλεγχοι και εξετάσεις για τον εντοπισμό ή/και την πρόληψη προβλημάτων υγείας, π.χ. αναπηρία, χρήση ναρκωτικών),
- Ψυχική υγεία (αναγνώριση ενδείξεων τραύματος, συναισθηματικής δυσφορίας, διαταραχών, αναπηρίας),
- Βασική οδοντιατρική φροντίδα (προϊόντα υγιεινής, οδηγίες και έλεγχοι),
- Κακοποίηση ή βασανιστήρια (αναγνώριση ενδείξεων κακοποίησης ή βασανιστηρίων, κατά τη διάρκεια της καθημερινής φροντίδας και των ατομικών συνεδριών),
- Εκμετάλλευση και εμπορία ανθρώπων (αναγνώριση ενδείξεων κακομεταχείρισης κ.ά., κατά τη διάρκεια της καθημερινής φροντίδας και κατά τη διάρκεια ατομικών συνεδριών),
- Οικογενειακή κατάσταση (αναζήτηση, εντοπισμός οικογένειας ή/και διατήρηση οικογενειακών δεσμών),

- Εκπαίδευση (επίπεδο σχολικής εκπαίδευσης, ομιλούμενες γλώσσες, δεξιότητες),
- Άλλες δεξιότητες, τέχνη, αθλητισμός (ικανότητες, κλίσεις, προτιμήσεις),
- Άλλα χαρακτηριστικά, όπως η γενική εικόνα του παιδιού, η συνολική ευημερία και η ψυχοκοινωνική συμπεριφορά,
- Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Όλες οι πληροφορίες που λαμβάνονται από τη διεπιστημονική ομάδα που συνεργάζεται με τον ανήλικο και τον επίτροπο του ανηλίκου αξιοποιούνται κατά τη διαδικασία της Αξιολόγησης ή/και του Καθορισμού Βέλτιστου Συμφέροντος και της κατάρτισης ενός εξατομικευμένου σχεδίου φροντίδας. Σκοπός αυτής της διαδικασίας είναι να διασφαλιστεί ότι η υποδοχή και οι υπηρεσίες θα προσαρμόζονται στις ανάγκες, τις ικανότητες και τις επιθυμίες ενός ανηλίκου, ως προς τον πιο κατάλληλο για εκείνον ή εκείνη τύπο στέγαση και φροντίδας, την υγειονομική περίθαλψη, την ψυχοκοινωνική υποστήριξη, την εκπαίδευση (ανεύρεση του καταλληλότερου εκπαιδευτικού προγράμματος και ιδρύματος) και άλλες δραστηριότητες.

Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της παραμονής των ανηλίκων στις δομές επείγουσας φιλοξενίας:

- Γίνεται ενδελεχής διερεύνηση και αξιολόγηση των αναγκών, των ικανοτήτων, των γνώσεων, των φιλοδοξιών και των δυνατοτήτων του ανηλίκου στους τομείς της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και ευημερίας, της σωματικής και της ψυχικής υγείας, των γλωσσικών δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης και άλλων σχετικών δεξιοτήτων, αποκλειστικά για τη δημιουργία ενός εξατομικευμένου σχεδίου φροντίδας που θα περιλαμβάνει τις υπηρεσίες που είναι αναγκαίο να παρασχεθούν στον ανήλικο τη δεδομένη χρονική στιγμή, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που είναι το πλέον κατάλληλο για τον ανήλικο και την παραπομπή για στέγαση σε δομή κατάλληλη για τις ανάγκες του συγκεκριμένου κάθε φορά ανηλίκου.
- Πραγματοποιείται αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος (ΑΒΣ) για κάθε ανήλικο βάσει της συμμετοχής όλων των εμπλεκόμενων επαγγελματιών και του/της ανηλίκου/ης που, εάν κριθεί απαραίτητο σε αυτό το στάδιο, θα ακολουθείται από τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος (ΚΒΣ).
- Ο/η ανήλικος/η λαμβάνει βασικά μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας για να αποκτήσει δεξιότητες επικοινωνίας.
- Ο/η ανήλικος/η λαμβάνει αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τις νομικές επιλογές του/της, το πλαίσιο προστασίας στην Ελλάδα και γενικά για το εθνικό πλαίσιο που αφορά τους ανηλίκους.
- Διασφαλίζονται η επιτροπεία, η διερμηνεία, η νομική συνδρομή.
- Είναι διαθέσιμες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, ψυχαγωγικές δραστηριότητες και αθλήματα.
- Εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε διαδικασίες καθορισμού του νομικού καθεστώτος.
- Παρέχεται πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εξατομικευμένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

Όλες οι υπηρεσίες που λαμβάνουν οι ανήλικοι είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους και σύμφωνες με το βέλτιστο συμφέρον τους, εξασφαλίζοντας την ενεργό συμμετοχή των ανηλίκων.

Το μοντέλο-πλαίσιο υποδοχής, φροντίδας και αξιολόγησης που πρόκειται να εφαρμοστεί, εφαρμόστηκε για ένα έτος πιλοτικά και αξιολογήθηκε. Η εμπειρία που αποκτήθηκε από τον

ΔΟΜ κατά τη διαχείριση των δομών, η εμπειρία της ΕΓΠΑ και του ΕΜΕΑ ιδίως αλλά και των εποπτικών μηχανισμών τόσο κατά τη διαχείριση του πιλοτικού έργου όσο και από τις επιτόπιες επισκέψεις, αποτελούν τον κορμό της υπουργικής απόφασης της παρ. β) της παρ. 9 του άρθρου 66ΛΓ του ν. 4939/2022 προκειμένου να διασφαλιστεί ενιαία εφαρμογή κανόνων και προτύπων.

Δράση 2.1.4: Αναζήτηση και ταυτοποίηση ανηλίκων που ζουν σε επισφαλείς συνθήκες

Αναγκαία δράση για την ταυτοποίηση και την προστασία όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων που βρίσκονται στην επικράτεια είναι ο εντοπισμός, η ταυτοποίηση και η καταγραφή των ανηλίκων που έχουν παραπεμφθεί ήδη στο σύστημα στέγασης ασυνόδευτων ανηλίκων της χώρας ως άστεγα. Σκοπός της παρούσας δράσης είναι ο εντοπισμός των ανηλίκων που διατρέχουν κίνδυνο, η επικαιροποίηση και η προτεραιοποίηση των παραπομπών για στέγαση, η διασταύρωση των διαθέσιμων πληροφοριών για κάθε παιδί, όπως αυτές καταχωρούνται στην υφιστάμενη βάση δεδομένων και επικαιροποίηση των δεδομένων για παιδιά που έχουν φύγει άτυπα από τις δομές φιλοξενίας σχετικά με τους ασυνόδευτους ανηλίκους για την παρακολούθηση της συνοχής της υφιστάμενης βάσης δεδομένων και την ενημέρωση σχετικά με τους αγνοούμενους ανηλίκους.

Στο πλαίσιο αυτής της δράσης, υλοποιήθηκε Έργο εντός του έτους 2020 σε τέσσερις κύκλους σε συνεργασία με την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μαζί με τους επιχειρησιακούς εταίρους αυτής και σε συνεννόηση με την Ελληνική Αστυνομία.

Από το 2021 υλοποιούνται δράσεις προστασίας μέσω εργασίας στον δρόμο (street work) ξεκινώντας από την Θεσσαλονίκη (με επιχειρησιακό εταίρο την οργάνωση ΑΡΣΙΣ) και εκτείνοντας τη δράση στην Αθήνα στο πλαίσιο του ΕΜΕΑ (με επιχειρησιακό εταίρο την οργάνωση Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού), προκειμένου να γίνεται άμεσος εντοπισμός ασυνόδευτων ανηλίκων σε κίνδυνο. Οι δράσεις μέχρι τον Δεκέμβριο του 2022 χρηματοδοτούνταν από την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ενώ έκτοτε χρηματοδοτούνται από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο.

Παράλληλα, λειτουργεί πιλοτικά στην Αττική πρόγραμμα υποστήριξης ανηλίκων εφήβων που αρνούνται να στεγαστούν σε δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων και επιλέγουν να διαμένουν με ενηλίκους συγγενείς και οικείους. Το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτείται από την οργάνωση Intersos Ελλάδα και υλοποιείται από το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Στόχος 3: Ενίσχυση της δυναμικότητας του συστήματος στέγασης της χώρας

Το σύστημα στέγασης ασυνόδευτων ανηλίκων της χώρας περιλαμβάνει δομές μακροχρόνιας και προσωρινής φιλοξενίας. Μέχρι και το έτος 2020, στους χώρους που χρησιμοποιούνταν ακόμη και για πολύμηνη στέγαση ασυνόδευτων ανηλίκων ελλείπει άλλων εναλλακτικών λύσεων, συμπεριλαμβάνονταν τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και τα αστυνομικά τμήματα ή τα Προ.Κε.Κ.Α. ή νοσοκομεία Παίδων στο πλαίσιο της

προστατευτικής φύλαξης των ανηλίκων. Ωστόσο, πέντε (5) έτη μετά την κορύφωση της προσφυγικής κρίσης, αναπτύχθηκε ένα νέο σχέδιο για τη φιλοξενία των ασυνόδευτων ανηλίκων με σκοπό να ξεπεραστεί η “νοοτροπία” της έκτακτης ανάγκης και να γίνει η μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη, βασισμένη στα δικαιώματα του παιδιού προσέγγιση, η οποία στοχεύει στην κοινωνική ένταξη των ανηλίκων και χαρακτηρίζεται από συνοχή, οργάνωση και ετοιμότητα.

Μια χρονική αποτύπωση για τα έτη 2020-2021 έχει ως εξής: σύμφωνα με τα από 30.09.2021 στατιστικά στοιχεία του ΕΚΚΑ, η εκτίμηση ήταν ότι υπήρχαν 2.148 ασυνόδευτοι ανήλικοι στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, υπήρχαν 2.217 θέσεις σε δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας (σε κέντρα φιλοξενίας (ξενώνες) και εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης) και διακόσιες εβδομήντα (270) θέσεις σε δομές βραχυπρόθεσμης (προσωρινής ή επείγουσας) φιλοξενίας (σε ασφαλείς ζώνες εντός ανοικτών δομών φιλοξενίας, δομές μεταβατικής φιλοξενίας)⁵⁶. Εντός των τελευταίων μηνών του έτους 2020 η δυναμικότητα των δομών βραχυπρόθεσμης φιλοξενίας είχε ενισχυθεί προσωρινά και στρατηγικά, ώστε να διευκολυνθούν οι μαζικές μεταφορές ανηλίκων από τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης στην ηπειρωτική χώρα και η περαιτέρω σταδιακή μετεγκατάστασή τους σε άλλα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Προγράμματος Εθελοντικής Μετεγκατάστασης ασυνόδευτων ανηλίκων από την Ελλάδα. Συγκεκριμένα στις 30.12.2020 οι θέσεις προσωρινής φιλοξενίας ήταν χίλιες πεντακόσιες πέντε (1.505). Από τις αρχές του έτους 2020 η δυναμικότητα των δομών μακροπρόθεσμης φιλοξενίας αυξήθηκε σημαντικά, και αντίστοιχα στρατηγικά, σημειώνοντας μια αύξηση 60% σε σχέση με τις θέσεις του συστήματος τους τελευταίους μήνες του έτους 2019, ενώ μειώθηκαν κατακόρυφα οι θέσεις προσωρινής φιλοξενίας.

Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της ΕΓΠΑΑ, μέχρι και τον Δεκέμβριο 2022⁵⁷ ο εκτιμώμενος αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων ανήρχετο σε 2.624 εκ των οποίων 1.736 διαβιούσαν σε 70 κέντρα φιλοξενίας, 241 σε 77 εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης, 214 σε δομές επείγουσας φιλοξενίας, 389 σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και 44 σε δομές προσωρινής υποδοχής ή φιλοξενίας της ΥΠΥΤ. Μέχρι και το τέλος Φεβρουαρίου 2023, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ήταν 2.374⁵⁸, ενώ μέχρι το τέλος Απριλίου 2023 ήταν 2.050⁵⁹. Η δυναμικότητα των θέσεων φιλοξενίας ανέρχεται σε 2.275 θέσεις σε Δομές Μακροχρόνιας Φιλοξενίας (Κέντρα φιλοξενίας/Διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης) και σε 240 θέσεις σε Δομές Επείγουσας Φιλοξενίας⁶⁰.

Είναι απαραίτητο για την κάλυψη των αναγκών και την πραγμάτωση των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων, να αυξάνεται η δυναμικότητα του συστήματος στέγασης ασυνόδευτων ανηλίκων της χώρας, ενισχύοντας την μακροχρόνια φιλοξενία και στοχεύοντας συγκεκριμένα στις δύο χιλιάδες πεντακόσιες (2.500) θέσεις. Ταυτόχρονα, θα αναδιαμορφώνεται το σύστημα στέγασης και φροντίδας της χώρας μας, ώστε να υλοποιηθεί το νέο σχέδιο στέγασης, ένα δηλαδή «οικοσύστημα» φιλοξενίας που εγγυάται την προστασία των ανηλίκων, την κατάλληλη υποστήριξη, κοινωνική ένταξη και ομαλή μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή. Πρόκειται για ένα σύστημα που είναι σε ετοιμότητα, ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες των παιδιών (τόσο σε σχέση με τον αριθμό θέσεων,

⁵⁶ https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20210930.pdf
<https://data2.unhcr.org/en/documents/details/89233>.

⁵⁷ https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2023/01/ΕΓΠΑΑ_Στατιστικά-Στοιχεία_2023_01_01.pdf

⁵⁸ https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2023/03/ΕΓΠΑΑ_Στατιστικά-Στοιχεία_2023_03_01.pdf

⁵⁹ https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2023/05/ΕΓΠΑΑ_Στατιστικά-Στοιχεία_2023_05_01.pdf

⁶⁰ Ό.π.

όσο και με τα χαρακτηριστικά των δομών, τις υποδομές ανάλογα με ηλικία, φύλο, ιδιαίτερες ανάγκες παιδιών, π.χ. αναπηρία) υιοθετώντας μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα του παιδιού.

Σημειωτέο ότι ο αριθμός των κοριτσιών τα τελευταία χρόνια σημειώνει σημαντική αύξηση. Ενώ μέχρι το 2020 τα κορίτσια αποτελούσαν περίπου το 6% του πληθυσμού των ασυνόδευτων, το έτος 2021 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στο 8%, το 2022 στο 13% και τον Μάρτιο του 2023 αγγίζει το 17%.

Για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό του εθνικού συστήματος φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, λαμβάνονται πάντα υπόψη: τα διαθέσιμα επίσημα και αξιόπιστα στατιστικά δεδομένα όσον αφορά τον εκτιμώμενο συνολικό αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων (ΑΑ) στη χώρα, ο αριθμός των αφίξεων σε μηνιαία βάση τα τελευταία πέντε (5) έτη συνεκτιμώντας τη διεθνή κρίση και άλλους σταθερούς κινδύνους, η ηλικιακή ομάδα και το φύλο των ανηλίκων (τάσεις κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε (5) ετών και αριθμός ανηλίκων που ενηλικιώνονται κάθε μήνα/έτος), οι ικανότητες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν των ανηλίκων (π.χ. ύπαρξη ευαλωτότητας ή ζητημάτων σωματικής υγείας), το νομικό καθεστώς ή η προοπτική οικογενειακής επανένωσης ή μετεγκατάστασης. Επιπλέον, οι ανήλικοι που διαμένουν σε διαμέρισμα με ενηλίκους από την περιοχή καταγωγής του, πρέπει να συνεχίζουν να παρακολουθούνται προκειμένου να εξετάζεται εκ νέου η παρέμβαση των αρχών και να διασφαλίζονται έγκυρα στατιστικά δεδομένα για τις συνθήκες διαμονής των ασυνόδευτων ανηλίκων. Τα δεδομένα αυτά θα καθορίζουν επίσης την κατανομή των θέσεων φιλοξενίας, όπως κρίνεται απαραίτητο, σε δομές μακροχρόνιας ή επείγουσας φιλοξενίας.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 11: ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
& ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Δράση 3.1: Ανάπτυξη ενός εθνικού «οικο»συστήματος φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους μέσω της καθιέρωσης ενός αποτελεσματικού συστήματος παραπομπών και του στρατηγικού σχεδιασμού τοποθετήσεων

Ένα «οικο»σύστημα φιλοξενίας αποτελείται κυρίως από δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους και (χωριστά) για νεαρούς ενηλίκους, και επικουρείται από δομές προσωρινής φιλοξενίας. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει: (α) επαρκώς στελεχωμένους ξενώνες εντός της κοινότητας που προσφέρουν οικογενειακό περιβάλλον μαζί με συνομηλίκους και δομημένη καθημερινή ζωή ιδανικά δυναμικότητας από οκτώ (8) έως 25-30 θέσεων (λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε χρηματοδοτικές δυνατότητες και τις εκάστοτε ανάγκες φιλοξενίας και με γνώμονα πάντα την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στους ανηλίκους, η δυναμικότητα αυτή δύναται να φτάνει τις 40 θέσεις), (β) εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης δυναμικότητας τεσσάρων (4) θέσεων για την προώθηση της κοινωνικής τους ένταξης και την ομαλή μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή, όπου επαγγελματίες και φροντιστές παρέχουν τις υπηρεσίες τους στους ανηλίκους, πραγματοποιούν τακτικές επισκέψεις και βρίσκονται σε συνεχή επαφή, αλλά δεν διαμένουν μαζί τους, (γ) ξενώνες και διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης για νεαρούς ενηλίκους 18 έως 21 ετών που φεύγουν από το προηγούμενο πλαίσιο φροντίδας τους (ως

πρώην Ασυν.Αν.), ωστόσο εξακολουθούν να χρειάζονται υποστήριξη για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της ενήλικης ζωής στη χώρα υποδοχής. Αυτό το «οικο»σύστημα προσφέρει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας και διασφαλίζει τη συνεχιζόμενη φροντίδα. Όσον αφορά στον κύριο κορμό του συστήματος φιλοξενίας, δηλαδή τις δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους, και την ομαλή λειτουργία αυτών ως δομές κοινωνικής ένταξης, είναι απαραίτητη μία ασφαλιστική δικλείδα. Αυτή είναι η λειτουργία δομών επείγουσας φιλοξενίας, καθώς με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται ένα στάδιο προετοιμασίας των ανηλίκων για την ομαλή ένταξή τους στο σύστημα, εφόσον διαβιούσαν σε διαφορετικές συνθήκες πριν και βρίσκονταν εκτός πλαισίου φροντίδας. Επιπλέον, απαιτείται περιοδική αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και αντίστοιχη αναθεώρηση και ενημέρωση του σχεδίου φροντίδας (πλάνου δράσης) κάθε ανηλίκου, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η καλύτερη επιλογή για κάθε ανήλικο σε δεδομένη χρονική στιγμή.

Ακολουθεί μία επισκόπηση του «οικο»συστήματος φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους:

Δομές προσωρινής (βραχυπρόθεσμης) φιλοξενίας:

- Δομές επείγουσας φιλοξενίας, ήτοι κέντρα φιλοξενίας για κάθε ηλικία και φύλο παιδιών ή, σε περιόδους αυξημένων μαζικών αφίξεων, άλλες μορφές δομών για την προσωρινή φιλοξενία παιδιών, ανάλογα με ηλικία και φύλο.
- “μεταβατικές” δομές, ήτοι δομές φιλοξενίας για ανηλίκους που πρόκειται να μεταφερθούν σε άλλο κράτος μέλος.

Δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας:

- Κέντρα φιλοξενίας (ξενώνες) :
 - για αγόρια και κορίτσια (συμβίωση) έως 12 ετών
 - για αγόρια από 12 έως 18 ετών
 - για κορίτσια και ανήλικες μητέρες, από 12 έως 18 ετών ή και όλων των ηλικιών
 - Ανάλογα με τις ανάγκες του πληθυσμού, προβλέπεται η προσαρμογή καθορισμένων κατοικιών στις ανάγκες των ανηλίκων με μειωμένη κινητικότητα.
 - λαμβάνεται υπόψη και η ύπαρξη αδερφών διαφορετικού φύλου ή ηλικιακής ομάδας.
 - λαμβάνεται υπόψη ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου, σε περίπτωση που αυτά τα στοιχεία γνωστοποιούνται
- εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης:
 - για αγόρια ηλικίας 16 έως 18 ετών που έχουν προοπτική να παραμείνουν στην Ελλάδα ή να αποκτήσουν νομικό καθεστώς και είναι πιο αυτόνομα
 - για κορίτσια ηλικίας 16 έως 18 ετών που έχουν προοπτική να παραμείνουν στην Ελλάδα ή να αποκτήσουν νομικό καθεστώς στην Ελλάδα και είναι πιο αυτόνομα

Δομές φιλοξενίας για νεαρούς ενήλικους:

- ξενώνες και διαμερίσματα υποστηριζόμενης αυτόνομης διαβίωσης για ασυνόδευτους ανηλίκους που συμπληρώνουν τα 18 έτη ηλικίας και φεύγουν από το πλαίσιο φροντίδας (ξεχωριστά για άνδρες και τις γυναίκες ηλικίας 18 έως 21 ετών)

Επιπλέον, σε συνεργασία με όλες τις αρμόδιες αρχές, υπηρεσίες και οργανισμούς, πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες ώστε οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, ιδίως άτομα ηλικίας μικρότερης των δώδεκα (12) ετών, να εντάσσονται στο σύστημα αναδοχής. Η αναδοχή μπορεί να χρησιμεύσει ως βραχυπρόθεσμη και ως μακροπρόθεσμη επιλογή για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία από τις 30.9.2021, το 9,5% του συνολικού αριθμού των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα ήταν ηλικίας κάτω των 14 ετών⁶¹, ένα ποσοστό που σταδιακά αυξήθηκε εντός του έτους 2021 (ενδεικτικά στις 30.12.2020 το ποσοστό των ανηλίκων ήταν 7,8%). Τον Φεβρουάριο του 2023 ο αριθμός αυτός είναι περίπου 170 παιδιά (7%)⁶². Από το έτος 2016 και μέχρι σήμερα, οι διεθνείς οργανισμοί συνεργάζονται με τους επιχειρησιακούς εταίρους τους για την εφαρμογή ενός προγράμματος αναδοχής ως εναλλακτική της προσωρινής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων. Η αρμόδια κρατική αρχή που εποπτεύει την υλοποίηση των θεσμών της αναδοχής και της υιοθεσίας όλων των ανηλίκων στην Ελλάδα είναι το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και το οποίο ξεκίνησε πιλοτικά εντός του 2022 η αναδοχή ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο του αναμορφωμένου εθνικού πλαισίου αναδοχής. Όλα τα παιδιά κάτω των 12 ετών εγγράφηκαν μέσω των φορέων λειτουργίας κέντρων φιλοξενίας στην ηλεκτρονική πλατφόρμα Anynet προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα να τοποθετηθούν σε ανάδοχη οικογένεια.

Για να ενισχυθεί η λειτουργία αυτού του «οικο»συστήματος, είναι αναγκαία τα εξής:

- Η καθιέρωση της συνεργασίας των δήμων και των νομικών προσώπων αυτών με φορείς της κοινωνίας των πολιτών, διεθνείς οργανισμούς, ή άλλους οργανισμούς που δύνανται να διαχειρίζονται δομές φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους, σύμφωνα και με τον νόμο (ά. 66ΚΗ ν. 4939/2022).
- Η θέσπιση ενός συντονισμένου μηχανισμού παραπομπής για την φιλοξενία.
 - Η ανάπτυξη προτύπου «εντύπου» και διαδικασίας για τις παραπομπές φιλοξενίας και πράξης τοποθέτησης των ανηλίκων: καθορισμός κριτηρίων για την ευαλωτότητα και την προτεραιοποίηση υποθέσεων ή κριτηρίων για την επιδεικνυόμενη αυτονομία εφήβων στην περίπτωση της ημιαυτόνομης διαβίωσης, ο καθορισμός των ελάχιστων πληροφοριών για την υποβολή του αιτήματος στέγασης και η (λήψη και) συμπλήρωση ενός ολοκληρωμένου κοινωνικού ιστορικού.
 - Η χρήση διαδικτυακής πλατφόρμας / πληροφοριακού συστήματος, ώστε να καταχωρούνται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τον ανήλικο, την τοποθέτηση του και τη δομή φιλοξενίας. Ο καθορισμός των προϋποθέσεων για την έγκαιρη υλοποίηση των τοποθετήσεων (π.χ. απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις, τα μέσα για την έγκαιρη διεξαγωγή τους, συνοδεία και μεταφορά ανηλίκων).
 - Η χαρτογράφηση όλων των δομών φιλοξενίας βάσει καταγραφής της δυναμικότητάς τους, των παρεχόμενων υπηρεσιών, της εγγύτητας σε νοσοκομεία, δημόσια σχολεία κ.λπ.
- Η κατηγοριοποίηση των δομών φιλοξενίας επί τη βάση των αναγκών των ανηλίκων, όπως δομές επείγουσας φιλοξενίας, μεταβατικής φιλοξενίας λόγω επανένωσης/μετεγκατάστασης, για κοινωνική ένταξη ή/και για επαγγελματική μαθητεία.

⁶¹ https://www.ekka.org.gr/images/STATISTIKA/GR_EKKA_Dashboard_20210930.pdf, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/89233>.

⁶² https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2023/03/ΕΓΠΑΑ_Στατιστικά-Στοιχεία_2023_03_01.pdf

- Η πραγματοποίηση στρατηγικών τοποθετήσεων των ανηλίκων σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας μετά από καλά μελετημένες και ενημερωμένες παραπομπές.
- Ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής διαδικασίας για τη «διαδρομή» των παιδιών στη χώρα όσον αφορά στην υποδοχή και τη φιλοξενία τους (π.χ. παραμονή σε ΚΥΤ για δεκαπέντε (15) ημέρες και μετακίνηση σε κέντρο φιλοξενίας (ξενώνα) στην ενδοχώρα ή μετακίνηση σε εποπτευόμενο διαμέρισμα ημιαυτόνομης διαβίωσης· παραμονή σε δομή επείγουσας φιλοξενίας και μετακίνηση σε εποπτευόμενο διαμέρισμα ημιαυτόνομης διαβίωσης· παραμονή σε Δομή επείγουσας φιλοξενίας και μετακίνηση σε ξενώνα για τον σκοπό της μετεγκατάστασης/επανένωσης).
- Εξασφάλιση βιωσιμότητας μέσω σταθερής χρηματοδότησης.

Για την εκπλήρωση των στόχων της δράσης, αυξήθηκε σημαντικά η συνολική δυναμικότητα μακροχρόνιας φιλοξενίας στη Χώρα, θεσπίστηκαν κανόνες και πρότυπα λειτουργίας για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στους ασυνόδευτους ανηλίκους, δημιουργήθηκαν ομάδες εργασίας για την ανάπτυξη πρότυπων εγγράφων, σχεδιάζονται επιμορφώσεις προσωπικού των δομών φιλοξενίας, εκπαιδεύονται περιοδικά οι εργαζόμενοι στην ΕΓΠΑΑ σε ζητήματα αναγνώρισης και διαχείρισης ευαλωτότητας, διαμορφώνεται το (νέο) Εθνικό Μητρώο Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων του άρθρου 66ΑΒ του ν. 4939/2022.

Στόχος 4: Παρακολούθηση της λειτουργίας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών κάθε δομής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων, είναι απαραίτητη η παρακολούθηση της λειτουργίας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών όλων των δομών φιλοξενίας. Με υπουργικές αποφάσεις καθορίζονται οι πρότυποι κανόνες λειτουργίας και τα πρότυπα ποιότητας για όλες τις δομές φιλοξενίας κάθε τύπου και αναπτύσσεται ένας αποτελεσματικός μηχανισμός παρακολούθησης για τη διασφάλιση της ποιότητας της φροντίδας, της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, της διαφάνειας στη λειτουργία και τη διαχείριση κάθε δομής και της λογοδοσίας των οργανώσεων, των δομών και των επαγγελματιών. Προκειμένου να αξιολογηθεί ολοκληρωμένα η παροχή υπηρεσιών και η λειτουργία των δομών φιλοξενίας, πρέπει να διενεργείται, περιοδικά αλλά και έκτακτα, μία σαφώς αποτυπωμένη αξιολόγηση με βάση συνεκτικά, αξιόπιστα και συγκρίσιμα δεδομένα.

Με τον ν. 4960/2022 θεσμοθετήθηκε μεταξύ άλλων το πλαίσιο λειτουργίας των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, με στόχο τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος των ασυνόδευτων ανηλίκων και την παροχή σε αυτούς ποιοτικών υπηρεσιών. Παράλληλα, οι λεπτομέρειες της οργάνωσης και λειτουργίας των κέντρων φιλοξενίας καθορίζονται στην υπ' αριθμ. 187634/2023 κοινή απόφαση των Υπουργών Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Εσωτερικών, Μετανάστευσης και Ασύλου, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας με τίτλο «Πλαίσιο Πρότυπων Κανόνων Λειτουργίας και Αδειοδότησης των Κέντρων Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (Β' 2125), ενώ οι λεπτομέρειες της οργάνωσης και λειτουργίας των εποπτευόμενων διαμερισμάτων ημιαυτόνομης διαβίωσης καθορίζονται στην υπ' αριθμ. 138529/2023 απόφαση της Υφυπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο

«Πλαίσιο Πρότυπων Κανόνων Λειτουργίας Εποπτευόμενων Διαμερισμάτων Ημιαυτόνομης Διαβίωσης Ασυνόδευτων Ανηλίκων» (Β' 1615). Τέλος αναμένεται να εκδοθεί εντός του 2023 και η απόφαση περί των Πρότυπων Κανόνων Λειτουργίας των Δομών Επείγουσας Φιλοξενίας.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 4.1: Ανάπτυξη και θέσπιση προτύπων ποιότητας για όλες τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Για την προστασία των ανηλίκων, της συνολικής ευημερίας τους και των δικαιωμάτων τους, πρέπει να θεσπιστούν πρότυπα ποιότητας για τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων (όπως κέντρα φιλοξενίας, εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης, δομές επείγουσας φιλοξενίας). Τα πρότυπα ποιότητας αφορούν:

- Στην κτηριακή υποδομή, τη δυναμικότητα της δομής, την χωρητικότητα ανά δωμάτιο, τους απαραίτητους κοινόχρηστους και ιδιωτικούς χώρους,
- τα προσόντα, την επάρκεια, τη συνεχή κατάρτιση και εποπτεία του προσωπικού, τους ρόλους των επαγγελματιών,
- εσωτερικούς κανονισμούς, μηχανισμούς αναφοράς ή παραπόνων, πρωτόκολλα που ισχύουν για περιπτώσεις κρίσης, συγκρούσεων, αυτοτραυματισμών, απόπειρας αυτοκτονίας, κακοποίησης παιδιού, κατάχρησης ναρκωτικών ουσιών ή αλκοόλ, εγκληματικής δραστηριότητας ανηλίκων και ειδικά όταν τα θύματα είναι άλλοι ανήλικοι από την ίδια δομή, πυρκαγιάς, σεισμών, COVID-19, μεταδοτικών ασθενειών,
- τη διαχείριση της υπόθεσης, τον φάκελο υπόθεσης για κάθε παιδί, την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών,
- τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, τη συμμετοχή των ανηλίκων,
- το πρόγραμμα των ανηλίκων, την καθημερινή φροντίδα,
- τις παρεχόμενες υπηρεσίες, το εβδομαδιαίο/μηνιαίο επίδομα, τη διαθεσιμότητα ψυχαγωγικών, εκπαιδευτικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων αναψυχής και ψυχαγωγίας, την πρόσβαση σε αθλήματα,
- τη διαφάνεια χρηματοδότησης και δαπανών.

Με την ψήφιση του ν. 4960/2022 «Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας και Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» που τροποποίησε και συμπλήρωσε τον ν. 4939/2022, η Χώρα απέκτησε, μεταξύ άλλων, το απαραίτητο ρυθμιστικό πλαίσιο για την στέγαση των ασυνόδευτων ανηλίκων (Κεφ. Δ' «Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων» στον ν. 4939/2022), το οποίο εξειδικεύτηκε περαιτέρω με την υπ' αριθμ. 187634/2023 κοινή

υπουργική απόφαση για το Πλαίσιο Πρότυπων Κανόνων Λειτουργίας και Αδειοδότησης των Κέντρων Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (Β' 2125), και την υπ' αριθμ. 138529/2023 υπουργική απόφαση για το Πλαίσιο Πρότυπων Κανόνων Λειτουργίας των Εποπτευόμενων Διαμερισμάτων Ημιαυτόνομης Διαβίωσης.

Δράση 4.2: Ανάπτυξη μηχανισμού εποπτείας και αξιολόγησης των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η τήρηση των προτύπων ποιότητας των δομών φιλοξενίας, όπως αυτά θα ορίζονται στη σχετική νομοθεσία, είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί ένας μηχανισμός εποπτείας και αξιολόγησης των δομών φιλοξενίας. Ο μηχανισμός αυτός περιλαμβάνει:

- Ανάπτυξη ερωτηματολογίου για αρχική «αυτό-αξιολόγηση» κάθε δομής.
- Περιοδικές ή/και έκτακτες επισκέψεις και ελέγχους στις δομές.
- Ανάπτυξη ερωτηματολογίου και πρότυπων διαδικασιών για τη διενέργεια επισκέψεων.
- Ομάδες εστιασμένης συζήτησης με το προσωπικό των δομών είτε έπειτα από αίτημα του φορέα λειτουργίας είτε έπειτα από πρωτοβουλία της ΕΓΠΑΑ ή διεθνούς ή άλλου οργανισμού στο πλαίσιο επιμορφώσεων, εποπτείας και υποστήριξης του προσωπικού.
- Υποβολή εκθέσεων από το προσωπικό της δομής προς την ΕΓΠΑΑ τόσο ενημερωτικά όσο και για συγκεκριμένα για ζητήματα που έχουν επισημανθεί σε σχέση με τη λειτουργία μίας δομής.
- Ομάδες εστιασμένης συζήτησης με ασυνόδευτους ανηλίκους σχετικά με τις υπηρεσίες που λαμβάνουν και τις υλικές συνθήκες υποδοχής.
- Υποχρεωτική συλλογή δεδομένων σχετικά με διάφορες πτυχές της λειτουργίας των δομών φιλοξενίας και της αξιολόγησης της κάθε δομής.
- Παρεμβάσεις, υποστήριξη προσωπικού και έλεγχοι επαλήθευσης για συμμόρφωση σε συστάσεις της ΕΓΠΑΑ.

Θα καθοριστεί, επίσης, η διαδικασία που θα εκκινεί σε περίπτωση διαπίστωσης μη συμμόρφωσης μίας δομής προς τα πρότυπα ποιότητας που έχουν τεθεί, όπως και οι τυχόν κυρώσεις.

Το πλαίσιο εποπτείας, ελέγχου και αξιολόγησης ρυθμίζεται στην ν. 4939/2022 (άρθρο 66Α), στην κυα υπ' αριθμ. 187634/2023 και στην υα υπ' αριθμ. 138529/2023. Η Προκαθορισμένη Πράξη 8 (PDP#8), με τίτλο «Ενίσχυση της ικανότητας της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (ΕΓΠΑΑ) να παρακολουθεί τις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας που παρέχονται στους ασυνόδευτους ανηλίκους» πρόκειται να ενισχύσει την ικανότητα της Ειδικής Γραμματείας να συντονίζει ένα μηχανισμό εποπτείας των δομών φιλοξενίας, που θα παρέχει κατάλληλες συνθήκες φροντίδας στους ασυνόδευτους ανηλίκους. Η ανάπτυξη και η χρήση εξειδικευμένων εργαλείων κατά τη διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης, θα παρέχουν στην Ειδική Γραμματεία τα απαραίτητα στοιχεία, που θα αποτελέσουν τη βάση για τη χάραξη πολιτικής και την ανάπτυξη δράσεων κοινωνικής παρέμβασης.

Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο του PDP#8 έχουν προσληφθεί υπάλληλοι στην ΕΓΠΑΑ για την διεξαγωγή επιτόπιων ελέγχων σε Δομές Μακροχρόνιας Φιλοξενίας ανά την ελληνική επικράτεια και την υλοποίηση δράσεων υποστήριξης και ανάπτυξης ικανοτήτων του προσωπικού των δομών φιλοξενίας.

Επίσης, θα αναπτυχθεί η ηλεκτρονική πλατφόρμα για την τήρηση του Εθνικού Μητρώου Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και τις ανάγκες, μεταξύ άλλων, της εποπτείας και αξιολόγησης των Δομών Μακροχρόνιας Φιλοξενίας. Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος GR-G: «Ανάπτυξη των δυνατοτήτων διαχείρισης των Εθνικών Συστημάτων Ασύλου και Μετανάστευσης», του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου 2014-2021 (ΧΜ ΕΟΧ/ EEA Grants).

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των Δράσεων

Σκοπός 1: Διασφάλιση κατάλληλων και φιλικών προς το παιδί συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους που βρίσκονται στην Ελλάδα

Στόχος 1: Βελτιστοποίηση των συνθηκών και διαδικασιών υποδοχής για ασυνόδευτους ανηλίκους κατά την παραμονή τους σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

- Αριθμός ορισμένων προσώπων αναφοράς ειδικά εκπαιδευμένων και εξειδικευμένων σε θέματα που αφορούν ασυνόδευτους ανηλίκους
- Αριθμός προτύπων διαδικασιών λειτουργίας και εργαλείων για να τηρείται το ποιοτικό επίπεδο στις υπηρεσίες φροντίδας των ασυνόδευτων ανηλίκων εντός των Κ.Υ.Τ.
- Αριθμός ειδικά εκπαιδευμένων επαγγελματιών
- Αριθμός ομάδων εργασίας
- Αριθμός ασφαλών ζωνών που λειτουργούν με συγκεκριμένα ποιοτικά πρότυπα φροντίδας

Στόχος 2: Θέσπιση Μηχανισμού Επείγουσας Ανταπόκρισης για Ασυνόδευτους Ανηλίκους σε Επিসφαλείς Συνθήκες Διαβίωσης

- Αριθμός παιδιών που παραπέμπονται στον Μηχανισμό Επείγουσας Ανταπόκρισης
- Αριθμός διαθέσιμων θέσεων στις δομές επείγουσας φιλοξενίας
- Αριθμός ανηλίκων που στεγάζονται στις δομές επείγουσας φιλοξενίας

Στόχος 3: Ενίσχυση της δυναμικότητας του συστήματος στέγασης της χώρας

- Αριθμός δομών μακροχρόνιας φιλοξενίας
- Αριθμός δομών φιλοξενίας κατηγοριοποιημένες επί τη βάση των αναγκών των ανηλίκων

Στόχος 4: Παρακολούθηση της λειτουργίας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών κάθε δομής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

- Υπουργικές Αποφάσεις που ρυθμίζουν τα ελάχιστα πρότυπα ποιότητας για τα κέντρα φιλοξενίας και για τα εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης
- Αριθμός ποιοτικών προτύπων, Πρότυπων Διαδικασιών Λειτουργίας και εργαλείων για την εποπτεία και αξιολόγηση των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων
- Αριθμός πιστοποιημένων δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Σκοπός 2: Διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων

Προκειμένου να διασφαλιστούν τόσο η προστασία των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων όσο και η αποτελεσματική άσκηση αυτών στο πλαίσιο του διεθνούς, ενωσιακού και εθνικού δικαίου, όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς πρέπει να δεσμευτούν για τον σκοπό αυτόν και να αναλάβουν πολυεπίπεδη δράση. Οι ασυνόδετοι ανήλικοι πρέπει να ενημερώνονται κατάλληλα σε γλώσσα και με τρόπο που κατανοούν και να έχουν τη δυνατότητα ακρόασης και συμμετοχής σε θέματα και αποφάσεις που τους επηρεάζουν. Η πολιτεία πρέπει να διασφαλίσει τον διορισμό επιτρόπου με την απαραίτητη ειδικευση και ικανότητες για κάθε ασυνόδετο ανήλικο με σκοπό την παροχή υποστήριξης σε όλες τις διαδικασίες και τα ζητήματα που αφορούν τα παιδιά, διευκολύνοντας την πρόσβασή τους στα δικαιώματά τους, εκπροσωπώντας τους ενώπιον των αρμόδιων αρχών και συνδέοντας τους με τις πλέον κατάλληλες υπηρεσίες και με επαγγελματίες βάσει ατομικής αξιολόγησης των αναγκών, των συνθηκών, των απόψεων και του βέλτιστου συμφέροντος τους. Επιπλέον, η Πολιτεία εντίνει τις δράσεις της για τη διασφάλιση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για όλους τους ασυνόδετους ανηλίκους, οι οποίες είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους. Τέλος, ένα οριζόντιο ζήτημα είναι η προώθηση μιας προσέγγισης που βασίζεται στα δικαιώματα του παιδιού σε όλες τις διαδικασίες και τις παρεμβάσεις που αφορούν ασυνόδετους ανηλίκους μέσω της καθιέρωσης της χρήσης της αξιολόγησης και του καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος και της διαρκούς ανάπτυξης των γνώσεων και των ικανοτήτων των επαγγελματιών που εργάζονται με και για παιδιά, πάνω στα δικαιώματα των παιδιών.

Στόχος 1: Διασφάλιση της παροχής φιλικών προς τα παιδιά πληροφοριών και της συμμετοχής των ασυνόδετων ανηλίκων

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι ανήλικοι συμμετέχουν ενεργά και ασχολούνται ουσιαστικά με όλα τα θέματα και τις αποφάσεις που τους αφορούν, όπως προβλέπει το άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, πρώτα πρέπει να ενημερωθούν κατάλληλα σε γλώσσα και με τρόπο που κατανοούν. Οι πληροφορίες πρέπει να προσαρμόζονται στην ηλικία, την ωριμότητα, την εκπαίδευση ή την έλλειψη αυτής, τη γλώσσα, το φύλο και την κουλτούρα του παιδιού, ανάλογα με την περίπτωση κάθε ανηλίκου⁶³.

Οι ανήλικοι είναι αναγκαίο να λαμβάνουν αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τον ρόλο κάθε επαγγελματία και οργανισμού, υπηρεσίας ή αρχής που εμπλέκεται στη ζωή τους, σχετικά με νομικές και άλλες διοικητικές διαδικασίες και διαδικασίες υποδοχής, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στη χώρα και στο πλαίσιο των διαφόρων διαδικασιών στις οποίες βρίσκονται. Η ενημέρωση σε όλα τα στάδια και τα επίπεδα παρέχει στους ανηλίκους σαφή εικόνα της κατάστασης και δημιουργεί ρεαλιστικές προσδοκίες. Επιπλέον, τους δίνει μια αίσθηση ελέγχου, την οποία κατά κανόνα έχουν χάσει από τη στιγμή που εγκαταλείπουν τις κοινότητές τους και τους οικείους τους.

⁶³ Συμβούλιο της Ευρώπης (2018). Πώς να μεταφέρονται στα παιδιά στην μετανάστευση πληροφορίες φιλικές προς αυτά: Ένα εγχειρίδιο για τους επαγγελματίες της πρώτης γραμμής. Διατίθεται στον σύνδεσμο: <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τις απόψεις του και αυτές να ακούγονται ισχύει για όλους τους ανηλίκους που είναι σε θέση να διαμορφώσουν τις δικές τους απόψεις. Η ηλικία του ανηλίκου δεν θα πρέπει να θεωρείται περιορισμός, καθώς οι ανήλικοι από πολύ μικρή ηλικία κατανοούν και είναι σε θέση να σχηματίσουν και να εκφράσουν τη γνώμη τους. Πολύ συχνά θα πρέπει να ενθαρρύνονται οι ανήλικοι να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και στην έκφραση της γνώμης τους επί τούτου δεδομένου ότι ενδέχεται για πρώτη φορά να τους δίνεται η δυνατότητα αυτή.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 1.1: Χρήση υφιστάμενου ή ανάπτυξη νέου και διάδοση υλικού με φιλικές προς τα παιδιά πληροφορίες στην ελληνική γλώσσα και στις πιο ευρέως ομιλούμενες γλώσσες μεταξύ των ασυνόδευτων ανηλίκων που βρίσκονται στην Ελλάδα

Κατά την άφιξη και την ταυτοποίηση των ασυνόδευτων ανηλίκων, θα πρέπει να ορίζεται πρόσωπο με υψηλό επίπεδο κατάρτισης και ειδίκευσης προκειμένου να προσανατολίζει τους ανηλίκους όσον αφορά τις διαδικασίες υποδοχής, ταυτοποίησης και ασύλου. Το άτομο αυτό θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα είδος "εκπροσώπου-πρεσβευτή" για κάθε εθνική ομάδα ή χώρα καταγωγής και να εξηγήσει στους ανηλίκους όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σε πολύ απλή γλώσσα. Θα πρέπει να προέρχεται από την ίδια χώρα καταγωγής ή ιδανικά να ανήκει στην ίδια εθνική ομάδα με τους ανηλίκους για τους οποίους διορίζεται. Έχει παρατηρηθεί και καταγραφεί από μαρτυρίες ανηλίκων ότι, ειδικά κατά τους πρώτους μήνες μετά την άφιξή τους, εμπιστεύονται σχεδόν τυφλά οποιονδήποτε με τον οποίο θεωρούν ότι μοιράζονται τις ίδιες εμπειρίες και όχι κάποιον επαγγελματία που προέρχεται από τη χώρα υποδοχής.

Δεδομένου ότι οι διοικητικές και νομικές διαδικασίες μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολες ακόμη και για ενήλικους, πρέπει να καταρτίζεται ενημερωτικό υλικό για τους ασυνόδευτους ανηλίκους με φιλικά διατυπωμένες προς παιδιά πληροφορίες, ώστε να λαμβάνουν αξιόπιστες πληροφορίες προσαρμοσμένες στις ικανότητές τους ήδη σε αρχικό στάδιο από την άφιξή τους. Το υλικό αυτό μπορεί να αφορά:

- Υλικές συνθήκες, δικαιώματα και κανόνες υποδοχής
- Επιλογές σχετικά με το νομικό καθεστώς
- Διαδικασίες καθορισμού καθεστώτος, δικαιώματα και υποχρεώσεις
- Επιτροπεία
- Δικαιώματα του παιδιού
- Πλαίσιο προστασίας στην Ελλάδα, ρόλους επαγγελματιών, το σύστημα που περιβάλλει έναν ασυνόδευτο ανήλικο
- Γραμμές βοήθειας
- Νοσοκομεία, υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, υγειονομική περίθαλψη, κέντρα ημέρας
- Σημαντικές τοποθεσίες

Αυτές οι πληροφορίες ενδέχεται να έχουν τη μορφή έντυπου φυλλαδίου, αφίσας, εικόνας, βίντεο, εφαρμογής σε κινητό, ηλεκτρονικού εγγράφου ή ιστοσελίδας. Συνήθεις γλώσσες είναι η αγγλική και η γαλλική. Ωστόσο, πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για τη

μετάφραση του υλικού σε περισσότερες γλώσσες. Οι αρχές καλούνται να παράγουν το εν λόγω υλικό με πολύ απλές και αξιόπιστες πληροφορίες συμπεριλαμβάνοντας και φορείς/υπηρεσίες που είναι διαθέσιμοι για τους ανηλίκους.

Η τοπική αυτοδιοίκηση, μαζί με τις αρχές, τα πανεπιστήμια, τους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς, θα πρέπει να αναπτύξουν σε βάθος χρόνου εφαρμογές για κινητές συσκευές, κυρίως υποβοηθούμενες από εικόνα και ήχο, τις οποίες οι ανήλικοι θα μπορούν να κατεβάσουν δωρεάν. Επομένως οι ανήλικοι θα έχουν σαφή εικόνα των δομών, των αρχών και των διαδικασιών που υφίστανται στην περιοχή στην οποία ζουν.

Δράση 1.2: Προώθηση της συμμετοχής ανηλίκων σε όλα τα στάδια και σε όλα τα θέματα και τις αποφάσεις που τους αφορούν

Όλοι οι ανήλικοι έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους για τα θέματα που τους αφορούν και θα πρέπει να δίνεται σε αυτές η αρμόζουσα βαρύτητα σε συνάρτηση με την ηλικία, την ωριμότητα και τις εξελισσόμενες ικανότητες του παιδιού. Αυτό σημαίνει ότι οι ανήλικοι πρέπει να ενημερώνονται σε όλες τις περιπτώσεις, θα πρέπει να ζητείται η συγκατάθεσή τους, να τους παρέχεται η δυνατότητα να υποβάλλουν ερωτήσεις ανά πάσα στιγμή και να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τον προσδιορισμό του βέλτιστου συμφέροντός τους και την εξεύρεση και υλοποίηση βιώσιμων λύσεων για καθένα παιδί, ιδίως κατά την παραμονή τους σε δομές φιλοξενίας και τη φοίτησή τους στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Πρέπει να θεσπιστούν διαδικασίες για την ενεργοποίηση των ανηλίκων, ιδίως κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στις δομές φιλοξενίας με τη μορφή τακτικών ομαδικών ή ατομικών συνεδριών ή με την παροχή σε αυτούς ανατροφοδότησης σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο συνεκτιμήθηκε η συμβολή τους ή στο πλαίσιο ενός μηχανισμού παραπόνων, αλλά και κατά τη διάρκεια του σχολείου.

Δράση 1.3: Διασφάλιση της διαθεσιμότητας υπηρεσιών διερμηνείας σε κάθε επίσημη διαδικασία και διαπολιτισμική μεσολάβηση ή διερμηνεία σε δομές φιλοξενίας

Η διερμηνεία είναι μια απαραίτητη υπηρεσία για να καταστεί δυνατή η επικοινωνία με ασυνόδετους ανηλίκους και η συμμετοχή τους. Λαμβάνονται μέτρα για να εξασφαλιστεί ότι υπηρεσίες διερμηνείας θα είναι διαθέσιμες στις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, στις διαδικασίες καθορισμού του νομικού καθεστώτος, στις ιατρικές εξετάσεις ή στις εισαγωγές στο νοσοκομείο, στη στέγαση, στην επιτροπεία και στις διαδικασίες ενώπιον πολιτικών ή ποινικών δικαστηρίων. Οι δομές φιλοξενίας μπορεί να απασχολούν διερμηνέα ή διαπολιτισμικό μεσολαβητή για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με τα παιδιά και την κατανόηση του ιστορικού τους. Σημαντικό ρόλο παίζει η διαρκής κατάρτιση της συγκεκριμένης ομάδας επαγγελματιών ακόμη και σε ζητήματα παιδικής προστασίας, όπως απαραίτητη είναι η τήρηση κώδικα δεοντολογίας και η εγγραφή σε Μητρώο που θα σχεδιαστεί στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.

Στόχος 2: Εξασφάλιση εκπροσώπησης και επιτροπείας για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο

Λόγω της περιορισμένης δικαιοπρακτικής ικανότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων και του γεγονότος ότι στερούνται γονικής μέριμνας, πρέπει να διορίζεται επίτροπος για την άσκηση νομικής εκπροσώπησης, τη διασφάλιση της γενικής ευημερίας τους και την προστασία των συμφερόντων τους⁶⁴. Το σύστημα επιτροπείας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας, καθώς ενεργοποιείται για την αντιμετώπιση των αναγκών των ανηλίκων που στερούνται γονικής μέριμνας, ώστε να διασφαλίζεται ότι ο επίτροπος, ο οποίος πρέπει να διαθέτει σχετικά προσόντα, υποστηρίζει τον ανήλικο σε όλα τα θέματα και τις διαδικασίες που τον αφορούν και τον επηρεάζουν. Συνάμα, η κρατική εποπτεία της Πολιτείας έχει ζωτική σημασία για την καθοδήγηση και την παρακολούθηση όλων των επαγγελματιών που εργάζονται με παιδιά.

Είναι σημαντικό ο επίτροπος να διοριστεί αμέσως μόλις ένα άτομο ταυτοποιηθεί ως ασυνόδευτος ανήλικος από τις αρμόδιες αρχές πρώτης υποδοχής ή ανά πάσα στιγμή που εντοπίζεται ασυνόδευτος ανήλικος από τις κρατικές αρχές. Σε κάθε περίπτωση που εγείρεται αμφιβολία ως προς την ηλικία ενός ατόμου θα πρέπει να διορίζεται επίτροπος προκειμένου να συνδράμει το πρόσωπο και να επιβλέπει τη διαδικασία εκτίμησης της ηλικίας.

Οι επίτροποι στα διάφορα σημεία της χώρας, στις συνοριακές περιοχές συνόρων ή την ηπειρωτική χώρα εκτελούν το σύνολο των καθηκόντων τους, όπως προβλέπεται στον ν. 4960/2022, ο οποίος τροποποίησε και συμπλήρωσε τον ν. 4939/2022 και ρυθμίζει την επιτροπεία των ασυνόδευτων ανηλίκων, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ενδέχεται να αντικατασταθούν λόγω μετακίνησης του ανηλίκου ή ανεξάρτητα από τις συνθήκες φιλοξενίας του ανηλίκου. Ωστόσο, οι συνθήκες ή η κατάσταση του ανηλίκου ή η διαπιστωθείσα βιώσιμη λύση επηρεάζουν τις ενέργειες των επιτρόπων που θα πρέπει να προσαρμόζονται στις ανάγκες του ανηλίκου κάθε δεδομένη χρονική στιγμή.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 2.1: Βελτιστοποίηση του συστήματος επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα

Κάθε σύστημα επιτροπείας πρέπει να ακολουθεί έξι βασικές αρχές: α) απαγόρευση των διακρίσεων (ίση προστασία για όλα τα παιδιά χωρίς διακρίσεις), β) συμμετοχή των παιδιών (παροχή πληροφοριών, δυνατότητα παιδιού να εκφράσει τις απόψεις του και αποδίδοντάς τους τη δέουσα βαρύτητα), γ) βιωσιμότητα (πόροι), δ) λογοδοσία (εποπτεία και παρακολούθηση του έργου των επιτρόπων από τις αρμόδιες αρχές), ποιότητα (γνώσεις,

⁶⁴ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) (2014). Εγχειρίδιο επιτροπείας για παιδιά που στερούνται τη γονική φροντίδα, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

δεξιότητες, εμπειρογνωμοσύνη), ανεξαρτησία και αμεροληψία (περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων)⁶⁵.

Η κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών επιτάσσει άμεσες παρεμβάσεις με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση της ευαλωτότητας, του βέλτιστου συμφέροντος και των αναγκών τους, ένα εξατομικευμένο σχέδιο φροντίδας και οι αντίστοιχες διαδικασίες στο πλαίσιο υποδοχής στη χώρα μας, όπως είναι η εκτίμηση της ηλικίας, ο καθορισμός του νομικού καθεστώτος, ο εντοπισμός της οικογένειας των ανηλίκων και η οικογενειακή επανένωση, ο εντοπισμός ανηλίκων που ζουν σε επισφαλείς συνθήκες, όλα συνηγορούν στον διορισμό ενός επιτρόπου, ο οποίος πρέπει να παρεμβαίνει αμέσως προς το βέλτιστο συμφέρον του ανηλίκου. Ταυτόχρονα, η Πολιτεία οφείλει να διασφαλίζει ότι ο/η επίτροπος πληροί τις αντίστοιχες απαιτήσεις, είναι εκπαιδευμένος και πιστοποιημένος επαγγελματίας, τηρεί κώδικα δεοντολογίας, ακολουθεί πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας και η απόδοση της εργασίας του/της εποπτεύεται και ελέγχεται, ενώ η ανεξαρτησία και η αμεροληψία του/της είναι εγγυημένες.

Για τον λόγο αυτό, κρίθηκε άλλωστε αναγκαία η αναμόρφωση του μοντέλου επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων. Με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε μέχρι σήμερα από τα συστήματα επιτροπείας σε άλλες χώρες της ΕΕ, την καθοδήγηση από οργανισμούς της ΕΕ⁶⁶, τα δύο μεταβατικά προγράμματα επιτροπείας, τις προπαρασκευαστικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από τις κρατικές αρχές και εθνικούς φορείς⁶⁷ και τις ελληνικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, σχεδιάστηκε ένα νέο πιο ευέλικτο μοντέλο, προσαρμοσμένο στην ελληνική πραγματικότητα και πιο συγκεκριμένα στις ανάγκες και τη γεωγραφική κατανομή των ανηλίκων στη χώρα. Το μοντέλο αυτό εγγυάται ότι το κράτος σχεδιάζει, συντονίζει και παρακολουθεί την υλοποίηση του θεσμού της επιτροπείας στην Ελλάδα, ενώ πιστοποιημένοι συνεργάτες, όπως διεθνείς οργανισμοί, μη κυβερνητικές οργανώσεις και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, εφαρμόζουν την επιτροπεία βάσει των προτύπων που ορίζει η Πολιτεία.

Η νομοθετική μεταρρύθμιση που επήλθε στο θεσμό της επιτροπείας με το ν. 4960/2022 περιλαμβάνει ιδίως:

- Τον ορισμό της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων ως αρμόδιας αρχής για το σχεδιασμό και την εποπτεία της εφαρμογής της επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα
- Τον ρόλο, τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις του νομικού προσώπου -φορέα υλοποίησης της επιτροπείας και τις προδιαγραφές που πρέπει να πληροί
- τη θέσπιση κανόνων και προτύπων όσον αφορά:
 - τη διαδικασία επιλογής των επιτρόπων,
 - τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των επιτρόπων,
 - την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους,
 - την εποπτεία και τη λογοδοσία τους,
 - τον μηχανισμό παρακολούθησης και αξιολόγησης,
 - τη διαδικασία επίλυσης διαφωνιών μεταξύ ανηλίκου και επιτρόπου,

⁶⁵ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) (2014). Εγχειρίδιο επιτροπείας για παιδιά που στερούνται τη γονική φροντίδα, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σ. 26-28

⁶⁶ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)

⁶⁷ δηλαδή το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) σε συνεργασία με την UNICEF και σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Παιδικής Υγείας-Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας.

- ο τον μηχανισμό υποβολής παραπόνων/αναφορών από εκπροσωπούμενους ασυνόδετους ανηλίκους,
- ο τη διαδικασία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος,
- ο τη σχέση και συνεργασία μεταξύ του επιτρόπου και των άλλων φορέων που σχετίζονται με τα παιδιά.

Δράση 2.2: Διασφάλιση ότι οι επιτροπείς διαθέτουν την απαραίτητη γνώση, εμπειρία, δεξιότητες και είναι εκπαιδευμένοι

Ενόψει του κρίσιμου ρόλου και των αρμοδιοτήτων του επιτρόπου, καθιερώνεται διαδικασία εκπαίδευσης και εποπτείας προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι επαγγελματίες διαθέτουν τα κατάλληλα εφόδια και προσόντα καθ' όλη τη διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων τους. Η εν λόγω βασική εκπαίδευση περιλαμβάνει θεματικούς τομείς, όπως περιγράφονται στη δράση 5.2, οι οποίοι ανταποκρίνονται στις προβλέψεις του νόμου (α. 66ΚΓ ν. 4939/2022) και πρόσθετα θέματα που αφορούν ειδικά στον ρόλο του επιτρόπου, τα καθήκοντά του και την εργασία του στο πεδίο. Η επιμόρφωση είναι υποχρεωτική.

Η ανωτέρω βασική εκπαίδευση των «επιτρόπων» (εντεταλμένων επιτροπείας) συνιστά το πρώτο μέρος μιας συνεχιζόμενης επιμόρφωσης. Ειδικότερα, σχεδιάζεται ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα επιμόρφωσης, το οποίο θα είναι συνεχιζόμενο και θα περιλαμβάνει όλες τις σημαντικές πτυχές και τα θέματα που σχετίζονται με τα καθήκοντα των επιτρόπων και τις πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας τους, τα δικαιώματα των παιδιών, τα θέματα προστασίας των παιδιών, τα νομικά ζητήματα και την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης με τους ανηλίκους. Το εν λόγω πρόγραμμα θα περιλαμβάνει μία βασική εκπαίδευση, καθώς και επιμορφωτικά σεμινάρια και εργαστήρια για εξειδικευμένα θέματα τα οποία θα λαμβάνουν χώρα περιοδικά, και θα έπονται της βασικής εκπαίδευσης. Κάθε φορέας παροχής υπηρεσιών επιτροπείας βέβαια μπορεί να προσθέτει σεμινάρια ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες των επαγγελματιών στο πεδίο. Για τον σκοπό αυτό, υπό τον συντονισμό της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδετων Ανηλίκων και τη συμμετοχή φορέων, όπως διεθνείς και ευρωπαϊκοί οργανισμοί και άλλοι, σχεδιάζεται εκπαιδευτικό υλικό για την υλοποίηση εκπαίδευσης επιτρόπων και της εκπαίδευσης των εκπαιδευτών. Έχει ληφθεί υπόψη υλικό που έχει ήδη αναπτυχθεί τα προηγούμενα χρόνια από έγκριτους φορείς.

Δράση 2.3: Εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου μηχανισμού εποπτείας και αξιολόγησης των επιτρόπων

Οι επιτροπείς θα λειτουργούν σύμφωνα με τις πρότυπες διαδικασίες και τον Κώδικα δεοντολογίας (για επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδετα παιδιά) που θα αναπτυχθούν από την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδετων Ανηλίκων. Συνεπώς, το έργο των επιτρόπων θα πρέπει να παρακολουθείται βάσει καθορισμένων δεικτών επιτέλεσης των καθηκόντων τους. Θα λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των αρμοδιοτήτων ενός επιτρόπου, το πλαίσιο διαμονής του παιδιού, δηλαδή αν βρίσκεται σε ΚΥΤ ή ΚΕΔ, κέντρο φιλοξενίας, εποπτευόμενο διαμέρισμα, δομή επείγουσας φιλοξενίας, αλλά και οι τυχόν ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε παιδιού. Ο φορέας παροχής υπηρεσιών επιτροπείας (Φ.Π.Υ.Ε.), ο οποίος ορίζεται επίτροπος, μεριμνά για την εποπτεία και την παρακολούθηση του έργου των εντεταλμένων επιτροπείας, καθώς και των συντονιστών, και καταρτίζει τις

απαραίτητες αναφορές, τις οποίες θα υποβάλλει περιοδικά στην Ειδική Γραμματεία, σύμφωνα με τον νόμο. Ο Φ.Π.Υ.Ε. διασφαλίζει ότι ο εντεταλμένος επιτροπείας («επίτροπος») λαμβάνει την απαραίτητη καθοδήγηση και εποπτεία. Παράλληλα, η Ειδική Γραμματεία καταρτίζει πλαίσιο εποπτείας και αξιολόγησης της υλοποίησης της επιτροπείας, του έργου των επιτρόπων και συντονιστών και κατ' επέκταση των εντεταλμένων επιτροπείας, διαθέτει σύστημα υποβολής αναφορών/εκθέσεων από τον επίτροπο και τον συντονιστή, σύμφωνα με τον νόμο (α. 66ΚΑ ν. 4939/2022), και μηχανισμό διαχείρισης διαφωνιών μεταξύ παιδιού και επιτρόπου ή επιτρόπου και άλλου επαγγελματία, μέσω του Συμβουλίου Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων (α. 66ΙΘ ν. 4939/2022).

Η αξιολόγηση των επιτρόπων και των εντεταλμένων επιτροπείας θα πραγματοποιείται περιοδικά και θα είναι πολυδιάστατη. Οι επίτροποι θα αξιολογούνται εξωτερικά από ασυνόδευτους ανηλίκους και από συνεργαζόμενες αρχές και φορείς (π.χ. υπηρεσία ασύλου, φορείς λειτουργίας κέντρων φιλοξενίας, κ.λπ.), εσωτερικά από τον Φ.Π.Υ.Ε. για τον οποίο εργάζονται, και σε κεντρικό επίπεδο από την Ειδική Γραμματεία ως εποπτεύουσα αρχή. Οι επίτροποι θα συμμετέχουν επίσης στη διαδικασία αξιολόγησης για να παρέχουν ανατροφοδότηση. Η Ειδική Γραμματεία κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορεί να αξιολογεί και να ελέγχει τον εκάστοτε φορέα υλοποίησης, για την αξιολόγηση και την περαιτέρω βελτίωση του συστήματος επιτροπείας εν γένει.

Δημιουργείται μηχανισμός υποβολής παραπόνων φιλικός προς το παιδί, ο οποίος αποσκοπεί να διασφαλίζει τη δυνατότητα τα εκπροσωπούμενα παιδιά να εκφράζουν τις απόψεις τους ή να ζητήσουν υποστήριξη. Ο μηχανισμός θα είναι δημοσιοποιημένος δεόντως και θα είναι εύκολα προσβάσιμος. Μπορεί να περιλαμβάνει τηλεφωνική γραμμή, εφαρμογή κινητού ή άλλες μεθόδους ελέγχου. Παράλληλα τα παιδιά δύναται να συμμετέχουν σε ομάδες εστιασμένης συζήτησης που συντονίζει η ΕΓΠΑΑ, και να απευθύνονται απευθείας στην ΕΓΠΑΑ, στον Συνήγορο του Παιδιού, ή στη Γραμμή παιδικής προστασίας του ΕΚΚΑ ή σε άλλους αρμόδιους φορείς.

Από την ανάπτυξη της Εθνικής Στρατηγικής το 2020 και 2021 μέχρι την θέση της σε δημόσια διαβούλευση το 2022 και την μετέπειτα δημοσιοποίησή της το 2023, οι προβλεπόμενες δράσεις για την επιτροπεία των ασυνόδευτων ανηλίκων έχουν επιτευχθεί κατά μεγάλο βαθμό. Όλα τα ανωτέρω αποτέλεσαν αντικείμενο ρύθμισης του ν. 4960/2022. Για την εφαρμογή και υλοποίηση του Συστήματος Επιτροπείας που καθιερώνεται με τον ως άνω νόμο, έχουν δρομολογηθεί δε από την αρμόδια Μονάδα της ΕΓΠΑΑ, την Μονάδα Θεσμικής Προστασίας οι περαιτέρω διαδικασίες και ενέργειες για την ομαλή εφαρμογή του θεσμού της Επιτροπείας. Ενδεικτικά αναφέρονται ως τέτοιες η έκδοση υπουργικών αποφάσεων για την επιχειρησιακή εφαρμογή του συστήματος, όπως είναι ο μηχανισμός υποβολής και διαχείρισης παραπόνων ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο της επιτροπείας, ο κανονισμός οργάνωσης και λειτουργίας του Συμβουλίου Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, και εγκύκλιος οδηγία για την εφαρμογή του θεσμού.

Δράση 2.4: Διασφάλιση πρόσβασης των ανηλίκων σε δωρεάν νομική συνδρομή

Ο επίτροπος δεν πρέπει να συγχέεται με δικηγόρο ή άλλο επαγγελματία νομικό που βοηθά τον ανήλικο στο πλαίσιο της αναγνώρισης του καθεστώτος ή της οικογενειακής επανένωσης, των διαδικασιών στα πολιτικά ή ποινικά δικαστήρια ή νομικής εκπροσώπησης (παράστασης) ενώπιον των διοικητικών ή δικαστικών αρχών. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δικαιούνται νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης που παρέχεται από ειδικευμένους δικηγόρους, ιδίως κατά την εξέταση του αιτήματος διεθνούς προστασίας τους σε δεύτερο βαθμό και σε ποινικές διαδικασίες.

Οι δικηγόροι παρέχουν στους ανηλίκους αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τις επιλογές που αφορούν στον καθορισμό του καθεστώτος τους, συνδράμουν τους ανηλίκους και τους επιτρόπους τους να κατανοήσουν τις διαδικασίες διεθνούς προστασίας ή άλλου νομικού καθεστώτος, υποστηρίζουν τις διαδικασίες με τη συμμετοχή σε συνεντεύξεις και με τη σύνταξη νομικών εγγράφων ή προσφυγών, εκπροσωπούν θύματα κακοποίησης ή εμπορίας, ώστε να διασφαλίζουν το δικαίωμα πρόσβασης του/της ανηλίκου/ανήλικης στη δικαιοσύνη. Η παροχή νομικής συνδρομής αποτελεί μέρος όλων των υπηρεσιών που προβλέπονται για ασυνόδευτους ανηλίκους και πρέπει να επεκταθεί πέραν της παροχής συνδρομής σε διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος, στην εκπροσώπηση ανήλικων θυμάτων εμπορίας ή ανήλικων φερόμενων ως δραστών.

Στόχος 3: Ολοκληρωμένη ανταπόκριση στις ανάγκες φροντίδας της σωματικής και ψυχικής υγείας των ασυνόδευτων ανηλίκων

Όσον αφορά στη σωματική και ψυχική υγεία των ασυνόδευτων ανηλίκων, για την κάλυψη των σχετικών αναγκών τους για φροντίδα, πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένοι παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία τους και την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγείας.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ενδέχεται να είχαν ελλιπή πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στο παρελθόν για πολλούς λόγους, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου θα ήταν επιτακτικό για την υγεία τους να είχαν επισκεφτεί ιατρό ή νοσοκομείο. Ίσως μάλιστα να προέρχονται από μία διαφορετική «κουλτούρα υγείας», η οποία δεν περιλαμβάνει την εισαγωγή στο νοσοκομείο, τη φαρμακευτική αγωγή, τους τακτικούς ιατρικούς ελέγχους ή την συμβουλευτική/ ψυχοθεραπεία και, ως εκ τούτου, να είναι απρόθυμοι να εμπιστευτούν την δυτική ιατρική και τις δυτικές πρακτικές ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Επιπλέον, η κουλτούρα τους μπορεί να επηρεάσει την αλληλεπίδρασή τους με το ιατρικό προσωπικό, π.χ. όσον αφορά στο φύλο. Ταυτόχρονα, ένας σημαντικός αριθμός ανηλίκων έχει βιώσει ή αντιμετωπίζει υψηλά επίπεδα άγχους, γεγονός το οποίο απειλεί την ευημερία τους. Ορισμένοι ανήλικοι έχουν επίσης υπάρξει θύματα βασανιστηρίων, σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, σωματικής βίας ή έχουν χάσει τα μέλη της οικογένειάς τους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους ή στην Ελλάδα. Ένας μικρός αριθμός εξ αυτών πάσχει από σοβαρές ψυχικές ασθένειες, οι οποίες δεν αντιμετωπίστηκαν με θεραπεία πριν από την άφιξή τους στην Ελλάδα. Ένας πολύ μικρός αριθμός, επίσης, πάσχει από σοβαρές σωματικές αναπηρίες.

Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα κατάσταση των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης στη χώρα και την κείμενη νομοθεσία, για την κάλυψη των αναγκών φροντίδας υγείας των ασυνόδευτων ανηλίκων, είναι σημαντικό να υιοθετηθούν νέες προσεγγίσεις.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 3: ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Δράση 3.1: Προώθηση της δημιουργίας ιατρικών αρχείων για ασυνόδευτους ανηλίκους

Λόγω του αριθμού μετακινήσεων των ανηλίκων εντός της χώρας, της διαθεσιμότητας πολλών διαφορετικών νοσοκομείων και των αναγκών φροντίδας υγείας λόγω της ηλικίας τους, π.χ. εμβολιασμοί, κρίνεται απαραίτητο όλο το ιατρικό προσωπικό πριν από τη διενέργεια οποιασδήποτε εξέτασης ή θεραπείας, να γνωρίζει το ιατρικό ιστορικό του ανηλίκου, το οποίο πρέπει να συνοδεύεται από εξετάσεις που έχουν διενεργηθεί και να συμπληρώνουν τον ιατρικό φάκελο του παιδιού. Επιπλέον, η Μονάδα Διαχείρισης Αιτημάτων Στέγασης και Μετεγκαταστάσεων που διαχειρίζεται το αίτημα στέγασης για ένα παιδί (υπάλληλος της αρμόδιας αρχής), ο συντονιστής της δομής που φιλοξενεί τον ανήλικο, ο/η επίτροπός του και ο/η ίδιος(α) ο/η ανήλικος(η) θα πρέπει να ενημερώνονται για τις ανάγκες περίθαλψής του από ιατρικό προσωπικό που θα έχει πλήρη εικόνα της υγείας του ανηλίκου. Εκτός αυτού, η Πολιτεία πρέπει να διαθέτει στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις ανάγκες υγειονομικής φροντίδας υγείας των ασυνόδευτων ανηλίκων προκειμένου να γνωρίζει ποιες υπηρεσίες πρέπει να υποστηριχθούν και να βελτιωθούν. Αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο με την ανάπτυξη ενός πληροφοριακού συστήματος με ψηφιακά ή ψηφιοποιημένα ιατρικά αρχεία.

Είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα πληροφοριακό σύστημα με τα ιατρικά αρχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, μεταξύ άλλων πληθυσμιακών ομάδων, για την παρακολούθηση της υγείας τους και των υπηρεσιών υγείας που λαμβάνουν. Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζεται η συνέχεια στην παροχή υπηρεσιών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η καταλληλότητα τυχόν θεραπείας και η παρακολούθηση της ευημερίας των ανηλίκων. Ταυτόχρονα, τα στατιστικά στοιχεία θα προσδιορίζουν ποιες υπηρεσίες χρησιμοποιούνται κυρίως και πρέπει να υποστηριχθούν και να βελτιωθούν περαιτέρω.

Δράση 3.2: Προαγωγή της ψυχικής υγείας και πρόληψη ψυχικών ασθενειών

Η ψυχική και η σωματική υγεία είναι έννοιες αλληλένδετες. Η ψυχική υγεία είναι κάτι περισσότερο από την απουσία ψυχικής ασθένειας, καθώς αφορά σε μια κατάσταση ευημερίας και αποτελεσματικής λειτουργίας τόσο του ατόμου όσο και της κοινότητας, αφού η κατάσταση κάθε ατόμου επηρεάζει την υγεία ολόκληρης της κοινότητας και αντίστροφα. Πολλοί παράγοντες και βιώματα που συνδέονται με το άτομο, αλλά και την κοινότητα μπορεί τελικά να αποτελέσουν κίνδυνο ή να έχουν θετικό αντίκτυπο. Η παιδική ηλικία και η εφηβεία σε συνδυασμό με την κατάσταση που βρίσκεται εξ ορισμού ένας αιώνας άσυλο ή πρόσφυγας καθιστούν τους ασυνόδευτους ανηλίκους ιδιαίτερα ευάλωτους και εκτεθειμένους σε αυξημένους κινδύνους δημιουργώντας ήδη ένα αρνητικό ψυχολογικό υπόβαθρο για προδιάθεση σε προβλήματα ψυχικής υγείας. Ως εκ τούτου, πρέπει να

ληφθούν στοχευμένα και συντονισμένα μέτρα όσον αφορά στην εν λόγω ομάδα πληθυσμού.

Η προώθηση της ψυχικής υγείας των ασυνόδευτων ανηλίκων έχει ως στόχο να ενισχύσει την ικανότητά τους να αξιοποιούν τις δυνατότητές τους και να αντιμετωπίζουν τις εναλλαγές και τις μεταβάσεις στη ζωή τους και τα συνήθη άγχη. Μία τέτοια δράση έχει, επίσης, ως στόχο να ενημερώσει και να ενισχύσει την κατανόηση επί των προβλημάτων ψυχικής υγείας και επί της ψυχικής ασθένειας και, ως εκ τούτου, να ενθαρρύνει τους ανηλίκους να αναζητούν βοήθεια, όταν χρειάζονται. Επικεντρώνεται στην αύξηση της συναισθηματικής ανθεκτικότητας και στη μείωση της ευαλωτότητας σε προβλήματα ψυχικής υγείας μέσω της ανάπτυξης των προσωπικών δεξιοτήτων και της αυτοεκτίμησης. Με αυτό τον τρόπο ενισχύονται οι στρατηγικές αντιμετώπισης και αυξάνονται οι προστατευτικοί παράγοντες στο περιβάλλον τους.

Προγράμματα προώθησης της ψυχικής υγείας θα υλοποιούνται κυρίως σε δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων και είναι σημαντικό να υλοποιηθούν περαιτέρω στα σχολεία διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής των προγραμμάτων για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Στο πλαίσιο αυτής της δράσης, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων σε συνεργασία με τα Παιδικά Χωριά SOS το πολυεπίπεδο πρόγραμμα «Mental Health Hub» (2021-2023). Στόχοι του έργου είναι, αφενός, η συστηματική ανάπτυξη και ενίσχυση των δεξιοτήτων και η εποπτεία των μελών του προσωπικού στις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, προκειμένου να συμβάλουν στην προαγωγή της ψυχικής τους υγείας και, αφετέρου, η εξασφάλιση της πρόσβασης των ασυνόδευτων ανηλίκων σε εξειδικευμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Η χρηματοδότηση του έργου είναι δωρεά της Κυβέρνησης του Τυρόλο της Αυστρίας προς τα Παιδικά Χωριά SOS.

Δράση 3.3: Προώθηση της πολιτισμικής επάρκειας των εργαζομένων στον τομέα της υγείας

Για τη διαχείριση των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και γενικά τα άτομα με διαφορετικό πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο, οι επαγγελματίες στον τομέα της υγείας πρέπει να έχουν μια πολιτισμικά ευαίσθητη προσέγγιση κατά την παροχή των απαιτούμενων υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης. Οι επαγγελματίες στον τομέα της υγείας πρέπει να ενισχύσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, αναπτύσσοντας μια διαπολιτισμική επάρκεια, ώστε να παρέχουν υπηρεσίες με τον κατάλληλο τρόπο σε αυτόν τον ευάλωτο πληθυσμό. Η πολιτισμική επάρκεια είναι ιδιαίτερα σημαντική για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας, καθώς η κουλτούρα του ασθενή και οι συνθήκες στη χώρα υποδοχής επηρεάζουν το πώς θα βιώσει το άτομο ένα πρόβλημα ψυχικής υγείας.

Η πολιτισμική επάρκεια συνίσταται σε μια συνεχιζόμενη διαδικασία επιμόρφωσης. Ως εκ τούτου, η εν λόγω εκπαίδευση περιλαμβάνει μια σειρά σεμιναρίων. Για τον σκοπό αυτό, θα σχεδιαστεί αρχικά μια εκπαιδευτική ενότητα, η οποία θα περιλαμβάνει μια διευρυμένη και γενική διαπολιτισμική προσέγγιση, η οποία θα αναπτυχθεί περαιτέρω ώστε να περιλαμβάνει

αναφορές για πολλές διαφορετικές κουλτούρες. Οι εκπαιδεύσεις πρέπει να γίνουν πιλοτικά σε ποικίλες ειδικότητες υγειονομικού προσωπικού, τα αποτελέσματα των οποίων θα ενημερώσουν την τελική έκδοση του εκπαιδευτικού υλικού και αυτό θα αποτελεί το πρώτο επίσημο υλικό και μεθοδολογία για την προώθηση της πολιτισμικής επάρκειας. Σταδιακά, η εν λόγω εκπαιδευτική ενότητα είναι σημαντικό να εισαχθεί στις ιατρικές και νοσηλευτικές σχολές και να μπορεί να αναθεωρηθεί, να ενημερωθεί και να εμπλουτιστεί. Στο σχεδιασμό τέτοιων έργων είναι πολύτιμη η συμβολή, μεταξύ άλλων, των ιατρών προσφυγικού ή μεταναστευτικού υποβάθρου, καθώς και εξειδικευμένων διαπολιτισμικών μεσολαβητών.

Δράση 3.4: Προώθηση της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας των ανηλίκων

Η σεξουαλική και η αναπαραγωγική υγεία είναι ουσιώδη συστατικά στοιχεία του δικαιώματος στην υγεία, καθώς και οι δύο περιπτώσεις υποδηλώνουν ότι ένα άτομο απολαμβάνει πλήρη σωματική, νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ευεξία και θετική σεξουαλική ζωή που προάγει την ευημερία του. Ενώ αφορά και επηρεάζει όλες τις ηλικίες και τα φύλα ή φυλετικές ταυτότητες, αρχικά γίνεται εμφανής κατά τη διάρκεια της εφηβείας μετά από μείζονες σωματικές, ορμονικές και νευροαναπτυξιακές αλλαγές. Αυτά τα ζητήματα συχνά σε πολλούς πολιτισμούς και κοινωνίες αποτελούν ταμπού, και κατ'επέκταση οι ανήλικοι σχεδόν ποτέ δεν μιλούν για τέτοια θέματα με δική τους πρωτοβουλία με τους επαγγελματίες που τους πλαισιώνουν, παρά μόνον όταν είναι πλέον πολύ αργά και ήδη αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι κατά κύριο λόγο ανεπαρκώς ενημερωμένοι και δεν είναι καθόλου προετοιμασμένοι για τη διαχείριση σεξουαλικής δραστηριότητας. Η πρόσβαση σε πληροφορίες, η αντισύλληψη και η ενδυνάμωση των ανηλίκων αποτελούν κλειδιά για την προστασία από τη μετάδοση σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, την αποπομπή από τις οικογένειές τους και άλλους κινδύνους για την ευημερία τους.

Η υποστήριξη και η παρέμβαση για τη διασφάλιση της καλής σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας για τους νέους έχει μακροχρόνια οφέλη στη ζωή τους και πρέπει να πραγματοποιείται ήδη από νεαρή ηλικία για την πρόληψη έναντι επικίνδυνων συμπεριφορών και την ενίσχυση της θέσης των ανηλίκων στην κοινότητα. Κατά τον σχεδιασμό έργων για την προώθηση της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας με στόχο τους ασυνόδευτους ανηλίκους, οι πολιτισμικές προεκτάσεις και ευαισθησίες είναι πολύ σημαντικές. Οι πολιτισμικές αντιλήψεις για το φύλο, τη θέση και τα δικαιώματα των κοριτσιών επηρεάζουν σημαντικά τη σεξουαλική συμπεριφορά αμφότερων των φύλων. Ως εκ τούτου, τα αποτελεσματικά και βιώσιμα προγράμματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας πρέπει να απευθύνονται τόσο στα κορίτσια όσο και στα αγόρια και να προωθούν μια προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα όσον αφορά τα ζητήματα της σεξουαλικότητας, της ισότητας, της χειραφέτησης και της αντισύλληψης.

Στόχος 4: Προσαρμογή της εκπαίδευσης στις ανάγκες και τις ικανότητες των ασυνόδευτων ανηλίκων

Η εκπαίδευση είναι ο θεμέλιος λίθος για τη διεκδίκηση και την προστασία κάθε δικαιώματος που κατοχυρώνεται σε κάθε διεθνές και ευρωπαϊκό νομικά δεσμευτικό κείμενο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πρόσβαση στην εκπαίδευση περιλαμβάνει πολλά περισσότερα από την απλή πρόσβαση στην είσοδο ενός σχολείου. Η εκπαίδευση πρέπει να είναι διαθέσιμη, προσβάσιμη, αποδεκτή και προσαρμόσιμη/προσαρμοσμένη (το σχήμα των 4As)⁶⁸), ώστε οι ανήλικοι να απολαμβάνουν πλήρως το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Η διαθεσιμότητα συνεπάγεται ότι η εκπαίδευση παρέχεται από ένα κράτος σε όλα τα παιδιά, ότι υπάρχουν κατάλληλες υποδομές και εξοπλισμός και προσλαμβάνονται εκπαιδευτικοί.

Η προσβασιμότητα σημαίνει ότι η εκπαίδευση είναι προσβάσιμη σε όλα τα παιδιά, χωρίς διακρίσεις για οποιονδήποτε λόγο, όπως η φυλή, το φύλο, οι σωματικές ή ψυχικές ικανότητες, η μόλυνση από τον ιό HIV-AIDS, η οικονομική, κοινωνική ή νομική κατάσταση και ότι υπάρχει ασφαλής και εύκολη πρόσβαση στις εγκαταστάσεις του σχολείου.

Η αποδοχή αφορά το περιεχόμενο της εκπαίδευσης που είναι σχετικό, κατάλληλο και υψηλής ποιότητας, το πρόγραμμα σπουδών είναι πλουραλιστικό, αμερόληπτο και πολιτισμικά κατάλληλο και τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν μέρος αυτού. Οι μέθοδοι, τα υλικά και τα εργαλεία διδασκαλίας και μάθησης είναι φιλικά προς τα παιδιά και δεν περιέχουν στοιχεία βίας. Οι εκπαιδευτικοί επιμορφώνονται επαγγελματικά και υποστηρίζονται και εποπτεύονται σωστά.

Η προσαρμοστικότητα αναφέρεται σε μια εκπαίδευση προσαρμοσμένη στις ανάγκες και την κατάσταση των παιδιών και στις συνθήκες της κοινωνίας στην οποία ζουν.

Για τους λόγους αυτούς, ένα περαιτέρω βήμα από το σημείο στο οποίο ήδη βρισκόμαστε είναι η διασφάλιση ότι η εκπαίδευση προσαρμόζεται στις ανάγκες, τις ικανότητες, τις φιλοδοξίες και την προοπτική των ασυνόδευτων ανηλίκων. Αξιολογώντας το επίπεδο εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων κάθε ανηλίκου, ακούγοντας τις απόψεις του και αξιολογώντας το βέλτιστο συμφέρον του, θα πρέπει να παρέχονται διαφορετικές διαδρομές και δυνατότητες εντός του επίσημου πάντα εκπαιδευτικού συστήματος. Στο σημείο αυτό οφείλει να επισημανθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων έχουν ανεπαρκείς βασικές γνώσεις ή είναι αναλφάβητοι, γεγονός που εντείνει το φαινόμενο της σχολικής διαρροής, αφού εκ των πραγμάτων αδυνατούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα του σχολείου. Ως εκ τούτου το επίσημο σύστημα εκπαίδευσης θα πρέπει να γίνει ευέλικτο και να προσαρμοστεί στις ειδικότερες ανάγκες των ανηλίκων καθώς και να περιλαμβάνει επίσης προγράμματα "μη τυπικής" εκπαίδευσης θέτοντας υψηλά πρότυπα ποιότητας και παρακολουθώντας την εφαρμογή τους. Προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης μπορούν να εφαρμόζονται ως γέφυρα για να διευκολύνουν την ένταξη των ανηλίκων στην τυπική εκπαίδευση ή παράλληλα υποστηρικτικά με την σχολική φοίτηση ή σε κάθε περίπτωση για ανηλίκους που πλησιάζουν στην ενηλικίωση και παρότι δεν εμπίπτουν λόγω ηλικίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση και δεν επιθυμούν να ενταχθούν σε αυτή, είναι απαραίτητο να αποκτήσουν βασικές γνώσεις.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 4: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

⁶⁸ Tomaševski, K. (1999). Προκαταρκτική έκθεση του Ειδικού Εισηγητή σχετικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση, έκθεση αριθ. E/CN.4/1999/49. Νέα Υόρκη: Ηνωμένα Έθνη: Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο

Δράση 4.1: Αξιολόγηση του επιπέδου εκπαίδευσης και δεξιοτήτων

Η προσαρμογή της εκπαίδευσης στις ανάγκες και τις ικανότητες των ασυνόδευτων ανηλίκων απαιτεί την ολοκληρωμένη αξιολόγηση του επιπέδου εκπαίδευσης, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του ανηλίκου. Για τον σκοπό αυτό, σχεδιάζονται η μεθοδολογία και τα αναγκαία εργαλεία, όπως ερωτηματολόγια και οδηγοί συνέντευξης ή σύντομα τεστ. Εκπαιδευτικοί που διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα και εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά θα κληθούν να εφαρμόσουν πιλοτικά τέτοια εργαλεία προκειμένου να επικαιροποιηθούν από την πράξη και έπειτα να εδραιωθούν. Προκειμένου για την εφαρμογή της δράσης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εκπαιδεύονται σχετικά.

Δράση 4.2: Προώθηση της ανάπτυξης ικανοτήτων των εκπαιδευτικών για τη διευκόλυνση της διδασκαλίας σε πολύγλωσση τάξη

Σε μια πολύγλωσση τάξη όπου η γλώσσα διδασκαλίας είναι τα ελληνικά, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εκπαιδεύονται σε τεχνικές και εργαλεία σχετικά με τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τους εκπαιδευτικούς στους οποίους έχει ανατεθεί η διδασκαλία των ελληνικών ως ξένης γλώσσας αλλά και για τους εκπαιδευτικούς που πρέπει να παραδίδουν διάφορα μαθήματα στην ελληνική γλώσσα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι το μάθημα γίνεται κατανοητό από όλους τους μαθητές. Θα πρέπει να οργανωθούν επιμορφωτικά προγράμματα, ώστε οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν σχετικές δεξιότητες και γνώσεις, καθώς μία τέτοια μεθοδολογία και τέτοια εργαλεία διδασκαλίας μπορούν να αποδειχθούν πολύτιμα σε οποιοδήποτε επίπεδο και μάθημα. Η επιτυχής παρακολούθηση μίας σειράς σεμιναρίων πρέπει να συνεπάγεται και μία επίσημη πιστοποίηση και αναγνώριση, γεγονός το οποίο θα αποτελεί και κίνητρο για να συμμετέχουν ολοένα και περισσότεροι εκπαιδευτικοί. Ωστόσο, η εν λόγω πιστοποίηση δεν θα εξομοιώνεται με σχετικές πανεπιστημιακές σπουδές. Σε αυτό το πνεύμα, πρέπει να αναπτυχθεί ένα μητρώο ειδικευμένων και πιστοποιημένων εκπαιδευτικών που κατέχουν μεταπτυχιακό δίπλωμα σε αυτόν τον τομέα, ώστε να αποτελέσει τη «δεξαμενή» επαγγελματιών που θα προσληφθούν για μαθήματα γλώσσας και άλλα μαθήματα, σε σχολεία με πολύγλωσσες τάξεις μαθητών.

Δράση 4.3: Προώθηση της πρόσβασης των ασυνόδευτων ανηλίκων στη σχολική εκπαίδευση

Προκειμένου να διασφαλιστεί η πρόσβαση των ασυνόδευτων ανηλίκων στην εκπαίδευση και να ενισχυθεί η συμμετοχή τους στο σχολείο, πρέπει να μειωθούν και να αντιμετωπιστούν τυχόν εμπόδια και οι ανήλικοι να προετοιμαστούν επαρκώς και να νιώθουν αυτοπεποίθηση και ασφάλεια για τη φοίτησή τους στο σχολείο. Ως εκ τούτου, η διαθεσιμότητα προπαρασκευαστικών μαθημάτων, μαθημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας και άλλων μέτρων στήριξης πρέπει να αυξηθεί.

Ειδικά για τα μικρά παιδιά η σχολική εκπαίδευση αποδεικνύεται σημαντικά επωφελής όχι μόνο όσον αφορά τα μετέπειτα ακαδημαϊκά τους επιτεύγματα αλλά και για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και την κοινωνική ένταξή τους. Συχνά, το σχολείο είναι ένας από

τους λίγους χώρους όπου οι ανήλικοι πρόσφυγες και μετανάστες συναντώνται με ανήλικους της τοπικής κοινωνίας. Είναι σημαντικό ότι η τυπική εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για εννέα βαθμίδες και έως τα δεκαέξι (16) έτη της ηλικίας. Ως εκ τούτου, οι τάξεις υποδοχής που έχουν ήδη προβλεφθεί αρχικά στο ν. 3879/2010 (Α' 163) και προσδιορίζονται με υπουργική απόφαση ετησίως, θα λειτουργούν σε πλήρη ανάπτυξη και το μέτρο αυτό στήριξης θα ενισχύεται διαρκώς, με σκοπό την υποστήριξη της εκπαίδευσης όλων των ανηλίκων προσφύγων και μεταναστών. Τα εν λόγω μαθήματα ενισχυτικής διδασκαλίας πρέπει να υποστηρίζουν την ικανότητα των ανηλίκων στα ελληνικά και άλλα μαθήματα, προκειμένου να συμμετέχουν με αυτοπεποίθηση στις τάξεις των σχετικών μαθημάτων με τους ελληνόγλωσσους μαθητές⁶⁹. Επίσης, οι αλλοδαποί μαθητές εξαιρούνται από την εξέταση και τη βαθμολόγηση σε ορισμένα μαθήματα (όπως π.χ. η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία)⁷⁰. Επομένως, ο Σύλλογος Διδασκόντων πρέπει να αποφεύγει την επιλογή των εξαιρουμένων μαθημάτων για τους αλλόγλωσσους μαθητές. Είναι σημαντικό οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να παρακολουθούν μαθήματα σε σχολείο που βρίσκεται κοντά στις δομές φιλοξενίας στις οποίες ζουν. Σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατόν ή δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους, θα λαμβάνονται μέτρα για την ασφαλή μεταφορά των ανηλίκων στο σχολείο. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι ανήλικοι είναι κατάλληλα εφοδιασμένοι και ενημερωμένοι επαρκώς για τη συμμετοχή τους σε τάξη στη χώρα μας. Πρόσθετα μέτρα υποστήριξης αφορούν τα αναγκαία μέτρα που λαμβάνονται για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ασυνόδευτων ανηλίκων με αναπηρία στη σχολική εκπαίδευση, από κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό μέχρι κατάλληλες και ασφαλείς υποδομές κι εγκαταστάσεις.

Στόχος 5: Προώθηση προσέγγισης που βασίζεται στα δικαιώματα των παιδιών

Οι ανήλικοι είναι φορείς δικαιωμάτων και μπορούν μόνοι τους να ασκούν τα δικαιώματά τους. Έχουν, επίσης, το δικαίωμα να λαμβάνουν υποστήριξη και καθοδήγηση από τους ενήλικους υπεύθυνους για τη φροντίδα και την προστασία τους, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους, σύμφωνα με τις ικανότητές τους, τις οποίες εξελίσσουν διαρκώς. Για κάθε ενέργεια ή δράση πρέπει να υιοθετείται μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα του παιδιού, αφού εξ ορισμού η κοινωνία και η Πολιτεία έχουν το καθήκον να ενεργούν κατά τρόπο που επιτρέπει στα παιδιά να απολαμβάνουν και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Μολονότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι εγγενή, οικουμενικά, αδιαίρετα, αλληλοεξαρτώμενα και συσχετιζόμενα και εν τοις πράγμασι αποτελούν την αξίωση του ατόμου για την κάλυψη των αναγκών του (rights-holder), η προσέγγιση που βασίζεται στα δικαιώματα συνεπάγεται πάντα την ύπαρξη «ενός φορέα» επιφορτισμένου με την εκπλήρωση ενός καθήκοντος (duty-bearer) για την διασφάλιση της πραγμάτωσης ενός δικαιώματος. Εν προκειμένω, η πολιτεία μαζί με όλους τους φορείς πρέπει να είναι σε θέση να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους για σεβασμό, προστασία και πραγμάτωση των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων. Η μετάβαση από μια προσέγγιση με βάση τις ανάγκες σε μια προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες και τη δέσμευση όλων των φορέων. Ως εκ τούτου, πρέπει να ληφθούν μέτρα που να διέπονται

⁶⁹ Υπουργική Απόφαση με αριθμό 169735/ΓΔ4 (Β' 3727), άρθρο 3.

⁷⁰ Για τα ΕΠΑΛ ισχύει το άρθρο 26 Π.Δ. 56/2016 (Α' 91/2016). Για τα Γυμνάσια ισχύει το άρθρο 15 ΠΔ 126/2016 (Α' 211/2016), όπως ισχύει. Για τα ΓΕΛ ισχύει το άρθρο 114 του ν. 4610/2019 (Α' 70/2019), όπως ισχύει.

από τις τέσσερις γενικές αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ήτοι το δικαίωμα στη μη διάκριση (άρθρο 2), το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη (παρ. 1 του άρθρου 3), το δικαίωμα τη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη (άρθρο 6) και στην έκφραση των απόψεων του παιδιού (άρθρο 12).

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 5.1: Καθιέρωση και εναρμόνιση των διαδικασιών αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος

Όπως αναφέρει η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁷¹, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού είναι τριπλή έννοια: α) ουσιαστικό δικαίωμα, β) ερμηνευτική δικαιοκή αρχή και γ) διαδικαστικός κανόνας.

Πρέπει να ενταχθεί και να εδραιωθεί η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος (ΑΒΣ) του παιδιού σε κάθε περίπτωση που αρμόζει, προκειμένου να επιλέγεται η καταλληλότερη λύση για κάθε ανήλικο με βάση το προφίλ, τις απόψεις και την κατάστασή του/της στο δεδομένο χρόνο, η οποία θα επανεξετάζεται και θα επικαιροποιείται τακτικά. Η αξιολόγηση πρέπει να διενεργείται από επαγγελματίες και υπαλλήλους με την απαιτούμενη εξειδίκευση, σε συνεργασία και με άλλους επαγγελματίες ή φορείς, και προϋποθέτει τη συμμετοχή του παιδιού.

Οι τομείς ενδιαφέροντος που εξετάζονται είναι: προσωπικές πληροφορίες, οικογενειακή κατάσταση και ιστορικό αποχωρισμού, αξιολόγηση των αναγκών προστασίας και φροντίδας, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών διαβίωσης και της φροντίδας που λαμβάνει, της ασφάλειας και της προστασίας, της υγείας και της πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, της πρόσβασης στο φαγητό, της πρόσβασης σε (πόσιμο) νερό και της υγιεινής, της εκπαίδευσης, των καθημερινών δραστηριοτήτων του ανηλίκου, της γενικότερης ευημερίας του παιδιού, ενεργειών για τον εντοπισμό της οικογένειας, και του νομικού καθεστώτος. Επόμενα στάδια που θα ακολουθήσουν:

- Ανάπτυξη προτύπου για την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος από την Ειδική Γραμματεία με βάση το πρότυπο της Ύπατης Αρμοστείας⁷² και τις προσαρμογές που έχουν ήδη γίνει από έγκριτους δημόσιους φορείς (π.χ. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού) στο πλαίσιο υλοποίησης έργων.
- Ανάπτυξη μιας εκπαιδευτικής ενότητας για την ορθή χρήση της ΑΒΣ και την ανάπτυξη μιας διαδικασίας Καθορισμού Βέλτιστου Συμφέροντος του παιδιού (ΚΒΣ) και δημιουργία διαδικασίας διαπίστευσης για επαγγελματίες που προβλέπεται να διενεργήσουν ΑΒΣ.

⁷¹ Γενικό σχόλιο αριθ. 14 (2013) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνονται πρωταρχικά υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντά του (άρθρο 3 παρ. 1). Διατίθεται στον σύνδεσμο

http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

⁷² Ύπατη Αρμοστεία (UNHCR) & Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης (IRC) (2011). Εγχειρίδιο πεδίου για την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών της Ύπατης Αρμοστείας για τον ΚΒΣ, παράρτημα 3: Υπόδειγμα Φόρμας Αξιολόγησης Βέλτιστου Συμφέροντος. Διατίθεται στον σύνδεσμο: <https://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf>

- Καθιέρωση της διενέργειας ΑΒΣ μέσω της παροχής του υποδείγματος σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και διοργάνωση εκπαιδεύσεων επαγγελματιών σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία και τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο ή/και υπηρεσίες και οργανισμούς της ΕΕ (π.χ. ΕΥΑΑ, FRA) για τα δικαιώματα των παιδιών, την έννοια του βέλτιστου συμφέροντος, τη φόρμα ΑΒΣ και τη διαδικασία της ΑΒΣ.
- Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου ανάπτυξης ΑΒΣ και ΚΒΣ, καθώς και ανάπτυξη της διαδικασίας διαπίστευσης/πιστοποίησης των επαγγελματιών που θα είναι σε θέση να διενεργούν ΑΒΣ – μόνο εκπαιδευμένοι και ειδικευμένοι επαγγελματίες θα μπορούν να αξιολογούν επίσημα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.
- Ολοκλήρωση με ΚΒΣ για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων, όπως ο προσδιορισμός μιας βιώσιμης λύσης.

Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η ΑΒΣ είναι μια απαραίτητη διαδικασία για την απόκτηση σημαντικών πληροφοριών σχετικά με διάφορες πτυχές της ζωής ενός ανηλίκου και την κατανόηση των αναγκών του. Κάθε φορέας θα πρέπει να εφαρμόζει μια τέτοια διαδικασία και να προσαρμόζει το πρότυπο στον σκοπό που εξυπηρετεί η συγκεκριμένη ενέργεια του φορέα. Ο επίτροπος διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην ΑΒΣ.

Ειδικά όσον αφορά σημαντικές αποφάσεις και ιδίως αποφάσεις που αφορούν την εξεύρεση βιώσιμης λύσης, κρίνεται απαραίτητος ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος (ΚΒΣ) με τη μορφή μηχανισμού που εγγυάται την έκφραση και την ακρόαση των απόψεων των ανηλίκων, άλλων σημαντικών προσώπων που συνδέονται με τα παιδιά (π.χ. μέλη της οικογένειας), των επιτρόπων τους στην Ελλάδα και των επαγγελματιών που συμμετέχουν στη διαχείριση της υπόθεσής τους. Ενώ ο ΚΒΣ συνιστά μία επίσημη διαδικασία με αυστηρές εγγυήσεις που έχει θεσπίσει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το εν λόγω πρότυπο θα υιοθετηθεί από την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων για την περαιτέρω προσαρμογή του, και τη θέσπιση ενός μοντέλου-διαδικασίας καθορισμού βέλτιστου συμφέροντος. Οι φορείς και οι επαγγελματίες που ασχολούνται με την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, ανάλογα με την ειδικότητα και τον ρόλο τους, ενθαρρύνονται να ακολουθούν παρόμοια διαδικασία, ως προς τις διαδικαστικές εγγυήσεις και την υιοθέτηση μιας πολυτομεακής και διεπιστημονικής προσέγγισης. Ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος θα πρέπει να θεωρείται τυποποιημένη διαδικασία η οποία πρέπει να εφαρμόζεται στη λήψη σημαντικών αποφάσεων που αφορούν το μέλλον του ανηλίκου.

Δράση 5.2: Ανάπτυξη ικανοτήτων όλων των επαγγελματιών που εργάζονται με και για ανηλίκους

Όλοι οι επαγγελματίες που εργάζονται με και για ασυνόδευτους ανηλίκους θα λαμβάνουν κατάρτιση για την ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των παιδιών, την προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα του παιδιού στην εργασία τους, την προστασία των παιδιών και το σχετικό νομικό πλαίσιο. Η διάρκεια των προγραμμάτων κατάρτισης θα ποικίλλει ανάλογα με την ειδικότητα των επαγγελματιών και τον ρόλο τους στην προστασία των ανηλίκων. Ωστόσο, οποιαδήποτε εκπαίδευση, εργαστήριο ή σεμινάριο πρέπει να θεωρείται μέρος μιας συνεχιζόμενης ανάπτυξης ικανοτήτων. Ως εκ τούτου, πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη διασφάλιση της συνεχούς κατάρτισης των επαγγελματιών ή των υπαλλήλων που έρχονται σε επαφή με ανηλίκους.

Ενώ οι εκπαιδεύσεις θα απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε κάθε ειδικότητα ξεχωριστά ή σε μια ομάδα ειδικοτήτων που συνεργάζονται ως ομάδα, θα προωθηθούν επίσης εκπαιδεύσεις μεταξύ των φορέων για την ενθάρρυνση της ανταλλαγής απόψεων και οπτικής και της δικτύωσής τους.

Οι ομάδες-στόχος αυτών των εκπαιδεύσεων θα είναι οι επίτροποι, συντονιστές και εντεταλμένοι επιτροπείας, το προσωπικό των δομών φιλοξενίας, η αστυνομία, το λιμενικό, η υπηρεσία ασύλου, η υπηρεσία υποδοχής και ταυτοποίησης, οι διερμηνείς, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι ψυχολόγοι, οι δάσκαλοι και οι εκπαιδευτικοί, οι δικηγόροι.

Τα κύρια θέματα της επιμόρφωσής τους θα είναι:

- τα καθήκοντά τους και τα όρια της αρμοδιότητάς τους,
- τα δικαιώματα των παιδιών, οι ανάγκες των παιδιών και η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντός τους,
- οι δεξιότητες επικοινωνίας με παιδιά και ιδιαίτερα με ευάλωτα παιδιά (θύματα κακοποίησης ή εκμετάλλευσης ή βασανιστηρίων ή παιδιών που έχουν υποστεί τραύμα),
- τα αναπτυξιακά στάδια και η αναπτυξιακή ψυχολογία,
- οι βασικές αρχές κατά την εργασία με ανηλίκους, η προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα,
- διαπολιτισμικά ζητήματα, θέματα που αφορούν στο φύλο και σχετίζονται με τα στερεότυπα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την προστασία και την ελευθερία,
- εμπορία ανθρώπων, κακοποίηση και παραμέληση παιδιών (παράγοντες επικινδυνότητας και ενδείξεις),
- το εθνικό σύστημα παραπομπής για θέματα προστασίας των παιδιών (εξαφανισμένα παιδιά ή παιδιά-θύματα),
- το εθνικό σύστημα προστασίας των παιδιών, υγείας και εκπαίδευσης, φορείς, υπηρεσίες, οργανισμοί, ΜΚΟ και άλλοι πόροι που σχετίζονται με τη ζωή ενός ασυνόδευτου ανηλίκου στην Ελλάδα,
- η νομοθεσία περί επιτροπείας, προστασίας των παιδιών, μετανάστευσης, διεθνούς προστασίας, κοινωνικής ένταξης,
- η χρήση υπηρεσιών διερμηνείας και διαπολιτισμικής μεσολάβησης,
- η διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης,
- ο χειρισμός δύσκολων περιπτώσεων ανηλίκων, π.χ. συμπεριφορές που δεν συνιστούν προβλήματα ψυχικής υγείας παρά υποδηλώνουν συναισθηματική δυσφορία και άλλες που απαιτούν διαχείριση κρίσεων ή επίλυση διενέξεων.

Σε κάθε υπηρεσία και φορέα που εμπλέκεται στη διαχείριση ασυνόδευτων ανηλίκων, πρέπει να διορίζονται σημεία επαφής για ασυνόδευτους ανηλίκους και να γνωστοποιούνται στην ΕΓΠΑΑ. Αυτό θα επιτρέψει την ανάπτυξη ενός βιώσιμου δικτύου επαγγελματιών που θα προωθεί τα δικαιώματα των παιδιών και τη συνέχιση της επιμόρφωσης κάθε φορέα.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων

Σκοπός 2: Διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων

Στόχος 1: Διασφάλιση της παροχής φιλικών προς τα παιδιά πληροφοριών και της συμμετοχής των ασυνόδευτων ανηλίκων

- Ποσότητα υλικού με φιλικές προς τα παιδιά πληροφορίες
- Αριθμός παιδιών που έχουν πρόσβαση σε μηχανισμό υποβολής παραπόνων
- Συμπερίληψη της συμμετοχής των ανηλίκων στις πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας
- Αριθμός πιστοποιημένων διερμηνέων
- Αριθμός υπηρεσιών /φορέων που παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας

Στόχος 2: Εξασφάλιση εκπροσώπησης και επιτροπείας για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο

- Εφαρμογή νέου νομικού πλαισίου
- Αριθμός παιδιών που έχουν εκπρόσωπο ή/και επίτροπο
- Αριθμός εν ενεργεία εκπαιδευμένων επιτρόπων
- Αριθμός πρότυπων διαδικασιών λειτουργίας και εργαλείων για την επιτροπεία

Στόχος 3: Ολοκληρωμένη ανταπόκριση στις ανάγκες φροντίδας της σωματικής και ψυχικής υγείας των ασυνόδευτων ανηλίκων

- Αριθμός ιατρικών αρχείων για ασυνόδευτους ανηλίκους σε βάση δεδομένων του εθνικού συστήματος υγείας
- Αριθμός προγραμμάτων/σεμιναρίων που διοργανώνονται σχετικά με την ψυχική υγεία
- Αριθμός ατόμων που παρακολούθησαν την κάθε δραστηριότητα
- Αριθμός επιμορφωτικών σεμιναρίων για τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας έτσι ώστε να αναπτύξουν μια διαπολιτισμική επάρκεια
- Αριθμός των προγραμμάτων/εργαστηρίων σχετικά με την σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία

Στόχος 4: Προσαρμογή της εκπαίδευσης στις ανάγκες και τις ικανότητες των ασυνόδευτων ανηλίκων

- Αριθμός διαθέσιμων εργαλείων για αξιολόγηση του επιπέδου εκπαίδευσης των ασυνόδευτων ανηλίκων
- Αριθμός εξειδικευμένων και καταρτισμένων εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολύγλωσση τάξη
- Αριθμός παιδιών που έχουν πρόσβαση σε τυπική ή μη τυπική εκπαίδευση
- Αριθμός παιδιών που εγκαταλείπουν το σχολείο

Στόχος 5: Προώθηση προσέγγισης που βασίζεται στα δικαιώματα των παιδιών

- Αριθμός εκπαιδευμένων επαγγελματιών στην διεξαγωγή της αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος
- Αριθμός εκθέσεων αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος και καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος ανά παιδί

Πυλώνας 2: Αναζήτηση και υλοποίηση βιώσιμων λύσεων για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο

Για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους που φτάνουν στην ελληνική επικράτεια πρέπει να αναζητούνται βιώσιμες λύσεις, όπως ο εντοπισμός της οικογένειας κάθε παιδιού, η οικογενειακή επανένωση, η χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας ή άλλου καθεστώτος νόμιμης διαμονής που επιτρέπει στους ανηλίκους να ενταχθούν με επιτυχία στην τοπική κοινότητα και στην ελληνική κοινωνία, τη μετεγκατάσταση σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ ή χώρα-εταίρο. Επιπλέον, θα λαμβάνονται ειδικά μέτρα για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που πλησιάζουν στην ενηλικίωση και τους νεαρούς ενηλίκους μέχρι την ηλικία των είκοσι ένα (21) ετών. Τα μέτρα υποστήριξης θα αφορούν τόσο τους νεαρούς ενηλίκους που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα όσο και εκείνους που αναμένεται να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής. Οι βιώσιμες λύσεις θα βασίζονται στην αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος κάθε ανηλίκου σε ατομική βάση.

Υφιστάμενη κατάσταση

Η είσοδος ατόμων στην ελληνική επικράτεια ρυθμίζεται κυρίως από τον Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν⁷³ και τον Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης⁷⁴. Οι προϋποθέσεις για τη διαμονή πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών στην Ελλάδα προβλέπονται από τον Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης⁷⁵. Ωστόσο, σε περίπτωση προσώπων που επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας, ισχύουν η Σύμβαση της Γενεύης⁷⁶ και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης⁷⁷ που τη συμπληρώνει ενώ μέχρι πρότινος ίσχυε ο ν. 4636/2019 (Α' 169) περί διεθνούς προστασίας⁷⁸, ο οποίος πλέον αντικαταστάθηκε από τον ν. 4939/2022 για την υποδοχή, τη διεθνή προστασία πολιτών τρίτων χωρών και ανιθαγενών και την προσωρινή προστασία σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων αλλοδαπών όπως τροποποιήθηκε από το ν. 4960/2022 με τίτλο «Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας και Πλαίσιο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου». Τέλος κατά περίπτωση εφαρμόζεται και ο Κανονισμός "Δουβλίνο ΙΙΙ" (ΕΕ) 604/2013⁷⁹.

⁷³ Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν, Κανονισμός (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, περί κώδικα της Ένωσης σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα

⁷⁴ Ν. 4251/2014, όπως τροποποιήθηκε. Επισημαίνεται ότι έχει δημοσιευτεί νέος Κώδικας Μετανάστευσης, ν. 5038/2023, Α' 81, του οποίου η ηλιονόητα των άρθρων τίθεται σε ισχύ την 1^η.1.2024.

⁷⁵ Όπ. π.

⁷⁶ Νομοθετικό διάταγμα 3989/1959

⁷⁷ Αναγκαστικός Νόμος 389/1968

⁷⁸ Ο νόμος περιλαμβάνει (τροποποιημένη) μεταφορά της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιτύπωση), της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας και της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση). Προηγούμενοι ισχύοντες νόμοι ή διατάγματα ήταν: Το π.δ. 141/2013, Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ, ο Ν. 4375/2016 για την Οργάνωση και τη λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου, της Αρχής Προσφυγών, της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, την ίδρυση της Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, τη μεταφορά στην ελληνική νομοθεσία των διατάξεων της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ, διατάξεις σχετικά με την απασχόληση δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις - όπως τροποποιήθηκε από τους νόμους 4399/2016, 4485/2017 και 4540/2018 και ο Ν. 4540/2018, Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ και άλλες διατάξεις - Τροποποίηση του νόμου 4251/2014 (Α' 80) για τη μεταφορά στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/66/ΕΕ - Τροποποίηση διαδικασιών ασύλου και άλλες διατάξεις.

⁷⁹ Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Δουβλίνο ΙΙΙ», για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιτύπωση).

Ένας ασυνόδευτος πολίτης τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος εισήλθε στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, προκειμένου να αποκτήσει καθεστώς νόμιμης διαμονής στη χώρα θα πρέπει να εξεταστεί αν πληροί τις προϋποθέσεις για να λάβει καθεστώς διεθνούς προστασίας ή, διαφορετικά, ανθρωπιστική προστασία, οπότε είτε θα υποβάλει αίτηση για διεθνή προστασία είτε για άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σύμφωνα με το άρθρο 19Α του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης⁸⁰. Τα άτομα που δεν επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας ή των οποίων το αίτημα απορρίπτεται οριστικά κατά τη διαδικασία των συνόρων ή τα οποία δεν ζητούν άλλο είδος προστασίας, παραπέμπονται για απέλαση, επιστροφή ή επανεισδοχή⁸¹. Στην προκειμένη περίπτωση εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν. 3907/2011, άρθρα 16 και επόμενα⁸². Τυχόν επιστροφή των ασυνόδευτων ανηλίκων στη χώρα καταγωγής απαιτεί ειδικές εγγυήσεις (λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον τους και την αναζήτηση κατάλληλου οικογενειακού περιβάλλοντος ή άλλων υποδομών προστασίας στη χώρα καταγωγής τους)⁸³, με αποτέλεσμα η διαδικασία να καθίσταται πρακτικά ανεφάρμοστη.

Ένας ανήλικος άνω των δεκαπέντε (15) ετών μπορεί να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας μόνος του, ενώ για ανηλίκους κάτω των δεκαπέντε (15) ετών, η αίτηση πρέπει να υποβληθεί από τον νόμιμο εκπρόσωπό τους⁸⁴. Ο ανήλικος λαμβάνει δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία το οποίο επέχει θέση προσωρινού τίτλου διαμονής διάρκειας ενός (1) έτους.⁸⁵ Το δελτίο ανανεώνεται ή επιστρέφεται. Ο ν. 4939/2022, προβλέπει τις απαραίτητες εγγυήσεις για την εξέταση της αίτησης ενός/μίας ανηλίκου/ανήλικης για διεθνή προστασία, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ευαλωτότητα⁸⁶. Για τον σκοπό αυτό, προβλέπεται, επίσης, ότι οι αιτήσεις ασύλου ασυνόδευτων ανηλίκων εξετάζονται καταρχήν με την κανονική διαδικασία και μόνο κατ' εξαίρεση με τη διαδικασία συνόρων⁸⁷ ή την ταχύρρυθμη διαδικασία⁸⁸. Ειδικότερα, για τους ανηλίκους κάτω των δεκαπέντε (15) ετών, καθώς και για ανηλίκους που είναι θύματα βασανιστηρίων, εμπορίας ανθρώπων, βιασμού ή άλλης μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας, οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας εξετάζονται πάντοτε με την κανονική διαδικασία⁸⁹, δηλαδή με λιγότερο αυστηρές προθεσμίες.

Σε περίπτωση θετικής απόφασης σε πρώτο ή σε δεύτερο βαθμό, απονέμεται στον ανήλικο το καθεστώς του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας⁹⁰ που σημαίνει άδεια διαμονής για τρία (3) έτη, με δυνατότητα ανανέωσης για άλλα τρία (3) έτη (όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα) ή για ένα έτος με δυνατότητα ανανέωσης για δύο (2) έτη (όσον αφορά το καθεστώς της επικουρικής προστασίας)⁹¹. Σε αντίθετη περίπτωση, ο ανήλικος μπορεί να υποβάλει αίτηση για άδεια διαμονής δύο (2) ετών για ανθρωπιστικούς λόγους,

⁸⁰ ν. 4251/2014. Συγκεκριμένα, το άρθρο 19Α προστέθηκε με τις διατάξεις του ν. 4332/2015, ο οποίος αργότερα τροποποιήθηκε.

⁸¹ ν. 4939/2022.

⁸² Δημιουργία Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ, «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και άλλες διατάξεις.

⁸³ ά. 25 Ν. 3907/2011.

⁸⁴ Ν. 4939/2022, ά. 12 & 13, ά 80

⁸⁵ , ν. 4939/2022, ά 75, εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από το νόμο ή από υπουργική απόφαση.

⁸⁶ Ειδικότερα ά. 75. Βλ. επίσης Κανονισμό για τη λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου (Απόφαση αριθ. οικ. 3385/Β'417/14.02.2018).

⁸⁷ Βλ. ά. 90 ν. 4939/2022

⁸⁸ ν. 4939/2022, ά 88, παρ. 10

⁸⁹ ν. 4939/2022, ά 80, παρ. 7

⁹⁰ Για τα επίσημα στατιστικά δεδομένα, ανατρέξτε στον σύνδεσμο http://asylo.gov.gr/en/?page_id=110.
<https://migration.gov.gr/statistika/>

⁹¹ ν. 4939/2022, ά 23. Πριν από την έναρξη ισχύος τόσο του προϊσχύσαντος ν. 4636/2019 όσο και του ν. 4939/2022, ένας πρόσφυγας και ένα πρόσωπο στο οποίο είχε χορηγηθεί επικουρική προστασία είχαν εξίσου το δικαίωμα σε τριετή άδεια παραμονής.

εφόσον βρίσκεται υπό τη φροντίδα μη κερδοσκοπικού ιδρύματος ή άλλης κλειστής δομής φιλοξενίας υπό την εποπτεία του αρμόδιου Υπουργείου, σύμφωνα με το άρθρο 19Α παρ. 2 περ. α) και δ) αντίστοιχα του ν. 4251/2014 (Α' 80)⁹².

Οι δράσεις κοινωνικής ένταξης αναφορικά με τους ασυνόδευτους ανηλίκους ξεκίνησαν να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται συντονισμένα εντός του έτους 2020, ενώ πριν υλοποιούνταν σποραδικά ή σε επίπεδο μεμονωμένων έργων.

Είναι σημαντικό να αποκτήσουμε μια εικόνα για τον αριθμό των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα κατά τα τελευταία πέντε (5) έτη, ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα την κατάσταση όσον αφορά τις βιώσιμες λύσεις που έχουν εξευρεθεί και υλοποιηθεί μέχρι και το έτος 2021 και να σχεδιάσουμε τα επόμενα βήματα.

Στοιχεία μέχρι τις 30.09.2021:

Αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων - Στοιχεία μέχρι την 30 Σεπτεμβρίου 2021							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
νέες Αφίξεις μόνο σε ΚΥΤ*	-	1.887	1.591	2.083	3.558	533	431
νέες αιτήσεις ασύλου	383	1.978	2.459	2.638	3.330	2.788	1.455
θετικές αποφάσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας***	95	82	189	350	517	401	265
Μεταφορές οικογενειακής επανένωσης	74	71	336	396	492	569	816
Μηχανισμός επείγουσας μετεγκατάστασης	-	492		-	-	-	-
Μηχανισμός εθελοντικής μετεγκατάστασης	-	-	-	-	-	564	483
Πρόγραμμα Dubs	-	-	119			-	-
Εκτιμώμενος αριθμός ανηλίκων στην Ελλάδα το τέλος της χρονιάς	1.347	2.300	3.350	3.741	5.301	4.027	2.148
Οι ανήλικοι που ενηλικιώνονται μέχρι το τέλος της χρονιάς	-	-	-	-	-	462	288

*Ο αριθμός αφίξεων στα ΚΥΤ για το έτος 2015 δεν περιλαμβάνεται, καθώς τότε ήταν σχεδόν αδύνατο να καταγραφούν όλες οι αφίξεις, που ανέρχονταν στις 1.200.000-1.500.000 στο σύνολό τους. Επίσης, ο αριθμός αυτός δεν περιλαμβάνει τις αφίξεις που εντόπισε η αστυνομία, άλλες αρχές ή φορείς της κοινωνίας των πολιτών και υπολογίζεται ότι πρόκειται για επιπλέον μερικές εκατοντάδες ασυνόδευτοι ανήλικοι.

**Αριθμός αιτήσεων ασύλου που υποβάλλονται από τους ΑΑ σύμφωνα με τα Στατιστικά Στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου.

⁹² Η ίδια διάταξη προβλέπει επίσης άλλες συνθήκες για τις οποίες μπορεί να χορηγηθεί ανθρωπιστικό καθεστώς, όπως η εκμετάλλευση κ.λπ.

***Τα δεδομένα σχετικά με αποφάσεις 1ου και 2ου βαθμού δεν συσχετίζονται κατ' ανάγκη με τα δεδομένα που αφορούν τις νέες αιτήσεις ασύλου που υποβλήθηκαν το ίδιο έτος, δεδομένου ότι λόγω του σημαντικού φόρτου υποθέσεων της υπηρεσίας ασύλου, η πλήρης εξέταση της αίτησης ασύλου σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να διαρκέσει 3- 4 χρόνια.

Δεν υπάρχουν δεδομένα σχετικά με το καθεστώς ανθρωπιστικής προστασίας για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Ωστόσο, η εμπειρία έχει δείξει ότι ένας μικρός αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων έχει λάβει καθεστώς ανθρωπιστικής προστασίας.

Σκοποί

- 1) Προώθηση της διακρατικής συνεργασίας για τη διευκόλυνση της διαδικασίας αναζήτησης της οικογένειας, της οικογενειακής επανένωσης, της μετεγκατάστασης και της συνέχειας της φροντίδας
- 2) Εξασφάλιση νομικού καθεστώτος και κοινωνικής ένταξης για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους των οποίων η διαμονή στην Ελλάδα είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους
- 3) Διασφάλιση ότι οι νεαροί ενήλικες που επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής τους ή σε τρίτη χώρα απολαμβάνουν ασφάλεια, κατάλληλο βιοτικό επίπεδο και πρόσβαση σε δικαιώματα

Σκοπός 1: Προώθηση της διακρατικής συνεργασίας για τη διευκόλυνση της διαδικασίας αναζήτησης της οικογένειας, της οικογενειακής επανένωσης, της μετεγκατάστασης και της συνέχειας της φροντίδας

Η εξεύρεση και η εφαρμογή βιώσιμων λύσεων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους απαιτεί σταθερή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και άλλων κρατών εταίρων. Επί τη βάση της αρχής της οικογενειακής ενότητας, τα κράτη πρέπει, ήδη σε αρχικό στάδιο, να συνεργάζονται για να εντοπίζουν μέλη της οικογένειας των ασυνόδευτων ανηλίκων και να επιτρέπουν περαιτέρω την επανένωσή τους, εφόσον αυτό εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον των ανηλίκων. Επιπλέον, θα πρέπει να ενισχυθεί και να εδραιωθεί ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και κατανομής ευθυνών ώστε να διασφαλιστεί ότι χώρες, όπως η Ελλάδα, που συνιστούν στην πραγματικότητα σημεία εισόδου στην ΕΕ, θα είναι σε θέση να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό που βρίσκεται στη χώρα και να προωθούν την κοινωνική ένταξη και συμπερίληψη των ασυνόδευτων ανηλίκων. Ο Μηχανισμός Επείγουσας Μετεγκατάστασης του 2015, το Πρόγραμμα Dubs και το Πρόγραμμα Εθελοντικής Μετεγκατάστασης ασυνόδευτων ανηλίκων και ανηλίκων με σοβαρές ιατρικές παθήσεις από την Ελλάδα το 2020 αποτελούν πολύτιμα παραδείγματα τέτοιας συνεργασίας. Η διακρατική συνεργασία θα πρέπει επίσης να ενισχυθεί με στόχο τη διασφάλιση της συνέχισης της φροντίδας των ασυνόδευτων ανηλίκων που βρίσκονται υπό διασυνοριακή μετακίνηση. Η συνεργασία αυτή θα πρέπει να μην περιορίζεται μόνο στις αρχές ασύλου/μετανάστευσης και τις αστυνομικές αρχές, αλλά

να συμπεριλαμβάνει επίσης φορείς και υπηρεσίες παιδικής προστασίας. Για τον σκοπό αυτό, πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιτροπείας και η συνεργασία μεταξύ των τοπικών αρχών ή άλλων φορέων παιδικής προστασίας. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα σε όλες τις πολιτικές, τις δράσεις και τις αποφάσεις που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τους ανηλίκους.

Στόχος 1: Υποστήριξη στη διαδικασία αναζήτησης μελών οικογένειας ανηλίκων και στην οικογενειακή επανένωση

Όπως κατοχυρώνεται στο προοίμιο της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οικογένεια αποτελεί το κύριο και φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία των παιδιών και για τον λόγο αυτό θα πρέπει να της παρέχονται η απαραίτητη προστασία και συνδρομή. Μέσα σε ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον, τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους (βλ. επίσης τα άρθρα 6 και 27 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Το δικαίωμα διασφάλισης του οικογενειακού περιβάλλοντος και διατήρησης των προσωπικών σχέσεων και άμεσης επαφής με τους γονείς του ανηλίκου καθώς και το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης διασφαλίζονται περαιτέρω στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρα 9, 10 και 22) και ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής προστατεύεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (παρ. 1 του άρθρου 8) και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρα 7 και παρ. 3 του άρθρου 24).

Σημαντικός αριθμός ανηλίκων διασχίζει τα σύνορα χωρίς τη φροντίδα ενός υπεύθυνου ενήλικου ή ενδέχεται να γίνει ασυνόδευτος πριν ή μετά την είσοδό του στην ελληνική επικράτεια. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι εγγενώς μία ευάλωτη ομάδα, λόγω της ιδιότητάς τους ως ανηλίκων, που διασχίζουν και βρίσκονται μόνοι σε άγνωστες χώρες αναζητώντας την ασφάλεια ενώ εκτίθενται σε κινδύνους. Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (Δουβλίνο III), προκειμένου να γίνεται απολύτως σεβαστή η αρχή της οικογενειακής ενότητας και του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, για τις αιτήσεις ασύλου ασυνόδευτων ανηλίκων, η παρουσία ενός μέλους της οικογένειας ή συγγενούς στο έδαφος άλλου κράτους μέλους (ο οποίος μπορεί να φροντίσει τον/την ανήλικο/η), πρέπει να αποτελεί δεσμευτικό κριτήριο ευθύνης για το ποιο κράτος είναι αρμόδιο να εξετάσει το αίτημα ασύλου.

Αναγνωρίζοντας ότι κάθε ανήλικος/η είναι προτιμότερο να μεγαλώνει εντός οικογενειακού περιβάλλοντος και ιδίως της οικογένειάς του/της, εφόσον αυτό εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, και όπως προβλέπεται στο κεκτημένο της ΕΕ για το άσυλο, οι διαδικασίες εντοπισμού της οικογένειας πρέπει να ενεργοποιούνται εγκαίρως λαμβάνοντας υπόψη βέβαια και την ασφάλεια όλων των μελών της οικογένειας. Η έννοια της ανεύρεσης της οικογένειας περιλαμβάνει την εύρεση πληροφοριών σχετικά με τα μέλη της οικογένειας ενός ανηλίκου και τον εντοπισμό τους, καθώς και την αποκατάσταση των οικογενειακών

επαφών/δεσμών⁹³. Ο απώτερος σκοπός είναι η οικογενειακή επανένωση, ωστόσο, ακόμη και αν αυτό δεν είναι εφικτό ή προς το βέλτιστο συμφέρον του ανηλίκου, οι πληροφορίες σχετικά με τα μέλη της οικογένειας είναι πολύτιμες διότι παρέχουν μια καλύτερη εικόνα της κατάστασης του ανηλίκου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επανένωση μπορεί να περιλαμβάνει περιπτώσεις, όπου είναι προς το συμφέρον του ανηλίκου να ζει έστω στην ίδια πόλη με τον /τη συγγενή του, απ' ό, τι να βρίσκεται εντελώς μόνος του σε μια άγνωστη χώρα.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ
ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 17: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δράση 1.1: Δημιουργία μηχανισμού για τον συντονισμό της αναζήτησης των μελών της οικογένειας ανηλίκων

Θα αναπτυχθεί μηχανισμός για τον συντονισμό όλων των δράσεων που αφορούν τις διαδικασίες εντοπισμού οικογενειών. Δεδομένου ότι τα μέλη των οικογενειών ενδέχεται να διαμένουν σε άλλα κράτη μέλη ή στη χώρα καταγωγής ή σε τρίτες χώρες, ακολουθούνται διαφορετικές διαδικασίες και εμπλέκονται διαφορετικοί φορείς κατά περίπτωση. Μέχρι σήμερα, οι φορείς που συμμετέχουν σε τέτοιες διαδικασίες είναι κυρίως διεθνείς οργανισμοί, εθνικές αρχές και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όπως το Διεθνές Κίνημα Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), η Ελληνική Αστυνομία, η Εισαγγελία, οι μονάδες του Δουβλίνου των κρατών μελών, ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να καθιερωθεί ένας μηχανισμός εντοπισμού οικογενειών που να περιγράφει τα στάδια, τις διαδικαστικές εγγυήσεις, τις πληροφορίες που διαμοιράζονται και τους εμπλεκόμενους φορείς, υπό τον συντονισμό της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων. Οι παραπομπές στον μηχανισμό εντοπισμού οικογενειών μπορούν να γίνονται απευθείας από ανήλικους ή από οργανισμούς και υπηρεσίες.

Δράση 1.2: Χαρτογράφηση της υφιστάμενης κατάστασης και προσπάθεια συζήτησης τέτοιων θεμάτων σε διμερείς ή πολυμερείς συναντήσεις με εκπροσώπους άλλων κρατών μελών

Οι υπηρεσίες του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (Υπηρεσία Ασύλου - Μονάδα Δουβλίνου, ΕΓΠΑΑ) συνεργάζονται για την αποτύπωση της κατάστασης, όσον αφορά στις διαδικασίες και στα αποτελέσματα οικογενειακών επανενώσεων, ώστε να εντοπίζονται πιθανά εμπόδια ή ανεπάρκειες είτε σε εθνικό είτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να

⁹³ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) (2016). Πρακτικός οδηγός EASO για τον εντοπισμό οικογενειών, Σειρά Πρακτικών Οδηγών. Διατίθενται στον σύνδεσμο:
<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO%20Practical%20Guide%20on%20Family%20Traction.pdf>
<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO%20Practical%20Guide%20on%20Family%20Tracing.pdf>

αντιμετωπίζονται (ΕΓΠΑΑ, Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής). Πρέπει να καταγράφονται οι θετικές και οι αρνητικές αποφάσεις με λεπτομερή αιτιολογία και μια συνολική αποτύπωση να αποτελεί αντικείμενο διακρατικής συζήτησης και συνεργασίας για την προώθηση του δικαιώματος του/της ανηλίκου/ης να ζήσει με την οικογένειά του/της.

Στόχος 2: Προώθηση της δημιουργίας ενός μηχανισμού μετεγκατάστασης ΑΑ από την Ελλάδα σε άλλα κράτη μέλη ή χώρες-εταίρους

Το 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετώπισε μια άνευ προηγουμένου αύξηση των αφίξεων προσφύγων από εμπόλεμες ζώνες. Ο αριθμός των αιτούντων διεθνούς προστασίας ανήλθε σε 1,28 εκατομμύρια. Χώρες που βρίσκονται στα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ελλάδα, επηρεάστηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό καθώς πάνω από 1.000.000 πρόσφυγες και μετανάστες εισήλθαν μέσω του Αιγαίου Πελάγους από την Τουρκία στην Ελλάδα, αντιπροσωπεύοντας το 80 τοις εκατό των ατόμων που έφθασαν παράτυπα στην Ευρώπη δια θαλάσσης. Ως συντονισμένη απάντηση, η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιέρωσε Μηχανισμό Επείγουσας Μετεγκατάστασης για τη μετεγκατάσταση των αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα και την Ιταλία σε άλλα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, 492 ασυνόδευτοι ανήλικοι μεταφέρθηκαν σε άλλο κράτος μέλος.

Από το 2015, όλο και περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι διέρχονται τα ελληνικά σύνορα και υποβάλλουν αίτηση διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα. Το 2019 υπολογίζεται ότι 3.852 ασυνόδευτοι ανήλικοι έφθασαν στην Ελλάδα. Ο αριθμός αυτός ήταν υψηλότερος κατά 63% σε σύγκριση με το 2018 (2.369 ΑΑ) και ήταν ο μεγαλύτερος που είχε σημειωθεί ετησίως. Τα στατιστικά στοιχεία στις 30.12.2020 έδειχναν ότι περίπου 4.000 ασυνόδευτοι ανήλικοι βρίσκονταν στη χώρα, όπως αυτοί καταγράφηκαν από επίσημη αρχή ή εντοπίστηκαν από ΜΚΟ, ενώ στις 30.09.2021 δείχνουν ότι βρίσκονται 2.148 παιδιά. Η χώρα είχε επωμιστεί μια πολύ μεγάλη ευθύνη όσον αφορά την υποδοχή πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών και επί του παρόντος προσπαθεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ατόμων που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία της, σεβόμενη παράλληλα τα δικαιώματά τους και εκπληρώνοντας την υποχρέωσή της να χειρίζεται τις μεταναστευτικές ροές προς την Ευρώπη.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναγνωρίζοντας τις συνθήκες, ιδίως στις συνοριακές περιοχές, καθώς και τις προσπάθειες του ελληνικού κράτους να ανταποκριθεί αποτελεσματικά, υποστηρίζει την υλοποίηση προγράμματος εθελοντικής μετεγκατάστασης ιδιαίτερα ευάλωτων ομάδων, δηλαδή των ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς και των ανηλίκων που πάσχουν από σοβαρές ιατρικές παθήσεις οι οποίοι συνοδεύονται από τους φροντιστές τους. Στο πλαίσιο αυτό, στις 11 Μαΐου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μαζί με τα κράτη μέλη, συμφώνησαν να εφαρμοστούν οι πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας για την εθελοντική μετεγκατάσταση ασυνόδευτων ανηλίκων και συνοδευόμενων ανηλίκων με σοβαρές ιατρικές παθήσεις ή άλλη ευαλωτότητα. Ένας μηχανισμός μετεγκατάστασης πρέπει να είναι σε ετοιμότητα και να εκκινείται πάντοτε όταν ο αριθμός των αφίξεων και των αιτήσεων ασύλου φθάνει σε ανώτατο όριο όσον αφορά την ικανότητα υποδοχής του κράτους. Ειδικά για την Ελλάδα, της οποίας τα σύνορα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, συμπίπτουν με τα σύνορα της ΕΕ, ένας τέτοιος μηχανισμός θεωρείται απαραίτητος και έπειτα από την υποδοχή και προστασία 2.500 ανηλίκων θα πρέπει να ενεργοποιηθεί ένας μηχανισμός μετεγκατάστασης.

Συνολικά στο πλαίσιο του προϋπολογισμού προγράμματος μετεγκατάστασης 1.313 ασυνόδευτα παιδιά έχουν μεταφερθεί σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Το 2022 πραγματοποιήθηκαν 13 πτήσεις με προορισμό την Γαλλία και την Πορτογαλία. Από τον Ιανουάριο του 2022 μέχρι και την πρώτη εβδομάδα του Δεκεμβρίου, μεταφέρθηκαν συνολικά 113 ασυνόδευτοι ανήλικοι. Στις 30 Ιουνίου του 2022 η Γαλλία ολοκλήρωσε την μετεγκατάσταση όλων των ωφελούμενων της, με την Πορτογαλία να παραμένει στο Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης αναμένοντας να υποδεχτεί ακόμα 195 ασυνόδευτους ανηλίκους.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ
ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 17: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δράση 2.1: Θέσπιση μόνιμου μηχανισμού μετεγκατάστασης από την Ελλάδα σε άλλα κράτη

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο, προτείνεται ένας νέος μηχανισμός αλληλεγγύης, ο οποίος, μεταξύ άλλων μορφών συνεισφορών αλληλεγγύης, περιλαμβάνει τη μετεγκατάσταση και την χορηγία επιστροφής. Στην τελευταία περίπτωση, τα κράτη μέλη παρέχουν την αναγκαία υποστήριξη στα κράτη μέλη υπό πίεση για την ταχεία επιστροφή των ατόμων που δεν έχουν δικαίωμα διαμονής. Ωστόσο, βάσει του του νέου Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 (L 295/1), της 13ης Νοεμβρίου 2019, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή (Frontex), η στήριξη των επιστροφών αποτελεί ήδη καθήκον της FRONTEX. Βάσει της πρότασης για σύνταξη Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη Διαχείριση του Ασύλου και της Μετανάστευσης (και την τροποποίηση της Οδηγίας 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου)⁹⁴, καθώς και βάσει της εμπειρίας που αποκτήθηκε από το Πρόγραμμα Εθελοντικής Μετεγκατάστασης (2020--2023) των αιτούντων και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, η μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να καθιερωθεί, ως μέτρο δίκαιης κατανομής της ευθύνης και εκδήλωσης αλληλεγγύης, όποτε αυτό κρίνεται αναγκαίο και εφικτό. Ένας τέτοιος μηχανισμός περιλαμβάνει την ανάπτυξη πρότυπων διαδικασιών λειτουργίας, όπου όλες οι αρχές και οι φορείς που εμπλέκονται (στην Ελλάδα) θα έχουν σαφείς ρόλους και αρμοδιότητες για κάθε στάδιο της μετεγκατάστασης, θα εφαρμόζουν συγκεκριμένα εργαλεία για την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού ή άλλου τύπου συνεντεύξεις ή τη διαδικασία ταιριάσματος παιδιού με χώρα, και οι ενέργειές τους θα συμμορφώνονται με συγκεκριμένα πρότυπα ποιότητας. Συντονιστικός φορέας για την ανάπτυξη, εδραίωση και εφαρμογή ενός μηχανισμού μετεγκατάστασης ασυνόδευτων ανηλίκων είναι η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων.

⁹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0610&from=EN>

Δράση 2.2: Ανάπτυξη εγχειριδίου για την εφαρμογή του προγράμματος της μετεγκατάστασης

Με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε από το πρόγραμμα εθελοντικής μετεγκατάστασης (2020 - 2023), θα συνταχθεί ένα εγχειρίδιο για την υλοποίηση του προγράμματος μετεγκατάστασης για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και την εφαρμογή ενός τέτοιου μηχανισμού στο μέλλον. Το εγχειρίδιο θα περιλαμβάνει την περιγραφή των διαδικασιών ανά στάδιο, από τη στιγμή που ένα άτομο προσδιορίζεται ως ασυνόδευτος ανήλικος και ενδέχεται να είναι επιλέξιμος/η για μετεγκατάσταση, έως τους πρώτους μήνες της ένταξής του/της στο κράτος μέλος υποδοχής. Το εγχειρίδιο θα βασίζεται στις Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας (SOPs) όπως αυτές συμφωνήθηκαν τον Μάιο του 2020 μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών, καθώς και τις διαδικασίες όπως οργανώθηκαν τελικά από την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων για τον συντονισμό των δράσεων εντός της Ελλάδας. Το εγχειρίδιο θα επικαιροποιείται με βάση την εμπειρία που αποκτάται από το πεδίο και θα παρέχει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για μια προσέγγιση του προγράμματος μετεγκατάστασης, βασισμένη στα δικαιώματα του παιδιού.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων

Σκοπός 1: Προώθηση της διακρατικής συνεργασίας για τη διευκόλυνση της διαδικασίας αναζήτησης της οικογένειας, της οικογενειακής επανένωσης, της μετεγκατάστασης και της συνέχειας της φροντίδας

Στόχος 1: Υποστήριξη στη διαδικασία αναζήτησης μελών οικογένειας ανηλίκων και στην οικογενειακή επανένωση

- Αριθμός αιτημάτων οικογενειακής επανένωσης που έχουν γίνει δεκτά και αριθμός παιδιών που έχουν μεταφερθεί στις χώρες όπου βρίσκονται τα μέλη της οικογένειάς τους
- Αριθμός παιδιών που εκκινούν την διαδικασία αναζήτησης μελών της οικογένειάς τους

Στόχος 2: Προώθηση της δημιουργίας ενός μηχανισμού μετεγκατάστασης ΑΑ από την Ελλάδα σε άλλα κράτη μέλη ή χώρες-εταίρους

- Αριθμός παιδιών που έχουν μετεγκατασταθεί
- Αριθμός παιδιών που η κάθε χώρα δεσμεύεται να λάβει

Σκοπός 2: Εξασφάλιση νομικού καθεστώτος και κοινωνικής ένταξης για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους των οποίων η διαμονή στην Ελλάδα είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους

Κατόπιν της αξιολόγησης και του καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος των ασυνόδευτων ανηλίκων, εφόσον αυτό είναι να παραμείνουν στην Ελλάδα, θα χορηγείται καθεστώς που θα θεμελιώνει τη νόμιμη διαμονή τους στη χώρα και θα λαμβάνονται μέτρα για την κοινωνική τους ένταξη. Οι ανήλικοι, στους οποίους χορηγείται διεθνής προστασία ή ανθρωπιστική προστασία, καθώς και οι ανήλικοι που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για τους προαναφερθέντες τίτλους διαμονής και των οποίων η επιστροφή δεν κρίνεται προς το βέλτιστο συμφέρον τους, δικαιούνται αντίστοιχες εγγυήσεις όσον αφορά στην προστασία τους. Για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που αναζητούν προστασία στην Ελλάδα, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η ταχεία και αποτελεσματική πρόσβαση σε διαδικασίες καθορισμού νομικού καθεστώτος, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία τους, την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους και τα δικαιώματά τους. Για τους ανηλίκους που διαμένουν στην Ελλάδα, η κοινωνική ένταξή τους και η συμμετοχή τους στην κοινότητα προωθούνται με συγκεκριμένες δράσεις που αναμένεται να είναι βιώσιμες και να εδραιωθούν, όπως η δημιουργία μητρώου ασυνόδευτων ανηλίκων σε κάθε δήμο, η ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων, η επαγγελματική κατάρτιση, ο εθελοντισμός, η συμμετοχή σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων, η μαθητεία καθώς και η επαγγελματική απασχόληση. Ταυτόχρονα, για να επιτευχθούν τα ανωτέρω, θα διοργανώνονται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για θέματα σχετικά με τους πρόσφυγες, τη μετανάστευση, την κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική συνοχή. Τέλος, προκειμένου να διασφαλιστεί η κοινωνική ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων και η βιωσιμότητα όλων των προσπαθειών ένταξης και προστασίας, στους ανηλίκους που πρόκειται να συμπληρώσουν το δέκατο όγδοο (18^ο) έτος της ηλικίας τους, θα παρέχεται υποστήριξη για τη μετάβασή τους στην ενηλικίωση, παρέχοντας δυνατότητες για ανάπτυξη δεξιοτήτων σε εφήβους και ένα δίκτυο ασφάλειας για νεαρούς ανηλίκους από δεκαοχτώ (18) έως είκοσι ένα (21) ετών.

Στόχος 1: Εξασφάλιση αποτελεσματικής πρόσβασης σε διαδικασίες καθορισμού νομικού καθεστώτος

Οι διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος αναφέρονται στις διαδικασίες που προβλέπονται από τον νόμο: 1) για την υποβολή αιτήματος διεθνούς προστασίας, όπου διεθνής προστασία εννοείται, το καθεστώς του πρόσφυγα και της επικουρικής προστασίας [ν.ν. 4939/2022 (Α' 111)], 2) για την υποβολή αιτήματος χορήγησης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους [ν. 4251/2014 (Α' 80), άρθρο 19 Α]. Ακόμη, προτείνεται ένα επιπλέον καθεστώς, αυτό της υπό «ανοχή» παραμονής, για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που δεν δικαιούνται τους προαναφερθέντες τίτλους διαμονής, ωστόσο η επιστροφή τους αναβάλλεται τουλάχιστον μέχρι την ενηλικίωσή τους.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν, βάσει νόμου, απρόσκοπτη πρόσβαση σε διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος τους. Όσον αφορά στις διαδικασίες ασύλου, μεταξύ των αιτούντων που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων, είναι και οι ασυνόδευτοι

ανήλικοι. Στις ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις, περιλαμβάνονται ο διορισμός επιτρόπου, η εκπαίδευση των χειριστών των υποθέσεων τους, καθώς και η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού ως πρωταρχικό μέλημα. Πρόσθετες εγγυήσεις λαμβάνονται όταν ο ανήλικος είναι κάτω των δεκαπέντε (15) ετών, θύμα εμπορίας, βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης. Η αρμόδια κρατική αρχή για την εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας είναι η Υπηρεσία Ασύλου. Η Υπηρεσία Ασύλου επικουρείται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για το Άσυλο (EUAA). Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης που συνεπικουρεί την Υπηρεσία Ασύλου στην καταγραφή αιτημάτων ασύλου μπορεί να λαμβάνει αιτήσεις ασύλου ή να επιδίδει αποφάσεις.

Οι ανιθαγενείς έχουν ισότιμη πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου και δύνανται να απολαμβάνουν καθεστώς διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας (όχι ειδικά επειδή είναι ανιθαγενείς). Ωστόσο, πέραν της διαδικασίας ασύλου, δεν έχει θεσπιστεί η διαδικασία για την επίσημη αναγνώριση των προσώπων ως ανιθαγενών, δηλαδή δεν έχει ακόμα ρυθμιστεί η καθιέρωση της συνεργασίας με άλλα κράτη με σκοπό να επαληθευτεί ότι ορισμένα πρόσωπα δεν θεωρούνται πολίτες τους και η απόδοση άδειας διαμονής ή ιθαγένειας βάσει αυτού, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 7 του ν. 4375/2016 (Α' 51).

Όσον αφορά στη διαδικασία χορήγησης ανθρωπιστικής προστασίας, η διαδικασία είναι αρκετά γραφειοκρατική και αναμφισβήτητα ένας ανήλικος χρειάζεται νομική υποστήριξη σε όλα τα στάδια για να τον κατευθύνει και να τον εκπροσωπεί. Ο διορισμός επιτρόπου είναι επίσης απαραίτητος τόσο για ουσιαστικούς λόγους καθώς ο ανήλικος χρειάζεται υποστήριξη και εκπροσώπηση, όσο και για διοικητικούς λόγους δεδομένου ότι πρόκειται καθαρά για διοικητική διαδικασία και δεν πραγματοποιείται συνέντευξη. Οι αρμόδιες αρχές για την παραλαβή και την εξέταση αιτήσεων ανθρωπιστικής προστασίας είναι οι οικείες Διευθύνσεις της Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας του Υπουργείου Εσωτερικών, ανάλογα με τον τόπο διαμονής του ανηλίκου.

Λαμβάνοντας υπόψη (α) ότι για πολλά χρόνια ένας αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων δεν επιθυμούσε να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα επειδή είχε την πρόθεση να μετακινηθεί παράτυπα σε άλλο κράτος μέλος και να υποβάλει εκεί αίτηση, (β) ότι οι αιτήσεις ασύλου ενός σημαντικού αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων απορρίπτονται βάσει των κριτηρίων που τίθενται στο διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο, (γ) ότι για μικρό αριθμό ανηλίκων γίνεται αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, καθώς και (δ) ότι οι ανήλικοι δεν επιστρέφονται στη χώρα καταγωγής τους παρά μόνον εάν το επιθυμούν και πληρούνται σωρευτικά ορισμένες εγγυήσεις που προβλέπονται από το νόμο, είναι προφανές ότι πρέπει να θεσπιστεί ένα νέο καθεστώς προστασίας. Κανένα παιδί δεν πρέπει να είναι διοικητικά «αόρατο» και όλα τα παιδιά πρέπει να διαθέτουν έγγραφα ταυτοποίησης. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η αναγνώριση ενός δικαιώματος διαμονής με τη χορήγηση ενός «καθεστώτος υπό ανοχή παραμονής».

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 1.1: Δημιουργία καθεστώτος για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, για τους οποίους κρίνεται ότι η επιστροφή δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους και οι οποίοι δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του ανθρωπιστικού καθεστώτος, προκειμένου να υποβάλουν αίτηση και να αποκτήσουν το «καθεστώς ανοχής» για ανήλικους πολίτες τρίτων χωρών

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 6 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ περί επιστροφής των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, τα κράτη μέλη μπορούν να χορηγήσουν ανά πάσα στιγμή άδεια ή δικαίωμα διαμονής σε παράνομα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών. Αυτό ισχύει και για τους ανηλίκους⁹⁵. Για τους λόγους αυτούς, ο ν. 3907/2011 (Α' 7), ο οποίος ενσωματώνει την ανωτέρω Οδηγία στο εθνικό δίκαιο, προβλέπει τη δυνατότητα χορήγησης ανθρωπιστικού καθεστώτος σε υπηκόους τρίτων χωρών (παρ. 4 του άρθρου 21), σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης [ν. 4251/2014 (Α' 80)]. Ωστόσο, η θεσμική μεταρρύθμιση θεωρείται αναγκαία για τους ανηλίκους που αν και έχουν κριθεί ότι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις προκειμένου να λάβουν οποιοδήποτε νομικό καθεστώς, γιατί π.χ. η αίτησή τους για άσυλο έχει απορριφθεί, εντούτοις εμπίπτουν στην προστασία του κράτους μέχρι την ενηλικίωσή τους. Το σημαντικότερο ζήτημα που προκύπτει στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι ότι οι ανήλικοι αυτοί δεν διαθέτουν επίσημα έγγραφα ταυτοποίησης, γεγονός που δεν συνάδει με το δικαίωμα τους στην ταυτότητα (άρθρο 8 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού) και ενδέχεται να τους εμποδίζει να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, όπως κατοχυρώνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Επιπλέον, κανένας ανήλικος δεν πρέπει να επιστρέφεται αναγκαστικά σε τρίτη χώρα μέχρι την ενηλικίωσή του/της ή μέχρι αυτός/ή να θελήσει τον οικειοθελή επαναπατρισμό του/της, ο οποίος κρίνεται προς το βέλτιστο συμφέρον του/της, και κάτι το οποίο πρέπει να επιβεβαιώνεται από τον Καθορισμό του Βέλτιστου Συμφέροντος του ανηλίκου.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, πρέπει να θεσμοθετηθεί ένα νέο νομικό καθεστώς για τους ασυνόδευτους ανηλίκους των οποίων η αίτηση διεθνούς προστασίας απορρίπτεται, στο πλαίσιο του οποίου θα χορηγείται ένα έγγραφο ταυτοπροσωπίας, το οποίο θα περιλαμβάνει τουλάχιστον τα προσωπικά τους στοιχεία, φωτογραφία, προσωρινό αριθμό ασφάλισης και υγειονομικής περίθαλψης (ΠΑΑΥΠΑ ή ΠΑΜΚΑ), ΑΦΜ και ημερομηνία λήξης. Η ημερομηνία λήξης θα αναφέρεται στην υποχρέωση ανανέωσης του εγγράφου και δεν συμπίπτει αναγκαστικά με την ημερομηνία ενηλικίωσης του ανηλίκου κατόχου του, κατά την οποία (ενηλικίωση) τα νεαρά ενήλικα άτομα δυνητικά μπορούν να υπαχθούν σε διαδικασία αναγκαστικής επιστροφής. Το εν λόγω καθεστώς μπορεί να ανανεώνεται μέχρι την ενηλικίωση των ανηλίκων. Έως τότε τους εξασφαλίζει βασικά δικαιώματα, όπως είναι η πρόσβαση στο σχολείο και την επαγγελματική εκπαίδευση, πρόσβαση στο εθνικό σύστημα υγείας και στις κοινωνικές υπηρεσίες, στέγαση και κατάλληλες υλικές συνθήκες, ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Ελλάδας. Περαιτέρω, πρέπει να λαμβάνονται τα δακτυλικά αποτυπώματα των ανηλίκων και να ενημερώνονται τόσο οι εθνικές, όσο και οι ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων σύμφωνα με τη νομοθεσία.

⁹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017) Σύσταση (ΕΕ) 2017/2338 της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2017, για την καθιέρωση κοινού «εγχειριδίου περί επιστροφής» προς χρήση από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εκτέλεση σχετικών με την επιστροφή καθηκόντων
C/2017/6505. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170927_recommendation_on_establishing_a_common_return_handbook_annex_en.pdf
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32017H2338>

Το εν λόγω έγγραφο δεν θα ισοδυναμεί με τίτλο διαμονής, αλλά θα αποτελεί αναστολή της επιστροφής και δικαίωμα παραμονής μέχρι την ενηλικίωση. Κάθε απόφαση επιστροφής που θα έχει εκδοθεί ήδη πρέπει να αναβάλλεται και τα πληροφοριακά συστήματα πρέπει να ενημερώνονται και να επικαιροποιούνται αντίστοιχα. Το συγκεκριμένο καθεστώς ανοχής δεν θα στοιχειοθετεί νομικό προηγούμενο για την απόκτηση μόνιμης άδειας διαμονής σε μεταγενέστερο χρόνο, ωστόσο διασφαλίζει ότι κανένας ανήλικος δεν είναι αόρατος και ότι τα δικαιώματά του διασφαλίζονται όσο βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια. Το συγκεκριμένο έγγραφο του καθεστώτος ανοχής, δεν θα εμποδίζει τους ανήλικους να λάβουν οποιοδήποτε άλλο καθεστώς σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Ήδη με τον ν. 4825/2021 (Α' 157) έγινε το πρώτο πολύ σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Δράση 1.2: Προώθηση της ανάπτυξης των ικανοτήτων των χειριστών υποθέσεων ανηλίκων κατά την διενέργεια συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος τους

Οι χειριστές της Υπηρεσίας Ασύλου που διεξάγουν συνεντεύξεις και εξετάζουν αιτήσεις ασύλου ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να είναι επαρκώς καταρτισμένοι: 1) σε θέματα τεχνικών διενέργειας συνεντεύξεων με ανηλίκους (είδος ερωτήσεων, συμπεριφορά κ.λπ.), 2) αναζήτησης πληροφοριών για τη χώρα καταγωγής συγκεκριμένα για παιδιά (μοιρασμένο βάρος απόδειξης), 3) σε ζητήματα ευαλωτότητας ασυνόδευτων ανηλίκων, 4) ως προς τα αναπτυξιακά στάδια των ανηλίκων που υποδεικνύουν ικανότητα στην ανάκληση αναμνήσεων, στην κατανόηση, στην έκφραση και στη δομή της σκέψης, 5) ως προς τον ρόλο της εκπαίδευσης στην ικανότητα ενός/μίας ανηλίκου/ανήλικης να εκφράσει τις σκέψεις του/της. Επιπλέον, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης επιμόρφωσής τους όσον αφορά στη διαχείριση των υποθέσεων, πρέπει να προβλέπεται και η εποπτεία τους. Οι χειριστές ενδέχεται να βιώνουν ένα δευτερογενές τραυματικό στρες, το οποίο εάν δεν αντιμετωπιστεί ενδέχεται να οδηγήσει σε απευαισθητοποίηση και άλλα αρνητικά συναισθήματα.

Οι εργαζόμενοι που χειρίζονται αιτήσεις για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σε ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει επίσης να δείχνουν ευαισθησία στις περιπτώσεις αυτής της ευάλωτης ομάδας. Οι αστυνομικοί που χειρίζονται υποθέσεις ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει αντίστοιχα να εκπαιδεύονται αναλόγως σε τεχνικές συνεντεύξεων με ανηλίκους.

Όλες οι προαναφερθείσες εκπαιδεύσεις πρέπει να είναι υποχρεωτικές και να πραγματοποιούνται περιοδικά. Κατόπιν ολοκλήρωσης μίας επιμόρφωσης, οι συμμετέχοντες πρέπει να αξιολογούνται. Κάθε υπηρεσία σε συνεργασία με την Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και πιστοποιημένους οργανισμούς, διεθνείς κι ευρωπαϊκές υπηρεσίες, πρέπει να διαμορφώσει ένα τέτοιο πρόγραμμα επιμόρφωσης.

Δράση 1.3: Ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων των δικηγόρων που αναλαμβάνουν υποθέσεις ασυνόδευτων ανηλίκων

Η κατάρτιση των δικηγόρων που αναλαμβάνουν υποθέσεις ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να παρέχεται σε εθελοντική βάση, και υποχρεωτικά εφόσον προσλαμβάνονται από οργανισμό ή υπηρεσία που ασχολούνται με την υποστήριξη και την φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων. Οι δικηγόροι πρέπει να εκπαιδεύονται εκτενώς όσον αφορά στο νομικό πλαίσιο, σχετικά με το άσυλο, τη μετανάστευση, την προστασία των παιδιών, τις

βασικές αρχές του ποινικού δικαίου σε σχέση με τους ανηλίκους και τη συνεργασία με τα παιδιά. Η κατάρτιση πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα θέματα:

- Διαδικασίες και προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας,
- Πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση των ανηλίκων στην χώρα καταγωγής,
- Προσφυγές,
- Νομοθεσία και διαδικασίες για τη μετανάστευση, σχετικά με τη διέλευση των συνόρων (Συμφωνία Σένγκεν) και τα πληροφοριακά συστήματα της αστυνομίας και της ΕΕ, καθεστώς ανοχής αναβολής απομάκρυνσης,
- Ποινικές διαδικασίες για ανηλίκους,
- Τεχνικές επικοινωνίας και συνέντευξης με ανηλίκους,
- Πολιτισμικά θέματα και θέματα που αφορούν το φύλο τα οποία ενδέχεται να επηρεάσουν την αλληλεπίδραση δικηγόρου-ανηλίκου,
- Αποδεικτικά στοιχεία προς υποστήριξη μιας υπόθεσης.

Οι εν λόγω εκπαιδεύσεις δεν συνεπάγονται κατ' ανάγκη ότι με την ολοκλήρωσή τους, ένας δικηγόρος θα μπορεί να χειριστεί όλα τα νομικά θέματα που αφορούν έναν ανήλικο, αλλά ότι τουλάχιστον θα γνωρίζει πότε και πού να παραπέμψει περαιτέρω τον ανήλικο.

Στόχος 2: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής ανηλίκων στην κοινότητα

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι στους οποίους έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής απολαύουν ίσης μεταχείρισης με τους πολίτες της χώρας στην οποία ζουν και ειδικότερα του δήμου και της κοινότητας υποδοχής τους. Ιδιαίτερα το γεγονός ότι στερούνται γονικής μέριμνας καθιστά πιο επιτακτική την ανάγκη η τοπική κοινότητα να τους αγκαλιάσει, να τους προσφέρει μια «αίσθηση του ανήκειν» και να τους ενδυναμώσει. Η κοινωνική ένταξη αποτελεί μια δυναμική έννοια και διαδικασία καθώς επίσης και ουσιαστική κινητοποίηση ενάντια στην περιθωριοποίηση των ανηλίκων, εφόσον προϋποθέτει ενεργή δέσμευση τόσο από την πλευρά του ανηλίκου όσο και από την πλευρά της κοινότητας. Ως εκ τούτου, οι δράσεις που αποσκοπούν στην κοινωνική ένταξη των ανηλίκων απευθύνονται αφενός στους ίδιους τους ανηλίκους και αφετέρου στην κοινότητα, δηλαδή στο σχολείο, στον τοπικό πληθυσμό και στις τοπικές αρχές (στα θεσμικά όργανα και στις υπηρεσίες).

Προκειμένου οι ανήλικοι να διεκδικήσουν το παρόν και το μέλλον τους, πρέπει να τους παρέχονται τα απαραίτητα εφόδια μέσω μαθημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, πρόσβασης στην επίσημη εκπαίδευση και την αγορά εργασίας, εκμάθησης νέων δεξιοτήτων και της συναναστροφής τους με τα μέλη της τοπικής κοινότητας, μεταξύ των οποίων και τους συνομηλίκους τους. Αντιστοίχως, η κοινότητα πρέπει να εφαρμόζει νέες πολιτικές και πρακτικές για την ένταξη των νέων μελών της, όσον αφορά στην ακρόαση των απόψεών τους, τον σεβασμό προς αυτά, τη διευκόλυνση της πρόσβασής τους στις υπηρεσίες και τους πόρους της.

Η τοπική κοινότητα διαδραματίζει καίριο ρόλο στην επιτυχή ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων στις νέες κοινότητες υποδοχής και οι τοπικές πρωτοβουλίες συμβάλλουν θετικά στην κατεύθυνση αυτή, ιδίως όταν συμμετέχουν νέα μέλη της τοπικής κοινότητας υποδοχής. Απαιτείται, επίσης, η ενδυνάμωση των ανηλίκων και η διασφάλιση της

συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων σε διαφορετικά επίπεδα, προκειμένου να αισθάνονται ότι συμμετέχουν σε μια κοινότητα και ότι είναι αυτός. Οι ανήλικοι που στερούνται οικογενειακής υποστήριξης και αισθάνονται αποκλεισμένοι από την κοινότητα υποδοχής τους, δυσκολεύονται ακόμη περισσότερο όσον αφορά στη μετάβαση στην ενηλικίωση και διατρέχουν κίνδυνο να υιοθετήσουν επιζήμιες για τους ίδιους συνήθειες.

Τα αποτελέσματα όλων των δράσεων που αναπτύσσονται για τη διευκόλυνση της κοινωνικής ένταξης των ασυνόδευτων ανηλίκων παρακολουθούνται και αξιολογούνται για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των μέτρων, που λαμβάνονται, για την χάραξη πολιτικών, καθώς και για την δυνατότητα σύγκρισης των αποτελεσμάτων με άλλες χώρες της ΕΕ. Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση θα βασίζεται σε συγκεκριμένους δείκτες της διαδικασίας ένταξης ενός ανηλίκου. Με βάση την έρευνα που έχει ήδη διεξαχθεί, τους δείκτες που έχουν ήδη αναθεωρηθεί και την εμπειρία που έχει αποκτηθεί, όπως στο πλαίσιο του έργου με την χρηματοδότηση της ΕΕ (H2020) «Χαρτογράφηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων και μεταναστών - IMMERSE»⁹⁶, οι βασικές διαστάσεις είναι πέντε: η πρόσβαση σε δικαιώματα (νομικό καθεστώς, υγειονομική περίθαλψη, υποχρεωτική εκπαίδευση), γλώσσα και πολιτισμός (επάρκεια στην ελληνική γλώσσα, διατήρηση της ιδιαίτερης πολιτιστικής ταυτότητας κατά την ένταξη στην ελληνική κοινωνία), ευημερία (ευτυχία, αίσθηση του ανήκειν), η σύναψη σχέσεων (με φίλους, συνομήλικους, δασκάλους, μέντορες και θεσμούς), εκπαιδευτικά επιτεύγματα (ακαδημαϊκές δεξιότητες, ολοκληρωμένη υποχρεωτική εκπαίδευση, παρακολούθηση βαθμίδων της επίσημης εκπαίδευσης πέρα των υποχρεωτικών).

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 4: ΠΟΙΟΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 8: ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 10: ΜΕΙΩΜΕΝΕΣ
ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 11: ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
& ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Δράση 2.1: Προώθηση της ανάπτυξης μητρώου για ασυνόδευτους ανηλίκους στους δήμους

Σε κάθε δήμο θα καταρτιστεί μητρώο ασυνόδευτων ανηλίκων στους οποίους θα έχει χορηγηθεί νομικό καθεστώς (άδεια διαμονής). Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι θα εγγράφονται στο μητρώο του δήμου όπου ανήκει η δομή που τους φιλοξενεί εντός τριάντα (30) ημερών από την άφιξή τους εκεί. Οποιαδήποτε αλλαγή στον τόπο διαμονής ή στο καθεστώς διαμονής τους απαιτεί την ανάλογη ενημέρωση του μητρώου.

⁹⁶ Έργο IMMERSE (2019-2022). Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στον σύνδεσμο: <https://www.immerse-h2020.eu/selection-and-creation-of-dashboards-of-socio-educational-integration-indicators/>

Δράση 2.2: Διασφάλιση της παράδοσης υποχρεωτικών μαθημάτων ελληνικής γλώσσας και κοινωνικών σπουδών σε δημοτικό επίπεδο

Η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας είναι εν τοις πράγμασι ένα βασικό εργαλείο για την ενίσχυση της πρόσβασης όλων των ατόμων στα δικαιώματά τους και την επιτυχή τους κοινωνική ένταξη στη χώρα μας, αφού διευκολύνει την ένταξη στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την πρόσβαση σε υπηρεσίες και την επικοινωνία με την τοπική κοινωνία. Οι ανήλικοι είναι σημαντικό να παρακολουθούν τα απαραίτητα μαθήματα προκειμένου να λάβουν πιστοποιητικό επάρκειας της ελληνικής γλώσσας επιπέδου B1. Αυτό αφορά ιδίως τους ανηλίκους που αποκτούν καθεστώς διεθνούς ή ανθρωπιστικής προστασίας για να υποστηριχθεί η ένταξή τους στην ελληνική κοινότητα. Θα διατίθενται εξακόσιες (600) ώρες γλωσσικών μαθημάτων δωρεάν στους ασυνόδευτους ανηλίκους. Η διάρκεια της παρακολούθησης θα ποικίλλει ανάλογα με το γλωσσικό υπόβαθρο των ανηλίκων που θα έχει αξιολογηθεί σε πρότερο στάδιο. Οι εκπαιδευτικοί θα διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας.

Για τους ανηλίκους που δεν έχουν ακόμη πρόσβαση στη σχολική εκπαίδευση, πρέπει να εφαρμοστούν ειδικά προγράμματα εγκεκριμένα από τα αρμόδια υπουργεία και φορείς για τη διεξαγωγή μαθημάτων γλώσσας επιπέδου A (πρόγραμμα διάρκειας περίπου δύο (2) μηνών, κατά το οποίο θα διεξάγονται μαθήματα ελληνικών τρεις (3) ώρες ημερησίως, πέντε (5) ημέρες την εβδομάδα, και το οποίο δύναται να παρατείνεται σε διάρκεια).

Τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας θα συμπληρώνονται από μαθήματα κοινωνικού και πολιτισμικού περιεχομένου, η παρακολούθηση των οποίων θα είναι απαραίτητη για την επιτυχή αποφοίτηση από το πρόγραμμα ελληνομάθειας. Αυτού του τύπου τα μαθήματα θα περιλαμβάνουν θεματικές όπως: η έννοια της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας στην Ελλάδα και την Ευρώπη, ο πολιτισμός, η ιστορία, τα βασικά στοιχεία του κράτους και του νομικού συστήματος όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι αξίες, τα δικαιώματα των παιδιών, η προαγωγή της υγείας, το σύστημα στέγασης, η απασχολησιμότητα κ.λπ. (πρόγραμμα περίπου δύο (2) μηνών, το οποίο θα περιλαμβάνει εξήντα (60) ώρες διδασκαλία, 1,5 ώρα την ημέρα, πέντε (5) ημέρες την εβδομάδα). Οι ανωτέρω ενότητες δύναται να διδάσκονται δια της εκμάθησης ελληνικών.

Δράση 2.3: Εξασφάλιση της παροχής καθοδήγησης στους ανηλίκους σχετικά με την κοινωνικοποίηση, τις σπουδές, την εργασία, τα σχέδια τους για το μέλλον, την ελληνική κουλτούρα και τη γεφύρωση του χάσματος

Με την άφιξη των ασυνόδευτων ανηλίκων στην ελληνική επικράτεια διορίζεται το συντομότερο δυνατόν επίτροπος, ο οποίος αναλαμβάνει τη διαχείριση των υποθέσεών τους, τη διασύνδεσή τους με τις διάφορες υπηρεσίες (όπως είναι η υπηρεσία ασύλου, το σχολείο, οι μονάδες υγείας, οι κοινωνικές υπηρεσίες, οι φορείς που παρέχουν νομική υποστήριξη ή μαθήματα ελληνικών ή αθλητισμού) και την εκπροσώπησή τους. Στη συνέχεια, το προσωπικό της δομής φιλοξενίας, στην οποία διαμένουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, υποστηρίζει τα παιδιά καθημερινά και συνδράμει ουσιαστικώς τον επίτροπο στη διαχείριση της υπόθεσης κάθε παιδιού. Είναι πολύ σημαντικό οι ανήλικοι να νιώθουν ότι λαμβάνουν υποστήριξη για να νιώσουν ασφάλεια και προοπτική. Η ένταξη των παιδιών

είναι υψίστης σημασίας για την ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξή τους και η διεθνής εμπειρία έχει αναδείξει ότι πολύτιμο μέσο για τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ τοπικής κοινωνίας και του κόσμου του παιδιού αποτελεί η παρουσία ενός “μέντορα”, ενός προσώπου δηλαδή που ανήκει στους επαγγελματίες που χειρίζονται εν στενή έννοια την υπόθεση του ανηλίκου και βρίσκεται εκεί για να ενισχύσει την κοινωνικοποίησή του, να τον προσανατολίσει σε σχέση με την κοινότητα, την πόλη, τις σπουδές του και την επαγγελματική του απασχόληση. Κατά τον σχεδιασμό ενός μοντέλου καθοδήγησης (mentorship), πρέπει να συμμετέχουν και πρώην ασυνόδευτοι ανήλικοι προκειμένου να διασφαλιστεί ότι μια τέτοια δράση ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των ανηλίκων.

Το 2021 η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων δημιούργησε το καινοτόμο πρόγραμμα «Mentorship» που στοχεύει στην υποστήριξη των ασυνόδευτων παιδιών, στην ενημέρωσή τους για θέματα που τους αφορούν, στην ενδυνάμωσή τους με απώτερο στόχο την ομαλή μετάβαση τους στην ενηλικίωση. Οι μέντορες μέσα από το προσωπικό τους παράδειγμα ένταξης, τις εμπειρίες και τα βιώματα τους δίνουν κίνητρο και ενθαρρύνουν τα παιδιά να ενταχθούν στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα η διαρκής ανατροφοδότηση από το πεδίο λειτουργεί ως μια γέφυρα σύνδεσης μεταξύ των παιδιών και της δημιουργίας πολιτικών που τα αφορούν.

Η δράση των μεντόρων αναπτύχθηκε σημαντικά εντός του 2022. Τρία νέα μέλη προστέθηκαν στην ομάδα αυξάνοντας την εκπροσώπηση των διαφορετικών εθνικοτήτων και παραδειγμάτων κοινωνικής ένταξης. Η νέα ομάδα συνέχισε τη δράση της μέσω των επισκέψεων σε Κέντρα Φιλοξενίας και σε Εποπτευόμενα Διαμερίσματα Ημιαυτόνομης Διαβίωσης στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, ενώ κατάφερε να προσεγγίσει παιδιά μέσω εναλλακτικών δράσεων δημιουργικής απασχόλησης και ενίσχυσης της συμμετοχικότητας. Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας το παράδειγμα άλλων ευρωπαϊκών χωρών όπως της Ολλανδίας, η ομάδα των μεντόρων σε συνεργασία με τη Μονάδα της Ένταξης και Υποστήριξης Ασυνόδευτων Ανηλίκων δημιούργησε το «Δίκτυο Εφήβων» μια ομάδα ασυνόδευτων παιδιών που συναντιούνται διαδικτυακά μια φορά το μήνα με τους μέντορες εκπροσωπώντας τη δική τους δομή φιλοξενίας και κατ’ επέκταση τη δική τους κοινότητα. Μέσω του Δικτύου τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να συνδεθούν, να συνομιλήσουν, να γνωρίσουν άλλα ασυνόδευτα παιδιά από όλη την επικράτεια και να «υψώσουν» τη φωνή τους για τα ζητήματα που τους απασχολούν, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούν ένα ξεχωριστό δεσμό με τους μέντορες.

Δράση 2.4: Εξασφάλιση πρόσβασης στην επαγγελματική κατάρτιση και διευκόλυνση της μαθητείας

Οι ανήλικοι αναγνωρίζουν ότι η πρόσβαση στην αγορά εργασίας είναι σημαντική για αυτούς, προκειμένου να φροντίσουν οικονομικά τους ίδιους και τις οικογένειές τους και προκειμένου να ασχοληθούν με κάτι που απολαμβάνουν και με το οποίο αισθάνονται άνετα. Στην Ελλάδα, ένας ανήλικος άνω των δεκαπέντε (15) ετών μπορεί να εργάζεται εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες και αυστηρές εγγυήσεις, όπως προβλέπεται κατά την κείμενη νομοθεσία [βλ. Κεφάλαιο Η’ του ν. 3850/2010 (Α’ 84)]. Επιπροσθέτως, στην Ελλάδα η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά για δύο (2) έτη στο νηπιαγωγείο, έξι (6) έτη/τάξεις στο δημοτικό και τρία (3) έτη/τάξεις στο γυμνάσιο, και μέχρι τη συμπλήρωση των δεκαέξι (16) ετών της ηλικίας του ανηλίκου. Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι ανήλικοι που

δεν έχουν συμπληρώσει τα δεκαέξι (16) έτη της ηλικίας τους, καθώς και ανήλικοι που φοιτούν σε γυμνάσια ή λύκεια κάθε τύπου ή τεχνικές επαγγελματικές σχολές, δημόσιες ή ιδιωτικές αναγνωρισμένες από το κράτος, δεν δύνανται να απασχολούνται για περισσότερες από έξι (6) ώρες την ημέρα και τριάντα (30) ώρες την εβδομάδα⁹⁷.

Προκειμένου οι ανήλικοι να προετοιμαστούν για την επαγγελματική τους απασχόληση χρειάζεται να ληφθούν ορισμένα μέτρα, όπως:

- Οι ανήλικοι να έχουν πρόσβαση σε επίσημη επαγγελματική εκπαίδευση,
- Να δοθούν κίνητρα στους εργοδότες προκειμένου να διασφαλιστεί η μαθητεία,
- Να παρασχεθεί η απαραίτητη συνδρομή στους ανηλίκους, αλλά και στους εργοδότες, κατά την έκδοση των απαραίτητων εγγράφων και να διασφαλιστούν οι προϋποθέσεις εργασίας που απαιτούνται από την νομοθεσία για την απασχόληση ανηλίκων.

Προκειμένου να έχουν πρόσβαση σε επίσημη επαγγελματική εκπαίδευση και μαθητεία, οι ανήλικοι πρέπει να διαθέτουν αριθμό φορολογικού μητρώου (ΑΦΜ). Για τον σκοπό αυτό, είναι σημαντικό να διευκολύνεται η απόδοση ΑΦΜ στους ανηλίκους, όπως προβλέπεται και από την υπ' αρ. Α.1270/2020 (Β' 5508) απόφαση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων. Επιπλέον, σε συνεργασία με την τοπική κοινότητα και τους εργοδότες της τοπικής κοινωνίας, πρέπει να διασφαλίζονται θέσεις μαθητείας, εφόσον οι ανήλικοι πληρούν τις προϋποθέσεις και είναι έτοιμοι να συμμετάσχουν, παρέχοντας κίνητρα στους εργοδότες για το κοινωνικό πρόσωπο της επιχείρησής τους. Στην υλοποίηση των εν λόγω εγχειρημάτων θα συμμετέχουν οι επίτροποι και οι μέντορες των ανηλίκων, καθώς και άλλα πρόσωπα αναφοράς, όπως είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί από τις δομές φιλοξενίας ή άλλοι σύμβουλοι που ασχολούνται με τις υποθέσεις των παιδιών σε κέντρα ημέρας.

Δράση 2.5: Δημιουργία προγραμμάτων εργασιακής απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο με συμμετοχή ασυνόδευτων ανηλίκων και ανηλίκων της τοπικής κοινότητας

Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας είναι σημαντική για πολλούς ασυνόδευτους ανηλίκους, καθώς αποτελεί μέσο για την ένταξη τους και την καλλιέργεια του αισθήματος ότι αποτελούν πολύτιμα μέλη της κοινότητας. Ταυτόχρονα, πολλοί από αυτούς φέρουν ήδη ένα «βάρος» από τις οικογένειές τους να πετύχουν στη ζωή τους, καθώς αισθάνονται ότι οι οικογένειές τους έχουν επενδύσει όλες τις ελπίδες και τα όνειρά τους σε αυτούς. Από την άλλη πλευρά, οι τοπικές κοινότητες συχνά εκφράζουν την ανησυχία τους ότι δεν αποτελούν ποτέ μέρος οποιουδήποτε σχεδίου. Η ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας είναι καίριας σημασίας για να βοηθήσει την κοινότητα να αγκαλιάσει τους ασυνόδευτους ανηλίκους και, ως εκ τούτου, ο σχεδιασμός μαζί με την τοπική αυτοδιοίκηση ευκαιριών εργασίας, τόσο για τους νέους της τοπικής κοινωνίας, όσο και τους ασυνόδευτους ανηλίκους θα ενισχύσει σημαντικά την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική ένταξη των παιδιών.

⁹⁷ παρ. 1 του άρθρου 54 του ν. 3850/2010 (Α' 84).

Δράση 2.6: Προώθηση της συμμετοχής των ανηλίκων στα κοινά

Οι ανήλικοι πρέπει να μάθουν τρόπους συμμετοχής στα κοινά στην Ελλάδα, καθώς δεν είναι εξοικειωμένοι με την δομή της κοινότητας. Αυτό ισχύει εξίσου για τους Έλληνες πολίτες, ανήλικους και ενήλικους, και τους ασυνόδετους ανήλικους. Οι ανήλικοι συνήθως δεν συμμετέχουν σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων ή σε δραστηριότητες που καλλιεργούν την «πολιτική συνείδησή» τους. Ως εκ τούτου, κάθε προσπάθεια για την προώθηση της συμμετοχής των ασυνόδετων ανηλίκων στα κοινά συνεπάγεται επίσης τη συμμετοχή της τοπικής νεολαίας. Οι σχολικές και τοπικές ενώσεις νεολαίας είναι ιδανικά σημεία αναφοράς για τον σχεδιασμό τέτοιων πρωτοβουλιών. Αναμφίβολα, οι ασυνόδετοι ανήλικοι χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη και ενθάρρυνση, καθώς συχνά το μοναδικό δίκτυο υποστήριξης που διαθέτουν στη χώρα είναι ένας αριθμός επαγγελματιών και οι συνομήλικοι με τους οποίους συγκατοικούν στις δομές φιλοξενίας. Τρόποι σταδιακής προώθησης της συμμετοχής στα κοινά είναι η εθελοντική εργασία στην κοινότητα (είτε κατόπιν πρωτοβουλίας, οργανωμένης από το φορέα που έχει αναλάβει την προστασία των ανηλίκων σε συνεργασία με τους τοπικούς θεσμούς και αρχές, είτε οργανωμένη από το σχολείο ως μια δράση που αφορά όλους τους μαθητές), η συμμετοχή των ανηλίκων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με διάφορα ζητήματα που τους επηρεάζουν σε τοπικό επίπεδο ή στο σχολείο και ο σχεδιασμός ενός έργου για θέματα που επιλέγουν από κοινού τα παιδιά ενός τόπου ή σχολείου.

Στόχος 3: Ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με ζητήματα που σχετίζονται με τους πρόσφυγες, τη μετανάστευση, την κατάσταση των ασυνόδετων ανηλίκων, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική συνοχή

Η προσφυγική κρίση το 2015 βρήκε την Ευρώπη απροετοίμαστη και την Ελλάδα σε κατάσταση βαθιάς οικονομικής κρίσης. Η Ελλάδα αποτελούσε παραδοσιακά χώρα καταγωγής μεταναστών σε χώρες άλλων ηπείρων και, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα μετατράπηκε από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής μεταναστών και αργότερα προσφύγων. Ωστόσο, οι πρωτοφανείς μαζικές αφίξεις ενός εκατομμυρίου και περισσότερων ανθρώπων που αναζητούσαν προστασία και καταφύγιο στην Ευρώπη σε χρονική περίοδο ενός μόλις έτους δεν άφησαν χώρο ή χρόνο στο κράτος να σχεδιάσει ή να εφαρμόσει οποιοδήποτε σχέδιο για ελεγχόμενη και σταδιακή υποδοχή των πολιτών τρίτων χωρών και ανιθαγενών ή στις τοπικές κοινωνίες να επεξεργαστούν τις νέες συνθήκες. Αναμφίβολα, η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων επέδειξε μεγάλη αλληλεγγύη και ενσυναίσθηση προς τους αιτούντες άσυλο. Ωστόσο, αφενός ο λαϊκισμός είναι πάντα παρών, και αφετέρου οι άνθρωποι τείνουν να φοβούνται το διαφορετικό και το άγνωστο. Ως εκ τούτου, είναι επιτακτική ανάγκη να τεθούν και να αντιμετωπιστούν οι παρανοήσεις και οι χαρακτηρισμοί και να ενθαρρυνθεί η κατανόηση και η αποδοχή του νέου «κοινωνικού συμβολαίου».

Προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των ασυνόδετων ανηλίκων, πρέπει να ληφθούν μέτρα για την ευαισθητοποίηση των τοπικών πληθυσμών και τη μείωση της αρνητικής αντίληψης για τους πρόσφυγες γενικά. Καμία δράση δεν θα έχει αποτέλεσμα εάν

οι ανήλικοι της τοπικής κοινωνίας και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν έρθουν κοντά και δεν γνωριστούν μεταξύ τους.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 11: ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
& ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 3.1: Προώθηση της διοργάνωσης σεμιναρίων και εργαστηρίων στα σχολεία

Το σχολείο είναι το ιδανικό περιβάλλον για την υλοποίηση κάθε έργου που προωθεί την κοινωνική ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς αποτελεί την πιο άμεση κοινότητα για όλους τους ανηλίκους. Απώτερος σκοπός είναι οι μαθητές της τοπικής κοινότητας να γνωρίσουν τους συμμαθητές τους, οι οποίοι βρίσκονται σήμερα στη χώρα χωρίς τους κύριους φροντιστές τους και διαμένουν σε κέντρα φιλοξενίας ή διαμερίσματα με συνομηλικούς τους και επαγγελματίες και όχι με τις οικογένειές τους. Οι ανήλικοι της τοπικής κοινότητας, είναι σημαντικό να κατανοήσουν ότι δεν μοιράζονται όλοι οι άνθρωποι τις ίδιες εμπειρίες, ωστόσο αυτό δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο για την ανάπτυξη της επικοινωνίας, του σεβασμού και της φιλίας μεταξύ τους. Στην πραγματικότητα, μάλιστα, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι τείνουν να συμμορφώνονται σε πολύ περισσότερους κανόνες από ό,τι οι υπόλοιποι ανήλικοι, καθώς οι φροντιστές τους είναι ειδικευμένοι επαγγελματίες και μοιράζονται την ίδια στέγη με περισσότερους ανθρώπους. Στόχος των δράσεων είναι να φέρουν κοντά τους συμμαθητές, να συμβάλλουν στην ομαδική συνεργασία, και υπό έναν ευρύτερο σκοπό πρέπει να είναι επιμορφωτικές δράσεις σχετικά με άλλους πολιτισμούς, χώρες και ανθρώπινα δικαιώματα. Τα σεμιναριακά εργαστήρια ή οι δράσεις στο σχολείο δεν θα πρέπει να επικεντρώνονται στις απερίγραπτες δυσκολίες που έχουν αντιμετωπίσει οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, αλλά να προωθούν τις αξίες και τις πρακτικές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, τις τοπικές σχολικές διοικήσεις, τους διεθνείς οργανισμούς και τις ελληνικές ΜΚΟ, θα σχεδιάσουν εξειδικευμένες δράσεις και πρωτοβουλίες μαζί με ασυνόδευτους ανηλίκους ή πρώην ασυνόδευτους ανηλίκους προκειμένου να υλοποιηθούν στα σχολεία. Δεν θα πρόκειται για μεμονωμένες εκδηλώσεις, αλλά για μια σειρά εργαστηρίων και δράσεων που θα πραγματοποιούνται τακτικά.

Οι ανωτέρω δράσεις θα περιλαμβάνουν ενδεικτικά:

- Θεματικό μήνα για παιδιά ακτιβιστές από όλο τον κόσμο,
- Δράσεις σχετικά με το φυσικό περιβάλλον των χωρών που εκπροσωπούνται στην τάξη. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να υποστηρίζουν τους μαθητές κατά την διενέργεια σχετικής έρευνας, την δημιουργία αφίσας με εικόνες και την σύντομη παρουσίαση,
- Την συμμετοχή μαθητών σε εργαστήρια σχετικά με τη χρήση της τεχνολογίας σε μια πολύγλωσση τάξη προκειμένου να καταλήξουν σε ιδέες για τη διδασκαλία του μαθήματος κ.λπ.,
- Την αφήγηση ιστοριών από πρόσφυγες της Μικράς Ασίας και Έλληνες μετανάστες και τον εντοπισμό ομοιοτήτων με τους σημερινούς πρόσφυγες και μετανάστες που έρχονται στην Ελλάδα,

- Την συλλογή πληροφοριών από χώρες καταγωγής παιδιών για συγκεκριμένους τομείς της ζωής των παιδιών, π.χ. παιχνίδια, σχολική εκπαίδευση, παραμύθια, μουσική, κ.λπ..

Δράση 3.2: Προώθηση διεξαγωγής τακτικών δραστηριοτήτων στους δήμους για την εξοικείωση των δημοτών τους με τους άλλους πολιτισμούς

Εκτός από τους νέους, είναι απαραίτητο οι δράσεις να απευθύνονται, επίσης, σε ολόκληρη την τοπική κοινότητα. Τέτοιες πρωτοβουλίες θα σχεδιάζονται μαζί με την τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς είναι σημαντικό να αξιοποιούνται δημόσια κτίρια και χώροι για τις εν λόγω δραστηριότητες. Η δράση αυτή αποσκοπεί στην ενίσχυση του σεβασμού της διαφορετικότητας, των άλλων πολιτισμών και των ανθρώπων, στην προώθηση της ισότητας και της κατανόησης. Οι δραστηριότητες που θα υλοποιούνται προς τον σκοπό αυτό θα εστιάζουν στην ευαισθητοποίηση των τοπικών πληθυσμών σχετικά με τις ανάγκες των ασυνόδευτων ανηλίκων, αλλά και στις θετικές πτυχές της συνύπαρξης και της καθημερινής ζωής με ανθρώπους που προέρχονται από άλλη χώρα και διαφορετικό πολιτισμό. Οι εν λόγω πρωτοβουλίες μπορούν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά:

- Τοπικές εκδηλώσεις με παραδοσιακά φαγητά από τις χώρες καταγωγής των παιδιών,
- Ανάρτηση κάθε φορά, της σημαίας μιας χώρας των Ηνωμένων Εθνών καθώς και διοργάνωση σχετικής έκθεσης φωτογραφίας που θα λαμβάνει χώρα έξω από το Δημαρχείο της πόλης,
- Κοινές αθλητικές εκδηλώσεις,
- Τοπικές εκδηλώσεις με μουσική από όλο τον κόσμο συνοδευόμενες από έκθεση παραδοσιακών μουσικών οργάνων.

Στόχος 4: Παροχή βοήθειας σε ανηλίκους κατά τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή τους

Πλησιάζοντας την μετάβαση στην ενήλικη ζωή, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι διανύουν μια ιδιαίτερα αγχωτική περίοδο, διότι με την ενηλικίωσή τους χάνουν πολλά από τα προνόμια ενός προστατευτικού πλαισίου, συμπεριλαμβανομένων των επιτρόπων τους, των υπηρεσιών υποστήριξης και ορισμένες φορές την πρόσβαση σε στέγαση και εκπαίδευση. Κατά τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή, η κατάστασή τους, όσον αφορά στην κάλυψη των αναγκών προστασίας τους, πράγματι επιδεινώνεται, καθώς δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο που να προβλέπει ειδική μέριμνα για το συγκεκριμένο ηλικιακό στάδιο, καθιστώντας συχνά τους νέους ενήλικες περισσότερο ευάλωτους. Τα άτομα που εγκαταλείπουν το σύστημα φροντίδας αναγνωρίζονται ευρέως ως ευάλωτες ομάδες, λαμβάνοντας υπόψη τα επικαιροποιημένα μοντέλα φροντίδας.

Οι νέοι που μεταβαίνουν στην ενήλικη ζωή, από δεκαοκτώ (18) έως είκοσι ένα (21) ετών, πρέπει να αναγνωρίζονται ως ξεχωριστή ομάδα και να τους παρέχεται κοινωνική προστασία. Για τον σκοπό αυτό, η δράση που θα ληφθεί πρέπει να είναι αμφίδρομη, εστιάζοντας, αφενός, στην προετοιμασία των ανηλίκων για την ενηλικίωση και την αυτονομία τους κατά τα τελευταία έτη της εφηβείας και, αφετέρου, στην εξασφάλιση ενός δικτύου ασφαλείας

για τους νεαρούς ενήλικες με την παροχή υπηρεσιών, ιδίως ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και στέγασης.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 4.1: Διασφάλιση ότι οι ανήλικοι, κατά το τέλος της εφηβείας, αποκτούν δεξιότητες και γνώσεις για την προετοιμασία τους για την ενήλικη ζωή

Η ημιαυτόνομη διαβίωση σε εποπτευόμενα διαμερίσματα είναι μία μορφή στέγασης που προάγει την αυτονομία και την ανάληψη ευθυνών για ανηλίκους άνω των δεκαέξι (16) ετών και μέχρι την ενηλικίωσή τους. Ωστόσο, δεν είναι όλοι οι ανήλικοι σε θέση να ανταποκριθούν στις αντίστοιχες απαιτήσεις ή ενδέχεται μία δεδομένη χρονική στιγμή να μην μπορούν να αναλάβουν τις σχετικές ευθύνες. Για αυτές τις περιπτώσεις ανηλίκων, οι ξενώνες θα εξακολουθούν να αποτελούν μια διαθέσιμη επιλογή φιλοξενίας. Σε κάθε περίπτωση, κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, οι ανήλικοι πρέπει να κινητοποιούνται να προγραμματίζουν ενεργά το μέλλον τους, ενώ απολαμβάνουν πλήρως τα προνόμια και τα δικαιώματα που δικαιούνται ως ανήλικοι. Οι έφηβοι πρέπει να λαμβάνουν εγκαίρως πληροφορίες σχετικά με το καθεστώς τους και τις επιλογές τους και πρέπει να συμμετέχουν σε δραστηριότητες ώστε να προετοιμάζονται για τη μετάβαση στην αυτονομία τους. Οι δραστηριότητες αυτές θα ενσωματώνονται στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα των ανηλίκων που διαμένουν σε διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης, αλλά και σε ξενώνες και θα περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα ακόλουθα:

- καθάρισμα και μαγειρική,
- διαχείριση επιδόματος, αγορές με σύνεση, κατανόηση των οικονομικών όσον αφορά την αντιστοιχία τιμών και προϊόντων ή υπηρεσιών ή δραστηριοτήτων,
- τραπεζικές συναλλαγές,
- πρόσβαση σε υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, ύδρευσης, ηλεκτρικής ενέργειας, θέρμανσης,
- διασύνδεση των ανηλίκων με υπηρεσίες,
- ενημέρωση σχετικά με επισκευές και συντήρηση σπιτιού,
- ενημέρωση σχετικά με γραμμές βοήθειας και τον τρόπο αντιμετώπισης διαφόρων ζητημάτων που μπορεί να προκύψουν.

Κάθε ανήλικος/η, μαζί με τον/την επίτροπό του/της, σύμβουλό του/της και το πρόσωπο αναφοράς της δομής φιλοξενίας όπου διαμένει, καταρτίζει σχέδιο εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων εναλλακτικών λύσεων. Το εν λόγω σχέδιο μπορεί να αναθεωρείται και να επικαιροποιείται. Εστιάζοντας στις ικανότητες, δεξιότητες και τις φιλοδοξίες τους, οι ανήλικοι πρέπει να εξοικειωθούν με τον καθορισμό στόχων και με το να προχωρούν βήμα-βήμα για την επίτευξη των στόχων τους σημειώνοντας σταθερή πρόοδο σε διάφορα ζητήματα.

Δράση 4.2: Ανάπτυξη δικτύου ασφαλείας για νεαρούς ενήλικες

Τα πρώτα έτη ενηλικίωσης (από την ηλικία των 18 ετών έως την ηλικία των 21 ετών) για τους πρώην ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει να αναγνωρίζονται ως μεταβατική περίοδος

υποστήριξης. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, θα εφαρμόζεται ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας για την υποστήριξη των νεαρών ενηλίκων που εγκαταλείπουν το προηγούμενο σύστημα φροντίδας, η οποία θα περιλαμβάνει σχήματα διαμονής (ξενώνες μικρής δυναμικότητας ομάδων και διαμερίσματα αυτόνομης υποστηριζόμενης διαβίωσης ανάλογα με τις δυνατότητες κάθε απόμου), παροχή δωρεάν νομικής υποστήριξης και ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών, ψυχαγωγικές δραστηριότητες, παροχή συμβουλών σχετικά με την εκπαίδευση και την απασχολησιμότητα, παροχή πληροφοριών και διορισμό ενός προσώπου αναφοράς για κάθε νεαρό ενήλικο. Τα ανωτέρω θα μπορούν να προσφερθούν είτε στο πλαίσιο των υπηρεσιών που παρέχονται σε ένα κέντρο ημέρας ή ξεχωριστά, συνδέοντας τους νεαρούς ενηλίκους απευθείας με οργανισμούς που προσφέρουν κάθε τύπο υπηρεσίας. Αξίζει να επισημανθεί ότι οι ίδιοι οι νεαροί ενήλικοι έχοντας στη διάθεσή τους την κατάλληλη καθοδήγηση και τους απαραίτητους πόρους, θα μπορούν να σχεδιάζουν τέτοιου είδους προγράμματα και να αναπτύξουν πρωτοβουλίες. Ως εκ τούτου, οι νέοι πρέπει να συμμετέχουν στον σχεδιασμό συγκεκριμένων έργων.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων

Σκοπός 2: Εξασφάλιση νομικού καθεστώτος και κοινωνικής ένταξης για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους των οποίων η διαμονή στην Ελλάδα είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους

Στόχος 1: Εξασφάλιση αποτελεσματικής πρόσβασης σε διαδικασίες καθορισμού νομικού καθεστώτος

- Αριθμός παιδιών που έχουν λάβει νομικό καθεστώς, ανά κατηγορία καθεστώτος
- Αριθμός δικηγόρων και χειριστών υποθέσεων που έχουν εκπαιδευτεί σε φιλικές προς τους ανηλίκους διαδικασίες ασύλου

Στόχος 2: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής ανηλίκων στην κοινότητα

- Αριθμός δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων ανά τύπο δομής και ανά δήμο
- Αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων ανά δήμο
- Αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας
- Αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που έχουν λάβει πιστοποιητικό επάρκειας της ελληνικής γλώσσας επιπέδου B1
- Αριθμός «μεντόρων» και αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που αντιστοιχούν στον κάθε «μέντορα»
- Αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που έχουν ενταχθεί σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που συμμετέχουν σε προγράμματα μαθητείας
- Αριθμός προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και αριθμός προγραμμάτων μαθητείας που είναι διαθέσιμα και που προορίζονται για ασυνόδευτους ανηλίκους
- Αριθμός ευκαιριών εργασιακής απασχόλησης για ασυνόδευτους ανηλίκους, σε δημοτικό επίπεδο
- Αριθμός δράσεων στην κοινότητα, στις οποίες συμμετέχουν ασυνόδευτοι ανήλικοι

Στόχος 3: Ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με ζητήματα που σχετίζονται με τους πρόσφυγες, τη μετανάστευση, την κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική συνοχή

- Αριθμός σεμιναρίων και εργαστηρίων ευαισθητοποίησης που διοργανώνονται στα σχολεία
- Αριθμός δραστηριοτήτων για την ευαισθητοποίηση του πληθυσμού σε θέματα σχετικά με τους ασυνόδετους ανηλίκους

Στόχος 4: Παροχή βοήθειας σε ανηλίκους κατά τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή τους

- Αριθμός ασυνόδετων ανηλίκων που παραπέμπονται να διαμείνουν σε εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης
- Αριθμός ασυνόδετων ανηλίκων άνω των δεκαέξι (16) ετών που διαμένουν σε εποπτευόμενα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης
- Ανάπτυξη του προγράμματος/πρωτοκόλλου «μετάβασης στην ενηλικίωση»
- Αριθμός νέων ενηλίκων που διαμένουν σε διαμερίσματα και λαμβάνουν υποστήριξη
- Χαρτογράφηση των υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες στους νέους ενήλικες : είδος και αριθμός
- Αριθμός νέων ενηλίκων που συμμετέχουν σε προγράμματα ένταξης και υποστήριξης

Σκοπός 3: Διασφάλιση ότι οι νεαροί ενήλικες που επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής τους ή σε τρίτη χώρα απολαμβάνουν ασφάλεια, κατάλληλο βιοτικό επίπεδο και πρόσβαση σε δικαιώματα

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ανάγκες προστασίας δεν παύουν όταν ένα άτομο ενηλικιωθεί, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στους ασυνόδευτους ανηλίκους που ενηλικιώνονται και μέχρι την ηλικία των 21 ετών. Δεδομένου ότι η μετάβαση στην ενήλικη ζωή μπορεί να χαρακτηριστεί από πρόσθετο άγχος για το μέλλον και δεδομένου ότι οι νέοι ενήλικοι βρίσκονταν πριν υπό την προστασία της πολιτείας, πρέπει να εφαρμοστούν ορισμένα μέτρα προστασίας για να τους παρασχεθεί η απαραίτητη υποστήριξη⁹⁸. Ειδικά στην περίπτωση των ανηλίκων που τους είχε αναγνωριστεί δικαίωμα παραμονής έως την ηλικία των δεκαοκτώ (18) ετών, και οι οποίοι, αφού ενηλικιώθηκαν, δεν έχουν νομικό καθεστώς, με βάση τη διεθνή, ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία για το καθεστώς των προσφύγων και των ανιθαγενών, την επικουρική προστασία, την ανθρωπιστική προστασία και τις αρχές της μη επαναπροώθησης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της οικογενειακής ενότητας, μπορεί να εκδοθεί σε βάρος τους απόφαση επιστροφής.

Η επιστροφή αναφέρεται στη διαδικασία επιστροφής πολίτη τρίτης χώρας: 1) στη χώρα καταγωγής του ή 2) στη χώρα διέλευσης σύμφωνα με τις Κοινοτικές ή διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής ή άλλες ρυθμίσεις, ή 3) σε άλλη τρίτη χώρα στην οποία ο πολίτης τρίτης χώρας αποφασίζει να επιστρέψει και στην οποία αυτός ή αυτή θα γίνει αποδεκτός/ή⁹⁹.

Κάθε απόφαση σχετικά με την επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής ή την τρίτη χώρα θα πρέπει να βασίζεται σε εξατομικευμένη εξέταση της κάθε υπόθεσης και να είναι αποτέλεσμα δίκαιης και αποτελεσματικής διαδικασίας. Οι αναγκαστικές επιστροφές αναβάλλονται ή ακυρώνονται σε περιπτώσεις παραβίασης της αρχής της μη επαναπροώθησης είτε σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το άτομο έχει ασκήσει προσφυγή ενώπιον αρμόδιας και ανεξάρτητης αρχής κατά της απόφασης επιστροφής, καθώς απολαύει προσωρινής νομικής προστασίας, είτε για λόγους ψυχικής υγείας ή για άλλους τεχνικούς λόγους¹⁰⁰.

Στόχος: Προετοιμασία νεαρών ενήλικων για την επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής ή την τρίτη χώρα και την υποστήριξη της επανένταξής τους

Για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που ενηλικιώνονται, πρέπει να εφαρμόζονται ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την προετοιμασία τους για την επιστροφή και θα πρέπει να καταρτίζεται σχέδιο επανένταξης προκειμένου οι κρατικοί και μη κρατικοί φορείς να τους συνδράμουν όσον αφορά τη στέγαση, την ασφάλεια, την εκπαίδευση, την πρόσβαση σε

⁹⁸ ΔΟΜ, UNICEF, Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (OHCHR), Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), Save the children, Πλατφόρμα Διεθνούς Συνεργασίας για τους Παράτυπους Μετανάστες (PICUM) (2019). Οδηγία για τον σεβασμό των δικαιωμάτων των παιδιών στις πολιτικές και τις πρακτικές επιστροφών: Εστίαση στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ. Διατίθενται στον σύνδεσμο: https://picum.org/wp-content/uploads/2019/09/2019_Guidance_childrens_rights_in_return_policies.pdf.

⁹⁹ Άρθρο 3 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (Οδηγία περί Επιστροφής). Ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 3907/2011 (Α' 7).

¹⁰⁰ Άρθρα 9 και 13 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ.

υπηρεσίες, τον ορισμό προσώπων αναφοράς ή εμπιστοσύνης και την απασχολησιμότητα στη χώρα που θα επιστρέψουν.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 8: ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ
ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 17: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δράση 1.1: Καθορισμός διαδικαστικών εγγυήσεων σε περίπτωση έκδοσης απόφασης επιστροφής

Όσον αφορά τους νεαρούς ενήλικους που βρίσκονταν υπό την προστασία του κράτους μέχρι την ενηλικίωσή τους, θεσπίζονται ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις, λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη ότι συχνά η επιστροφή προγραμματίζεται πολύ αργότερα από τον χρόνο λήψης της απόφασης. Οι εγγυήσεις αυτές θα λάβουν τη μορφή πρωτοκόλλου και θα εφαρμόζονται μέχρι την προγραμματισμένη ημερομηνία επιστροφής. Ένα τέτοιο πρωτόκολλο θα περιλαμβάνει τουλάχιστον τις ακόλουθες πτυχές:

- αποφυγή περιττών περιπτώσεων κράτησης ή χρήσης περιορισμών, εκτός εάν κρίνεται απαραίτητη κατά την εκτίμηση της συγκεκριμένης περίπτωσης, δικαιολογείται δεόντως και αποτελεί μέτρο έσχατης ανάγκης,
- κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, δηλαδή ο νεαρός ενήλικας θα πρέπει να είναι σε θέση να παραμείνει στη δομή φιλοξενίας στην οποία διαμένει μέχρι το δεδομένο χρονικό σημείο,
- πρόσβαση σε δικαιώματα, δηλαδή προσφυγή ενώπιον αρμόδιας αρχής, νομική συμβουλευτική και εκπροσώπηση, εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, επαφή με οργανισμούς και σημεία αναφοράς, υπηρεσίες ποιοτικής και δωρεάν διερμηνείας, παροχή πληροφοριών σχετικά με την επιστροφή και τη διαδικασία επιστροφής, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις,
- έκδοση όλων των απαραίτητων εγγράφων για τη μετακίνηση και τη νόμιμη διαμονή του ατόμου στη χώρα καταγωγής,
- σε περίπτωση κράτησης του νεαρού ενήλικα, κατάρτιση πρωτοκόλλου διαχείρισης κρίσεων με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα,
- ανάπτυξη σχεδίου επανένταξης μαζί με τον νεαρό ενήλικα, τον/την σύμβουλό του ή τον/την πρώην επίτροπό του ή άλλον επαγγελματία του δικτύου υποστήριξής του και οποιοδήποτε άλλο σημαντικό πρόσωπο και σε συνεργασία με θεσμούς της χώρας καταγωγής, με προοπτική εφαρμογής και παρακολούθησης ενός έτους. Η οικονομική συνδρομή θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και να απευθύνεται στο ίδιο το άτομο,
- Εξασφάλιση από κοινού με το πρόσωπο αναφοράς του ατόμου ότι υπάρχει ένα αντίστοιχο άτομο αναφοράς ή εμπιστοσύνης στη χώρα καταγωγής και ότι ο νεαρός

ενήλικος θα έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και υγειονομικής περίθαλψης - συνεργασία με θεσμούς στη χώρα καταγωγής.

Δράση 1.2: Καθιέρωση διαδικασίας για το προπαρασκευαστικό στάδιο, τη μεταφορά, την επιστροφή και την επανένταξη

Μόλις καθοριστεί η ημερομηνία επιστροφής, η διαδικασία που ακολουθείται θα πρέπει να θεσπιστεί λαμβάνοντας υπόψη μια σειρά εγγυήσεων για τις περιπτώσεις νεαρών ενηλίκων. Αυτές θα περιλαμβάνουν τουλάχιστον τις ακόλουθες πτυχές:

- αποφυγή περιττής χρήσης περιορισμών, εκτός εάν αναφέρεται ως απαραίτητη κατά την αξιολόγηση της συγκεκριμένης περίπτωσης, δικαιολογείται δεόντως και αποτελεί μέτρο έσχατης ανάγκης,
- έγκαιρη ενημέρωση σχετικά με την ημερομηνία επιστροφής, τουλάχιστον 24 ώρες πριν από το ταξίδι,
- αποφυγή συλλήψεων σε δημόσιους χώρους, όπως σχολεία,
- διεξαγωγή ιατρικών ελέγχων ώστε να διασφαλίζεται ότι το άτομο είναι σε θέση να ταξιδέψει,
- παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε περίπτωση κράτησης του ατόμου,
- υποχρεωτική εκπαίδευση του προσωπικού που συμμετέχει στην επιστροφή,
- ανάπτυξη πρωτοκόλλου για τη διαχείριση κρίσεων κατά τη διάρκεια της πτήσης ή του ταξιδιού επιστροφής,
- παροχή υπηρεσιών διερμηνείας,
- οικονομική συνδρομή κατά την επιστροφή.

Επιδιώκεται η συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX), την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για το Άσυλο (EUAA), το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιστροφής και Επανένταξης (ERRIN) και τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης με σκοπό την αξιοποίηση της εμπειρίας τους στην ανάπτυξη και παρακολούθηση των σχεδίων επανένταξης.

Δράση 1.3: Προσδιορισμός των βασικών εθνικοτήτων της πλειοψηφίας των ανηλίκων που φθάνουν στην Ελλάδα και προώθηση της διακρατικής συνεργασίας όσον αφορά την κατάσταση των ανηλίκων στις χώρες καταγωγής

Σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης για τους Ασυνόδετους Ανηλίκους (2010-2014)¹⁰¹ όπως αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την προστασία των παιδιών στη μετανάστευση¹⁰², την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με ένα νέο σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο¹⁰³, το Ελληνικό Κράτος, μαζί με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, θα πρέπει να καθιερώσει την συνεργασία με τρίτες χώρες για την αντιμετώπιση ζητημάτων όπως οι επισφαλείς διαδρομές μετανάστευσης για ασυνόδετους ανηλίκους, η δημιουργία και η ενίσχυση του πλαισίου

¹⁰¹ COM(2010) 213 final.

¹⁰² COM(2017) 211 final.

¹⁰³ COM(2020) 609 final.

παιδικής προστασίας, η καταπολέμηση εμπορίας και της διακίνησης ανθρώπων και η δημιουργία και τήρηση μητρώου πολιτών (ληξιαρχείο, για την αποφυγή ανιθαγένειας ή ατόμων που δεν είχαν ποτέ έγγραφο ταυτοποίησης στη χώρα καταγωγής) .

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των Δράσεων

Σκοπός 3: Διασφάλιση ότι οι νεαροί ενήλικες που επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής τους ή σε τρίτη χώρα, απολαμβάνουν ασφάλεια, κατάλληλο βιοτικό επίπεδο και πρόσβαση σε δικαιώματα.

Στόχος: Προετοιμασία νεαρών ενηλίκων για την επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής ή την τρίτη χώρα και η υποστήριξη της επανένταξής τους.

- Πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας (SOPs), διαδικασίες παραπομπής για την επιστροφή των νεαρών ενηλίκων στις χώρες καταγωγής τους και πρότυπο σχεδίου επανένταξης,
- Αριθμός ατόμων (νεαρών ενηλίκων) με εκκρεμή απόφαση επιστροφής, αριθμός ατόμων που περιλαμβάνεται στην Εθνική Λίστα Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών, και καταγραφή του χρόνου διαμονής τους στην Ελλάδα,
- Αριθμός προγραμμάτων συνδρομής και υποστήριξης (νομικής, ψυχοκοινωνικής, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη),
- Συμμετοχή της Ελλάδας σε δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με παιδική προστασία και τα δικαιώματα των παιδιών στις χώρες καταγωγής τους.

Πυλώνας 3: Πρόληψη και αποτελεσματική προστασία από κάθε μορφή βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης

Οι ανήλικοι που φθάνουν ή διαμένουν σε μία άγνωστη γι' αυτούς χώρα χωρίς τους βασικούς φροντιστές τους, εκτίθενται σε μεγάλους κινδύνους, εκτός εάν το σύστημα παιδικής προστασίας ανταποκρίνεται άμεσα και αποτελεσματικά. Η ανταπόκριση της πολιτείας συνίσταται σε δράσεις σε τρία επίπεδα: πρόληψη, προστασία και δίωξη. Ένα ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής προστασίας υλοποιεί μία σειρά μέτρων πρόληψης, θέτει πρότυπα υποστήριξης και παρέμβασης και υιοθετεί έναν αποτελεσματικό μηχανισμό παραπομπής. Ένας τέτοιος μηχανισμός πρέπει να εφαρμόζεται για ανηλίκους που διατρέχουν κίνδυνο κακομεταχείρισης ή έχουν αναγνωριστεί ως θύματα κακομεταχείρισης και επεκτείνεται στην κατάλληλη παρέμβαση για ανηλίκους που οι ίδιοι παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά.

Υφιστάμενη κατάσταση

Ανίχνευση και ανταπόκριση σε περιστατικά βίας κατά ανηλίκων

Η Ελλάδα έχει κυρώσει όλες τις συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά των βασανιστηρίων, της εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της συμμετοχής ανηλίκων σε ένοπλες συγκρούσεις, της εμπορίας ανθρώπων, της παιδικής πορνογραφίας, της σεξουαλικής κακοποίησης και της βίας κατά γυναικών, της παιδικής εργασίας, των διακρίσεων λόγω φυλής ή φύλου. Επιπλέον, έχει μεταφέρει στην εθνική νομοθεσία όλες τις σχετικές Ευρωπαϊκές Οδηγίες. Είναι σημαντικό ότι, σύμφωνα με το πνεύμα του ν. 4531/2018 (Α' 62)¹⁰⁴ καθίσταται σαφές ότι, όσον αφορά στα ποινικά αδικήματα, συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών που προξενούν σωματική βλάβη, δεν υπάρχει λόγος προσφυγής σε πολιτιστικές συνήθειες και παραδόσεις¹⁰⁵.

Όσον αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα θύματα βίας, υπάρχουν επιπλέον ειδικές διατάξεις που ρυθμίζουν τα μέτρα προστασίας που πρέπει να λαμβάνονται. Συγκεκριμένα, προβλέπονται ειδικές συνθήκες υποδοχής και συνδρομής για ανηλίκους που θεωρούνται θύματα κακοποίησης, εκμετάλλευσης ή βασανιστηρίων¹⁰⁶. Ο Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (EMA) ειδοποιείται αμέσως μόλις εντοπίζεται θύμα εμπορίας¹⁰⁷. Όταν το θύμα εμπορίας είναι ασυνόδευτος ανήλικος, ο Εισαγγελέας λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να προσδιορίσει την ταυτότητα και την εθνικότητά του, να επιβεβαιώσει το γεγονός ότι είναι ασυνόδευτος στη χώρα, να εντοπίσει την οικογένειά του και να διασφαλίσει τη νομική του εκπροσώπηση¹⁰⁸. Ένα πρόσωπο χαρακτηρίζεται ως «θύμα εμπορίας» από Πράξη του Εισαγγελέα¹⁰⁹, ενώ τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλου είδους βίας πιστοποιούνται με ιατρική γνωμοδότηση σε δημόσιο νοσοκομείο ή στρατιωτικό νοσοκομείο ή από κατάλληλα εκπαιδευμένους ιατρούς του εθνικού συστήματος υγείας¹¹⁰.

¹⁰⁴ «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας[...].».

¹⁰⁵ Βλ. άρθρο 2, ν. 4531/2018 και άρθρο 79, παρ. 3 στοιχείο (α) ΠΚ.

¹⁰⁶ άρθρα 39, 58 και 59 του ν. 4636/2019 (Α' 169).

¹⁰⁷ ν. 4636/2019, άρθρα 58 & 59. Βλέπε επίσης: ν. 4198/2013 (για την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής) 6.

¹⁰⁸ άρθρο 49, ν. 4251/2014.

¹⁰⁹ ν. 4251/2014, άρθρο 1, παρ. 1 περ. (ια).

¹¹⁰ ν. 4939/2022, άρθρο 67

Λαμβάνονται επίσης ειδικά μέτρα για τη συμμετοχή ανηλίκων θυμάτων εγκλημάτων κατά της προσωπικής και σεξουαλικής ελευθερίας ή της σεξουαλικής εκμετάλλευσης στην ποινική διαδικασία^{111,112}. Παρέχεται προθεσμία έως και πέντε (5) μηνών, μέχρις ότου το θύμα αποφασίσει να συνεργαστεί με τις αρχές επιβολής του νόμου¹¹³. Κατά τη διάρκεια αυτής της προθεσμίας, σύμφωνα με τα άρθρα 49-53 του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης¹¹⁴ και το π.δ. 233/2003 (Α' 204) που ρυθμίζει όλα τα ζητήματα συνδρομής προς τα θύματα των αδικημάτων κατά της προσωπικής και σεξουαλικής ελευθερίας ή εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής¹¹⁵, ένα θύμα εμπορίας ανθρώπων έχει δικαίωμα σε υποστήριξη, προστασία και παροχές από το κράτος (ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες με διερμηνεία αν χρειάζεται^{116, 117}, πρόσβαση σε ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη, σε υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης και στην εκπαίδευση, δικαίωμα σε κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, προστασία, ασφάλεια, απαγόρευση απέλασης, δυνατότητα για αίτηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους¹¹⁸). Ακόμη, σύμφωνα με τον ν. 4478/2017¹¹⁹, προβλέπεται η ίδρυση αυτοτελών υπηρεσιών για την προστασία των ανηλίκων θυμάτων, τα «Σπίτια του Παιδιού» στη δικαιοδοσία των Υπηρεσιών Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής στην Αθήνα, τον Πειραιά, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα και το Ηράκλειο (υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης) τα οποία είναι αρμόδια για τη συνολική προστασία του παιδιού θύματος¹²⁰. Επιπλέον, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων έχουν το δικαίωμα σε δωρεάν νομική συνδρομή για κάθε ποινική ή αστική αξίωση¹²¹. Το θύμα μπορεί να ζητήσει αποζημίωση από τον δράστη (αγωγή στα πολιτικά δικαστήρια) ή από το κράτος, εάν ο δράστης είναι άγνωστος ή δεν διαθέτει επαρκείς πόρους για να αποζημιώσει το θύμα, ή εάν στην ποινική διαδικασία ο φερόμενος ως δράστης απαλλάχτηκε των κατηγοριών (αίτηση ενώπιον της Ελληνικής Αρχής Συνδρομής)¹²².

¹¹¹ ν. 4478/2017 (Α' 91), άρθρο 69.

¹¹² Ενδεικτικά, περιγράφονται παρακάτω ορισμένες βασικές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας: όταν ο ανήλικος καλείται να καταθέσει ενώπιον αστυνομικού ή ανακριτή ή δικαστή, εξετάζεται από ψυχολόγο ή παιδοψυχολόγο ο οποίος τον προετοιμάζει για την κατάθεσή του (226Α ΚΠΔ). Ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας μέσα από μια σειρά συνεδριών με το ανήλικο αξιολογεί και εκδίδει έγγραφη γνωμοδότηση σχετικά με τη γνωσιακή του ικανότητα και τη διανοητική του κατάσταση, προκειμένου να διαπιστώσει αν το παιδί είναι σε θέση να καταθέσει. Η κατάθεση καταχωρείται στα πρακτικά και (στην πράξη, αν είναι δυνατόν) καταγράφεται σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο, προκειμένου να αντικατασταθεί η φυσική παρουσία του παιδιού σε επόμενα στάδια της ποινικής διαδικασίας. Αντίστοιχα, υπάρχουν ειδικές διατάξεις για τα ενήλικα και τα ανήλικα θύματα εμπορίας που καλούνται να καταθέσουν (226Β ΚΠΔ). Το παιδί που είναι θύμα εμπορίας ή σεξουαλικής κακοποίησης μπορεί να υποβληθεί σε ειδική εξέταση σωματικής και ψυχικής υγείας για να εκτιμηθεί εάν υπάρχει ανάγκη θεραπείας (352Α ΚΠΔ).

¹¹³ ν. 4251/2014, άρθρο 49.

¹¹⁴ ν. 4251/2014.

¹¹⁵ «Προστασία και υποστήριξη σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002 (Α' 248) για τα θύματα εγκληματικών πράξεων δυνάμει των άρθρων 323, 323Α, 323Β, 348Α, 349, 351 και 351Α του ποινικού κώδικα, και σύμφωνα με τα άρθρα 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του ν. 3386/2005» (Α' 204).

¹¹⁶ Βλέπε επίσης: άρθ. 60 ν. 4478/2017.

¹¹⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 59 του ν. 4478/2017, τα θύματα έχουν το δικαίωμα να ενημερώνονται για την υπόθεσή τους.

¹¹⁸ άρθρο 49, παρ. 3, άρθρο 50, παρ. 1, άρθρο 52 και άρθρο 53.

¹¹⁹ Μεταφορά της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας με το ν. 4640/2019.

¹²⁰ άρθρο 74. Σημαντική διάταξη για τα παιδιά θύματα που πρόκειται να εξεταστούν εκεί, σύμφωνα με το ισλανδικό μοντέλο Barnahus (www.bvs.is/media/almenninqur/Barnahus,-an-overview.pdf).

¹²¹ άρθρο 1, παρ. 3 του ν. 3226/2004.

¹²² ν. 3811/2009 «Αποζημίωση θυμάτων εκ προθέσεων εγκλημάτων βίας (σύμφωνα με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις».

Η ανταπόκριση, αυτή τη στιγμή, σε περιστατικά κακομεταχείρισης παιδιών μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τις δυνατότητες της υπηρεσίας ή του οργανισμού που συνδράμει έναν ανήλικο.

Ανήλικοι με παραβατική συμπεριφορά

Τα παιδιά ηλικίας κάτω των δώδεκα (12) ετών θεωρούνται ποινικώς αδιάφορα και στα παιδιά από δώδεκα (12) έως δεκαπέντε (15) δεν καταλογίζεται η πράξη που μπορεί να έχουν τελέσει¹²³. Ένας ανήλικος αυτής της ηλικιακής ομάδας μπορεί να υπόκειται μόνο σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα σύμφωνα με τα άρθρα 122 και 123 του Ποινικού Κώδικα, εάν το δικαστήριο το αποφασίσει¹²⁴. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν ενδεικτικά την επίπληξη, «ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου» (επιτήρηση) στους γονείς ή στους επιτρόπους του, «ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου» (επιτήρηση) σε επιμελητές ανηλίκων, σε προστατευτικές υπηρεσίες, τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια, τοποθέτηση σε ίδρυμα αγωγής ή κέντρο αποκατάστασης για κατάχρηση ουσιών. Οι ανήλικοι που έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο (15^ο) έτος της ηλικίας καταδικάζονται σε κράτηση σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων μόνο εφόσον η πράξη τους, αν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα και εμπεριέχει στοιχεία βίας ή στρέφεται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας¹²⁵.

Επιπλέον, ενδέχεται σε διάφορα σημεία της προδικασίας να εμπλακεί η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων προκειμένου να συντάσσει έκθεση σχετικά με τον ανήλικο. Σε αυτό το πλαίσιο, τα παιδιά προσφύγων και μεταναστών που δεν μιλούν ελληνικά αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες, διότι οι νόμοι προβλέπουν υπηρεσίες διερμηνείας μόνο κατά τη διάρκεια της (επίσημης) έρευνας, δηλαδή την κατάθεση και την κύρια δίκη¹²⁶. Είναι γεγονός ότι τα αναμορφωτικά μέτρα πριν από τη δίκη εφαρμόζονται μόνο στην περίπτωση που ο ανήλικος έχει γνωστή διεύθυνση, έχει εντοπιστεί από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων με τα στοιχεία επικοινωνίας που είχε δώσει, έχει συναινέσει ο/η ίδιος/α να συμμετάσχει σε μια τέτοια διαδικασία, και στη συνέχεια οι επιμελητές ανηλίκων να έχουν καταφέρει να επιστρατεύσουν διερμηνείς από τη ΜΚΟ που υποστηρίζει τον/την ανήλικο/η. Η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων επιτελεί πολύ σημαντικό ρόλο, καθώς συχνά είναι η πρώτη υπηρεσία που είναι σε θέση να παρέχει ολοκληρωμένη ενημέρωση στον ανήλικο - με φιλικό προς τα παιδιά τρόπο - για την ποινική διαδικασία στην οποία έχει ήδη εμπλακεί (ιδίως σε περίπτωση που το παιδί δεν υποστηρίζεται από δικηγόρο με γνώσεις και εμπειρία ποινικού δικαίου ανηλίκων).

Προκειμένου να εξασφαλιστεί στην πράξη ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας για όλους τους ανηλίκους, είναι απαραίτητη η λήψη μιας σειράς μέτρων σε πολλά επίπεδα και τομείς όπως και η στενή συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και υπηρεσιών. Στο πλαίσιο του συντονισμού των δράσεων που αφορούν σε ασυνόδευτους ανηλίκους που ασκεί η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, θα διευκολύνεται και ο συντονισμός για τις δράσεις που αφορούν την προστασία των παιδιών από τη βία, την ενδυνάμωσή τους και την υποστήριξη που θα λάβουν. Εξειδικευμένες παρεμβάσεις

¹²³ Ποινικός κώδικας, άρθρο 126.

¹²⁴ Όπ. π.

¹²⁵ άρθρο 127 ΠΚ Βλ. και επόμενα άρθρα ΠΚ.

¹²⁶ άρθρο 233 παρ. 1 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

ανάλογα με τον τύπο κακοποίησης ή εκμετάλλευσης θα προσφέρονται επιπλέον της βασικής φροντίδας που διασφαλίζεται για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους.

Σκοποί

- 1) Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου πρόληψης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των ανηλίκων
- 2) Ενίσχυση των μηχανισμών παραπομπής για ανηλίκους θύματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης

Σκοπός 1: Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου πρόληψης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των ανηλίκων

Δεδομένου ότι οι ανήλικοι είναι μέρος ενός οικολογικού συστήματος, οι στρατηγικές πρόληψης πρέπει να περιλαμβάνουν παρεμβάσεις σε διάφορα επίπεδα, στοχεύοντας στο άτομο, τους επαγγελματίες που πλαισιώνουν τον ανήλικο, την κοινότητα και την κοινωνία εν γένει. Οι στρατηγικές πρόληψης και οι δράσεις κατά της βίας, της κακοποίησης και της εκμετάλλευσης ανηλίκων πρέπει να θεωρούνται συμπληρωματικές του γενικού πλαισίου προστασίας που πρέπει να διασφαλίζεται για την προστασία και την πραγμάτωση των δικαιωμάτων και κάλυψη των αναγκών των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Στόχος 1: Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ανηλίκων για θέματα βίας και εκμετάλλευσης, ώστε να αναγνωρίζουν τους κινδύνους και να αναζητούν βοήθεια

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι ευάλωτοι να γίνουν θύματα βίας, εκμετάλλευσης και άνισης μεταχείρισης λόγω έλλειψης γονικής προστασίας, λόγω συναισθημάτων φόβου, λόγω άγνοιας, και αίσθησης αδυναμίας, που τους εμποδίζουν να καταγγείλουν περιστατικά και να ζητήσουν βοήθεια. Στην πραγματικότητα, συχνά γίνονται στόχοι γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να ληφθούν μέτρα για τη συστηματική ενημέρωση των ανηλίκων με φιλικό προς το παιδί τρόπο που λαμβάνει επίσης υπόψη τη διάσταση του φύλου, με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους και την ψυχική τους ενδυνάμωση. Το περιεχόμενο των πληροφοριών πρέπει να προσαρμόζεται στην ηλικία των παιδιών, δεδομένου ότι υπάρχουν διαφορές ανάλογα την ηλικιακή ομάδα ως προς τον τρόπο επικοινωνίας των απαραίτητων μηνυμάτων για την προστασία των παιδιών.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 5: ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΦΥΛΩΝ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 1.1: Προώθηση εργαστηρίων σε όλες τις δομές φιλοξενίας και τα κέντρα ημέρας με στόχο την ενημέρωση των ασυνόδευτων ανηλίκων σχετικά με τους κινδύνους και τις στρατηγικές αντιμετώπισης

Σε όλα τα κέντρα φιλοξενίας, που διαμένουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, θα πρέπει να παρέχονται πληροφορίες φιλικές προς τα παιδιά σχετικά με τους κινδύνους που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν. Οι εν λόγω πληροφορίες θα πρέπει να επικοινωνούνται σε γλώσσα που κατανοούν και με τρόπο φιλικό προς το παιδί λαμβάνοντας υπόψη την ηλικιακή ομάδα των ανηλίκων και το επίπεδο εκπαίδευσης. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η μεθοδολογία του παιχνιδιού ρόλων και του θεάτρου προκειμένου να κατανοηθεί πρακτικά το περιεχόμενο των πληροφοριών. Τα εργαστήρια θα απευθύνονται χωριστά στα κορίτσια και τα αγόρια και σε μικρές ομάδες, ώστε να ενθαρρύνονται τα παιδιά να μιλούν ελεύθερα και χωρίς επιφυλάξεις οποιουδήποτε είδους, αν έχουν ερωτήσεις ή επιθυμούν να εκφράσουν κάποιον προβληματισμό.

Σκοπός αυτών των εργαστηρίων είναι οι ανήλικοι να κατανοήσουν τους κινδύνους που ενδέχεται να υφίστανται, να κατανοήσουν ότι είναι δικαίωμά τους να είναι ασφαλείς και προστατευμένοι, να εξασκηθούν στον τρόπο αντίδρασης σε περιστατικά με προσομοιώσεις και να ενημερώνονται σχετικά με φορείς από τους οποίους μπορούν να αναζητήσουν βοήθεια. Είναι σημαντικό τα εργαστήρια αυτά να έχουν σχεδιαστεί ώστε να εμψυχώνουν και να κινητοποιούν τους ανηλίκους και όχι να τους δημιουργούν φόβο. Ως εκ τούτου, η έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε θετικές πτυχές, όπως τα δικαιώματά τους, οι προστατευτικοί παράγοντες και η ψυχική τους ενδυνάμωση. Τα εργαστήρια θα είναι σύντομης διάρκειας και θα επαναλαμβάνονται. Το περιεχόμενο αυτών των εργαστηρίων περιλαμβάνει αναφορές στα δικαιώματα των παιδιών, σε κινδύνους που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι ανήλικοι σχετικά με διάφορα ζητήματα, από την απώλεια περιουσιακών στοιχείων ή εγγράφων ταυτοποίησης, έως μορφές βίας, εκμετάλλευσης, όπως η εμπορία, η παράνομη διακίνηση, η εμπλοκή σε εγκληματικές δραστηριότητες, την υποβολή αναφορών στις γραμμές βοήθειας και τις υπηρεσίες ή φορείς που μπορούν να ζητήσουν βοήθεια και εξάσκηση σε φράσεις που θα είναι καλό να πουν/φωνάξουν αν βρεθούν σε κίνδυνο, χωρίς να στιγματίζεται κάποιο παιδί που δεν μπόρεσε ή δεν θα μπορούσε να αντιδράσει. Όσον αφορά τα κορίτσια, το περιεχόμενο των εργαστηρίων θα εμπλουτίζεται με αναφορές σε κινδύνους που διατρέχουν ιδίως τα κορίτσια, συμπεριλαμβανομένων των επιβλαβών παραδοσιακών πρακτικών.

Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές και οι πρώην ασυνόδευτοι ανήλικοι μπορούν να παρέχουν συμβουλές κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού των εν λόγω εργαστηρίων για τη διασφάλιση της πολιτισμικής ευαισθησίας. Κάθε έργο θα υλοποιείται με τη συνδρομή διερμηνέα ή διαπολιτισμικού μεσολαβητή, εκτός εάν οι διοργανωτές μιλούν τη μητρική γλώσσα των ανηλίκων. Οι γραμμές βοήθειας πρέπει να είναι προσβάσιμες σε όλους όσους θα μπορούσαν

να χρειαστούν βοήθεια και τα σημεία επαφής θα ορίζονται για θέματα εγκλημάτων κατά ανηλίκων.

Δράση 1.2: Ευαισθητοποίηση για θέματα ισότητας των φύλων

Η κουλτούρα ενός ατόμου περιλαμβάνει μια σειρά από πτυχές μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, όπως η γλώσσα, το φαγητό, η μουσική, η τέχνη, ο αθλητισμός, αλλά και ηθικές αξίες και πεποιθήσεις, γενικές αντιλήψεις και κοσμοθεωρία, μη λεκτική συμπεριφορά, στερεότυπα και προκαταλήψεις, απόψεις για τους ρόλους των δύο φύλων, τον ρόλο της οικογένειας, αντιλήψεις σχετικά με τη σωματική και ψυχική υγεία, την εκπαίδευση, την αισθητική, την αίσθηση του χιούμορ, την αίσθηση της δικαιοσύνης, τις προτεραιότητες της ζωής. Όλοι οι ανήλικοι, ανεξαρτήτως εθνικότητας, επηρεάζονται από την κουλτούρα τους και ειδικά εκείνοι που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής τους αντιμετωπίζουν μεγάλη σύγχυση όσον αφορά την υιοθέτηση της κυρίαρχης κουλτούρας στη χώρα υποδοχής ή την προσκόλληση στις πολιτισμικές τους αντιλήψεις ή κατά την αγωνιώδη προσπάθειά τους να τα συνδυάσουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένες πολιτισμικές πεποιθήσεις και πρακτικές μπορεί να έχουν θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις σε διαφορετικούς ανθρώπους μέσα στην κοινότητα.

Τα άτομα ήδη από πολύ μικρή ηλικία διαμορφώνουν και μοιράζονται ορισμένες ιδέες και πεποιθήσεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων που υπαγορεύονται από τον πολιτισμό τους ή τουλάχιστον τους γονείς και την κοινότητά τους. Ως εκ τούτου, όλες οι δραστηριότητες ευαισθητοποίησης για την ισότητα των φύλων προκειμένου να έχουν πραγματικό αποτέλεσμα στην πρόληψη της έμφυλης βίας απευθύνονται στους εφήβους άνω των δώδεκα (12) ετών. Τα κορίτσια και τα αγόρια πρέπει να προσκαλούνται μέσω βιωματικών ασκήσεων να αξιολογήσουν και να αμφισβητήσουν τα στερεότυπα των φύλων και να προσεγγίσουν τις διαφορές μεταξύ των φύλων ως χαρακτηριστικά και όχι ως ενδείξεις εξουσίας του ενός φύλου επί του άλλου.

Τα θέματα που θα περιλαμβάνονται είναι ενδεικτικά τα εξής:

- υγιείς και μη υγιείς σχέσεις,
- αναγνώριση της επίδρασης των στερεοτύπων όσον αφορά τα φύλα στις σχέσεις τους,
- σύνδεση μεταξύ στερεοτύπων και έμφυλης βίας,
- συζήτηση του αντικτύπου των στερεοτύπων στους ανθρώπους που δεν συντάσσονται με αυτά,
- συμβολή των εφήβων στην πρόληψη κάθε μορφής έμφυλης βίας.

Η δράση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται σε σχολεία, καθώς και σε χώρους των δομών φιλοξενίας.

Στόχος 2: Καθορισμός προτύπων για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων

Για να διασφαλιστεί ένα επαρκές και ποιοτικό προστατευτικό πλαίσιο για τους ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει να υπάρχουν συγκεκριμένα πρότυπα. Κάθε φορέας ή

υπηρεσία που συμμετέχει στη διαχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένη πολιτική παιδικής προστασίας. Πρέπει, ακόμη, να δημιουργηθεί και να ακολουθείται κώδικας δεοντολογίας για τους επαγγελματίες που εργάζονται με ανηλίκους. Οι επαγγελματίες πρέπει, επίσης, να είναι επαρκώς εκπαιδευμένοι ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά και γρήγορα σε περιστατικά βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης ανηλίκων και γι' αυτό πρέπει να υπάρχουν εργαλεία στη διάθεσή τους που θα βελτιώνουν την καθημερινή πρακτική στο πεδίο.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 2.1: Ανάπτυξη και εφαρμογή Πολιτικής Παιδικής Προστασίας σε κάθε κρατικό ή μη κρατικό φορέα που εμπλέκεται στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων

Οι οργανισμοί, οι υπηρεσίες και οι αρχές που εργάζονται άμεσα για και με τους ανηλίκους θα πρέπει να ακολουθούν πολιτική παιδικής προστασίας. Η πολιτική παιδικής προστασίας ενός φορέα πρέπει να πληροί συγκεκριμένα πρότυπα και να παρέχει τις απαιτούμενες εγγυήσεις. Μία τέτοια πολιτική πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα εξής:

- Την περιγραφή της πολιτικής της υπηρεσίας ή του οργανισμού για την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιστατικών βίας σε βάρος ανηλίκων,
- Την περιγραφή των βασικών ρόλων των επαγγελματιών του προσωπικού της/του στην προώθηση της πολιτικής αυτής, την κατάρτιση του προσωπικού σε θέματα παιδικής προστασίας, την παρακολούθηση της εφαρμογής της πολιτικής (τουλάχιστον ένα άτομο θα πρέπει να οριστεί ως υπεύθυνος για την τήρηση πολιτική παιδικής προστασίας εντός οργανισμού ή υπηρεσίας),
- Την περιγραφή των διαδικασιών που εφαρμόζονται για να εξασφαλιστεί ότι το προσωπικό τηρεί τους κανόνες παιδικής προστασίας που ορίζονται από τον οργανισμό ή την υπηρεσία, π.χ. διαδικασίες εποπτείας και ελέγχου ή υπογραφή της πολιτικής παιδικής προστασίας μαζί ως παράρτημα της σύμβασης εργασίας, τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των οργανισμών για τη διασφάλιση της προστασίας των παιδιών και των δικαιωμάτων τους και τη διαδικασία που ακολουθείται εάν ένα παιδί αποκαλύψει το ίδιο ή γίνει αντιληπτό από το προσωπικό ότι είναι θύμα βίας, εκμετάλλευσης κ.λπ.,
- Τον μηχανισμό εποπτείας και παρακολούθησης που εφαρμόζεται για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή όλων των μέτρων προστασίας σε ολόκληρο τον οργανισμό.

Όλες οι αρχές, υπηρεσίες και κρατικοί ή μη κρατικοί οργανισμοί πρέπει να καταρτίσουν πολιτική παιδικής προστασίας, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που εκδίδει η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων και να δημοσιοποιήσουν την πολιτική τους. Η πολιτική παιδικής προστασίας πρέπει να δημοσιοποιείται και να γνωστοποιείται επαρκώς και να ισχύει για όλο το προσωπικό, τους εθελοντές και τους ασκούμενους οργανισμών και υπηρεσιών που εργάζονται με ασυνόδευτους ανηλίκους, αλλά και να δεσμεύει κάθε σχετιζόμενο φορέα ή επαγγελματία, σύμβουλο και δωρητή.

Δράση 2.2: Ανάπτυξη κώδικα δεοντολογίας για επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή ή συνεργάζονται με ανηλίκους

Όλοι οι επαγγελματίες που εργάζονται με ανηλίκους ή που ενδέχεται να έρθουν σε επαφή με ανηλίκους θα πρέπει να δεσμεύονται από έναν κώδικα δεοντολογίας. Οι οργανισμοί ή οι υπηρεσίες, θα υιοθετούν έναν Κώδικα Δεοντολογίας για τους εργαζομένους που απασχολούν και τους εθελοντές τους λαμβάνοντας υπόψη και την ειδικότητα κάθε επαγγελματία αλλά κυρίως ότι όλοι αποτελούν προσωπικό του φορέα που έρχεται σε επαφή με παιδιά. Για το λόγο αυτό προτείνεται ο Κώδικας Δεοντολογίας να είναι ενιαίος. Στον κώδικα δεοντολογίας θα πρέπει να περιλαμβάνονται τα ακόλουθα στοιχεία: οι βασικές αρχές που διέπουν την εργασία με τα παιδιά, ποια συμπεριφορά θεωρείται αποδεκτή και τι απαγορεύεται, λεπτομέρειες που περιγράφουν τα καθήκοντα της κάθε ειδικότητας του προσωπικού, η υποχρέωση καταγγελίας παράνομων πράξεων που τελούνται σε βάρος ανηλίκου, τα πειθαρχικά μέτρα σε περίπτωση παραβίασης του κώδικα, η ρύθμιση των επαφών τρίτων ατόμων (π.χ. δωρητές) με τους ανηλίκους.

Στα επαγγέλματα και στο προσωπικό που δεσμεύονται από τον Κώδικα Δεοντολογίας, συγκεκριμένα σε σχέση με την εργασία τους με ανηλίκους, περιλαμβάνονται επιτροπείς, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, δικηγόροι, διερμηνείς, διαπολιτισμικοί μεσολαβητές, φροντιστές, χειριστές υποθέσεων, προσωπικό του τομέα της υγείας, όλο το προσωπικό που εργάζεται σε δομές φιλοξενίας και εθελοντές. Ένας τέτοιος κώδικας δεοντολογίας θα πρέπει να εφαρμόζεται προοδευτικά σε περισσότερα επαγγέλματα/θέσεις στον τομέα της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Δράση 2.3: Ανάπτυξη ικανοτήτων των επαγγελματιών που εργάζονται με και για ανηλίκους

Δράση 2.3.1: Προώθηση, σχεδιασμός και υλοποίηση της εκπαίδευσης σχετικά με τη βία κατά ανηλίκων, για επαγγελματίες και προσωπικό που έρχονται ή ενδέχεται να έρθουν σε επαφή με ασυνόδευτους ανηλίκους

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει να είναι καλά εκπαιδευμένοι και κατάλληλα εφοδιασμένοι με γνώσεις, δεξιότητες και εργαλεία προκειμένου να βελτιώσουν την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται σε ζητήματα παιδικής προστασίας. Τα ζητήματα αυτά αφορούν συνήθως ποικίλες μορφές κακοποίησης, βίας και εκμετάλλευσης, δεδομένου ότι αυτά αποτελούν προφανείς και διαδεδομένους κινδύνους για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Οποιοδήποτε περιστατικό βίας και εκμετάλλευσης μπορεί να έχει επιπτώσεις στην ευημερία των ανηλίκων και γι' αυτό οι άνθρωποι που πλαισιώνουν ένα παιδί πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες του. Επιπλέον, οι επαγγελματίες πρέπει να γνωρίζουν ότι ορισμένες μορφές βίας ενδέχεται να πλήττουν περισσότερο ένα φύλο/ταυτότητα φύλου από ό,τι το άλλο, καθώς και ότι υπάρχουν μορφές βίας και εκμετάλλευσης που πλήττουν εξίσου όλους τους ανηλίκους.

Είναι σημαντικό ότι οι επαγγελματίες, που περιβάλλουν τους ανηλίκους, αποτελούν ένα δίκτυο ασφαλείας και προστασίας για αυτούς όσον αφορά στην πρόληψη της κακοποίησης, της εκμετάλλευσης και άλλων μορφών βίας, με το να είναι στο πλευρό τους, να τους ακούν και να τους ενημερώνουν. Για τον σκοπό αυτό, πρέπει να γνωρίζουν πώς να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις κάθε μορφής κακοποίησης, κοινών επιβλαβών πρακτικών, εκμετάλλευσης ή

βασανιστηρίων, ώστε να εξασφαλίζεται η κατάλληλη στήριξη των ανηλίκων και η δίωξη των δραστών. Πρέπει να έχουν γνώση της υποχρέωσής τους να καταγγέλλουν τα αδικήματα κατά ανηλίκων και πώς να υποστηρίξουν έναν ανήλικο στην ποινική διαδικασία, εμπλέκοντας περισσότερους επαγγελματίες και φροντίζοντας για την αξιόπιστη ενημέρωσή τους.

Οι εν λόγω εκπαιδεύσεις ανταποκρίνονται στην πάγια ανάγκη ανάπτυξης των γνώσεων και δεξιοτήτων των επαγγελματιών πρώτης γραμμής, όπως είναι στη χώρα μας το προσωπικό των δομών φιλοξενίας, το προσωπικό της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, η αστυνομία, το προσωπικό της Υπηρεσίας Ασύλου και οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας.

2.3.1.1. Κατάρτιση επαγγελματιών σε θέματα που σχετίζονται με την κακοποίηση ή βία κατά ανηλίκων, με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους στην ανταπόκριση σε τέτοια περιστατικά

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει να λαμβάνουν κατάρτιση για την ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους όσον αφορά τον εντοπισμό, την ανταπόκριση, την υποστήριξη και την υποβολή καταγγελιών σχετικά με την κακοποίηση ή την άσκηση βίας κατά ανηλίκων. Θα πρέπει να εξοικειωθούν με ένα βασικό θεωρητικό υπόβαθρο, τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα, το πλαίσιο της μετανάστευσης και τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται οι ανήλικοι ήδη από τη χώρα καταγωγής τους, τον αντίκτυπο στην ευημερία των ανηλίκων, την ψυχική τους ανθεκτικότητα, το σχέδιο παρέμβασης και θεραπείας για τα θύματα κακοποίησης ή βίας, την ενίσχυση των στρατηγικών διαχείρισης μιας κατάστασης που διαθέτουν ήδη οι ανήλικοι και τους φορείς στους οποίους μπορούν να παραπέμπουν έγκαιρα τους ανηλίκους για πιο εξειδικευμένη υποστήριξη και θεραπεία.

2.3.1.2. Επιμόρφωση επαγγελματιών σε θέματα που αφορούν την εμπορία ανηλίκων

Δεδομένου ότι η εμπορία ανθρώπων μπορεί να πλήξει σοβαρά τα παιδιά, οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις που υποδηλώνουν ότι ένας ανήλικος μπορεί να είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων, να γνωρίζουν πώς να ανταποκρίνονται σε τέτοιες περιπτώσεις για να τον προστατεύσουν και να τον στηρίξουν και να γνωρίζουν πού πρέπει να καταγγείλουν το γεγονός. Οι επαγγελματίες πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με το νομικό πλαίσιο αυτών των ζητημάτων, με το πόσο επικείμενος είναι ο κίνδυνος παράνομης διακίνησης ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα, ποιες μορφές μπορεί να λάβει η εμπορία, ποιος είναι ο αντίκτυπος της εμπορίας ανθρώπων στην ευημερία των ανηλίκων, ότι ορισμένες χώρες έχουν αναγνωριστεί ευρέως ως πηγές εμπορίας ανηλίκων και ποιος είναι ο τρόπος λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς (EMA).

Οι εν λόγω εκπαιδεύσεις πρέπει να απευθύνονται σε επαγγελματίες της πρώτης γραμμής, όπως το προσωπικό των δομών φιλοξενίας, το προσωπικό της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, η αστυνομία, η ακτοφυλακή, το προσωπικό της Υπηρεσίας Ασύλου και οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας αλλά και οι επιθεωρητές εργασίας.

2.3.1.3 Εκπαίδευση των επαγγελματιών σχετικά με τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης και των θυμάτων εγκλημάτων μίσους

Οι ανήλικοι λόγω του ότι βρίσκονται σε ευάλωτη θέση μπορεί πιο εύκολα να γίνουν θύματα ριζοσπαστικοποίησης ή ριζοσπαστικής ρητορικής. Συγκεκριμένα, η περιθωριοποίηση ή αίσθηση κοινωνικού αποκλεισμού που μπορεί να βιώνουν μερικοί ανήλικοι ή η υπονόμηση

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών, τους καθιστά εύκολα θύματα στρατολόγησης από προσωπικότητες και ομάδες που αναζητούν ακολούθους για να «υποτάξουν» και να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους. Τα φανατίζουν με συγκεκριμένες ιδέες, διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα, και έτσι κάποια παιδιά δυστυχώς εντάσσονται σε τέτοιες ομάδες. Αυτό μπορεί ενδεικτικά να συμβαίνει γιατί αισθάνονται για πρώτη φορά μέρος ενός συνόλου ή μιας αυστηρής ιεραρχίας και πειθαρχίας ή ότι κάποιος τους «φροντίζει» ή ότι έχουν έναν σκοπό. Το φαινόμενο αυτό αφορά εξίσου ημεδαπούς και πολίτες άλλων χωρών. Η κοινωνική ένταξη και συμπερίληψη αποτελούν αναμφίβολα το κλειδί για την πρόληψη τέτοιων περιστατικών. Ωστόσο, οι επαγγελματίες πρέπει να έχουν επισταμένη προσοχή, ώστε να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις μιας τέτοιας συμπεριφοράς και νοοτροπίας, μιας δυνητικής ή επικείμενης ριζοσπαστικοποίησης, προκειμένου να ανταποκριθούν σωστά. Τα μαθήματα της επιμόρφωσης θα έχουν ως στόχο την ενημέρωση και την εκπαίδευση των επαγγελματιών σχετικά με τη διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης, την ανάπτυξη της ικανότητάς τους να εντοπίζουν ενδείξεις που παρουσιάζουν οι ανήλικοι που βρίσκονται σε κίνδυνο, την ενημέρωσή τους σχετικά με τη διαδικασία ανταπόκρισης και την δημιουργία ενός μηχανισμού πολλών υπηρεσιών για την έγκαιρη παρέμβαση και απομάκρυνση των ανηλίκων από τους κινδύνους ριζοσπαστικοποίησης ή στρατολόγησης. Παράλληλα, οι ανήλικοι είναι πολύ ευάλωτοι στο να καταστούν θύματα εγκλημάτων μίσους, όπως για παράδειγμα θύματα λεκτικής βίας, σωματικών επιθέσεων ή ακόμη και δολοφονιών, υποκινούμενων από προκαταλήψεις¹²⁷. Ως εκ τούτου, οι επαγγελματίες πρέπει να εκπαιδεύονται στη διαδικασία ανταπόκρισης στις περιπτώσεις αυτές, δεδομένου ότι τα εγκλήματα αυτά βλάπτουν σοβαρά την ευημερία των ανηλίκων.

Δράση 2.3.2: Προώθηση της ανάπτυξης και της χρήσης εργαλείων και υλικού για την υποστήριξη της πρακτικής των επαγγελματιών της πρώτης γραμμής σε θέματα κακοποίησης, βίας, εκμετάλλευσης και εμπορίας ανηλίκων

Με βάση σχετικό ενημερωτικό υλικό, εγχειρίδια, κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία που ήδη έχουν αναπτυχθεί από κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, πρέπει να συγκεντρωθούν τα ειδικά εργαλεία και το υλικό που πρέπει να είναι στη διάθεση των επαγγελματιών πρώτης γραμμής τόσο για να λειτουργούν συμπληρωματικά στις εκπαιδεύσεις τους, όσο και για να υποστηρίξουν τη δράση τους στο πεδίο.

Στόχος 3: Προώθηση εκστρατειών ενημέρωσης για θέματα προστασίας των ανηλίκων και για τους κινδύνους στους οποίους συχνά εκτίθενται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι

Προκειμένου να ενισχυθεί το πλαίσιο προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, πρέπει να αναπτυχθούν μέτρα πρόληψης που απευθύνονται και στην τοπική κοινότητα και την ελληνική κοινωνία, διότι ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο ασφαλείας δεν περιλαμβάνει μόνο τους επαγγελματίες που περιβάλλουν τους ανηλίκους, αλλά και την κοινότητα και την κοινωνία στο σύνολό της.

¹²⁷ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA). Εγκλήματα μίσους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διαθέσιμο στο: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-factsheet_hatecrime_el_final.pdf

Σκοπός της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τους κινδύνους όλων των μορφών βίας, κακοποίησης, εξαπάτησης και εμπορίας ανηλίκων, είναι η προσπάθεια δημιουργίας μιας κοινότητας πιο ενημερωμένης, συνειδητοποιημένης και σε εγρήγορση. Μέσω της ενημέρωσης, στόχος είναι να επηρεαστούν η στάση και οι πεποιθήσεις των ανθρώπων, με το να κατανοήσουν τους κινδύνους που υφίστανται για τα παιδιά σε μετανάστευση, να αναθεωρήσουν ορισμένες συμπεριφορές και να είναι σε θέση να λαμβάνουν υπεύθυνες αποφάσεις, και ακόμα και παρεμβάσεις, όπου είναι απαραίτητο, όπως με την αναφορά ενός ύποπτου περιστατικού. Προκειμένου το ευρύτερο κοινό να αναλάβει ενεργό ρόλο, πρέπει να κατανοήσει ότι υπάρχει ένα ολόκληρο πλαίσιο προστασίας για τους ανηλίκους που διατρέχουν κίνδυνο και ότι η κοινωνία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας του.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ
ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 17: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δράση 3.1: Ευαισθητοποίηση του κοινού μέσω ενημερωτικών εκστρατειών

Οι εκστρατείες θα επικεντρώνονται στις διάφορες μορφές εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανηλίκων. Πρέπει να παρέχεται ενημέρωση στο κοινό σχετικά με το τι συνιστά εκμετάλλευση και εμπορία ανθρώπων ειδικότερα, και πού ενδέχεται να εντοπιστούν τέτοια περιστατικά, π.χ. σε χωράφια, σε κατοικίες, κλπ.. Είναι σημαντικό, ακόμη, να τίθενται σαφείς περιορισμοί στο βαθμό που μπορεί ένας απλός πολίτης να παρέμβει σε περίπτωση που αντιληφθεί ή υποψιάζεται ότι λαμβάνει χώρα οποιαδήποτε εκμετάλλευση. Για το σκοπό αυτό, σε τέτοιες εκστρατείες είναι αναγκαίο να υπάρχει ενημέρωση και για τις συγκεκριμένες ενέργειες στις οποίες μπορεί να προβεί ένα άτομο, π.χ. αναφορά ενός ύποπτου περιστατικού σε συγκεκριμένη αρχή ή φορέα. Επίσης, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ότι από τις πληροφορίες και τις γραμμές βοήθειας ή καταγγελίας που περιλαμβάνονται σε αυτές τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης, μπορούν να επωφεληθούν τόσο το ευρύ κοινό, όσο και τα ίδια τα θύματα εκμετάλλευσης. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει επίσης να δοθεί στην λεγόμενη «χαρούμενη» εμπορία ανθρώπων (happy trafficking), δεδομένου ότι συχνά ακόμη και τα θύματα δεν συνειδητοποιούν την κατάσταση στην οποία περιέρχονται ή έχουν ήδη περιέλθει.

Δράση 3.2: Προώθηση της συνεργασίας με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς και υπηρεσίες και άλλες χώρες

Καθώς η Ελλάδα φιλοξενεί έναν σημαντικό αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων από όσους φθάνουν στην Ευρώπη, η χώρα είναι απαραίτητο να προωθεί και να συνεχίσει να συμμετέχει ενεργά σε εκστρατείες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, όσον αφορά σε διάφορες μορφές βίας, βασανιστηρίων, εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων που επηρεάζουν τους ασυνόδευτους ανηλίκους.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των Δράσεων

Σκοπός 1: Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου πρόληψης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των ανηλίκων

Στόχος 1: Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ανηλίκων για θέματα βίας και εκμετάλλευσης, ώστε να αναγνωρίζουν τους κινδύνους και να αναζητούν βοήθεια

- Αριθμός εργαστηρίων και ενημερωτικών δραστηριοτήτων σχετικά με την πρόληψη των περιστατικών βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης ανηλίκων

Στόχος 2: Καθορισμός προτύπων για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων

- Αριθμός οργανισμών/υπηρεσιών που λειτουργούν με αυστηρή πολιτική παιδικής προστασίας και κώδικα δεοντολογίας
- Αριθμός επαγγελματιών που έχουν εκπαιδευτεί ανά ειδικότητα, σε θέματα έμφυλης βίας και παιδικής προστασίας

Στόχος 3: Προώθηση εκστρατειών ενημέρωσης για θέματα προστασίας των ανηλίκων και για τους κινδύνους στους οποίους συχνά εκτίθενται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι

- Αριθμός εκστρατειών ενημέρωσης
- Αριθμός ευρωπαϊκών δράσεων και εκστρατειών, στις οποίες συμμετέχει η Ελλάδα

Σκοπός 2: Ενίσχυση των μηχανισμών παραπομπής για ανηλίκους θύματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης

Προκειμένου να ενισχυθεί η προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων που διατρέχουν κίνδυνο ή είναι θύματα βίας, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, πρέπει να τεθεί σε ισχύ ένας ενιαίος μηχανισμός παραπομπής που θα καθορίσει τη διαδρομή παραπομπής, και τις διαδικασίες, περιέχοντας σαφή διαδοχικά βήματα και καθορισμένες αρμοδιότητες για κάθε εμπλεκόμενο φορέα. Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζεται η ομοιόμορφη πρακτική, η αποτελεσματική παρακολούθηση, η λογοδοσία και ο συντονισμός μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Ως εκ τούτου, θα καθιερωθεί σταδιακά ένας μηχανισμός παραπομπής για την ολοκληρωμένη προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων και, εφόσον απαιτείται, ο εν λόγω μηχανισμός θα αλληλεπιδρά με τον Εθνικό Μηχανισμό Αναφοράς για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

Στόχος 1: Εξασφάλιση αποτελεσματικής αντιμετώπισης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης ασυνόδευτων ανηλίκων

Προκειμένου να αναβαθμίσουμε το επίπεδο ανταπόκρισης σε περιστατικά βίας ή εκμετάλλευσης κατά των παιδιών, απαιτείται η εδραίωση ενός μηχανισμού παραπομπής, καθώς και Πρότυπων Διαδικασιών Λειτουργίας (SOPs) για την διαχείριση περιπτώσεων βίας και εκμετάλλευσης ανηλίκων, καθώς και η παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης σε ομάδες ασυνόδευτων ανηλίκων με αυξημένες ανάγκες προστασίας και φροντίδας, όπως οι επιζώντες σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, τα παιδιά-στρατιώτες και οι ανήλικοι παραβάτες.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 3: ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 1.1: Προώθηση της καθιέρωσης Πρότυπων Διαδικασιών Λειτουργίας (SOPs) και ενός σαφούς μηχανισμού παραπομπής για την προστασία των παιδιών

Οι Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας (SOPs) είναι απαραίτητες για τη δημιουργία ενός συνεκτικού μηχανισμού παραπομπής, στον οποίο οι αρμόδιοι μπορούν να καταφεύγουν κάθε φορά που διαπιστώνεται ότι ένας ανήλικος εκτίθεται σε κίνδυνο ή πιθανολογείται ή επιβεβαιώνεται ότι είναι θύμα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης. Οι Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας θα βασίζονται σε μία ανάλυση των διαπιστωμένων κινδύνων που διατρέχουν τα παιδιά και στις ανάγκες προστασίας και φροντίδας τους, αλλά και στις υφιστάμενες δομές, στους εμπλεκόμενους φορείς και τις Υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες σε περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο. Οι Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας καθορίζουν:

- τους ρόλους, τις αρμοδιότητες και τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων φορέων που συμμετέχουν στο σύστημα παραπομπής,
- τη διαδρομή παραπομπής που ακολουθείται σε στάδια και βήματα ανάλογα με τη μορφή βίας ή εκμετάλλευσης,
- τις λεπτομερείς διαδικασίες για κάθε στάδιο διαχείρισης μιας υπόθεσης, που συμπληρώνονται από τη χαρτογράφηση των διαθέσιμων σχετικών υπηρεσιών και φορέων,
- τις τεχνικές και τη μεθοδολογία στην εργασία με παιδιά,
- τους κανόνες για την επεξεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών,
- τις Αρχές και τις υπηρεσίες οι οποίες θα λειτουργούν ως σημεία αναφοράς για τον συντονισμό, τον έλεγχο και την παρακολούθηση για κάθε τύπο ζητήματος παιδικής προστασίας.

Απαιτείται περιοδική χαρτογράφηση ανά περιοχή, των διαθέσιμων Υπηρεσιών για την υποστήριξη των παιδιών-θυμάτων προκειμένου να κοινοποιείται σε όλους τους Οργανισμούς, τις Υπηρεσίες και τις Αρχές.

Δράση 1.2: Ενίσχυση των μηχανισμών παρακολούθησης και εποπτείας

Θα οργανωθούν και θα καθιερωθούν περιοδικές συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης, ώστε να συζητούνται διεξοδικά τα θέματα παιδικής προστασίας που αφορούν τους ασυνόδευτους ανηλίκους, να διατυπώνονται τυχόν προβλήματα και να αναζητούνται λύσεις από κοινού, πλέον της άμεσης και καθημερινής επικοινωνίας που έχει ήδη εδραιωθεί. Υπό τον συντονισμό της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων, οι κρατικές αρχές, οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες, και οι διεθνείς και εθνικοί οργανισμοί θα συνεργάζονται για να εξετάζουν και να παρακολουθούν τις πρακτικές που εφαρμόζονται στο πεδίο.

Δράση 1.3: Υποστήριξη ανηλίκων επιζώντων σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής κακοποίησης

Θα σχεδιαστεί, θα εφαρμοστεί πιλοτικά, θα αξιολογηθεί με στόχο να καθιερωθεί ένα μοντέλο υποστήριξης για τα θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης, σεξουαλικής κακοποίησης καθώς και περιπτώσεων εξαναγκαστικού γάμου. Το μοντέλο αυτό υποστήριξης θα βασίζεται στα δικαιώματα του παιδιού υιοθετώντας μια ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση. Η υποστήριξη που θα παρέχεται θα είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες των ανηλίκων επιζώντων, θα εστιάζει στην ενίσχυση της ψυχικής τους ανθεκτικότητας, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής και στην δημιουργία ενός σχεδίου δράσης για το μέλλον και τα επόμενα βήματα. Αυτό το μοντέλο υποστήριξης θα έχει ως στόχο να κινητοποιήσει τα παιδιά-επιζώντες σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης ή θύματα εξαναγκαστικού γάμου να καθορίσουν τα ίδια το είδος βοήθειας που επιθυμούν να λάβουν, καθώς και τα προγράμματα στα οποία θα επιθυμούσαν να συμμετάσχουν. Έτσι μαζί με τον επίτροπό τους και το πρόσωπο αναφοράς τους, θα μπορέσουν σταδιακά να ανακτήσουν τον έλεγχο της ζωής τους και να αισθάνονται ότι οι ίδιοι/ες καθορίζουν ενεργά τη ζωή τους.

Δράση 1.4: Παροχή εξειδικευμένης βοήθειας σε ανηλίκους που έχουν πληγεί από ένοπλες συγκρούσεις

Τα παιδιά που έχουν πληγεί από ένοπλες συγκρούσεις χρειάζονται εξειδικευμένη υποστήριξη για την αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων του πολέμου, την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και τη δημιουργία νέων θετικών εμπειριών στη ζωή τους. Η εν λόγω υποστήριξη βασίζεται στην διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων και στην αντίληψη ότι τα παιδιά είναι καταρχήν θύματα σε τέτοιες συνθήκες. Η υποστήριξη θα περιλαμβάνει: την έγκαιρη ταυτοποίηση και αξιολόγηση των αναγκών των ανηλίκων, την τοποθέτηση σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας, τον διορισμό επιτρόπου, ιατρικούς ελέγχους και γενικότερη φροντίδα, νομική συνδρομή, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, εξατομικευμένο ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης, εκπαίδευση ή/και επαγγελματική κατάρτιση, θεραπεία για το ψυχικό τραύμα, ασκήσεις διαχείρισης του άγχους, συνεδρίες για τη συμφιλίωση με το παρελθόν, ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας και την εξάσκηση σε μη βίαιη προσέγγιση κατά την επίλυση τυχόν διαφορών.

Δράση 1.5: Προώθηση της εφαρμογής αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων για τους ανήλικους παραβάτες

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που έχουν τελέσει παράνομες πράξεις, θα πρέπει να μπορούν να επωφεληθούν από τα μέτρα που προβλέπονται στα άρθρα 122 και 123 του Ποινικού Κώδικα. Για να εφαρμοστεί αυτό απαιτούνται συντονισμένες προσπάθειες, δεδομένου, ότι μέχρι στιγμής, λόγω της έλλειψης γνώσης της ελληνικής γλώσσας, αλλά και της απουσίας πρόβλεψης για παροχή υπηρεσιών διερμηνείας σε αυτό το στάδιο, τα εν λόγω μέτρα δεν μπορούν να εφαρμοστούν για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Θα δοθεί προτεραιότητα στην εποπτεία από τους Επιμελητές Ανηλίκων, στην κοινωφελή εργασία, την αποκατάσταση, την επαγγελματική κατάρτιση, την εξειδικευμένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη και στα προγράμματα αποκατάστασης χρηστών ναρκωτικών ουσιών.

Στόχος 2: Ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης ανηλίκων

Ένας αυξανόμενος αριθμός ανηλίκων διασχίζουν τα σύνορα της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και χωρών εταίρων για να φτάσουν στον τελικό τους προορισμό, προκειμένου να επανενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους ή επειδή αναγκάστηκαν ή εξαπατήθηκαν, μέσω νόμιμων ή παράνομων οδών. Οι ανήλικοι ενδέχεται να εμπλακούν σε οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα ή να πέσουν θύματα βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης. Η διασυνοριακή μετακίνησή τους συνήθως τους καθιστά πιο ευάλωτους. Η διακρατική συνεργασία αποτελεί προϋπόθεση για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που βρίσκονται σε μετανάστευση, ώστε να εξασφαλίζεται η ασφαλής και νόμιμη κυκλοφορία τους, με πλήρη σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειας και των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Σύμφωνα με τις «10 αρχές για ολοκληρωμένα συστήματα παιδικής προστασίας», ένα ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής προστασίας προϋποθέτει,

μεταξύ άλλων στοιχείων, την ύπαρξη διακρατικών μηχανισμών που περιλαμβάνουν: κατευθυντήριες γραμμές και πρωτόκολλα με σαφείς διαδικασίες για τη διασυνοριακή μετακίνηση των ανηλίκων, όπως είναι ο εντοπισμός μελών της οικογένειάς τους, η οικογενειακή επανένωση, η μετεγκατάσταση, η προστασία σε περιπτώσεις εμπορίας παιδιών ή εξαφάνισης παιδιών την αποσαφήνιση ρόλων και αρμοδιοτήτων και τον καθορισμό εθνικών σημείων επαφής για θέματα διασυνοριακής προστασίας των παιδιών. Η διακρατική συνεργασία σε θέματα προστασίας των παιδιών θα πρέπει να μην περιορίζεται μόνο στη συνεργασία των αστυνομικών ή δικαστικών αρχών αλλά να συμπεριλαμβάνει τους επιτρόπους και άλλους αρμόδιους φορείς που συμμετέχουν στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 17: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δράση 2.1: Προώθηση του καθορισμού εθνικών σημείων επαφής στις χώρες της ΕΕ και στις χώρες-εταίρους για θέματα διασυνοριακής προστασίας των παιδιών

Σε συνεργασία με άλλα κράτη μέλη και κράτη εταίρους, πρέπει να καθοριστούν συγκεκριμένες εθνικές αρχές ως σημεία επαφής για θέματα προστασίας των ανηλίκων που βρίσκονται σε διασυνοριακή μετακίνηση, ώστε να εξασφαλίζεται ο αποτελεσματικός συντονισμός στη διαχείριση των υποθέσεων, η συνέχιση της φροντίδας των ανηλίκων, η ανταλλαγή σωστών πληροφοριών σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και η εφαρμογή της ισχύουσας ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας.

Στόχος 3: Βελτιστοποίηση διαδικασιών και ανταπόκρισης σε περιστατικά εξαφάνισης παιδιών

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που εξαφανίζονται εκτίθενται σε μεγάλους κινδύνους και ενδέχεται να πέσουν θύματα βίας και εκμετάλλευσης ανά πάσα στιγμή. Δεδομένων των κινδύνων που υφίστανται για ανηλίκους που βρίσκονται εκτός του συστήματος προστασίας, δεν πρέπει ποτέ να εφησυχάζουμε ακόμη κι όταν ένα παιδί έφυγε ατύπως από μια δομή φαινομενικά με τη θέλησή του. Κάθε προσέγγιση, στις περιπτώσεις αγνοούμενων ασυνόδευτων ανηλίκων, πρέπει να βασίζεται σε ειδικές και λεπτομερείς διαδικασίες, όπου είναι σαφές ποιος φορέας, αρχή ή υπηρεσία είναι υπεύθυνος/η για κάθε στάδιο και βήμα και ποια μέτρα και ενέργειες πρέπει να ληφθούν κάθε φορά.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 17: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δράση 3.1: Καθορισμός πρότυπης διαδικασίας για την δήλωση εξαφάνισης ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς και για την αναζήτηση εντός της ελληνικής επικράτειας, εκτός των συνόρων και εντός της ΕΕ

Πρέπει να δημιουργηθεί ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για τη δήλωση εξαφάνισης ασυνόδευτων ανηλίκων. Πρέπει να καθιερωθεί μια συνεκτική διαδικασία που θα μπορεί να ενεργοποιηθεί ανά πάσα στιγμή, όλο το εικοσιτετράωρο, επτά ημέρες την εβδομάδα, χωρίς να χάνεται πολύτιμος χρόνος για την αναζήτηση των ανηλίκων που φέρονται να έχουν εξαφανιστεί. Πρέπει να καθοριστούν σαφείς ρόλοι και αρμοδιότητες και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στην προστασία και την υποδοχή των ασυνόδευτων ανηλίκων θα πρέπει να κατανοήσουν πλήρως τα βήματα που πρέπει να ακολουθούν σε τέτοιες περιπτώσεις. Η διαδικασία αυτή ενδέχεται να απαιτεί τη συμμετοχή διεργασιών ή διαπολιτισμικού μεσολαβητή. Η διαδικασία αυτή πρέπει να λάβει επαρκή δημοσιότητα για να είναι γνωστή σε όλους. Ένα μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων φορέων θα εξυπηρετήσει αυτό το σκοπό καθώς θα καθορίζει τον συντονισμό των διαδικασιών, την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ όλων των φορέων και την έγκαιρη ανταλλαγή πληροφοριών.

Στις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων θα πρέπει να διατίθεται υπόδειγμα δήλωσης εξαφάνισης παιδιού, ώστε να μπορεί να αποσταλεί ακόμη και ηλεκτρονικά στην Αστυνομία για ταχύτερη ανταπόκριση. Επίσης, κατά την υποδοχή ενός παιδιού σε μία δομή φιλοξενίας πρέπει να λαμβάνονται τα απαραίτητα προσωπικά στοιχεία κάθε παιδιού, συμπεριλαμβανομένης φωτογραφίας, ώστε σε ενδεχόμενο εξαφάνισης να διευκολύνεται η αναζήτηση και η ταυτοποίηση παιδιού που θα εντοπιστεί ξανά από άλλο φορέα ή υπηρεσία και πιθανώς σε άλλη πόλη.

Πρέπει να καταρτιστούν και να εφαρμόζονται συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές και πρωτόκολλο ενεργειών σχετικά με την έρευνα για τους αγνοούμενους ασυνόδευτους ανηλίκους. Οι αστυνομικοί πρέπει να εκπαιδεύονται σε μεθόδους, τεχνικές και διαδικασίες έρευνας για τους αγνοούμενους ανηλίκους, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης των δεξιοτήτων επικοινωνίας τους με τους ανηλίκους. Σε περιπτώσεις εξαφάνισης ανηλίκων που διαπιστώνεται ότι έχουν παραβεί τον νόμο, δίνεται προτεραιότητα στην εύρεση του ανηλίκου. Πρέπει να δοθεί προσοχή στις περιπτώσεις στις οποίες είναι αναγκαία η έκδοση Amber Alert. Εάν υπάρχει υποψία ότι το παιδί έχει εγκαταλείψει τη χώρα, πρέπει να προστεθεί ειδοποίηση στο σύστημα πληροφοριών Σένγκεν (SIS II) και να δημοσιευθεί κίτρινη ειδοποίηση της Ιντερπόλ. Ιδιαίτερη προσοχή θα δίδεται σε υποθέσεις πιθανής εμπορίας παιδιών. Όλες οι εθνικές και ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τους αγνοούμενους ασυνόδευτους ανηλίκους, σύμφωνα με την ενωσιακή και την εθνική νομοθεσία, προκειμένου να προωθηθεί η έρευνα σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επίσης, το πληροφοριακό σύστημα για ασυνόδευτους ανηλίκους που τηρείται στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου πρέπει να περιλαμβάνει μεταβλητές όσον αφορά στους αγνοούμενους ανηλίκους και να ενημερώνεται όταν βρεθούν οι ανήλικοι.

Δράση 3.2: Θέσπιση διαδικασίας φιλικής προς το παιδί, για τον εντοπισμό και τη δήλωση εμφάνισης των ανηλίκων που είχαν αναφερθεί ως εξαφανισμένοι

Για τις περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων που εντοπίζονται πρέπει να θεσπιστεί μια διαδικασία φιλική προς το παιδί. Αυτή περιλαμβάνει τα βήματα, που αφορούν τουλάχιστον στα εξής: ποιος μπορεί να δηλώσει εμφάνιση και πού και τι απαιτείται, την κάλυψη των άμεσων αναγκών του ανηλίκου (όπως ρούχα, τρόφιμα και νερό και ιατρικός έλεγχος), την επικοινωνία με επίτροπο και φροντιστές που είχε πριν, συνέντευξη με τον ανήλικο (πότε,

τι, πώς, προσέγγιση), την επείγουσα τοποθέτηση σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας, τη διαρκή επικοινωνία μεταξύ Αστυνομίας και επιτρόπου σε περίπτωση που αποκαλυφθούν ή προκύψουν νέα στοιχεία που βοηθούν στην υπόθεση του ανηλίκου, τις υπηρεσίες που πρέπει να κινητοποιηθούν.

Κατά την ανάπτυξη της εν λόγω διαδικασίας, η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων από κοινού με την Ελληνική Αστυνομία θα συνεργάζονται με φορείς παιδικής προστασίας, καθώς και εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς για την εξασφάλιση μιας διεπιστημονικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων

Σκοπός 2: Ενίσχυση των μηχανισμών παραπομπής για ανηλίκους θύματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης

Στόχος 1: Εξασφάλιση αποτελεσματικής αντιμετώπισης της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης ασυνόδευτων ανηλίκων

- Αριθμός παιδιών που παραπέμφθηκαν ως θύματα και έλαβαν υποστήριξη, κατάλληλη ανά κατηγορία κινδύνου

Στόχος 2: Ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης ανηλίκων

- Αριθμός καθορισμένων εθνικών σημείων επαφής/αναφοράς

Στόχος 3: Βελτιστοποίηση διαδικασιών και ανταπόκρισης σε περιστατικά εξαφάνισης παιδιών

- Πρότυπες τυποποιημένες διαδικασίες (SOPs) για την υποβολή αναφοράς περί εξαφάνισης ασυνόδευτου ανηλίκου
- Αριθμός ανηλίκων που έχουν εξαφανιστεί και στη συνέχεια έχουν βρεθεί
- Αριθμός περιπτώσεων όπου ανήλικοι έχουν κάνει άτυπη φυγή

Πυλώνας 4: Εκσυγχρονισμός του συστήματος συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων για τους ασυνόδετους ανηλίκους και τις δομές φιλοξενίας

Αναγνωρίζοντας τη σημασία που έχει η συγκέντρωση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι ο ακριβής αριθμός των ασυνόδετων ανηλίκων που βρίσκονται στην Ελλάδα είναι γνωστός και ότι υφίσταται η δυνατότητα εντοπισμού τους από την άφιξή τους ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς, είναι επιτακτική η ανάγκη προώθησης ενός εθνικού μηχανισμού συλλογής δεδομένων. Πρέπει να καθοριστούν οι διαδικασίες και οι προϋποθέσεις για έγκαιρη και αξιόπιστη συλλογή δεδομένων για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού των πληροφοριών και τη διασφάλιση ότι υπάρχουν όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τη λήψη ορθών αποφάσεων για κάθε ανήλικο/η, βάσει του βέλτιστου συμφέροντός του/της. Επιπλέον, η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τους εξαφανισμένους ανηλίκους, τα παιδιά θύματα εκμετάλλευσης και κακοποίησης όπως και σχετικά με τις ευαλωτότητες και τα προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας των ανηλίκων, θα συμβάλει στην καταγραφή των πραγματικών αναγκών των ανηλίκων, και κατ' επέκταση στο να σχεδιάζονται σωστές πολιτικές, να εισάγονται οι αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις, και να είναι διαθέσιμες οι απαραίτητες υπηρεσίες και υποδομές, δεδομένου ότι τα πλήρη και αξιόπιστα δεδομένα αποτελούν το θεμέλιο για την σχεδίαση εμπεριστατωμένων πολιτικών. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλιστεί ότι τα δεδομένα που συλλέγονται σε εθνικό επίπεδο είναι χρήσιμα και συγκρίσιμα σε σχέση με τις βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Υφιστάμενη κατάσταση

Επί του παρόντος, υπάρχουν διάφορες βάσεις δεδομένων τις οποίες διαχειρίζονται κρατικές υπηρεσίες ή αρχές που εξυπηρετούν συγκεκριμένους σκοπούς. Για τη συλλογή πληροφοριών για τους ασυνόδετους ανηλίκους, πρέπει να αναζητηθούν δεδομένα από πολλές διαφορετικές υπηρεσίες.

Οι κύριες βάσεις δεδομένων σχετικές με τη μετανάστευση είναι οι εξής:

- η βάση δεδομένων της Ελληνικής Αστυνομίας "Χαρτογράφηση Κυκλοφορίας Αλλοδαπών", όπου καταχωρούνται με τον εντοπισμό τους όλοι οι πολίτες τρίτων χωρών ή οι ανιθαγενείς που διέρχονται παράνομα από τα σύνορα της χώρας ή διαμένουν παράνομα στη χώρα,
- βάση δεδομένων του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν (SIS II) για τη διαχείριση της μετανάστευσης και τη δημόσια ασφάλεια,
- ο Εθνικός Κατάλογος Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών (EKANA),
- η βάση δεδομένων EURODAC, στην οποία καταχωρίζονται τα προσωπικά δεδομένα των αιτούντων άσυλο,
- βάση δεδομένων της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (εφαρμογή "πρώτη υποδοχή"), όπου καταχωρούνται πληροφορίες για πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που βρίσκονται στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης,
- Πληροφοριακά Συστήματα Μετανάστευσης και Μητρώο Αλλοδαπών, αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Μεταναστευτικής Πολιτικής, του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου,

- η βάση δεδομένων της Υπηρεσίας Ασύλου, όπου καταχωρίζονται όλες οι πληροφορίες σχετικά με τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών,
- η βάση δεδομένων του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τα ποινικά μητρώα,
- η βάση δεδομένων του ΕΚΚΑ για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και τη διαχείριση των αιτημάτων στέγασης (αρμοδιότητες οι οποίες περιήλθαν στην Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων).

Από τις ανωτέρω βάσεις απουσιάζουν λεπτομερή στοιχεία για την συνολική εκτίμηση και κατάσταση ενός προσώπου. Επίσης, δεν διασυνδέονται προκειμένου να μπορεί κανείς να έχει εύκολα πρόσβαση σε μία ή άλλη πληροφορία.

Με τον ν. 4554/2018 (Α' 130), συστάθηκαν τρία μητρώα, α) των ασυνόδευτων ανηλίκων β) των δομών φιλοξενίας των ασυνόδευτων ανηλίκων και γ) των επαγγελματιών επιτρόπων. Τα πρώτα δύο αναπτύχθηκαν το 2018 με τη στήριξη της UNICEF εντάχθηκαν σε ένα πληροφοριακό σύστημα. Το μητρώο για τους ασυνόδευτους ανηλίκους σχεδιάστηκε με σκοπό τη συλλογή των αναγκαίων πληροφοριών σχετικά με τους ασυνόδευτους ανηλίκους σε μία ενιαία βάση δεδομένων. Ωστόσο, η πρακτική έδειξε ότι η συμπλήρωση των πληροφοριών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις πληροφορίες που είχαν οι επαγγελματίες υποστήριξης των ασυνόδευτων ανηλίκων, τις οποίες διαβίβαζαν στην αρμόδια κρατική υπηρεσία. Οι επαγγελματίες πρέπει να είναι καλά ενημερωμένοι και καλά δικτυωμένοι, δεδομένου ότι ένας ανήλικος μπορεί να έχει αλλάξει δομή φιλοξενίας.

Σκοποί

- 1) Ενίσχυση του μηχανισμού συλλογής δεδομένων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους
- 2) Χαρτογράφηση όλων των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων με βάση τη συνολική τους δυναμικότητα και των χαρακτηριστικών τους

Σκοπός 1: Ενίσχυση του μηχανισμού συλλογής δεδομένων για τους ασυνόδευτους ανηλίκους

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι συλλέγονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, πρέπει να καθοριστούν σε εθνικό επίπεδο Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας (SOPs) για τη συλλογή δεδομένων. Πρέπει να καθορισθούν οι πληροφορίες που πρέπει να συλλέγονται, η Αρχή ή Υπηρεσία, η οποία είναι αρμόδια για την πρωτογενή συλλογή των κατάλληλων πληροφοριών σύμφωνα με τη λειτουργία και τους σκοπούς της, οι κανόνες επεξεργασίας και διαβίβασης των δεδομένων. Η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων καθίσταται αρμόδιος φορέας για τη συγκέντρωση ενός συνόλου πληροφοριών που αφορούν ειδικά στους ασυνόδευτους ανηλίκους, δηλαδή είναι ο υπεύθυνος επεξεργασίας κατά την νομοθεσία περί προστασίας δεδομένων που ορίζει τον σκοπό και τον τρόπο της επεξεργασίας των δεδομένων, που εν προκειμένω μπορεί να συλλέγονται πρωτογενώς από άλλους αρμόδιους κρατικούς φορείς.

Όλοι οι κρατικοί φορείς που συμμετέχουν στην υποδοχή και προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων και επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συμμορφώνονται με τις σχετικές εθνικές και ενωσιακές διατάξεις.

Στόχος: Δημιουργία ενός μητρώου για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων

Οι σχετικές πληροφορίες για την προσωπική κατάσταση κάθε ασυνόδευτου παιδιού, το νομικό καθεστώς, την ευαλωτότητα και άλλα στοιχεία της ζωής του εδώ στην Ελλάδα, θα συγκεντρωθούν και θα ενταχθούν σε ένα εθνικό μητρώο για ασυνόδευτους ανηλίκους που θα τηρείται στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, σε συνεργασία με τις αρχές ή υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την παροχή αυτών των πληροφοριών. Τα στοιχεία των ασυνόδευτων ανηλίκων που θεωρούνται σημαντικά είναι τα ακόλουθα με βάση τον τομέα ενδιαφέροντος:

- προσωπικές πληροφορίες, ιδίως: πλήρες όνομα, όνομα γονέων, ονόματα αδελφών, εθνικότητα/ανιθαγένεια, εθνοτική καταγωγή, ηλικία, φύλο, ομιλούμενες γλώσσες, οικογενειακή κατάσταση,
- φωτογραφία,
- ευαλωτότητα,
- ιδιαίτερες ανάγκες που σχετίζονται με τη σωματική και ψυχική υγεία
- ιατρικό ιστορικό,
- νομικό καθεστώς στην Ελλάδα με λεπτομέρειες για κάθε στάδιο της διαδικασίας που βρίσκεται η υπόθεση ενός παιδιού,
- επίπεδο εκπαίδευσης στην Ελλάδα,
- δομή φιλοξενίας στην Ελλάδα,
- ποινικό μητρώο,
- εξαφάνιση/ εντοπισμός,
- στοιχεία μετεγκατάστασης,
- διαχείριση αιτημάτων στέγασης,
- εθνικός μηχανισμός επείγουσας ανταπόκρισης.

Τα συγκεντρωτικά δεδομένα για τους ασυνόδευτους ανηλίκους πρέπει να διαχωρίζονται περαιτέρω με βάση τις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, πιθανότατα βάσει διαχωρισμού που ακολουθεί και η EUROSTAT. Η συλλογή των προαναφερθέντων στοιχείων απαιτείται για να εξυπηρετηθεί ο γενικός στόχος της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων και της χάραξης πολιτικής που βασίζεται σε ακριβή δεδομένα.

Με το ν. 4960/2022 προβλέφθηκε η δημιουργία διαδικτυακής ηλεκτρονικής βάσης καταχώρισης δεδομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων που εντοπίζονται στην ελληνική επικράτεια, με την ονομασία «Εθνικό Μητρώο Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων» (Ε.Μ.Π.Α.Α.). Όπως ορίζεται στο άρθρο 38 του οικείου νόμου «υπεύθυνος επεξεργασίας του Ε.Μ.Π.Α.Α. ορίζεται η Ειδική Γραμματεία Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» ενώ «σκοπός του Ε.Μ.Π.Α.Α. είναι η διαχείριση, η προστασία και ο προγραμματισμός της φιλοξενίας και της επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση 1.1: Ανάπτυξη πληροφοριακού συστήματος για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με ασυνόδετους ανηλίκους

Οι δυνατότητες του πληροφοριακού συστήματος που αξιοποιείται για την συλλογή δεδομένων για τους ανηλίκους και τους επιχειρησιακούς σκοπούς της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδετων Ανηλίκων πρέπει να επεκταθούν, ώστε να περιλαμβάνονται όλες οι πληροφορίες που κρίνονται απαραίτητες για τον σχεδιασμό και την παροχή κατάλληλων και προσαρμοσμένων υπηρεσιών σε ανηλίκους, καθώς και για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων και επικαιροποιημένων πολιτικών και πρακτικών.

Δράση 1.2: Προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ κρατικών φορέων και φορέων της ΕΕ για τη διασφάλιση της εγκυρότητας, της πληρότητας και της συγκρισιμότητας των δεδομένων

Δεδομένου ότι θα καθιερωθούν Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας (SOPs), προκειμένου να διευκολυνθεί ο συντονισμός και η βελτίωση του μηχανισμού συλλογής δεδομένων, πρέπει να καταρτιστεί μνημόνιο συνεργασίας για τη διασφάλιση της εναρμονισμένης ανταλλαγής και διαβίβασης δεδομένων μεταξύ των κρατικών αρχών και των οργανισμών και να καθοριστεί ο συντονισμός των διαδικασιών.

Δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην ανταλλαγή αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων με όργανα και οργανισμούς της ΕΕ σχετικά με ασυνόδετους ανηλίκους, καθώς και στην έγκαιρη διαβίβαση πληροφοριών στις ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων

Σκοπός 1: Ενίσχυση του μηχανισμού συλλογής δεδομένων για τους ασυνόδετους ανηλίκους

Στόχος: Δημιουργία ενός μητρώου για την προστασία των ασυνόδετων ανηλίκων

- Αριθμός Υπηρεσιών οι οποίες παρέχουν στοιχεία για τους ασυνόδετους ανηλίκους
- Πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας (SOPs) για την κοινή χρήση των δεδομένων και με την εισαγωγή αυτών
 - Ανάπτυξη του μητρώου για τους ασυνόδετους ανηλίκους

Σκοπός 2: Χαρτογράφηση όλων των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων με βάση τη συνολική τους δυναμικότητα και των χαρακτηριστικών τους

Για την εφαρμογή ενός στρατηγικού σχεδιασμού των τοποθετήσεων ασυνόδευτων ανηλίκων σε κατάλληλες για τις ανάγκες τους δομές φιλοξενίας, απαιτείται μια πλήρης, ακριβής και συνεχώς επικαιροποιημένη χαρτογράφηση όλων των δομών φιλοξενίας. Μετά από διεξοδική αξιολόγηση των αναγκών, των δυνατοτήτων, των προσδοκιών, των προοπτικών και του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων, η ολοκληρωμένη χαρτογράφηση των δομών φιλοξενίας θα συμβάλλει στην καταλληλότερη επιλογή τοποθέτησης για κάθε ασυνόδευτο ανήλικο. Η χαρτογράφηση αυτή συνδέεται με τις δυνατότητες ένταξης, τις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες του δήμου όπου βρίσκεται η κάθε δομή φιλοξενίας και την αξιολόγηση των υπηρεσιών που παρέχονται στις δομές.

Επιπλέον, η συλλογή δεδομένων σχετικά με τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων υποστηρίζει τη διαδικασία εποπτείας και αξιολόγησης των δομών αυτών.

Στόχος: Αναδιαμόρφωση του συστήματος συλλογής δεδομένων για τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Θα αναδιαμορφωθεί το μητρώο (σύνολο δεδομένων) για τις δομές φιλοξενίας με τον καθορισμό μεταβλητών, μεταξύ άλλων, σχετικά με την τοποθεσία, την υποδομή, την δυναμικότητα σε θέσεις, τον τύπο των παρεχόμενων υπηρεσιών φροντίδας, στοιχεία σχετικά με το προσωπικό, τη χρηματοδότηση, τον φορέα λειτουργίας της δομής (νομικό πρόσωπο), τον τύπο διαχείρισης της δομής, τα πρότυπα φροντίδας και τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, τις διαθέσιμες επιλογές κοινωνικής ένταξης στην κοινότητα, την εγγύτητα σε υποδομές σωματικής και ψυχικής υγείας και σχολεία, καθώς και την αξιολόγηση των υπηρεσιών που προσφέρουν οι δομές.

ΣΤΟΧΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 16: ΕΙΡΗΝΗ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Δράση: Αναβάθμιση πληροφοριακού συστήματος για τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

Η βάση δεδομένων που υπάρχει ήδη για τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων που αφορούν στις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων θα αναπτυχθεί περαιτέρω, προκειμένου να περιλαμβάνονται όλες οι πληροφορίες που κρίνονται απαραίτητες για τον στρατηγικό σχεδιασμό της τοποθέτησης ανηλίκων, καθώς και για την παρακολούθηση της συνολικής δυναμικότητας και της αξιολόγησής τους. Τέτοιες επιπλέον πληροφορίες είναι ενδεικτικά η εγγύτητα των δομών σε σημαντικές κρατικές υποδομές και υπηρεσίες όπως σχολεία, νοσοκομεία ή κέντρα υγείας καθώς επίσης και φαρμακεία.

Δείκτες για την παρακολούθηση της υλοποίησης των δράσεων

Σκοπός 2: Χαρτογράφηση όλων των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων με βάση τη συνολική τους δυναμικότητα και των χαρακτηριστικών τους

Στόχος: Αναδιαμόρφωση του συστήματος συλλογής δεδομένων για τις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων

- Ανάπτυξη του μητρώου
- Ανάπτυξη Πρότυπων διαδικασιών λειτουργίας (SOPs) για την διαδικασία παροχής και συλλογής δεδομένων